

Universitätsbibliothek Wuppertal

Xenophons Kyropaedie

Xenophon

Leipzig, 1878

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-2560](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-2560)

XENOPHONS
KYROPAEDIE.

FÜR DEN SCHULGEBRAUCH

ERKLÄRT

VON

LUDWIG BREITENBACH.

ZWEITES HEFT.

DRITTE AUFLAGE.

LEIPZIG,
DRUCK UND VERLAG VON B. G. TEUBNER.
1878.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

V.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε 1
τὰ μὲν Κυαξάρου διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους
αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, ἐγὼ δέχομαι·
χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος
δέ τις τῶν Μήδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουρ-
γῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἡδέως ἤκουσά τε κῦν
μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἶκοι
μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ
 χάριν οἶομαί σοι πλείω ἔχειν, ὅτι ἐμὲ ἤτησας, ἢ σὺ ἐμοί, ὅτι
 λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. τανύτην μὲν οὖν
 ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν ἐκ παιδὸς 2
αὐτῷ ἐταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδύς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε

1. Inhalt: Kyros stellt seinen Beuteantheil den Andern zur Verfügung. Die schöne Pantheia, die vom Kyros dem Araspas zur Hut anvertraut war, wird Veranlassung zu einem Gespräch über die natürliche Macht der Schönheit. Kyros meidet sie, um nicht gefesselt zu werden, Araspas giebt sich in seinem Sicherheitsgefühl ihr hin und wird bald gefesselt. Hierauf versammelt Kyros die Officiere der Meder und der Bundesgenossen und stellt es ihnen anheim, dem Befehle des Kyaxares zurückzukehren zu folgen. Sie sind alle entschlossen beim Kyros zu bleiben. Zuletzt

Vertheilung der Mannschaften in die Zelte.

1. διαλαβόντας, den (bereits ausgesonderten) Antheil in Empfang nehmen. Diese Bedeutung kann das Wort schwerlich haben. Hertlein vermuthet: λαβόντας διαφυλάττειν. — ἀεὶ, jedesmal. — ἀκούσας — ἡδέως — ἤκουσα. Ebenso VIII, 4, 9: ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα, wo, wie hier, der Begriff des Verbuns durch ein Adverbium näher bestimmt wird. Vgl. auch V, 4, 51. — στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ. S. zu δοκῶμεν I, 1, 1.

2. ᾧ καὶ τὴν στολὴν — ἔδωκε.

παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλά-
 3 ξαι αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ
 Ἀβραδάτου τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων
 στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὢν,
 ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ὄχρετο·
 ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν
 ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν
 4 ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κε-
 λευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπας ἐπήρετο, Ἐώρακας δ', ἔφη, τὴν γυ-
 ναῖκα, ὦ Κῦρε, ἦν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν·
 καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον
 οὐ διέγνωμεν αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο καὶ αἱ θεράπαιναι
 πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν
 ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βουλόμενοι, ποία εἴη ἡ δέσποινα, πά-
 σας περιεβλέψαμεν, ταχὺ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν
 ἄλλων, καίπερ καθημένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὀρώσα.
 5 ὥς δὲ ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ
 ἅπασαι αἱ ἄμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ' ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ
 μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ, καίπερ ἐν
 ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα
 στάζοντα, τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πό-
 6 δας. ὥς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτατος εἶπε, Θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν
 μὲν γὰρ κἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι· νῦν μὲν-

S. I, 4, 26. — τὴν τε γυν. κ. τ. σκηνήν. S. IV, 6, 11.

3. τοῦ Σουσίου, aus Susa. — ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ihr Gemahl. Vergl. I, 3, 13. — τῶν Βακτριανῶν. S. zu I, 5, 2. — ὢν ἐτύγχανε, Abrodatas.

4. ὁμοίαν ταῖς δούλαις, kurz für ὁμοίαν τῇ τῶν δουλῶν ἐσθῆτι. S. zu II, 3, 19. VII, 1, 2.

5. τῷ μεγέθει. Nicht blosz bei Männern wie III, 1, 41. VIII, 1, 40 (vergl. Herod. VII, 187, wo Xerxes κάλλεός τε ἔνεκα καὶ μεγάλθεος ἀξιονικότατος genannt wird), sondern auch bei Frauen gehörte Körpergrösze mit zur Schönheit. Vergl. Mem. II, 1, 22. Oekon. X, 2. Hom. Od. XVIII, 248 von der Penelope:

περίεσσι γυναικῶν εἶδος τε μέγεθος τε ἰδὲ φρένας ἔνδον ἔσας. — τῇ ἀρετῇ, durch den Adel ihrer Erscheinung. Vergl. Hom. Od. XVIII, 250: ἐμὴν ἀρετὴν εἶδος τε δέμας τε ὅλεσαν ἄδανάτοι. — ἐν ταπεινῷ σχήματι, in düftiger Kleidung, d. i. namentlich ohne Schmuck, wie es ihrer Trauer geziemte.

6. καλὸν μὲν γάρ. Auch wir können unser denn so brauchen: denn wir hören zwar dasz —; jetzt aber —, wovon nicht der erste, sondern erst der zweite Satz die durch γὰρ angedeutete Begründung enthält. Vergl. II, 2, 5 zu ἀνῆλωτο μὲν. — καὶ vor τὸν σὸν ἄνδρα mit Bezug auf Kyros, den der Redende im Sinn hat.

τοι ἐξαιρουµεν ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεί-
ροσι οὔτε τὴν γνώμην οὔτε δύναμιν ἤττω ἔχοντι, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς
γε νοµίζοµεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαν-
µάζεσθαι, οὐ σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ
γυνή, περικατεροήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον καὶ ἀνωδύρατο·
συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμωαί. ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς 7
το πλείστον μέρος τοῦ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέξη καὶ αἱ χεῖρες·
καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή ἀπὸ θνη-
τῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ θέασαι
αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ Δία, πολὺ γε ἤττον, εἰ τοι- 8
αύτη ἐστίν, οἷαν σὺ λέγεις. Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη,
εἰ νυνὶ σοῦ ἀκούσας, ὅτι καλή ἐστίν, ἐλθεῖν πεισθῆσομαι θεασό-
μενος, οὐδὲ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα, μὴ πολὺ θάττον
ἐκείνη αὐθις ἀναπέσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου
ἴσως ἂν ἀμελήσας ὦν με δεῖ πράττειν καθολίμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, Οἶε γάρ, ἔφη, ὦ 9
Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν τὸν μὴ βο-
λούμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ μέντοι, ἔφη, τοῦτο
οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. ὁρᾷς, ἔφη, τὸ 10
πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίως καίει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτο· τῶν δὲ
καλῶν τῶν μὲν ἐρωσί, τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελού-
σιον γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὦν ἂν βούληται. αὐτίκα,
ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης, οὐδὲ πατὴρ
θυγατρός, ἄλλος δὲ ταύτης· καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς
ἔρωτα κωλύειν. εἰ δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθίοντας μὴ 11

— Ueber καὶ vor ἄλλος s. zu I, 5, 1.

— τὸ ἀπὸ τοῦδε, von jetzt an, wie IV, 2, 22. — ὡς οὖν nimmt den Vordersatz, der mit ὡς δ' ἡμῶν begann, noch einmal auf. Dazu dient οὖν wie igitur. Ebenso VI, 2, 12. — τὸν ἀνωθεν πέπλον. Ueber die Attraction s. zu I, 3, 4. Ueber die Sache vergl. III, 1, 13. Auch diese Stelle hat poetische Färbung.

7. φῦναι — γενέσθαι, weder geboren in Asien, noch überhaupt da vorhanden, also auch nicht eingewandert.

8. Τί δαί, wie so? — ἐκείνη steht dem vorhergehenden σοῦ ἀκούσας entgegen: wenn ich jetzt deiner

Einladung folge, dann wird sie (selbst vollends) ihrerseits (αὐθις) mich noch viel schneller (als du) bewegen, auch ein zweites Mal (καὶ πάλιν) zu kommen — καθολίμην. S. zu III, 3, 14.

9. Οἶε γάρ. S. wegen γάρ zu I, 4, 12. — ἐπεφύκει, in der Natur (der Schönheit) begründet wäre.

10. τὸ πῦρ, ὡς — καίει. Ueber die Attraction s. zu I, 1, 6. — ἐρᾷσι. Das Subject ergänze aus dem vorhergehenden πάντας. — αὐτίκα, zum Beispiel. — οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς. Unterschied zwischen φιλεῖν und ἐρᾶν! Hier haben wir wieder rein griechische Sitte, nach

- πεινῆν καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος
μηδὲ θάλλεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεῖς ἂν νόμος δυνηθεῖν δια-
πράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι ἀνθρώπους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ
τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾶν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος
γούν τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων.
- 12 Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ
καὶ παύσασθαι ἔστιν, ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἐώρακα
καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς
ἐρωμένοις καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας πρὶν ἐρᾶν τὸ δουλεύειν,
καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι, καὶ
εὐχομένους ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ
δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρα
ἀνάγκη ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ ἐδέδεκτο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς
ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀπο-
διδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάτ-
τουσι τοὺς ἐρωμένους, μὴ ποι ἀποδρῶσι.
- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε [πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ, ἔφη,
ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι,
καὶ εὔχονται μὲν αἰεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δ'
οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ
αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται
τῶν ἀλλοτριῶν, ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς,
ὅτι σὺ πρῶτος, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτία τὸν κλέ-
πτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ συγγιγνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις.
- 14 οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν
οὐδ' ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώ-
πια πασῶν, οἶμαι, τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατῇ ἔστι, κἄπειτα ἔρωτα

der sich wenigstens *ὁμομήτριοι* nicht
heirathen durften, während diesz
bei den Persern, Assyriern und Ae-
gyptiern gestattet war.

11. ταῦτα πείθεσθαι. Ueber den
Accus. s. zu I, 3, 5. — τῶν καθ'
ἑαυτὸν, was ihm gemäszt ist, zu-
sagt.

12. τὸ ἐρασθῆναι, vom Zustande
dessen, der von der Liebe ergriffen
ist. Vergl. zu *ἡγήσατο* I, 1, 4. —
καὶ — γε. S. zu III, 1, 20. — καὶ
— νομίζοντας, obwohl sie — hiel-
ten. — οὐ βέλτιον, nämlich ἦν, wo-
bei vorschwebt ἢ μὴ στέρεσθαι, hat

aber den Sinn von κακὸν ἦν. —
ἐν σιδήρῳ. Vergl. III, 3, 10. —
καὶ vor εἰκῇ ist vel.

13. Ποιοῦσι γάρ, wie §. 9: Οἶμαι
γάρ. — μοχθηροί, elende, d. i. ohne
alle sittliche Kraft. Das ist es, wes-
halb sie nicht loskommen können
von der Liebe, ebensowenig als sie
das Stehlen u. dergl. lassen können.
— πρῶτος. S. zu I, 3, 18. — ὅτι οὐκ
ἀναγκαῖον, nämlich ἐστὶ. Du selbst,
das ist der Sinn, kannst die Liebe
eben nicht mehr als das Stehlen
für einen unfreiwilligen Act halten.

14. ἀνθρώπους — ἀνθρώπια. Be-

αἰτιῶνται· οἱ δὲ γε καλοὶ ἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου
καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως πάντων τούτων
δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἄπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον.
ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἑωρακὼς καὶ πάννυ καλῆς δοξάσης μοι 15
εἶναι, ὅμως καὶ παρὰ σοὶ εἰμι καὶ ἵππεύω καὶ τᾶλλα τὰ ἔμοι
προσθήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως θᾶπτον 16
ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ἔρως πέφυκε συσκενάζεσθαι ἄνθρω-
πον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ εὐθὺς καίεσθαι καὶ
τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἐργαγε οὔτε πυρὸς ἐκὼν
εἶναι ἄπτομαι οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβου-
λεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν διατρίβειν·
ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀπτομένους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄπω-
θεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάρρει, 17
ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐδ' ἔαν μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ
κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη,
λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω καὶ ἐπιμελοῦ
αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάννυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη ἢ
γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

18

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὁρῶν καλὴν τὴν γυναικα, ἅμα
δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων
αὐτὴν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ
ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ' ἐπιμελουμένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν,
ὡς καὶ εἰσιόντι εἶη τὰ δέοντα καί, εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς
μηδενὸς ἐνδέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἤλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως
οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μένειν μεθ' ἑαυτοῦ 19
τούς τε Μῆδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνενέλεσε πάντας τοὺς
ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι 20

achte den Unterschied. Vergl. κρεα-
δίων I, 4, 13.

15. καλῆς δοξάσης. Ueber den
Genit. absol. nach dem Accus. s.
zu I, 4, 2, über das fehlende αὐτῆς
zu I, 4, 18.

16. συσκενάζεσθαι, sich zur
Beute macht. Ebenso Plut. Cat.
min. c. 43: οὗς μὲν δεξάμενοι τῶν
πολιτῶν, οὗς δὲ συσκενάζαμενοι χά-
ρισι καὶ δωροδοκίαις. — ἔστι, es
ist möglich. — ἐκὼν εἶναι. S.
zu II, 2, 15. — ὥς, denn. Ueber

μὲν s. zu II, 2, 5. — αἰθεσθαι, ein
poetisches Wort. S. zu I, 2, 1.
Derselbe Gedanke Mem. I, 3, 13.

17. οὐ μὴ, mit dem Conj. wie
III, 2, 8 mit dem Futur. — φύ-
λαττε. Das Object ist aus dem
Folgenden zu ergänzen. — ἐν καιρῷ
γένοιτο, nützlich werden. Vergl.
VI, 1, 38.

18. καλὴν, nämlich οὔσαν. — μη-
δενὸς ἐνδέοιτο, es ihm an nichts
fehle. — καὶ ἴσως, und — wohl,
mit urbaner Ironie. Vergl. VI, 1, 6.

19. τοὺς ἐπικαιρίους. S. zu III, 3, 12.

- καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε οὔτε Κναξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τι
- 21 μῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἡθελήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ· ἀποδιδόναι δὲ οὐπω ἄξιαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχυνομαι λέγων· τὸ δ' Ἐὰν μένητε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω γὰρ ἂν ἐμαυτὸν εἰκέναι λέγουσι ταῦτα ἔνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοὶ καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶν ἥδη ἀπίητε Κναξάρῃ πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγαθὸν τι πράξω, πειράσομαι
- 22 οὕτω ποιεῖν, ὥστε καὶ ἐμὲ ὑμᾶς ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτὸς γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Ὑρκανίοις τοὺς ὄρκους καὶ τὰς δεξιάς, ἃς ἔδωκα, ἐμπεδώσω καὶ οὐποτε τούτους προδιδόνς ἀλώσομαι, καὶ τῷ νῦν διδόντι Γωβρῶν καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν
- 23 πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δὴ, θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀγαθὰ καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώ-
- 24 σκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἴπατε, ὅ τι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε.

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου εἶναι εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἥττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνῃ φυόμενος τῶν

20. ἐμοὶ — ἐμοὶ — ἐμὲ — ἐμοί, mit Nachdruck.

21. εἰ μὴ ἀδικῶ, d. i.: so gewisz als ich nicht ungerecht bin. Vergl. III, 2, 16. — τὸ δ', d. h. das, was Andere wohl in solcher Lage sagen würden. — αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν, vorher das Participium; denn jenes sagt er wirklich, dieses unterlässt er zu sagen. S. zu III, 3, 13. — ἂν — εἰκέναι, es sähe gerade so aus, als ob ich —. Ueber den Accusativ s. zu III, 2, 20. Der vorschwebende Gegensatz ist: Etwas anderes wäre es, wenn Euch ein Anderer den Vorschlag machte. — γὰρ nach ἐγὼ: nämlich. — Κναξάρῃ πειθόμενοι. Ueber die Sache s. IV, 5, 18. — ἂν — πράξω,

wenn ich glücklich bin in meinen Unternehmungen.

22. προδιδόνς ἀλώσομαι. Vergl. II, 2, 22. — τῷ — Γωβρῶν hängt ab von μεταμελῆσαι. Wegen διδόντι — δύναμιν s. IV, 6, 2.

23. τὸ μέγιστον, Apposition zu dem folgenden Gedanken. S. zu III, 1, 1. — θεῶν — διδόντων — αὐτοὺς. S. zu καλῆς δοξάζσης §. 15.

24. ὁ φήσας ποτέ, Artabazos. S. I, 4, 27. — ἐγὼ μὲν. Der Gedanke, den Artabazos aussprechen will, findet erst §. 26 zu Ende seinen Abschluss. — φύσει, das auch sonst dem φύεσθαι beigefügt wird, durfte hier nicht wohl fehlen wegen des folgenden Vergleichs; es heiszt: du scheinst mir ein geborener

μελιτῶν ἡγεμών· ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἐκοῦσαι μὲν πεί-
θονται, ὅπου δ' ἂν μένῃ, οὐδὲ μία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἐὰν
δὲ που ἐξίῃ, οὐδὲ μία αὐτοῦ ἀπολείπεται· οὕτω δεινός τις ἔρως
αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· καὶ πρὸς σὲ δέ 25
μοι δοκοῦσι παραπλησίως τως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι.
καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μῆδων ἢ νέος
ἢ γέρων σοῦ ἀπελείφθη τὸ μὴ σοι ἀκολουθεῖν ἔστε Ἀστυάργης
ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοητὸς ἡμῖν ὠρμήθης,
σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συν-
επομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες
σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὥς 26
σὺν μὲν σοὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ
δὲ σοῦ καὶ οἵκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως
ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὦν ἐγὼ κρατῶ
καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὀρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερή-
σομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, 27
μήποτε θαυμάσης, ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὥς
βουλεύσουσα παρεσκεύασται, ἀλλ' ὥς ποιήσουσα ὅ τι ἂν παρ-
αγγέλλῃς. ὁ δὲ Ἰγκάνιος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ 28
νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλήν εἶναι τὸ μὴ
ἔασαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ

König, ohne φύσει: durch Geburt König, was von jedem Königssohn gesagt werden könnte. — *που ἐξίῃ*, prägnant für *ποι ἐξίῃ καὶ ἔνθα ἦς*. Vergl. Ages. VI, 6: *ὅπου ἴοι*. Hellen. VII, 1, 25: *ὅπου βουληθεῖεν ἐξελθεῖν*. Unten V, 4, 15. VII, 5, 68. VIII, 3, 23.

25. καὶ πρὸς σὲ δέ entspricht dem vorhergehenden *ἐκείνῳ τε* kräftiger als bloss καὶ πρὸς σὲ. S. zu I, 1, 2 und vergl. Mem. I, 1, 3: *οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν* —, *κακείνος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν*. — *τὸ μὴ ἀκολουθεῖν*. S. zu I, 6, 32. *σοῦ ἀπελείφθη* hat nämlich negativen Sinn und ist etwa soviel als *ἀπηγόρευσε*. Darauf, dass auch die Frage hier negativen Sinn hat, ist keine Rücksicht genommen; sonst müsste hier, wie I, 6, 32, *μὴ οὐ* stehen. — *ἀπέστρεψεν*, revocavit (ex itinere).

26. ὥς, consecutiv. — ὅμως. S. zu ἔπειτα I, 2, 2. Vor das Parti-

cipium gestellt hebt es den Gegensatz zu ihm noch mehr hervor. Ebenso VI, 4, 6. VIII, 2, 21. Oekon. II, 4: *Κατὰ οὕτως ἐγνωκὼς σὺ μὲν οὐχ ἡγῆ προσδεῖσθαι χρημάτων*; — *ὀρῶντες* — *εὐεργετούμενοι*, in der Form des Scherzes eine Schmeichelei, wie wir etwa sagen: ich denke, wir werden's ja wohl bei dir aushalten. Vergl. Mem. II, 6, 4: *εὐ πάσχων ἀνέχεται*.

27. ἡ — *ψυχὴ*, wie der Römer sein animus so oft braucht statt der Person: denn ich bin nicht gewillt zu —.

28. *δαίμονος* — *εὐδαίμονας*. Man bemerke das Wortspiel in den Gegensätzen. Vergl. Mem. I, 1, 9: *τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰόμενος εἶναι δαιμόνιον*, — *δαιμονῶν* ἔφη. — *τὸ μὴ ἔασαι*, Appos. zu *τὴν ἐπιβουλήν*. — Ueber μέγα = μάλα z. zu III, 1, 27. — *ἀνθρωπίνῃ* — *γνώμῃ*,

τίς ἂν ἡ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιτο ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥς ὅμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς, εὖ ποιῶν
 29 ἡμᾶς μᾶλλον ἡδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἐπηύξατο, 'Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί
 30 σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαί με εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστήσαντας ἀμφ' αὐτοὺς ἥδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηναίς, τοῖς μὲν ἵππεῦσι τὰς τούτοις προπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὕτω καταστήσασθαι, ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τετραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διῆγον τὴν ἡμέραν.

2 Πρῶτ' δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἔφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἵππεις γεγενημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρορα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων

nach menschlicher Berechnung; denn möglicherweise kann der Entschluss zu bleiben auch zum Unglück ausschlagen. — ὥς ὅμνυμι. Dieselbe Wendung, aber parenthetisch, daher ohne ὥς, V, 4, 31.

29. νικῆσαί με εὖ ποιοῦντα, dass ich im Wohlthun übertreffe.

30. ἀμφ' αὐτοὺς — ἔχειν, sich mit sich beschäftigen, d. h. für sich sorgen, sich pflegen. Vergl. IV, 5, 15. — οὕτω καταστήσασθαι, ihre Einrichtung so zu treffen. — οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς, wahrscheinlich die IV, 2, 35 erwähnten ἐπίτροποι. — φέρωσιν hat mit ποιοῦντες gemeinschaftliches Object.

2. Inhalt: Kyros zieht mit den Persischen Reitern in strenger Marschordnung nach der Burg des Gobryas. Diese findet er sehr fest. Gobryas

beschenkt ihn und die Seinen und stellt ihm seine Tochter, die ebenfalls um Rache am Assyrier fleht, zur Verfügung. Darauf Abendessen im Lager des Kyros, wo Gobryas die Einfachheit u. Mäßigkeit der Perser bewundert. Am andern Morgen wird aufgebrochen und Kyros berathet mit Gobryas und dem Hyrkanier, wie sie ihre Macht durch Gewinnung noch anderer Feinde des Assyriers verstärken können. Zu diesem Zwecke schlägt Kyros vor, auf die Hauptmacht des Feindes, die bei Babylon steht, loszugehen, und beweist, dass dieser Weg, den Gobryas für zu gefährlich hielt, unter allen der sicherste ist.

1. ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν. S. IV, 6, 10. — οἱ — ἔχοντες. S. IV, 5, 58. — ἑαυτῶν geht auf Kyros

φαίνεται ὅπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἢ ἢ κατὰ τὰ πλάγια
 ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει ἰόντων ἀλίσκηται, κολασθήσεται. δευτε- 2
 ραῖοι δὲ ἀμφὶ δέλην γίνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ
 ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα
 παρεσκευασμένα, ὥς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῖς δὲ πολ-
 λούς καὶ ἀμύπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρυμνά προσηγμένα ἐώρων.
 πέμψας δ' ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα 3
 ἰδεῖν, ἣ ἢ πρόσδοδος εὐπετεστάτη, εἶσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν
 τῶν πιστῶν τινας, οὔτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν.
 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἰ που 4
 εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἰ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περι-
 ἤλαννε πάντοθεν, ἐώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν·
 οὓς δ' ἐπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι
 τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὥς σφίσι
 δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν 5
 φροντίδι ἦν, ὅ τι ποτ' εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γωβρύας αὐτὸς τε ἐξῆι
 πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε φέροντας οἶνον,
 ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἶγας, οἷς, σῦς,
 καὶ εἰ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον, ὥς δειπνῆσαι πᾶσαν
 τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες διή- 6
 ρουν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες
 αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν ὅπως

und sein Heer. — κολασθήσεται. Die θεράποντες sollten ihren Platz nirgends anders als hinter den Reitern, denen sie zugeordnet waren, haben.

2. δευτεράιοι, am zweiten Tage (vergl. IV, 6, 10 a. E.). S. B. 123, 6. K. 57, 5, Anm. 4. — ὑπὸ, unter den Schutz.

3. ἣ — εὐπετεστάτη, ironisch: Kyros soll sich überzeugen, dass der Platz ringsum fest ist. — ἀπαγγελοῦσιν, berichten sollten.

4. εἰ ψευδὴς φαίνοιτο, für den Fall, dass G. als falsch befunden würde. — ἢ προσελθεῖν, als um —, als dass man, wofür das Gewöhnlichere wäre ἢ ὥστε (oder ὥς) προσελθεῖν. Doch auch nach einem Positiv findet sich mit ἢ der bloße Infin. S. die zu I, 5, 11 angeführten Stellen. — ἀγαθὰ.

Sie werden §. 5 einzeln angeführt. — ὅσα — ἐπιλιπεῖν. S. I, 2, 3 zu οἶοι. — ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, auf ein Menschenalter. — ὥς — δοκεῖν. Ueber den Infin. in Nebensätzen der indir. Rede s. B. 141, Anm. 5. K. 55, 4, Anm. 9. C. 567, Anm. 2. Man kann den Infin. aber auch absolut nehmen wie in (ὥς) ἐμοὶ δοκεῖν.

5. ὅ τι ποτ', quid tandem. Kyros war vor der uneinnehmbaren mit so reichem Proviant versehenen Feste wohl nicht ganz unbesorgt um die Treue des Gobryas. — τοὺς ἔνδοθεν — ἐξῆγε. Ueber die Attraction s. zu I, 3, 4. — ἄλλους δὲ, partitive Apposition zu πάντας. S. zu I, 1, 1. III, 2, 12 (τοὺς δὲ τινας, ohne vorhergehendes μὲν). — εἰ τι, si quid oder quidquid — erat: und was es (überhaupt) Eszbares gab. Man vermiszet ἄλλο.

νομίζοι ἀσφαλέςτατον. προεισπέμφας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν αὐτὸς οὕτως εἰσῆει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν, ἀναπεπταμένας τὰς πύλας ἔχων παρεκάλει τοὺς φίλους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ θαυμάσιους ἀμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλά, τέλος τὴν θυγατέρα, δεινὸν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δ' ἔχουσιν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἑξάγων ὧδε εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἰκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ νιοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

8 Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμην ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν, νῦν δέ σοι ὁρῶ ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτη ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ ἀκείνῳ, ὃς ἂν γῆμῃ αὐτήν. ἔν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, εἰ τὰ πλεῖστά ἐστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας τε, τί τοῦτ' εἶη, καὶ ὑποπτεύσας, μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως ἤρετο, Καὶ τί τοῦτ' ἐστίν,

6. ἀσφαλέςτατον, näml. εἶναι. — οὕτως. Selbst wenn das Participium kurz vorhergeht, steht mitunter das οὕτως, von dem zu I, 2, 2 die Rede war. Vergl. Mem. IV, 8, 11 zu Ende: εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλον τὸ ἄλλον ἡθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρινέτω.

7. ἀμέτρους τινὰς. Ueber τινὰς vergl. zu I, 1, 1. — πάντα καλὰ πολλά, alles mögliche Schöne in Menge. — κάλλος καὶ μέγεθος, concret: eine Schönheit. Pape führt an Lukian. D. Mort. 18, 1: Ἑλένη καὶ Ἀθήα καὶ ὅλως τὰ ἀρχαῖα κάλλη πάντα. Wegen μέγεθος s. zu V, 1, 5. — ἐπιτρέπω διαθέσθαι. Vergl. IV, 6, 9: νῦν δέ σοι δίδωμι βουλευσασθαι καὶ περὶ ταύτης. — ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν. S. IV, 6, 2. 7.

8. σοι μὲν. Als Gegensatz schwebt

ταύτῃ δέ, der Tochter, vor, da aber nachher νῦν δὲ statt καὶ νῦν eintritt, so folgt καὶ ταύτῃ. — τότε, IV, 6, 8. — σοι ὁρῶ ὀφείλων, ich sehe, dass ich dir die Erfüllung des Versprechens schuldig bin. Vergl. Hell. VII, 3, 4: ἔγνω οὐκ ἂν δυνάμενος τὴν ἀκρόπολιν κρατεῖν und Thuk. I, 32, 4: ἡμεῖς ἀδύνατοι ὁρῶμεν ὄντες — περιγενέσθαι. B. 144, 6, a. K. 56, 7, Anm. 5. C. 591. — ἄπειμι ἔχων, auferam. — οὐδὲ τὰ πανταχοῦ. Die Kraft der Steigerung, die in diesen Worten liegt, giebt Veranlassung, dass die Construction, wie sie mit ἀνθ' οὗ begonnen war, wie in sich gehen lassender Rede, aufgegeben wird und hier von Neuem anhebt, so dass die Worte ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι Platz finden als ob ἀνθ' οὗ nicht vorausgegangen wäre.

ἔφη, ὦ Κῦρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Γω-
βρούα, πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν
θέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι· διὰ δὲ
τὸ μηδένα αὐτοῖς ἡθεληκέναι προέσθαι μήτε χρήματα πολλὰ
μήτε τυραννίδα μήτε τείχη ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξίεραστα ἀπο-
θνήσκουσι πρότερον πρὶν δῆλοι γίνεσθαι οἳ οἱ ἦσαν· ἐμοὶ δὲ 10
σὺ νυνὶ καὶ τείχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύναμιν
τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιοκτητον ἐγγχειρίσας πεποίηκάς με δῆ-
λον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι οὐτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους
θέλωμι οὐτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἔνεκα οὔτε συνθήκας ἂν
ψευδοίμην ἐκὼν εἶναι. τούτων ἐγώ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δι- 11
καιος ὦ καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινωμαι ὑπ' ἀνθρώπων,
οὔποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς
καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὥς ἀπορήσεις 12
ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί, ὧν τις γα-
μεῖ ταύτην· εἰ μέντοι χρημαθ' ἔξει τосαῦτα, ὅσα δίδως ἢ καὶ
ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ
ἴσθι, ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων οὐδὲ
μικρὸν τούτων ἔνεκά σε μᾶλλον θαυμάζουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι
νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδειξάσθαι, ὥς
πιστοὶ μὲν εἰσιν οὐδὲν ἥττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολε-
μίοις ὥς οὔποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλάπτει·

9. Ὅτι — ἐγώ, — πολλοὺς μὲν.
Es besteht darin, dass ich —. Doch
wird das, was Kyros eigentlich
meint, erst im folg. §. ausgespro-
chen: du giebst mir die glänzendste
Gelegenheit, mich aller Welt als
redlichen Mann zu zeigen, wozu
aber der Gedanke hier die nöthige
Voraussetzung enthält: der grosse
Werth deiner Gabe liegt darin, dass
diese Gelegenheit nur wenigen zu
Theil wird. Es verhält sich also
hier mit ὅτι — μὲν wie V, 1, 6
mit μὲν γάρ. Vergl. §. 20. — ἐκόν-
τες εἶναι. S. zu II, 2, 15. — ἦσαν,
das Imperfect, weil ἀποθνήσκουσι
πρότερον das Resultat einer Er-
fahrung ausspricht, die der Ver-
gangenheit angehört, oder auch weil
der Sterbende sein Leben bereits
hinter sich hat. Ueber δῆλοι —
οἳ οἱ u. §. 10 με δῆλον — ὅτι s. zu
I, 4, 2.

10. συνθήκας ἂν ψευδοίμην. S.
VI, 1, 11. Ages. I, 11: ἂ ὤμοσεν,
εὐθὺς ἐψεύσατο. §. 12: συνθήκας
μὴ ψευδόμενον.

12. μὴ φοβοῦ, ὥς, sei ohne
Sorge, dass —. Ebenso ὥς nach
φόβον παρέχειν Hell. VII, 5, 24 und
nach δειδεῖν unten VI, 2, 30. —
εὐχονται — γενέσθαι ποτὲ, pre-
cantur —, ut contingat sibi ali-
quando, ut —. So scheint γίνε-
σθαι mitunter pleonastisch zu stehen:
Oekon. XVII, 3: ἂ γὰρ ὁ θεὸς δι-
δάσκει —, οὕτω γίνεσθαι ὁμονοεῖν.
Anab. I, 8, 13, auch mit folgendem
ὥστε wie Anab. V, 6, 30. Die chi-
astische Ordnung der Satztheile in
den Worten ὥς πιστοὶ μὲν — ζῶν-
τες bedingt die Stellung von μὲν
und δέ und des zweiten ὥς. Auch
ὅτι im Folgenden tritt hinter die
Tonwörter.

- ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιτο. τοιούτους ἄνδρας εὖ
 13 ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξον δὴ μοι, ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺν ἔξις καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.
- 14 Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιὰν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύα καὶ ἀναστὰς ἐξῆι, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἐνδον δειπνεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρα-
 15 τοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ στιβάδος δὲ κατακλινεῖς ἦρετο αὐτὸν ὦδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶε σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκάστῳ ἡμῶν στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Α' εὖ οἶδ' ὅτι, ἔφη, καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἳ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὅποσαι εὐναὶ γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα πρόβατα φέει ἔρια, ἀλλ' ὅσα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίσχισι.
- 16 τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρύας καὶ ὄρων τὴν φανulότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν
 17 ἔλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν συσσίτων· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πώματι Πέσχης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὐτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε ἀρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ μὴ οὐχὶ προ-

13. παῖδά μοι γενέσθαι, epexegetisch zu τινά: dasz er mir ein Sohn werde. Vergl. IV, 6, 2 a. E. — σὺν ἡμῖν ἔπη. So oft, wie §. 36. VI, 2, 10 u. a. Vergl. Hell. V, 2, 19: μετὰ τῶν κρατούντων ἔπεσθαι.

14. ἐνδον, bei ihm, in der Festung.

15. κατακλινεῖς kommt bei Xen., der sonst den Aor. I braucht, nur an dieser Stelle, wohl aber bei anderen gleichzeitigen Schriftstellern vor. — οἳ γε, wobei ἡ ὑμῶν statt ἡ ὑμετέρα vorschwebte. — κλῖναι δ' ὑμῖν, statt οἷς δὲ κλῖναι, nach dem bekannten Gebrauch, statt eines zweiten Relativs, wenn es nicht ganz wegbleibt wie VIII, 5, 19, ein demonstratives (III, 1, 38. VIII, 1, 46) oder persönliches Pronomen in einem selbständigen Satze eintreten zu

lassen. K. 60, 6. C. 605. — ὅσα nämll. φρονύγανα, was die geringeren codd. hinzufügen. — ἀνίησι, hervorwachsen lassen.

16. σφᾶς, er und seine Leute.

17. ἐπεὶ δὲ κατενόησε — συσίτων. Der Nachsatz? er ist durch die folgenden Sätze, welche speciell darlegen, worin sich die μετριότης τῶν συσσίτων zeigte, gleichsam in Vergessenheit gekommen und ist dem Sinn nach etwa in den Worten εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαναμάξω κ. τ. λ. im §. 20 enthalten. — ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων, der zu den Gebildeten gehört. — ἀρπαγῇ, wofür auch ταῖς χερσίν stehen konnte. ἀρπαγῇ ist die Hast der nach den Speisen greifenden Hände. — μὴ οὐχί. S. zu I, 6, 32 und V, 1, 25.

σκοπεῖν ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ὦν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὀρεῖν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ οἱ ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι, τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πᾶν αὐτοῖς ὑικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώ- 18 των ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μή, καὶ ἔσκω- πτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μή· ἃ τε ἐπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχροῦ τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χα- λεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ 19 ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαίνοντων μη- δενὸς οἶσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἡδίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι βελτί- στος παρασκευάζειν. ἡνίκα δὲ Γωβρύας ὡς εἰς οἶκον ἀπῶν 20 ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θανμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώ- ματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλέονα κερτήμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοι ἔσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελού- μεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλείστα ἔσται, ὑμεῖς δὲ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς βέλτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτ' 21 εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, "Αγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶτ' ἀπαρτί- ῃ τὸν τοῦτον ἵππεας ἐξωπλισμένους, ἵνα τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν,

ἐκπεληγμένους hat nämlich den Sinn: gefesselt, impeditus. — ἅπερ ἂν — ὦν, nämli. προσκοποῖν. — φρόνιμοι καὶ μέτριοι, von ἐκεῖνοι attrahirt trotz des δεῖν, wie Demosth. XIX, 235: ἡγοῦμαι πρῶτος αὐτὸς περιεῖναι δεῖν αὐτῶν καὶ μεγαλοφυγότερος φαίνεσθαι und Xen. Hier. II, 8: αὐτοὶ τε γοῦν ὥπλισ- μένοι οἴονται ἀνάγκη εἶναι διαίγειν καὶ ἄλλους ὀπλοφόρους ἀεὶ συμ- περιάγεσθαι, zu welcher Stelle ich Mehreres der Art angeführt habe. S. Kr. 55, 2, 2.

18. ἐνενόησε — αὐτῶν καί, ὡς. Vergl. VIII, 1, 40. Mem. I, 1, 12: καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, πότῃρα — ἔρχονται. Hellen. VII, 5, 8: ἐπαινώ αὐτοῦ, ὅτι — ἐποιήσατο, wo überall der transitive Satz wie ein substantiver Begriff den voraus- gehenden Genitiv regiert. Ganz wie hier, Thuk. I, 68, 2: τῶν λεγόντων — ὑπεννοεῖτε, ὡς — λέγουσι. Kr.

47, 10, 8. Die Schilderung der Mahl- zeit entspricht ganz der Beschrei- bung der Spartanischen φειδίτια in de re publ. Laced. V, 6. Plutarch. Lykurg. XII. S. d. Einl. §. 23. Anm.

19. μηδενὸς — πλείω, sie dürf- ten sich nicht mehr vorsetzen lassen als irgend einem von denen, welche derselben Gef- fahr entgegen gingen. Wegen μηδενὸς πλείω = μὴ, πλείω ἢ τινι (ἄλλῳ) vergl. Hell. IV, 1, 6: οὐδενὸς ἐνδεέστερος. Kr. 47, 27, 3. Also μηδενὸς = ἢ μηδενί. B. 132, Anm. 19. K. 47, 27, Anm. 1 u. 3. C. 416, Anm. 1. — Gobryas, der mit im Zelte des Kyros speist, sieht hier, dass die Officiere nichts Anderes essen als die Soldaten. Vergl. II, 1, 30. IV, 2, 38.

20. εἰ ἐκπώματα μὲν —, αὐτοὶ δέ. Auf das zweite Glied kommt es hier wesentlich an, dem das erste dem Gedanken nach untergeordnet ist. S. zu II, 2, 5.

καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν, ἃ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια νομίζειν.

22 Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἐκάτεροι ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τοὺς ἰππέας, καὶ ἤγειτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῖων ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνατόν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέ-
 23 ρους ποιεῖν ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα ὧν αὐτὸς ᾔετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γάρ, ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον, ὅπως ὁ Ἀσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔστιν ἰσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τα ὄντα ἀλλότρια
 24 γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἴόμενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέροι κατὰ ταῦτα περαίνειν ὃ τι μέλλει, ὡς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

25 Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Λέξατε δὴ μοι, ἔφη, ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος πολὺ τε

21. ὅπως ἂν. Der Zweck wird als eventuell bezeichnet. Kr. 54, 8, 4. — ἃ τε — καί. Nach καί ist das zweite ἃ weggelassen. Vergl. Oekon. VII, 16: ἅτε οἱ θεοὶ ἑφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ νόμος συνεπαίνει.

23. ὧν ᾔετο δεῖσθαι μαθεῖν. Es sind hier zwei verschiedene Constructionen gemischt: ὧν ᾔετο δεῖσθαι u. ἃ ᾔετο δεῖν μαθεῖν. So Anab. V, 4, 9: τί ἡμῶν δεήσεσθε χρῆσασθαι. Oekon. XXI, 11: δεῖν φημι — καὶ φύσεως ἀγαθῆς ὑπάρεξαι, wo Mehreres der Art von mir zusammengestellt ist. — ὑμῖν ἂν — οὐκ ἂν. Ueber ἂν bei zwei Tonwörtern s. zu II, 1, 6. — πάντα —

ἀλλότρια. Derselbe Gedanke Anab. III, 2, 28: κρατουμένων — ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια.

24. καὶ γάρ, etenim. — ἀδικεῖσθαι, Unrecht erlitten zu haben. S. zu II, 4, 8. — ἀμφοτέροι κατὰ ταῦτά, ambo pari ratione. — περαίνειν, er möge vollenden, d. h. er solle nur zur Sache kommen. — ὡς ταῦτα εἰδόσι σφίσι, dativi commodi, woran sich der absolute Accus. μέλον anschlieszt, zu welchem ὡς ebenfalls gehört. S. zu I, 6, 12: ὡς δεῖσιν.

25. Καδούσιοι, ein Volk westlich vom Kaspischen Meere, hier aber wohl südlicher wohnend gedacht,

καὶ ἄλκιμον· Σάκαί γε μὴν ὅμοροι ἡμῖν, οἳ κακὰ πολλὰ πεπόν-
 θασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ ἀκύνους ὥσπερ καὶ
 ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθ' ἂν νῦν αὐτοὺς 26
 ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφα-
 σαν, καὶ σφόδρ' ἂν, εἴ πῃ γε δύναιντο συμμῆξαι. Τί δ', ἔφη,
 ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμῆξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος,
 δι' οὗπερ νυνὶ πορεύῃ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί 27
 γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς
 τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρό-
 που ἀντηγορεύεις; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον
 ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος
 ἐγένετο ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ 28
 εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει τί δεῖ
 λέγειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρός πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ νίον, καὶ ἐκεί-
 νου ἐταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλ-
 λαβὼν ἐξέτεμεν, ὥς μὲν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ
 ἐπήνεσεν αὐτόν, ὥς καλὸς εἶη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν
 αὐτῷ γυναικὰ ἐσεσθαι, ὥς δὲ οὗτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπέλασεν
 αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν δ'
 ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, 29
 οἶει ἂν καὶ τοῦτον ἡδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ οἴοιτο ἑαυτῷ βοηθοὺς
 ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν
 τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ

im Norden und Osten von Assyrien.
 — γὰρ μὴν. S. zu I, 2, 2. — ὅμοροι
 ἡμῖν, näml. ὄντες. Aus dem Vor-
 hergehenden ergänze πολέμιοι αὐτῷ
 εἰσιν. Andere ergänzen bloß εἰσιν
 und sehen im folgenden Relativsatz
 den Hauptgedanken wie I, 1, 3.
 VIII, 3, 21. — ἀκύνους; ὥσπερ καί.
 S. zu I, 5, 1.

26. οἴεσθ' ἂν — ἡδέως ἂν, wie
 §. 23. — καὶ σφόδρ' ἂν, nämlich
 ἡδέως ἐπιβῆναι. Ueber καί s. zu
 I, 1, 1. — ἐν μέσῳ ἐστὶ, steht im
 Wege, ist das Hindernisz. So auch
 mit folg. accus. c. infin. Demosth.
 XXIII, 183: οὐδὲν ἂν ἦν ἐν μέσῳ
 πολεμεῖν ἡμᾶς πρὸς Καρδιανούς.

27. εἰς τὴν — καθέστηκεν, an-
 getreten hat, wie I, 5, 7: εἰς τὸ
 τέλος κατέστην. Anab. I, 1, 3. —

κατηγορεύεις, das Präsens: denn er
 ist noch jetzt, wie IV, 6, 2 ff., sein
 Ankläger. — Τοιαῦτα γάρ. S. zu
 I, 4, 12. Wegen τοιαῦτα, auf ὑπερη-
 φανίαν gehend, vergl. zu IV, 5, 7.

28. ἐκείνους statt des Reflexivs wie
 ἐμαίνους §. 32. S. zu IV, 5, 20. —
 ὥσπερ τὸν ἐμόν, Attraction wie I, 4,
 15: ὥσπερ σὺν ἡμῖν. — ἐξέτεμεν,
 entmannte.

29. μὲν οὖν. S. zu I, 4, 19. Hier
 ist es bestätigend und zugleich stei-
 gernd: immo, ja — sogar, wie
 V, 3, 8, 27. — ἔφη, οἶδα, ὁ Γω-
 βρύας. Ebenso Oekon. VII, 16: καὶ
 τί δέ, ἔφη, ὁρᾷς, ἡ γυνή. Cic. Brut.
 §. 91: Quid igitur, inquit, est cau-
 sae, Brutus. Unten VIII, 3, 46.
 S. zu Mem. III, 5, 13. — ἰδεῖν —
 αὐτόν, d. h. zu ihm zu kommen. —

- μέλλει τις ἐκείνῳ συμμῖξιν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ
 30 παρίεναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπὸν; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γω-
 βρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν ἄν δύναιμι ἐξ αὐτῆς πολλαπλασίαν ἧς
 σὺ ἔχεις νῦν· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἡττόν
 σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὄπλα ἀποφέρουσι καὶ
 τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν
 εἶναι ἢ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται·
 31 δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.
 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύα τοιαῦτα τοιάδε πρὸς
 αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Γωβρύα, κελεύων ὥς
 ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιῆσθαι. ἐγὼ οὖν σκοπῶν οὐ δύνα-
 μαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς
 αὐτὴν Βαβυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον.
 πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὥς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρροῦσι, καὶ δεινοὶ
 32 ἡμῖν, ὥς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ ὀρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ'
 οἴομενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι,
 ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται, ὃς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρ-
 ρος δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μείζον, ὅσῳ ἂν πλείονα
 χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν· ἂν δὲ ἡδὴ ἴωμεν ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς
 μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλαίοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ'
 ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμε-
 τέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ
 στρατεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς.
 33 εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ἵνα καὶ τοῦτ' εἰδῆς, οἱ πολλοὶ ἄν-
 θρωποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρ-

παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα, dicht an Bab. vorbei, wie V, 4, 41 u. ad ipsas fauces saltus, hart am Eingang des PASSES, Liv. XXII, 4, 3.

30. ἂν nach ἐξελθοῦσαν ist unentbehrlich, da von Etwas die Rede ist, das geschehen soll, wenn Kyros an Babylon vorüberziehen wird. — ἀποφέρουσι — ἀπάγουσι. Ueber ἀπο s. zu II, 4, 12. — λόγος — πολὺς, wie opinio multa, fama multa. Herod. I, 30: παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπικνύει πολλός.

31. πολλοὶ μὲν γὰρ εἰσιν. Zusammenhang: Dasz ihre Zahl grosz ist, das bringt uns an sich noch keine Gefahr, wohl aber, wenn die grosze Zahl von Muth beseelt ist:

letzteres ist also, wenn wir sicher sein wollen, zu verhindern. Das werden wir am besten, wenn wir gerade und offen auf sie losgehen.

32. ἐκείνους. S. zu §. 28. — τραύματα ἐπιδεδεμένους mit verbundenen Wunden. Vergl. V, 4, 10.

33. οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι. Dasz es sich hier um eine allgemeine Erfahrung handelt, ist aus dem Folgenden klar. Also gehen diese drei Worte nicht speciell auf das zahlreiche Heer der Assyrier, sondern können nur heissen: die Menschen, wenn sie in Menge beisammen sind. Ganz verkehrt ist die Uebersetzung plerique homines.

έχονται. ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ᾖσι, τοσούτῳ μείζω
καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν 34
μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ἠϋξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολ-
λῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύνων
τε καὶ ἐξεστηκῶτων προσώπων ἡθροισται· ὥσθ' ὑπὸ τοῦ μεγέ-
θους οὐ ῥάδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι οὔτε προσ-
άγοντα πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν οὔτε ἀπαγαγόντα ἀναθρέψαι
τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρρεῖν παρακελεύῃ,
τοσούτῳ ἐν δεινότεροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', 35
ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε
αἱ νῆκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὁπότεροι ἂν πλείονα
ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὁρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς
τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἔσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοὺς
εὔμαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν
ἂν σφαλεῖς· πολὺ γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς πλείονας εὐρήσεις παρ'
ἡμῖν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὥς δ' ἔτι μάλ- 36
λον θαρρῆς, καὶ τότε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ
μὲν ἐλάττονες εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ'
ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ
πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ εὐντήκαμεν·
καὶ πλείονες δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγέμεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτί-
μαξε μὴδὲ τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι,
σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἔπονται.
μὴ λανθανέτω δέ σε μὴδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξῃστι μὲν τοῖς πο- 37
λεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδα-

34. ἐκ πολλῶν — ἡθροισται. Muth-
lose Reden u. blasse Gesichter haben
etwas Ansteckendes. — πονηρῶν
χρωμάτων, feige, d. i. blasse Ge-
sichtsfarbe. — ἐξεστηκῶτων, ent-
stellte. — ὑπὸ τοῦ μεγέθους,
unter dem Eindrücke ihrer Grösze,
d. i. wegen der Grösze der Furcht.
— τοσούτῳ ἐν δεινότεροις, in ei-
ner um so schrecklicheren
Lage. Ueber die Stellung von
τοσούτῳ s. zu I, 6, 26.

35. ἐκεῖνο geht auf das Folgen-
de. — γὰρ, nämlich. — τὸ ἀπὸ
τοῦδε wie IV, 2, 22. — ὁπότεροι.
Davor ergänze τούτων. Vergl.
Anab. III, 1, 21: ἐν μέσῳ κείται τῶν-

τα τὰ ἀγαθὰ ἄλλα ὁπότεροι ἂν ἡ-
μῶν ἄνδρες ἀμείνονες ᾖσι. V, 1, 8:
πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν ἐφ'
οὗς ἂν ἴωσι. Kr. 51, 13, 4. — διὰ
τοὺς — μαχομένους, wohl zu unter-
scheiden von διὰ τῶν — μ. Es
heisst: es liegt an den guten
Kämpfern, dasz — σὺν τοῖς
θεοῖς, diis iuvantibus.

36. ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς. S. IV,
1, 10: νῦν γὰρ ὅτι οἱ πολέμιοι ἡ-
μᾶς ἀποδεδράκασιν αὐτοὶ ὀράτε. —
μείζονες. Vergl. IV, 4, 3: καὶ γὰρ
μείζους φαίνεσθε — καὶ γοργότεροι
ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. Dem entsprechend
ist im Vorhergehenden ἐλάττονες
zu nehmen. — σὺν wie §. 13.

μῶς ἂν αὐτοῖς φανεῖν μένοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

- 3 Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τετραταῖοι πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὥς δὲ ἐν τῇ πολεμῇ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὁπόσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ ἔχειν, τοὺς δ' ἄλλους ἱππεῖς ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκλισμένοι ἀπὸ τῶν ἱππῶν, πολλοὶ δὲ καὶ
2 λείαν πλείστην ἄγοντες. ὥς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ἃρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐθὺς φανεροῖ εἶναι, ὅτι καὶ
3 τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες; ὥς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ' ἐνεκωμίαζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· Πάνν, ἔφη, ὦ Κῆρε, τοῦτο ποιήσωμεν· καὶ γὰρ

37. ἐκείνους. S. zu IV, 5, 20. — ὡς γινώσκοντος. S. zu I, 4, 21. — τὴν ἐπὶ B., näml. ὁδόν. Gewöhnlicher wäre εὐθὺ ἐπὶ Βαβυλῶνος.

3. Inhalt: Gobryas erhält von der Beute was übrig ist. Während der Feind sich in Babylon rüstet, gewinnt Kyros durch Gobryas an Gadatas einen neuen Bundesgenossen, der ihm durch List eine Grenz-feste der Assyrier in die Hände spielt, die den von dieser Festung zumeist bedroht gewesenen Hyrkaniern, Saken und Kadusiern übergeben wird, worauf auch diese letzteren ihr Contingent und die Hyrkanier ihrerseits noch eine Verstärkung zum Heere des Kyros stossen lassen. Gadatas eilt in sein Land, welches der Assyrier mit einem Einfall bedroht. Kyros fordert seine Bundesgenossen auf, mit ihm dem Gadatas zu Hülfe zu ziehen. Gobryas bleibt beim Trosz, die anderen werden vom Kyros zum Zuge geordnet und zur Stille

und Wachsamkeit ermahnt. Um Mitternacht bricht das Heer auf von Kyros in strenger Ordnung gehalten. Ein Vortrab, geräuschlos wie das ganze Heer, voranziehend, schützt vor plötzlichem Ueberfall. So ziehen sie bis zum Anbruch des Tages.

1. τετραταῖοι. S. zu δευτεραῖοι V, 2, 2. — τοῖς ὁρίοις, den jenseitigen Grenzen, von wo sie nun in Feindes Land eintreten. — ἦν, Kyros. — ἀφῆκε καταθεῖν, schickte er auf Streifzüge. — ἦκον kamen zurück; sie waren noch ungeschickt im Reiten.

2. τοὺς τε und καὶ τοὺς correspondiren: die Anführer der Meder und Hyrkanier sowohl als auch die Hom. der Perser. — καὶ — εὖ ποιοῦντες. Bei καὶ schwebt vor: ὥς περ τοὺς κακῶς ποιοῦντας (unsere Feinde) πειρώμεθα νικᾶν κακῶς ποιοῦντες.

3. καὶ γὰρ: denn auch das kommt

μοι, ἔφη, δοκεῖ ὁ Γωβρύας πτωχοὺς τινὰς ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ ἐκ χρυσῶν πίνομεν φιαλῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν, γνοίῃ ἄν, ἔφη, ὅτι ἔστιν ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάροισι καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες τὰλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ. οὕτω δὴ λαβόντες ἐκείνοι ὅσα ἔδει τὰλλα ἔδωσαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμενος ὥσπερ 5 ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὥς δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ Ἀσσυριοὶ, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν, ὅτι, εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξῶν ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πεῖθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσήλασεν ἔνθα ἀσφαλὲς 6 ἦν ταῦτα εἰπεῖν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινούμενον τοιαύδε· Λεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὃ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα· μάχεσθαι δὲ ἐὰν βούλησθε, ἤκατε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω ἡμῖν σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας 7 εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γάρ, ὅτι ἀνὼ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σέ ἡ μεταμέλεια ἔχει.

Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος 8 ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι σύ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶε ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔργωγε κάκεινος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς 9

in Betracht, dasz — πτωχοὺς τινὰς, eine Art Bettler. S. zu I, 1, 1.

4. Ἄγε δὴ. S. zu IV, 2, 47. — ἀποδόντες. S. zu II, 4, 12.

5. αὐτὸς, Gobryas; er wolle (als Bundesgenosse) mit ihm, auf seiner Seite kämpfen. — ἀνάγκη — πεῖθεσθαι, er, Gobryas, müsse es nothgedrungen mit den Siegern halten.

6. ὅτι bei μεταμέλει wie Thuk. V, 14, 1: μετεμέλοντο, ὅτι. Sonst selten. Vergl. Kr. 56, ε 4. 7, 12. — εἰς τριακοστὴν ἡμέραν bezeichnet einen unbestimmten Termin, zur

Abfertigung des Gobryas. Vergl. εἰς τριακοστὸν ἔτος VIII, 4, 27.

7. αὕτη ἡ μεταμέλεια, darüber, dasz du nicht auch mich umgebracht hast, d. h. mögest du meine Rache fühlen, wie du sie jetzt schon (δῆλον γάρ, ὅτι ἀνὼ σέ τι) fühlst.

8. μέντοι, doch, insofern οὐκ ἔλεγες; = du sagtest ja. Plat. Prot. p. 309. A.: Οὐ σὺ μέντοι Ὀμήρου ἐπαινέτης εἶ; — μὲν οὖν. S. zu I, 4, 19. — ἔργωγε. Dindorf will ἐγώ τε, vergleichend V, 4, 37. Oekon. VII, 11: ἐγώ τε σὲ ἐξελεξάμεν καὶ οἱ σοὶ γονεῖς.

- ἔχειν, πρὸς αὐτὸν πρόσβιθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτοὶ ἂν λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὴν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἂν γνώσῃ αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις βλάβειεν ἄλλως πως ἢ φίλος δοκῶν εἶναι.
- 10 Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι καὶν πρῶταιο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ' ὅ τι ἂν δύ-
- 11 ναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρουρίον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅ φατε Ἑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἃρ' ἂν, ἔφη, οἷε ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστίν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν.
- 12 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος, καὶ λάβοιμι δὲ αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι δὲ κακεῖνος ἡμῶν ἢ καὶ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους, οὓς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν, ὅτι ἐπὶ στρατεύμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὡς ἐπὶ τὸ φρουρίον ἄξοντες, ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας
- 13 προσποιήσαιο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρεῖναι ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν, ἕως ἀπέλθοις. Οὐκοῦν,

9. αὐτοί, allein, im Gegensatz zu der beabsichtigten Verbreitung der falschen Kunde, Gadatas sei dem Gobryas nicht Freund. — ἂν, Krasis für ἂν ἂν. — ἐπειδὴν —, ἂν γνώσῃ, d. h. wenn du aber im Verlaufe der Zusammenkunft dann die Ueberzeugung gewinnst u. s. w.

10. καὶν πρῶταιο, noch was darum gäbe. Vergl. III, 1, 36. — Γαδάτας, d. i. ὁ ἐκτεταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου. — καὶ ἡμᾶς, d. i. auch wir, damit Gad. im Einverständniss mit uns handelt.

11. πρὸ τῆς χώρας, nämlich Ἀσσυρίας, nachher näher erklärt durch τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τ. π. — ὅ φατε, bei einer Gelegenheit, die nicht weiter erwähnt wird; denn auch V, 2, 25 ist nichts da-

von gesagt. — ἐπιτετειχίσθαι, gegen die Hyrk. u. S. gerichtet. — ἀνύποπτος, noch nicht der Feindschaft gegen den Assyrier verdächtig.

12. καὶ λάβοιμι δέ. Ueber καὶ — δέ, das auf προσβάλοιμι μὲν zurückgeht, s. zu I, 1, 2. — ἢ καὶ — ἢ καὶ. Vergl. εἴτε καὶ εἴτε καὶ V, 4, 27. K. 69, 32, Anm. 13. — οὓς φατε. S. V, 2, 25. — ἐπὶ στρατεύμα. S. zu I, 6, 12. Madvig verm. ἐπὶ συναφεύματα. — παρεῖναι, näml. bei dem φρουράρχῳ.

13. γιγνομένων. S. zu I, 4, 18. — παρεῖναι, vor sich lässt (in die Festung). — καὶ — γέ. S. §. 12 und zu III, 1, 20. — ἕως ἀπέλθοις, bis du abgezogen wärest. —

ἔφη ὁ Κῦρος, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον 14 ἐκείνου συμπαρὰσκεινάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴδι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρῆναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μεῖζω οὐτ' εἰποῖς οὔτε δεῖξαις ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ὥχητο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ ἰδὼν αὐτὸν 15 ὁ εὐνούχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχeto δὲ ὁ Γαδάτας. ἦν δὲ καὶ ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, 16 ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων, οὓς ἐπεμφεν ὁ Κῦρος προειπῶν ἢ πορεύσονται, τοὺς μὲν εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἐφασαν πορεύεσθαι, εὐθὺς συσκευασάμενος ὡς ἐξαγγελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται 17 εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπαρὰσκεινάζει· ὃ τι δύναιτο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς ὁ εὐνούχος τὰ ἔνδον καταστήσας 18 ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας εἶπε, Χαίρει, Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτα, ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ 19 κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμ-

εἴ γε ἅπαξ, wenn nur einmal, wenn nur erst.

14. τὰ — ἔξωθεν. Ueber die Attraction s. zu I, 3, 4. — παρῆναι, wieder hier zu sein. Der Hauptbegriff liegt aber, wie oft, in den Participien. Vergl. V, 4, 13. — πιστὰ — εἰληφώς. Das Vertrauen, das Kyros dem Gobryas schenkt, soll dem Gadatas das beste Unterpfand für die Zuverlässigkeit des Gobryas sein.

15. δοκοίη ἰσχυρῶς, vehemētissime probari. Vergl. §. 34. — ἀπεμάχeto, der Verabredung (§. 12) gemäss.

16. προειπῶν ἢ πορεύσονται, damit sie dem Gadatas in die Hände

liefen. — τὰ στρατεύματα, von den Kadusiern und Saken, wofür §. 12 στρατεύματα. An beiden Stellen verm. Madvig συναφεύματα. — βασανίζων, natürlich zum Schein.

17. τέως, nämlich bis ὁ Κῦρος ἦλθε.

18. καταστήσας, festgestellt, geordnet hatte.

19. ποιῶ ταῦτα, nämlich χαίρω. Der Plural ταῦτα, weil das χαίρειν in weiterem Sinne genommen wird. Vergl. IV, 3, 3. De rep. Lac. XIV, 5: ὅπως ἄρξονται ἢ ὅπως ἄξιοι τούτων (d. i. τοῦ ἄρξαιν) ἔσονται. — μέγα ποιοῦμαι, weil es den Begriff der Freude, der Befriedigung mit einschliesst, (statt mit einem

- μάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιῆσθαι ἀφείλετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποιήσαι, οἳ σοι, ἔαν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρονες βοηθοὶ παραστῆναι ἢ εἰ παῖδας ἐκρόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ἰσθάνιος ἄρτι ἡσθημένος τὸ γεγεννημένον προσθεὶ τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κύρε, ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλεις, ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἰθι νυν, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον, οὔπερ ἕνεκά με ἀσπάξῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστον ἄξιον ἦ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὃς ἡμῖν αὐτὸ λαβὼν παραδίδωσι.
- 22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ἰσθάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τούτων, ἵνα κοινῇ συμβουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώ-
23 τατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κύρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχι-
24 σμένον εἴη. τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ἰσθάνιοι. καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα Καδουσίων μὲν πελ-
τασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἵππεις εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἵπποτοξόται εἰς χιλίους· καὶ Ἰσθάνιοι πεζοὺς τε ὀπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἵππεις ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτοῖς ἵππεις, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ Σά-
25 καὶ τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο

Accusativ oder mit einem Infinitiv) mit einem Participialsatz, wie Herod. IX, 111, 2: μέγα μὲν ποιεῖν αὐτὸν ἀξιόμηνος θνητοῦ τῆς σῆς. — παῖδας, der Betonung wegen vorgestellt. Vergl. VIII, 8, 13. zu Mem. I, 6, 19. — ἐκρόνους, leibliche.

21. Ἰθι νυν. So steht νυν enklitisch auch Hellen. V, 1, 32: ἵτε νυν. IV, 1, 39: μέμνησόν νυν. Anab. VII, 2, 26: Ἰθι νυν. — τὸ χωρίον, §. 11 φρουρίον.

22. τούτων, gen. part. Vergl. I, 3, 7. 4, 20. — κοινῇ συμβουλευσώμεθα. S. zu IV, 1, 7. Dasz hier συμβ. steht, während gleich nachher ἐβουλεύσαντο κοινῇ folgt, bewirkt wohl πάντες.

23. πρόβολος — πολέμου, wie §. 11. Ebenda s. zu ἐπιτετειχίσθαι.

24. καὶ πλείους und in grösserer Zahl.

25. ἐκαθέζετο — ἀμφι, sich aufhielt mit — beschäftigt. —

ὁ Κύρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρουρίον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὄπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας καὶ λέγει, 26 ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὥς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ συσκευάζοιτο ὥς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἐάντου χώραν. ἐὰν οὖν ἀφῆς με, ὦ Κύρε, τὰ τείχη ἂν πειραθῇην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ 27 ὁ Κύρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἦς νῦν, πότε ἔσῃ οἶκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶε ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γάρ, ἕως ἔτι πρόσσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ 28 Κύρος, ποστὰς ἂν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείον ἢ ἐν ἑξ ἢ ἐπτά ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἰκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κύρος, ἅπιθι ὥς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὥς ἂν δυνατὸν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδά- 29 τας ᾤχετο· ὁ δὲ Κύρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ ἀγαθοὶ παρ- εῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κύρος ταῦτα.

Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ πᾶσιν ἡμῖν 30 πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὅτιοῦν ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὸν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δηλὸν ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ μέγала βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἰσως κἀκείνο ἐννοεῖται, ὥς, εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐκεί-

ἀπῆγον — ἀπέφερον. S. zu II, 4, 12. — τοὺς προσχώρους, die vom Assyrier einer nach dem anderen abfielen: Kadusier, Saken u. a.

26. ἄγγελοι = ἀγγέλλοντες, daher ὥς. — περὶ τοῦ φρουρίου, durch Attraction statt περὶ τὸ φρ. Sie findet auch da statt, wo ein verbum dicendi oder sentiendi nur vorschwebt. S. zu Hell. VI, 1, 19: ὅθεν εἰς τὰς περὶ Ἰάσονος πράξεις, ἐξέβην. — ἐὰν οὖν ἀφῆς με, Uebergang in die dir. Rede. — μείων λόγος, näml. ἐστίν: das Uebrigc kümmert weniger.

27. εἰς τρίτην, übermorgen. — μὲν οὖν, ja ich weisz es sogar. S. zu V, 2, 29.

28. ποστὰς. S. zu δευτεράῳ V, 2, 2. — τῷ στρατεύματι, ohne Präposition wie im Lat. S. zu 4, 20. — πολὺ — ἔχεις τὸ στράτ. = πολὺ ἐστὶ τὸ στράτ., ὃ ἔχεις. — μείον ἢ ἐν ἑξ. S. zu II, 1, 6. Vergl. Oekon. XXI, 3: πλείον ἢ ἐν διπλασίῳ χρόνῳ.

29. ἐν οἷς, coram quibus.

30. καὶ ταῦτα, und zwar. — καὶ vor ὅτιοῦν ist vel. — ἐννοεῖται konnte auch heissen ἐννοούμε-

νου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπο-
 λοῦνται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βουλήσεσθαι εἶναι.
 31 νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ
 προθύμως Γαδάτα βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια
 ποιοῦμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν,
 32 ὥς ἔμοι δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα
 τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες,
 τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν
 τοιούτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχ-
 33 θρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελῆσαι δοξάμεν Γα-
 δάτου, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πείθοιμεν χαρί-
 ξεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν;
 πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἡττώμεθα
 αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι ὄντες ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου
 34 οὕτω διακειμένου; ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς
 συνεπήρουν ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν
 τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετ'
 35 αὐτῶν ἐπιτηδαιοτάτους πορευέσθαι. Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω
 αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα
 ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἐν-
 δράσι πορευώμεθα τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες. ὅσῳ
 δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσοῦτω
 ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομεν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ
 36 καθευδήσομεν. νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε

ρος. S. II, 3, 8 zu πρόκειται. —
 ὅτι nimmt nach dem Zwischensatze
 das vorhergehende ὥς der Deut-
 lichkeit wegen wieder auf. So
 Hell. VI, 4, 37. 5, 13. Vergl. Anab.
 VII, 4, 5: ἔλεγεν, ὅτι, εἰ μὴ κατα-
 βήσονται οἰκίσοντες καὶ πείσονται,
 ὅτι κατακαύσει — τὸν σίτον. Et-
 was anders unten VI, 4, 5.

32. νικᾶν, ebenso zu nehmen wie
 νικῆσαι V, 1, 29 und wie nachher
 ὑπερβαλλόμενοι.

33. εὖ ποιοῦντος. Das Participi-
 um schlieszt sich hier nicht, wie
 V, 4, 32, an das Subject von ἡτ-
 τώμεθα an, also nicht ἡττώμεθα —
 εὖ ποιοῦντες. Denn es wird der
 Fall gesetzt, dass Kyros und seine

Verbündeten sich um den Gadatas
 nicht weiter kümmern (ἀμελῆσαι)
 und also gar keine τὸν Γαδάταν
 εὖ ποιοῦντες werden. — καὶ τού-
 του οὕτω διακειμένου, d. i. eius-
 que castrati hominis. Ein Castrat
 sollte sich darin mehr als Mann
 zeigen als wir!

34. ἰσχυρῶς. S. zu §. 15. — μετ'
 αὐτῶν, mit den Lastthieren und
 Wagen.

35. ἡμῖν, dat. commodi. — ἵπ-
 ποις, wie στρατεύματι §. 28. — ἡ-
 διον, angenehmer (nicht ohne
 Humor gesagt), wenn wir bei mäszi-
 ger und einfacher Kost uns weder
 den Appetit noch den Schlaf ver-
 derben.

σύ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἢ ὁδὸς ἐστὶ, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἢ δὲ τάξις ἐκάστη ἐφ' ἐνὸς ἴπῳ· ἀθρόοι γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ' ἄν. τούτου δ' ἕνεκα, ἔφη, κελεύω 37 τοὺς θωρακοφόρους ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτερόν ἐστι τοῦ στρατεύματος· τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥαδίως ἐπεσθαι πάντα τὰ θάπτον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῇται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστι θαυμαστόν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, 38 Ἀρτάβαξος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀνδαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μῆδων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἑμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτούχας Ἰρκαίνους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Λατάμας Καδουσίους. ἀρόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν 39 μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις 40 οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπέσθωσαν· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελεῖσθωσαν, ὅπως συνεσκευασμένοι τε ὥσι πάντα πρὶν καθεύδειν καὶ πρῶτὶ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταρμένην χώραν καὶ ὅπως κοσμίως ἔπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, 41 ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέξαρχοι. ἐπὶ 42 τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σύ, ὦ Τιργράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἱππαρχοὶ μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δέ, ὥσπερ ἦλθον, Καδούσιοι ἰόν-

36. ἐφ' ἐνός, Einer hinter dem Anderen. — ἀθρόοι, geschlossen, eine Taxis dicht neben der anderen. Vergl. IV, 2, 24.

37. τοῦτο, nämlich: Waffengattung. — βαρύτερον. Vergl. Anab. VII, 3, 37: νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἑλλήσι ἡγεῖσθαι ἐστὶ τὸ βαρύτερον οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους.

38. τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ

τοξότας. Diesz waren also die auf Verlangen des Kyros (IV, 5, 16) nachgesandten Perser, deren Ankunft freilich erst V, 5, 3 erwähnt wird. Die anderen Perser sind bereits II, 1, 19 alle Hopliten geworden.

39. τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου. Jedes Volk nämlich bildete sein eignes πλάσιον. Anab. I, 8, 9.

40. εἰς bei παρῶσι, wie I, 2, 4.

41. εἰς ἕνα, wie ἐφ' ἐνός §. 36.

- των· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμελοῦ το νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεν καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων
 43 γίγνεσθαι. ἐπιμελεῖσθε δὲ τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἱ τε ἄρχον-
 τες καὶ πάντες δὲ οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ τῶν ὥτων ἐν τῇ
 νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάν-
 νεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ
 44 μείζον ἐστὶ πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ δυσκαταστατώτερον· οὗ
 ἕνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα καὶ ἡ τάξις φυλακτέα. τὰς δὲ νυ-
 κτερινὰς φυλακάς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἀναστήσεσθαι, χρὴ ὥς
 βραχυτάτας καὶ πλείστας ποιεῖσθαι, ὥς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλα-
 κῇ ἀργουπνία πολλὴ οὔσα λυμαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ. ἡνίκα δ'
 45 ἂν ὦρα ἢ πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες
 ἂν δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα ὁδόν· ὁ δ' ὀρ-
 μώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω ἔπεισθαι.
 46 Ἐκ τούτου δὴ ὥχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα ἀπιόντες
 διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὥς μνημονικῶς ὁ Κῦρος ὀπόσοις
 47 συνέταπτε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλλετο. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ
 τοῦτο ἐποίει· πάννυ γὰρ αὐτῷ ἐδόκει θαυμαστὸν εἶναι, εἰ οἱ μὲν
 βάνανσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ
 ὀνόματα, καὶ ὁ ἱατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρ-
 μάκων, οἷς χρῆται, πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως
 ἡλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσοιτο τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ

42. Ἀλκεύνα, σὺ δέ, wie man auch im Deutschen die Worte stellen kann, wenn man sich vorher bereits an einen oder mehrere mit Nennung des Namens gewendet hat. — τὸ νῦν εἶναι, für jetzt. Ueber εἶναι s. II, 2, 15 zu ἐκὼν εἶναι.

43. καὶ — δέ. S. zu I, 1, 2. τε geht voraus wie Memor. I, 1, 3. Hellen. II, 4, 6: Νικόστρατόν τε τὸν καλὸν ἐπικαλούμενον καὶ ἄλλους δὲ δύο. — καὶ πράττεσθαι. Etwas auffallend folgt dem Medium ein Passivum. Wegen der Sache vergl. Liv. XXI, 5, 4: erat in tanta caligine maior usus aurium quam oculorum.

44. σημανεῖ. S. zu κρηνξάτω IV, 5, 42.

45. εἰς, wie §. 40. — ἀεὶ jedesmal, gehört ebenso zum verbum

finitum als zum Participium, wenn es dem mit dem Artikel versehenen Part. entweder nachgestellt wird, wie hier, V, 4, 50. VII, 1, 20. VIII, 5, 16. Oekon. VIII, 7: εἰς γὰρ τὸ κενούμενον ἀεὶ οἱ ὀπισθεν ἐπέρχον-
 ται u. a., oder auch vorangeht, wie VII, 1, 1. 4, 2. Anab. IV, 1, 7: ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κόμας. Vgl. Kr. 50. 10, 5.

46. ὀπόσοις, von πᾶσιν attrahirt, statt ὀπόσους. — ὀνομάζων, sie beim Namen nennend, mit μνημονικῶς zu verbinden.

47. ἐπιμελείᾳ, mit Absicht. — εἰ οἱ μὲν. Ueber die Coordinirung des eigentlich zu subordinirenden Satzes s. zu II, 2, 5. — ἡγεμόνων. Die Namen aller seiner Officiere hatte also Kyros im Gedächtnisz, nicht die aller seiner Soldaten, wie

ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὁργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν τι βούληται καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρσύναι καὶ ὅταν φοβῆσαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὁπότε τινὰ βούλοιοτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. ἐδόκουν δ' 48 αὐτῷ οἱ γιγνώσκεισθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὁρέγεσθαι καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ τοῦτ' 49 ἐδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ ὁπότε βούλοιτό τιπραχθῆναι, οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἐνιοὶ δεσπόται προστάττουσιν, ἴτω τις ἐφ' ὕδαρ, Ξύλα τις σχισάτω· οὕτω γάρ ταπτομένων 50 εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς περαινεν τὸ προσταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτία εἶναι καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτία οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν αὐτός, ὅτῳ τι προστάττοι.

Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγίνωσκεν. οἱ δὲ 51 στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν 52 ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἶπε τῷ Χρυσάντῳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὑπομενοὶ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξήκει δὲ λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας. βραχεὶ δὲ χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θαρρακοφόρους. τούτῳ μὲν ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέ- 53 λευεν ἡσύχως· οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστηκώς ἐν τῇ ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προὑπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ 54

Plin. H. N. VII, 24. Quintilian. Inst. XI, 2 extr. u. a. berichten. — τιμῆσαι. Der bei seinem Namen Genannte fühlt sich geehrt, dass ihn der Feldherr kennt.

49. ἐφ' ὕδαρ. S. zu I, 6, 12.

50. ταπτομένων. S. zu I, 4, 18. — οὐδεὶς περαινεν, indem jeder erwartet, dass es ein Anderer thue. — ὁμοίως, d. h. in dem Masse wie Einer, dem es allein befohlen wäre. — πάντας, Jeden in allen den einzelnen Fällen; daher dann ὅτῳ. Vergl. zu I, 6, 11.

52. ἐν μέσῳ νυκτῶν, wie ἄμφι

μέσας — νύκτας IV, 5, 13, und περὶ μέσας νύκτας Anab. VII, 8, 12, weil man drei Theile der Nacht unterschied. — ἐσήμηνε. S. zu §. 44. — ὑπομενοὶ, warten wollte. ὑπηρέτας, hier wohl eine Art von Adjutanten. Vergl. zu II, 1, 21.

53. ἡσύχως. Der Gegensatz ist θάττον §. 54. — ἐν τῇ ὁδῷ. Hertelein vermuthet ἐπὶ τῇ ὁδῷ nach §. 52: ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὑπομενοὶ. — τὸν — προσιόντα und τὸν ὑστερίζοντα, nämlich die vorangehenden Officiere. — προὑπέμπετο erklärt sich aus dem Gegensatz ἔπεμπε καλῶν; den einen liesz er ἐν τάξει

ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἔπεμψεν ἐροῦντας, ὅτι ἐν
 55 ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε οὖν ἤδη θάπτον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων
 τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἤσυχος κατεθεῖτο τὰς τάξεις· καὶ
 οὓς μὲν ἰδοὶ εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς,
 τίνες τε εἶεν ἡρώατα καὶ, ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῆναι· εἰ δὲ τινὰς
 θορυβουμένους αἰσθοίτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεν-
 νῦναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ,
 ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς
 προὔπεμπε, ἐφορῶμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν,
 ὥς ὠτακουστοῦντες καὶ εἰ πῶς ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι
 σημαίνουιν τῷ Χρυσάντῃ ὅ τι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν, ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ μὲν ἄξιον
 57 λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἡνώχλει λέγων. τὴν μὲν δὴ
 νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν
 Καδουσίῳ ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχα-
 τοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὥς μὴδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων
 ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευεν,
 ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἰ τί που ἐναν-
 τιοῖτο αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὴν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο, εἰ
 58 τέ τί που φεῦγον ὀφθείη, ὥς ἔξ ἐτοιμοτάτου διώκοι. ἦσαν δὲ
 αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι οὓς τε διώκειν δέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ
 59 μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος
 μὲν δὲ οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτὸς γε μὴ χῶρα
 ἐχρήτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλαχῇ περιελαύνων ἐφείρα τε καὶ ἐπε-
 μελεῖτο, εἰ του δέοιτο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπο-
 ρεύοντο.

fortmarschiren, den anderen heran-
 kommen.

54. ἄγε οὖν, Uebergang zur or-
 recta, wodurch die Darstellung leb-
 haft wird.

55. παρελαύνων — ἤσυχος, in-
 dem er langsamen Schritts den Zug
 entlang ritt. Das Adjectiv steht
 statt des Adverbs wie VI, 2, 12.
 S. zu Hell. V, 3, 3: ἤσυχος πορευό-
 μενοι. — Ueber die Optative ἰδοί,
 πύθοιτο und αἰσθοίτο s. zu I, 3, 10.

56. παραλέλειπται, ist also noch
 anzuführen. — ὑπὸ Χρυσάντα, der an
 der Spitze des Heerzuges mar-
 schirte. — ὅ τι, nämlich σημαίνειν.

— τὸ δὲ μὴ, näml. ἄξιον λόγον,
 abhängig von λέγων, auf das sich
 οὐκ zugleich mit erstreckt, wie
 Hellen. III, 5, 18: οὐκ ἐτι ἡσυχίαν
 ἔχων ἀνέμενον. Thukyd. VI, 33:
 οὐ καταφοβηθεὶς ἐπισχίσω, ich
 werde nicht aus Scheu zurück-
 halten.

57. καὶ vor οἱ πεζοὶ — ἔσχατοι,
 indem statt des folgenden παρὰ
 τούτοις etwa παρὰ τοῖς ἐσχατοῖς vor-
 schwebte. — ἐκέλευεν, imperf. wie
 III, 3, 40. — ὥς ἔξ ἐτοιμοτάτου. Ueber
 die Stellung von ὥς s. zu I, 6, 26.

59. δέοιτο geht auf στράτευμα
 per synesin. S. zu III, 3, 15.

Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτα ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ἐπεὶ 4
 ἑώρα αὐτὸν ἀφροσθηκῶτα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἴ τι
 οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ
 Γαδάτα· οὕτω δὲ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν
 Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γα-
 δάτα χώρα τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι,
 εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ.
 δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσῃν τε εἶχεν ὁ Γαδάτας δύναμιν καὶ 2
 ὅτι Κύρος οὐ συνείπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν, ἥ προσ-
 εῖναι μέλλοι. προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο
 μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα
 χώρᾳ, παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόντα· ἥξειν δὲ καὶ
 αὐτὸς ἔφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ,
 ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα 3
 ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν
 Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ᾧ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χω-
 ριον εὐθύς παρέλαβε καὶ πολλὴν ἵππων ἔχων καὶ ἄρματα ἐνή-
 δρευεν ἐν καμάις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων 4
 τῶν καμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύ-
 ριος ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνητάς, φεύγειν κελεύει
 ἄρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ
 φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς εἶδον

4. Inhalt: Gadatas, durch Ver-
 rätherei in einen Hinterhalt ge-
 rathen, wird durch Kyros gerettet,
 der dabei dem Assyrier groszen
 Schaden zufügt. Kyros zieht in
 das Land des Gadatas und empfängt
 von ihm reiche Gastgeschenke. Da-
 hin gelangen auch die Kadusier,
 nachdem sie auf einem Streifzuge
 vom Assyrier übel zugerichtet wa-
 ren; ihre Verwundeten finden da
 Pflege. Kyros tröstet sie, lässt die
 Todten begraben und das feind-
 liche Gebiet verheeren. Den Land-
 leuten wird von beiden Seiten Friede
 und Sicherheit gewährleistet. Vor
 dem Abzug aus Gadatas Gebiet
 übergiebt dieser dem Kyros alle
 seine Habe und die Pferde seiner
 Reiterei, der er nicht mehr traut.
 Letztere nimmt Kyros an, seine
 Schätze aber lässt er den Gadatas

theils in seiner befestigten Burg
 verwahren, theils einpacken und
 mit sich führen. Sie ziehen in an-
 gemessener Entfernung an Babylon
 vorüber und nehmen an der Grenze
 von Assyrien und Medien drei feste
 Plätze ein.

1. εἴ τι — πάθοι, bekannter Eu-
 phemismus, wie I, 4, 1.

2. ἐνετέλλετο, imperf. wie III, 3,
 40. — εἰ δὲ μὴ, näml. δύναιτο ἀπο-
 κτείνειν Γ.

3. ἐδήλωσεν. Ueber den Aorist
 nach einem Präsens s. zu II, 1, 19.
 — ἀθρόαις, die dicht auf einander
 folgten.

4. ἐξαναστάντα, aus dem Hinter-
 halt. — ἵππους, Pferde statt Rei-
 ter, wie I, 4, 17. — ὡς — ὄντας,
 indem sie sich den Anschein
 geben sollten, als ob sie —.

ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον καὶ τῷ Γαδάτα κατέσειον· καὶ ὅς
 ἑξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὥς ἐδόκει
 5 ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ
 μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἔφευγον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ
 εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτῃ παῖει
 αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς
 τὸν ὄμιον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν
 τοῖς διώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὅς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν
 τοῖς Ἀσσυριοῖς προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ
 6 ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι οἱ βραδυτάτους
 ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη δὲ μάλα πάντες
 πιεζόμενοι διὰ τὸ κατατετροῦσθαι ὑπὸ τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτα
 ἱππεῖς καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι.
 δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένους καὶ ὥσπερ ἐς λιμένα ἐκ χειμῶνος προσ-
 7 φέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν· ὥς
 δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες ἐναντίοι ἤλαννον, ἐναντίος καὶ
 αὐτὸς ἐν τάξει ἤγε τὴν στρατιάν· ὥς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ
 ὄν ἐτράποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα Κῦρος διώκειν ἐκέλευσε τοὺς
 πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις εἶπετο ὥς
 8 ᾤετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἄρματα ἡλίσκετο, ἔνια μὲν
 καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν
 δὲ καὶ ἄλλως, ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων
 ἡλίσκετο. καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν
 9 παῖσαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεσόντων Ἀσσυρίων, οἱ ἔτυχον
 τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυ-
 γον τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποστάν, οἱ δὲ φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ

— κατέσειον, näml. τῇ χειρὶ, gaben ein Zeichen mit der Hand. — καὶ ὅς. S. zu I, 3, 9.

5. οἱ δ' αὖ, die Assyrier. — ἐξίσταται, macht er sich davon. — ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη, näml. von den Assyriern, und diese ihn also unter sich aufnahmen.

6. ὑπὸ τῶν ταχίστων, kurz gesagt für ὑπὸ τῶν τοὺς ταχίστους ἵππους ἐχόντων. — δοκεῖν δὲ χρὴ. S. zu IV, 2, 28: οἶσθαι δὲ δεῖ.

7. τὸ ὄν, die Lage der Sache. — ἐτράποντο, sie wandten sich zur Flucht; andere ἐτράπησαν, sie wurden in die Flucht getrieben, was hier offenbar nicht passt. —

τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους. S. V, 3, 58.

8. ἡλίσκετο. Andere an erster Stelle ἡλίσκοντο. Wenn ein Plural hier stehen soll, so musz er wohl an beiden Stellen, oder wenn nur an einer von beiden, an der letzteren stehen, wo Theile des vorher erwähnten Ganzen hervorgehoben werden. S. zu II, 2, 2. Es ist aber auch nicht unwahrscheinlich, dass Xen. ἡλίσκοντο geschrieben hat und an zweiter Stelle ἡλίσκετο später zugesetzt ist. — τὸν παῖσαντα. §. 5.

9. τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν. S. §. 2.

τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατέφηνεν ὁ Ἀσσύριος.

Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν 10
Γαδάτα χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα
ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὥς ἐπισκέψαιτο τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι
ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμέ-
νος ἤδη τὸ τραῦμα ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἤσθη τε
καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δὲ πρὸς σέ ἡ ἐπισκεψόμενος, ὅπως ἔχεις. Ἐγὼ 11
δὲ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σέ ἐπαναθεασόμενος
ἡ, ὁποῖός τις ποτε φαίνη ἰδεῖν ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις
οὔτ' οἶδα ἔργω γέ τι νῦν ἐμοῦ δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποσχόμε-
νός γέ μοι ταῦτα πράξειν οὔτε εἰ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε
τὸ ἰδιον οὐδ' ὅτιοι, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἔδοξά σοι τι ὀνῆσαι,
οὕτω μοι προθύμως ἐβοήθησας, ὥς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι,
τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς θεοὺς, εἰ ἦν οἷός ἐφην 12
ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα
τοιούτου περὶ ἐμέ. ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον
τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺν πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ πατέρα
ἀνιάσαντα ἢ σέ νῦν δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 13
εἶπεν ὧδε· ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺν μείζον παρεῖς θαῦμα ἐμὲ νῦν
θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι
τοσοῦτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ

10. οἷς ἔδει = τούτοις, οὗς. — τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι. Ueber die Attraction s. zu I, 1, 6. — ἐπιδεδεμένος — τὸ τραῦμα. Vergl. V, 2, 32. — Ἐγὼ δέ. S. zu II, 4, 13. Als Gegensatz ist zu denken: du kommst mir entgegen.

11. ὁποῖός τις. S. zu I, 1, 1. — φαίνη ἰδεῖν, visu appareas, wie Plat. Phaedon p. 84 C: ὥς ἰδεῖν ἐφαίνετο. — ὅστις — ἐβοήθησας, das Vorhergehende motivirend: der du ja — S. zu II, 1, 21. — τοὺς φίλους, die Verbündeten des Kyros. S. V, 3, 24. — εἰς γε τὸ ἰδιον, d. i. zu deinem und meines Volkes (der Perser) Vortheil. — τὸ μὲν ἐπ' ἐμοί, quantum in me erat. — οἴχομαι, verloren war oder wäre. K. 53, 10, Anm. 5. S. zu Hell. III, 5, 9. Anab. VI, 6, 23: τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπολώλαμεν. Ueber μὲν — δέ nach

ὥς s. zu II, 2, 5, wo ὥστε — μὲν — δέ.

12. οὐκ οἶδ' ἂν εἰ. Die Stellung von ἂν erklärt sich daraus, dass die Worte οὐκ οἶδ' εἰ zusammen hier den Sinn einer limitirten Negation haben: würde ich wohl nicht oder schwerlich — besitzen. Da jene Worte aber doch nicht in ein Wort zusammenschmelzen, so kommt ἂν hinter das Tonwort, welches hier οἶδα, anderswo οὐκ ist, wie Plat. Tim. 26 B: οὐκ ἂν οἶδ' εἰ δυνάμην ἅπαντα ἐν μνήμῃ πάλιν λαβεῖν. — τοιούτου περὶ ἐμέ, von solcher Gesinnung gegen mich.

13. παρεῖς — θαυμάζεις, lässt du ausser Acht, indem du — bewunderst. Vergl. V, 3, 14 zu πειρῶ ταῦτα διδάξας — παρῆναι.

- Μήδων, τοσούτοι δὲ Ὑρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμε-
 14 νίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο,
 Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ
 πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. ὅπως μέν-
 τοι οὕς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέ-
 χου τάδε ξένη οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα,
 ὥστε καὶ θῦναι τὸν βουλόμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στρα-
 τευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.
 15 Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε τῆς διώ-
 ξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνα-
 κοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν Κύρῳ καταθεῖ τὴν πρὸς Βα-
 βυλῶνα χάραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπὼν ὁ
 Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, οὐ κατέφυγε, συντυγχάνει
 16 μάλα συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα. ὥς δ' ἔγνω
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν τε ἄρχον-
 τα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους πολλούς, καὶ ἵππους
 τινας λαμβάνει τῶν Καδουσίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγχα-
 νον ἀφαιρεῖται. καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρῃς οὐ ἀσφαλές
 ᾤετο εἶναι ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ
 17 στρατόπεδον ἀμφὶ δαίλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὥς ᾔσθετο τὸ
 γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα ἰδοὶ τετραωμέ-
 νον, ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὥς Γαδάταν ἐπεμπευ, ὅπως
 θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου καὶ ὅπως τὰ ἐπι-
 τήδεια ἐξουσι συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμο-
 τίμων συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιοῦτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπιπο-
 18 νεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιώμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆλος ἦν, ὥς
 καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων, ἥνίκα ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν
 τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἐκὼν ἀνημέλητον παρὲ-

14. ξένη, als Gastgeschenke, Apposition zu τάδε. — οἷα — δύναμαι, so gut ich sie (zu geben) vermag. — τὸν βουλόμενον. S. zu I, 2, 14.

15. καταθεῖ. Vergl. V, 3, 1. — οὐ κατέφυγε. S. zu V, 1, 24.

16. ἐσώζοντο πρὸς, wie Anab. V, 4, 5: βουλόμεθα διασωθῆναι πρὸς τὴν Ἑλλάδα. — οἱ πρῶτοι, parti- tive Apposition: wenigstens die ersten der zersprengten Kadusier

kamen ἀμφὶ δαίλην im Lager (ge- rettet, d. i.) glücklich an.

17. συγκατεσκήνου, halber mit in den Zelten unterbringen. Dieselbe Bedeutung hat σὺν in den folgenden compositis. — ἐν τοῖς τοιοῦτοις, wie I, 4, 22: ἐν τῷ τοι- οῦτῳ. — ἐπιπονεῖν, eine Mühe noch dazu übernehmen, wie Hellen. VI, 1, 15: ὅταν ἐπιπονῆσαντες ἀγαθόν τι πράξωσιν οἱ στρατιῶται.

18. ἰσχυρῶς gehört zu ἀνιώμε- νος. — ὥς = ὥστε. — καὶ, auch da noch, als die Anderen u. s. w.

λειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμ-
πων φανερός ἦν τοὺς θεραπεύοντας.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύ- 19
ξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδου-
σίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον· τὸ γὰρ
ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶομαι θαυμαστόν. ἄξιοί
γε μέντοι ἐσμέν τοῦ γεγεννημένου πράγματος τούτου ἀπολαῦσαι
τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν
ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη, 20
λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι ἔτι μορίῳ ἵεναι, ὅπου ἂν δέη,
ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' ἐάν τις κοινοῦμενος ὁρμᾶται
τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομέ-
νοντι ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέφαι ἀπὸ τῶν ἐξ-
εληλυθόντων, ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμίους
τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς
ὦν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ
ἀνακοινωσάμενος οὐδὲν διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρα-
τεύετο. ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ἐὰν θεὸς θέλῃ, ἀμυνοῦμεθα 21
τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα ἀριστή-
σητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐρένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψο-
μεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δεῖξομεν τοῖς πολεμίους, ἔνθα
κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν

— τοὺς θεραπεύοντας. S. zu I,
6, 21.

19. κηρύξας, liess ausrufen.
Vergl. VII, 5, 34: τοὺς δὲ κήρυκας κη-
ρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν — τὰ
ὅπλα, mit folg. Infin. weil der Ausruf
ein Befehl ist. — ἁμαρτάνειν. Als
Subject denke ἡμᾶς. — ἄξιοι —
ἐσμέν. Ueber die persönliche Con-
str. von ἄξιος vergl. zu I, 4, 2. IV,
1, 20: δίκαιος εἰ ἀντιχαρίζεσθαι.

20. ἐλάττονι — μορίῳ, mit einer
— Abtheilung. S. VI, 1. 23. B.
133, Anm. 13. K. 48, 15, Anm. 18.
— ἢ νῦν, d. i. ἢ ὅ νῦν. Vergl. §. 32.
— ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, so ist es
zwar möglich, dass der Führer
des abgesonderten Corps sich täu-
schen lässt. Der Satz ist dem fol-

genden beiden logisch subordinirt,
die erst den durch ἀλλὰ angedeuten
Gegensatz enthalten. S. zu
II, 2, 5. — τοὺς πολεμίους, Object
zu ἐξαπατήσαντι und zu τρέφαι. —
τῶν ἐξεληλυθόντων, vorher ὁρμᾶται.
— ἔστι — παρέχοντα, vorher At-
traction: ἔστι — ἐξαπατήσαντι.
Vergl. Memor. I, 1, 9: ἃ τοῖς ἀν-
θρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθόντες
διακρίνειν — ἃ μὲν μαθόντας ποι-
εῖν ἔδωκαν οἱ θεοί. B. 142, Anm.
1. K. 55, 2, Anm. 5 u. 7. C. 572.
— τῆς ἰσχύος, vorher durch ὑπο-
μένοντι bezeichnet: das Haupt-
corps.

21. οὐκ εἰς μακράν, in Kurzem.
— ἐπειδὴν τάχιστα, sobald als.
— ἔνθα, dahin, wo. — κρείττους,
näml. ὄντας. Vergl. V, 1, 18. —

- θεὸς θέλη· καὶ ὅπως γε μὴδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὀρθῶσιν, ἐνθα ἀπέκτειναν ἡμῶν τοὺς συμμάχους, [ἐὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι,] καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρθῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ
- 22 θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδοῦσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἅν τι προσδέησθε· ἐπειδὰν δὲ ἔλησθε
- 23 καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς με τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στρατεύμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδοουσίων καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δυνάμεθα, ἀναθαυρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὲ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον τοὺς Καδοουσίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα.
- 24 Ἐννοήσας δέ, ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς αἰεὶ παρῇ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολέμιων ἀφίει, τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἐπέμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτα λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἴη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἔαν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἔαν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς ἑαυτὸν
- 25 ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἂν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· ὀλίγη γὰρ ἐστὶ χώρα ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι χώραν ἐφ' ἣν ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κοιμίδην, ἐὰν μὲν πόλεμος ᾗ, ὁ

ὅπως — ὀρθῶσι nimmt man als abhängig von einem aus dem vorhergehenden *δείξομεν* zu ergänzenden verbum allgemeinerer Bedeutung (*ποιήσομεν*). Allein, wenn das auch anginge, so passen doch die Worte *ἐὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι* nicht in den Zusammenhang. Dazs sie der Feinde Wohnsitze und ihr Land verwüsten, das kann nicht von der Bedingung abhängen, dazs der Feind sich nicht zum Kampfe stellt. S. den Anhang.

22. οἱ — ἄλλοι, Apposition zu dem in *ἀριστᾶτε* liegenden Subject. — *ὑμῶν αὐτῶν*, gen. partitivus; er-

gänze *τινά*. — *ἅν τι προσδέησθε*, näml. *ἡμῶν*.

23. *ἐκ τῆς πολεμίας*, also ohne dem Lande des Gadatas zur Last zu fallen.

24. οὕτως, nach einem Particip wie I, 6, 15. — *λέγοντα*, wie Hell. II, 4, 37. III, 5, 7. Anab. V, 4, 2: *πέμπονσι* — *ἐρωτῶντας*. IV, 5, 8: *διέπεμψε διδόντας*. B. 144, Anm. 4. — Zum ersten *ἔαν* ergänze *ἐργάζεσθαι*.

25. *ἂν καί*, etiam si. — *εἰς δὲ τὴν* — *κοιμίδην*, was aber — anlangt, wie VIII, 8, 6. Oekon. II, 4. Andere machen die Worte zu

ἐπικρατῶν, οἶμαι, καρπώσεται, ἐὰν δὲ εἰρήνη, δῆλον, ἔφη, ὅτι
 σύ. ἐὰν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρῃται σοὶ ἢ τῶν
 σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα ἐκότεροι ἀμυνόμεθα.
 ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρῳ ἐπεμψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι 26
 ὡς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποιοῦν πεύθοντες τὸν βασιλέα συγ-
 χωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι σμικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. καὶ 27
 ὁ Ἀσσύριος μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς εἶτε
 καὶ αὐτὸς οὕτω βουλευθεὶς συνήνεσε ταῦτα. καὶ ἐγένοντο συν-
 θῆκαι τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δὲ ὀπλοφόροις
 πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ 28
 Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους
 ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλονται, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ
 τὴν μέντοι τῶν πολεμίων λείαν ἥγρον ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως
 εἴη ἡ στρατεία ἡδίαν τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι
 οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἢ δ' ἐκ τῶν
 πολεμίων τροφή κουφοτέρην τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὡς ἀπίων, παρῇν ὁ 29
 Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων
 ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἤγε πολλοὺς ἀφελόμε-
 νος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἠπιστῆκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὡς 30
 δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξε τοιάδε· ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοὶ ἐγὼ ταῦτα
 δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέῃ τι· νόμιζε δ',
 ἔφη, καὶ τὰλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται

einem ziemlich müszigen Zusatz, indem sie erklären: quo tempore autem fruges percipi solent, für die Zeit der Ernte. — τούτους bezieht sich auf das collective ἐὰν — τις.

26. πάντα ἐποιοῦν πεύθοντες, sie thaten alles Mögliche, indem sie ihn zu überreden suchten, d. h. ihn zu überreden. So Plat. Euthyphron 8 C: πάντα ποιοῦσι καὶ λέγουσι φεύγοντες τὴν δίκην. Sonst gewöhnlich mit ὅπως wie Anab. III, 1, 18: ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

27. εἶτε καὶ — εἶτε καὶ. S. zu V, 3, 12.

28. τὰς — νομὰς τῶν κτηνῶν, die weidenden Heerden, wie νομαὶ πολλὰὶ βοσκημάτων Anab. III, 5, 2. — καταθέσθαι, deponere, wie ein sicher zu stellendes Gut. —

ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ, in dem vom Kyros u. seinen Bundesgenossen besetzten Lande. — λείαν, d. i. κτήνη, daher ἥγρον. — οἱ αὐτοί, Prädicat, wozu die Copula aus dem Folgenden zu ergänzen ist.

29. ὡς ἂν, zu ergänzen wie I, 3, 8. — οἶκον, Besitzthum, Vermögen, wie §. 30, wohl zu unterscheiden von οἶκία. — ἠπιστῆκει, gemistrant hatte. Jetzt sind die verrätherischen Reiter unschädlich gemacht. Das Imperfect, das Hertlein für nöthig hält, könnte verstanden werden, als wären sie noch jetzt Gegenstand des Misstrauens, wie die §. 39 Erwähnten. — διὰ τὴν ἐπιβουλήν. S. §. 5.

30. νῦν — ἐν τῷ παρόντι. S. zu III, 1, 29: ἐν τῷ παρόντι νῦν.

ποτέ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον. ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅμνυμί σοι θεούς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα, οὔτε ἄδικον οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἡδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

32 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δοῖς αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὥς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὐ δὴ πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἵππικὸν θάπτον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυθίους ἵππεῖς· τὰ δ' ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαργῶν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοῦ μὴ ἡττάσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι διδοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν 33 μέντοι ὅρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστῃ ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις· τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα, ὅσα μὲν ὠφελείσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες τούτων ἐκποδῶν ἦμεν· νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δῆλον ὅτι, ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλεύσομεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καί, οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρεῖττους 35 ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες. τάχ' οὖν εἴποι τις ἂν· τί δῆτα

31. ταῦτα, abhängig von ἔπαθον. Ueber die Sache s. V, 2, 28. — ὁρῶσι — πάντα. Vergl. VIII, 7, 22. Memor. I, 4, 18.

32. Ἀλλὰ — δέχομαι, wie IV, 5, 51. — ἢ νῦν, d. i. ἢ οὐ νῦν, als die, welche sie dir (d. i. in deinem Dienst) jetzt (d. i. bis jetzt, wie VII, 1, 43) hatten. S. §. 20. — ὥς ἔοικεν, wie es scheint, geht auf die vorhergehenden Worte, insofern in ihnen der Sinn liegt: welche dir nicht treu gesinnt waren. — δὴ πάλαι, schon längst. — θάπτον, als es sonst (ohne die Pferde von dir) möglich wäre. — εἰς τοὺς. Ueber den Artikel s. zu

I, 2, 13: τὰ πενήκοντα. — ἔχοντα ὥστε, dass ich soviel habe, dass ich —.

33. φυλάττειν μέντοι bezieht sich auf das vorhergehende τὰ δ' ἄλλα — φύλαττε.

34. ἀπελαύομεν, Constr. nach dem Sinne, als ob ἐγγὺς ὄντες vorausgegangen wäre, wie oft von Land und Stadt auf die Bewohner und ähnl. übergangen wird. S. zu III, 3, 15. — ἀπὸ wie I, 1, 2. — ἐνοχλεῖσθαι, näml. ἔστιν. — ἐπιβουλεύσομεθα, passivisch. — λυπηρῶς — ὅλως gehören zusammen. Ueber die Stellung von ὅλως s. zu εἰ I, 5, 9. 35. τάχ' οὖν — τί δῆτα. Vergl.

οὐχ οὕτως ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέςτατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' αἰεὶ τοῦτο κνοῦσα, ἅρα ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἐάν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηρο- 36 τέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἐὰν δέ τις ἅρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἔλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ῥαδίως, οἶμαι, κρείττων ἔσται.

Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν. 37 καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτας, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχρῶν ἐποιήσαμεν, ὅπως ἂν σοι σῶα ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴης, αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα, ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅ τι δὲ ἡδὺ σοι ὀρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνὼν χαίρεις, ἔχων σὺν σαντῷ πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάννυ χρήσιμος εἴης, ἐγὼ τε σοὶ ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, 38 Ἀρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἑμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι. ἐγὼ γὰρ ἐπιστήσω, ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω δὲ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν 39 φύλαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ

VII, 5, 46. — διῆγεν = διετέλει. — αἰεὶ τοῦτο κνοῦσα, sich immer mit dem Gedanken trug. — οὐκ ἦν, nicht erst wenn, ἀλλ' ἐάν, sondern schon wenn. Vergl. Ages. VI, 2: ὥστ' οὐκ ἀκούοντας (nicht erst vom Hörensagen), ἀλλ' ὀρώνας ἐξῆν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δοιμάζειν. Ueber den Wechsel der Formen ἦν — ἐάν s. zu I, 1, 5.

36. πονηροτέροις ἑαυτοῦ, näml. οὗτοι: er wird lauter solche zu Bundesgenossen haben, die schlechter sind als er selbst. — ἅρα, etw. a. — τούτῳ gehört zu μηχανώμενος, für, d. i. gegen diesen. —

ἀρκέσει, als Adverbium zu übersetzen wie τυγχάνειν, φθάνειν u. a. Vgl. IV, 5, 44. Oekon. XII, 4: ὅστις μέλλει ἀρκέσειν — ἀπὲ ἐμοῦ ἐπιμελούμενος. — τοῦ — ἀνιᾶν — κρείττων ἔσται, jedoch mich zu kränken, das wird er — zu Stande bringen.

37. Τί — οὐχὶ — ἐποιήσαμεν und dann das Präsens στρατεύῃ. S. zu II, 1, 4. — πειράσσομαι, näml. χρήσιμος εἶναι.

38. φθάσεις, Form wie VII, 1, 19, sonst wie?

39. φύλαξι, dat. instrum., mit ὠχυρώσατο zu verbinden. S. zu τοῖς

τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἦδετο καὶ ὧν ἠπίσται πολλούς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφάς,
 40 ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχει αὐτούς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθύς ὁ Κῦρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ ὁδῶν φραστήρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς εἶη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.

41 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλωνίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδός, ἣν ἦει, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρῦαν καὶ τὸν Γαδάταν ἡρώτα, εἰ εἶη
 42 ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγγὺς τοῦ τεύχους ἄγειν. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, ὧ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, φόβῳ καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυτάτῳ τῆς πόλεως ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτῷ, ὅτι τὸ στρατεύμα σου ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐθεῖτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρεσκευασμένος τί ἐστίν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν, ὅτι παρασκευάζοιτο ὡς μαχομένός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευαστότατα τὰ ἑαυτοῦ φανέονται.

43 Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θανατῶναι, ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ πολὺν μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον, νῦν δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν
 44 ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστὶ προσάγειν καὶ παρᾶγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ πάντες οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ἢ ἂν τάχιστα
 45 ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειρμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ·

παροῦσι III, 2, 11. — καὶ ὧν = καὶ τούτων, οἷς. — καὶ γυν. — καὶ ἀδ., auch ihre Weiber — auch ihre Schw. — τούτοις, das Neutrum, verallgemeinernd, indem die Personen dem Gadatas nur als Sachen, als Pfänder gelten.

40. ὡς εἶη, ut liceret. — ἐν τοῖς ἀφθ. Dindorf verlangt nach dem usus ἐν ἀφθονωτάτοις.

41. παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος. S. zu V, 2, 29.

42. καὶ vor πολλαί wie I, 1, 1: καὶ ταχὺ. — καὶ vor βούλεσθαι ist

gerade. — αὐτῷ, dem Assyrier. — ὅτι ἔλαττον εἶχες. Ueber die Sache s. V, 3, 5. — ἐθεῖτο, der Ass. — ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπε. S. V, 3, 6.

44. προσάγουσι μὲν. Dem entspricht παριέναι δὲ §. 45. — ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν, wie sie am besten kämpfen zu können meinen. Vergl. I, 2, 5 zu ὡς ἂν — εἶεν.

45. ἀμάξαις. Der Dativ wie §. 20. — ἀνειρμένοις — ἐπὶ πολὺ, anein-

ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μη-
 δαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι.
 ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτόν καὶ ἀσθενὲς τὸ 46
 μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλονται ἀθρόοι ἐκ τοῦ τείχους
 προσπεσεῖν πῃ, ὅπῃ προσμίξειαν, πολὺ ἂν ἐρρωμενέστερον συμ-
 μινύοιεν τῶν παριόντων. καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευο- 47
 μένοις μακρὰ καὶ αἰ ἐπιβροήθεται, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ
 πρὸς τὸ ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ 48
 μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι
 πορευόμεθα, τὸ μὲν πληθὸς κατόφονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν
 παρυφασμένων ὀπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεται. ἂν δ' οὖν 49
 τῷ ὄντι ἐπεξίωσί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν
 ἀπαράσκειν λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὧ ἄνδρες, ἔφη, οὐδ'
 ἐπιχειρήσουσιν, ὁπότεν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι,
 ἂν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶναι· φοβερὰ
 γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς 50
 παροῦσι λέγειν καὶ ἦγεν ὁ Γωβρύας, ὥσπερ ἐκέλευσε. παρα-
 μειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος τὸ ὑπολειπούμενον
 αἰεὶ ἰσχυρότερον ποιοῦμενος ἀπεχώρει.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις 51
 ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθεν περ
 ὤρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἐν μὲν
 αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τῷ δὲ δύο

ander gereihet, d. i. ausgedehnt
 zu einer langen Linie.

46. ἐπὶ — ἀσθενὲς wie vorher
 ἐπὶ πολὺ und §. 47 ἐπὶ μακρόν. —
 τὸ μάχιμον, eben bezeichnet durch
 τοῖς ὀπλοφόροις. Vergl. ἄλλο τι
 VII, 1, 39.

47. μακρὰ, näm. εἰσι. — τοῖς
 — ἐκ τοῦ τείχους. Ueber die At-
 traction s. zu I, 3, 4. — βραχὺ,
 näm. ἐστὶ. — πρὸς τὸ ἐγγὺς, zu
 dem Theile des vorüberziehenden
 Heeres, der der Stadt gerade nahe,
 d. h. am nächsten ist.

48. ἀπέχοντες, von Babylon. —
 ἐφ' ὅσον — ἐκτεταμένοι. Die Ent-
 fernung des vorüberziehenden Hee-
 res von der Stadt soll nicht klein-
 er sein als die Länge des Zuges,
 damit der Feind nicht irgend einen
 Theil des letzteren schneller an-
 greifen, als selbst der hinterste

Theil des Zuges dem vordersten zu
 Hülfe eilen kann. — ὑπὸ τῶν —
 ὀπλων, propter praetexta arma,
 oder praetextos armatos, die auf
 der Seite nach Babylon zu gleich-
 sam den Saum des Zuges bilden.
 — καὶ νῦν, d. i. jetzt, sowie nach-
 her, wenn wir vorüberziehen werden.
 — φαίνεται, allgemein gesagt: sieht
 jeder Haufe furchtbar aus.

49. τῷ ὄντι, wirklich, d. i.
 trotz des furchtbaren Anblicks.
 — μᾶλλον δέ, at potius, wie Mem.
 III, 13, 6: μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἡδύ-
 νηθην κομίσαι. — τῷ ὄλῳ — κρείτ-
 τους, ganz und gar überlegen
 unserem ganzen Heere.

50. αἰεὶ. S. zu V, 3, 45.

51. γιγνομέναις, die darüber
 vergingen, dazu gebraucht wur-
 den. — Σύρων, wie II, 4, 17, für
 Ἀσσυρίων. — ἐν μὲν —, τῷ δὲ.

φρουρίῳ φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

- 3 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέρακτο, πέμπει πρὸς Κναξάρην καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάιντο, ὅ τι χρῆσαιντο, καὶ θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅ τι δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν· ἂν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη,
- 2 ὅτι ἐγὼ ἂν ὥς ἐκείνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν ἄργελος ὥχετο ταῦτ' ἀπαγγέλλων. ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνήν, Κναξάρῃ ἣν οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὥς βέλτιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχον, καὶ τῷ γυναικῇ εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν ταύτῃ τὰς μουσουργούς, αἵπερ ἐξηρημέναι
- 3 ἦσαν Κναξάρῃ. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐτοῦ ὁ Κναξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς

Ueber die partitive Apposition s. zu I, 1, 1. — αὐτός, allein (ohne Gadatas). — τῷ δὲ δύο, die beiden anderen. — πείθων — ἔπεισε. S. zu V, 1, 1. ἔπεισε hat hier die modificirte Bedeutung: brachte sie dahin, wie schon durch φοβῶν angezeigt ist. Vergl. Anab. VII, 7, 29: ἐπεισέθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι — ἀνάγκη. Mem. II, 1, 13.

5. Inhalt: Kyaxares, vom Kyros eingeladen, kommt zum Heere. Von Kyros und dessen besten Truppen mit seinem kleinen Gefolge begrüßt, zeigt er sich verletzt und grollt, sich vernachlässigt, den Kyros aber in solcher Macht zu sehen. Kyros tadelt ihn wegen seiner für ihn so gefährlichen und ebenso ungerechten Erbitterung. Er erinnert ihn, dasz er auf seinen Ruf ihm mit den Persern zu Hülfe gekommen und die Führung des Heeres übernommen, dasz er nach gewonnenem Sieg den Feind mit seiner Einwilligung und mit den Truppen, die er ihm bewilligt, weiter verfolgt, sein Lager genommen und seine Festungen erobert habe. Auf den Einwurf des Kyaxares,

dasz Kyros ihn durch diese Wohlthaten beschämt und das Herz seiner Unterthanen ihm abwendig gemacht habe, bittet ihn Kyros, diesen Vorwurf aufzuschieben, bis er seine Gesinnung näher geprüft haben werde. Kyaxares, durch diese Worte u. noch mehr durch den ehrenvollen Empfang, der ihm im Lager überall zu Theil wird, versöhnt, hält Abendmahlzeit, während Kyros die Freunde auffordert, Alles zu thun, um die Bundesgenossen zur ferneren Theilnahme am Kriege gegen die Assyrier zu bewegen.

1. πρὸς Κναξάρην, von dem zuletzt IV, 5, 8 die Rede war. — ὅ τι χρῆσαιντο, was sie mit ihnen machen sollten. — κελεύῃ, näml. ἐμὲ ὥς ἐκείνον λέγειν. — εἶπε, an den Boten gerichtet.

2. ἀπαγγέλλων. Vergl. Hellen. II, 1. 7. 29: ἡ δὲ παράλος (ἀπέπλευσε) εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπαγγέλλονσα τὰ γεγνότα. Vergl. auch oben zu λέγοντα V, 4, 24. — Κναξάρῃ ἣν — ἐξεῖλον. Ueber die Sache s. IV, 5, 52. 6, 11. V, 1, 1. — γυναικῇ — ταύτῃ. Nach IV, 5, 52 erwartet man γυναικῆς und ταύταις. S. Krit. Anhang.

μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἦγον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους σινομένους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κναξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολήν, εἰ τι δέοιτο τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ὥχητο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στρατεύμα.

Ὁ δὲ Κναξάρχης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς παραμει-
 νασιν ἱππεῦσι Μίδων· ὥς δ' ἦσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐ-
 τόν, λαβὼν τούς τε τῶν Περσῶν ἱππέας πολλοὺς ἤδη ὄντας,
 καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ὑρκα-
 νίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐπιποτάτους τε καὶ εὐο-
 πλοτάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κναξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ
 Κναξάρχης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς
 καὶ ἀγαθοὺς ἐπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου
 ἄξιαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἐδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν
 ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβάς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κῦρος προσῆλθεν
 ὥς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κναξάρχης κατέβη μὲν ἀπὸ
 τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὐ, δακρῶν δὲ
 φανερὸς ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους πάντας
 ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς
 δεξιᾶς τοῦ Κναξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ
 φοινίκας τινας, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν
 αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθιστάμενος εἶπεν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὧ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ καὶ
 τί χαλεπὸν ὁρῶν οὕτω χαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὴ ὁ Κναξάρης
 ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὧ Κῦρε, δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώ-

3. οὓς — ὁ Κῦρος. Ueber die Sache s. IV, 5, 16. 31.

4. κατὰ τὴν — ἐπιστολήν. S. den Inhalt des Briefs IV, 5, 31. — παρόντα. An der Grenze von Medien und Assyrien angekommen war Kyros wenigstens nicht weit entfernt vom Lager des Kyaxares.

6. σὺν — ἐπόμενος. S. zu V, 2, 13. — ἄχος, poetisches Wort. S. zu I, 2, 1. — κατὰ νόμον. S. I, 4, 28.

7. ἀποστάντας sie sollten abtreten und — λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ K. Aber λαβὼν würde den Acc. d. Person fordern. S. Anab. I, 6, 10: ἔλαβον τῆς ζωῆς τὸν Ὀρόνταν. K. 47, 12. 52, 8, 2. — τῶν πύλων, partitiver Genitiv wie I, 4, 19 τῶν — ἀνδρῶν. Wegen der Sache vergl. Hellen. IV, 1, 30: ὑποτιθέντων αὐτῷ τῶν θεραπόντων ῥαπτά, ἐφ' ὧν καθίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς.

πων μνήμη ἐφικνεῖται καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφνέκναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἔμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγα-
 9 λοπρεπῇ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺν δ', ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἤμιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς καταδύναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. οὐ γὰρ ἄγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσίν μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσίν, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς
 10 ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺν ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν σὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κναξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ οὔτε ὀρθῶς γινώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευά-
 11 σθαι, ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σε κακῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι οὐ θαναμάζω· εἰ μέντοι γε ἀδίκως ἢ δικαίως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γάρ, ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν
 12 αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὦν ἔνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐκ ἀπέπεμπον ἄνευ ἑμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος, μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάννυ χαλεπῶς φέρω, εἰ

8. τῶν πάλαι προγόνων, naml. βασιλέων. — θεραπείᾳ, Gefolge.

9. κατὰ τῆς γῆς καταδύναι, öfter vorkommender Ausdruck für die Scham. Vergl. VI, 1, 35. 37. Anab. VII, 1, 30. 7, 11. Schon Hom. II. IV, 182: τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. — οἱ ἐμοὶ δοῦλοι. So nennt er hier im Unmuth seine Unterthanen. Im Perserreiche galten später ausser dem König alle Anderen als

δοῦλοι. S. zu Anab. I, 1, 4. 9, 29. II, 5, 38. — παθεῖν, naml. κακῶς.

10. ἐπεσπάσατο, dahin brachte, dasz. — κατεσκευάσθαι, seien in den Stand gesetzt.

11. εἰ, ob.

12. τούτους, die Meder. S. IV, 5, 10. 18. — τὴν σὴν ὀργήν. S. IV, 5, 9. — ταῦτα geht auf das vorhergehende τι — ὅ τι. — εἰ, si quidem. — ἔπειτα. S. zu I, 2, 2.

ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν
 ἔπειτα τάναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, 13
 μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δυνατόν, σα-
 φέστατα κατιδῶμεν, ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν
 ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἐὰν γάρ τί σε
 φανῶ κακὸν πεποιηκώς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέντοι μηδὲν
 φαίνωμαι κακὸν πεποιηκώς μηδὲ βουληθεῖς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμο-
 λογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν 14
 δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ σοι πεπραχώς δηλὸς ὢ καὶ προθυμούμενος
 προᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος
 εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη. Ἄγε τοίνυν, ἔφη 15
 ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἐν ἑκα-
 στον· οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δηλὸν ἔσται, ὅ τι τε αὐτῶν ἀγα-
 θὸν ἐστι καὶ ὅ τι κακόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρ- 16
 χῆς, εἰ καὶ σοὶ ἀρκούντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ
 ἦσθου πολλοὺς πολεμίους ἡθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ
 καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρωμένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρὸς τε τὸ Περ-
 σῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ δεόμενος
 πειρᾶσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν.
 οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπέισθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ παρεγενόμην ἄν-
 δρας ἄγων σοι ὡς ἦν δυνατόν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἥλ- 17
 θες γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπέ,
 πότερον ἀδικίαν τινὰ μου πρὸς σὲ κατέγνωνς ἢ μᾶλλον εὐεργε-
 σίαν; Αἴηλον, ἔφη ὁ Κυμαζάρχης, ὅτι ἐκ γε τούτων εὐεργεσίαν.
 Τί γάρ, ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει 18
 πρὸς αὐτούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνον ἀποστάντα
 ἢ τιнос κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή.

13. ἀλλὰ γάρ. Der folg. Gedanke soll als ganz nahe liegend bezeichnet werden. — ἡμᾶς αὐτοὺς, näml. gegenseitig. S. Kr. 51, 2, 16. — τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν, inter amicos aequissimam conditionem, Voraussetzung, die angenommen werden soll, d. i. Vorschlag. — Ἀλλ' ἀνάγκη. Vergl. IV, 5, 51: ἀλλὰ δέχομαι.

14. σοι, nach deinem Urtheil. Memor. I, 1, 1: ὡς ἄξιος εἶη θανάτου τῇ πόλει. B. 133, Anm. 7. K. 48, 6, Anm. 7.

16. ἀρχῆς, Befehlshaberschaft. — εἰ — δοκεῖ ἔχειν, bescheiden für ὡς — δεῖ ἔχειν. — πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ. Ueber die Sache s. I, 5, 4.

17. γὰρ οὖν. S. zu I, 4, 19. — ἐν τούτῳ verbinde mit κατέγνωνς. — ἐκ γε τούτων, näml. γιγνώσκω, wie schon bei dem ersten εὐεργεσίαν statt κατέγνωνς das verbum simplex vorschwebt.

18. Τί γάρ, wie nun, ferner. — οὐ μὲν δή, wie VI, 3, 10.

- 19 Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρεκάλουν ἐγὼ σε, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δέ, εἴ τι καλὸν ἀγαθὸν συμβαίνει, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις τινά
- 20 μου πλεονεξίαν κατηγορῆσαι; ὁ μὲν δὴ Κναξάρχης πρὸς τοῦτο ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε· Ἄλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἡδιόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τότε γ', ἔφη, εἰπέ, εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ὅτι, ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφήκα τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμην σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἡδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκῶς ἐμαυτὸν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ
- 21 παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο ἐσίγα ὁ Κναξάρχης, Ἄλλ' εἰ μὴδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοῦντεῦθεν λέγε, εἴ τι αὖ ἡδίκουν, ὅτι σοῦ ἀποκρινάμενον ἐμοί, ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὄρων Μήδους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαι σοι ἐπὶ τούτοις πάλιν ἥτουν σε οὐ ἥδειν οὔτε σοι μείον ὄν δοῦναι οὐδὲν οὔτε ῥᾶον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν γὰρ βουλούμενον
- 22 δῆπου ἔπεσθαι ἤησά σε δοῦναί μοι. οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἥννυτον, εἰ μὴ τούτους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους ἔχων ἐπορευόμην σοῖ

19. ἡμετέρας, Prädicat; als der Sieg unser ward. — παρεκάλουν ἐγὼ σε. S. IV, 1, 11 ff.

20. ἡδιον, magis libet. Vergl. VI, 2, 7: ἡδιστον. — καὶ τοῦτο, auch dieses. Das Stillschweigen des Kyaxares stellt sich Kyros als Anschuldigung zu nehmen.

21. σὺ δέ, anakoluthisch. So steht δέ mitunter im Nachsatze, um den Gegensatz auszudrücken, in welchem dieser zu seinem Vordersatz steht. Anab. V, 5, 22: Ἄ δὲ ἡπέλησας, ὡς, ἣν ὑμῖν δοῶ, Κορύλλαν καὶ Παφλαγόναν ἐνυμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δέ, ἣν μὲν ἀνάγκη ἦ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροισ. V, 6, 20. VII, 7, 7. — αὖ ἡδίκουν, wie §. 20 καὶ τοῦτο. — εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι. Diese Worte,

welche wegbleiben konnten, wiederholen nach dem Zwischensatze noch einmal in anderer Form den Anfang der indirecten Frage nach λέγε. — ἀμελήσας, ohne daran zu denken, d. h. weit entfernt, dir zu zürnen. Vergl. zu VII, 2, 17. — οὐ ἥδειν — δοῦναι, was meines Wissens das Geringste war, das du mir geben konntest.

22. οὐδὲν ἥννυτον, gewann ich (doch noch) nichts, eine Wirklichkeit, die blieb, bis ich (= wenn ich nicht) diese überredete. Auch der Lateiner braucht mitunter das Imperfectum im Indicativ so, wo wir eher den Conjunctiv erwarten: Cic. de Off. II, 19: Admonebat me res, ut — deplorarem, ni vererer, ne de me ipso aliquid viderer queri. — ἔπειθον, conatus.

ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ τι ἂν διδῶς, ὥς ἔοικε, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν 23 ἐξωρμήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἤλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνῶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρόσθεν νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ 24 κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν ἀύξανομένην ὁρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην, καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα νῦν τάναντία σοὶ προσκεχωρηκότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοι μαθεῖν μὲν ἔρωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε ὅ τι γινώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ 25 Κύρος οὕτως εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναξάρχης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κύρε, ὥς μὲν ταῦτα, ἃ σὺ πεποίηκας, κακὰ ἐστιν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα τοιαῦτά ἐστιν, οἷα ὅσῳ πλείονα φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβου- 26 λόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾶν οὕτως ἀύξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δὲ γέ ἐστὶ πη ταῦτα ἀτιμίαν φέροντα. καὶ χρή- 27 ματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἡδιόν σοι δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν, ὥς σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλου-

23. ἀλλὰ μὴν, Fortschritt und Steigerung zugleich bezeichnend. — γε μὴν. S. I, 2, 2. Ueber die Sache s. IV, 2, 32. V, 3, 25. — τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν, eigentlich: die unter deine Herrschaft gebracht sind. S. zu I, 5, 3.

24. τὸ δὲ — μέγιστον, wie III, 1, 1. — φρούρια. S. V, 4, 51. — τάναντία, adverbial. — σοὶ προσκεχωρηκότα, insofern sie nicht mehr den Angriffen der Assyrier (wie I, 4, 17) ausgesetzt sind. — μαθεῖν

vorgesetzt wegen des Gegensatzes zu ἀκοῦσαι. Constr. οὐκ οἶδ' ἔγωγ' ὅπως ἂν εἴποιμι βούλεσθαι μαθεῖν. Eine Belehrung, dass von dem, was er gethan, etwas dem Kyax. nachtheilig sei, weist er ironisch, aber in milder Form ab.

25. χρὴ λέγειν, man sagen darf.

26. πη, quodammodo.

27. καὶ entspricht dem τε zu Anfang §. 26. — ὥς — δίδως, dem ersten Satzglied (χρήματα οὕτως — δωρεῖσθαι), das den Hauptgedanken

- τιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μᾶλλον αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς γ' ἐμὸνς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ ἦτιον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὄρων, ὅτι
- 28 μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτά, ἀλλ' εἰς σὲ τρέψας πάντα καταθέσσαι, οἷά σοι φαίνεται. τί γὰρ ἂν, εἰ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἔνεκα σαντοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωριμωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιή-
- 29 σειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, ἐκείνο κατανόησον· εἰ τις τοὺς σὲ θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἔνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω διατιθεῖν, ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ
- 30 εἰδείης; τί δέ, ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἰ τις τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε φιλεῖν αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν, οἶμαι, καὶ δεοί· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε
- 31 τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἰπῶ καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἰ τις οὓς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἐπεσθαι ἢ σοί, ἄρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι
- 32 μὲν οὐ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείνει. τί δέ, εἰ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλοι, εἴτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας λαβὼν οἴχοιτο

enthält, entsprechend. — καὶ μᾶλλον. S. zu I, 1, 1. — οἷς, um was. Was er meint, spricht er zuletzt (§. 34) deutlich aus. — ἰδὼν, wenn ich sähe.

28. μὴ μετὰ καταθέσσαι zu verbinden gestattet der gute Atticismus nicht. B. 139, Anm. I, 3. K. 54, 2, Anm. 2. C. 510. Also ist zu μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτά aus καταθέσσαι was zu ergänzen? — εἰς σὲ τρέψας, indem du es auf dich anwendest, d. h. dich in meine Lage versetzest. — τί γὰρ ἂν, anakolutisch. Der durch den Zwischensatz unterbrochene Satz wird mit ἄρ' ἂν ganz von Neuem und in anderer Form aufgenommen. Nach der Anlage sollte er etwa mit εὐφράναι σε endigen, ohne τούτῳ τῷ

θεραπεύματι. Wegen der darin liegenden Wiederholung vergl. zu I, 1, 3 a. E.

29. οὕτω διατιθεῖν, so stimmte, gesinnt machte. Vergl. Hell. V, 1, 4: τί ποτε ποίων ὁ Τελεντίας οὕτω διέθηκε (sich so ergeben machte) τοὺς ἀρχομένους. — εὐεργεσίας, ironisch wie §. 30.

30. ὃ, zunächst allgemein: etwas, was, dann durch τὴν γυναῖκα speciell bezeichnet. — καὶ vor δεοί ist sogar und gehört zu πολλοῦ δεοί als einem Begriff.

31. πάθει, concret: Begegnisz, Fall. — πολεμιώτερον ἂν, näml. αὐτὸν νομίζοις.

32. σὺν εἰπόντος λαμβάνειν, wenn du sagtest, er solle nehmen. — αὐτὸς, er (selbst), im Gegen-

ἅπαντα ὅποσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς σοῖς πλουτοίῃ
 σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι, ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦ-
 τον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; νῦν μέντοι ἐγὼ, ὃ Κῦρε, εἰ μὴ 33
 ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ
 λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς θέλοντας ἄγειν λαβὼν ὅχου πᾶσάν
 μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν ἃ ἔλαβες
 τῇ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν
 τῇ ἐμῇ θώμῃ, ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν
 παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις
 ἀνθρώποις καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνη,
 ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι, 34
 ὃ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι, εἴ τι ἐμοῦ ἐκῆδον, οὐδενὸς ἂν οὕτω με
 ἀποστερεῖν ἐφνυλάττου ὥς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ
 πλεον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ
 γὰρ τοι ἐγὼ Μίδων ἥρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων
 εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς ἐαν-
 τῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, Πρὸς 35
 τῶν θεῶν, ἔφη, ὃ θεῖε, εἴ τι καὶ γὰρ σοι πρότερον ἐχαρισάμην,
 καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ἂν δεηθῶ σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν
 εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὴν δὲ πείραν ἡμῶν λάβης, πῶς
 ἔχομεν πρὸς σέ, ἐὰν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα
 ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μου σε ἀντα-
 σπάξου εὐεργέτην τε νόμιζε, ἐὰν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμ-

satz zum folgenden s. B. 127, 2, Anm. 1. Kr. 51, 5, 4.

33. ἀλλὰ τοιαῦτα, doch Aehnliches. — ἀληθῆ λέγεις. Kyaxares confundirt hier in seinem Groll zwei Gedanken, die zu einander im Gegensatz stehen, in einen Satz. Denn er will sagen: denn das ist zwar wahr, das ich sagte, du könntest Freiwilige mit dir nehmen; du hast aber meine ganze Macht mit fortgenommen u. s. w. — παρέχειν ἐμαυτὸν — εὖ ποιεῖν, mir Gutes erweisen zu lassen. S. Anab. II, 3, 22: ἡσχύονθημεν προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. — ἀνὴρ. Hellen. VII, 1, 24: ὑπερεφίλον τὸν Λυκομήδην

καὶ μόνον ἄνδρα ἡγοῦντο. Hier. II, 1. Vergl. oben II, 2, 21.

34. τί — πλεον, quid — prodest? — ἡμᾶς, d. i. ich und mein Haus. — πάντα, wie I, 6, 8.

35. καὶ γὰρ. Ueber dieses καὶ s. zu I, 5, 1. — ἄν, Krasis wie V, 3, 9. — τὸ νῦν εἶναι, jetzt wenigstens. S. V, 3, 42. — ἡμῶν, mich und die mit mir das von dir Beargwöhnte ausführten. — πεποιημένα, in seinem Unterschied von πεπραγμένα zu beachten. Vergl. zu Hell. III, 4, 9. — ἐπὶ θάτερα, zum Gegentheil von dem durch ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ Bezeichneten. Zuerst mit dem Dativ bezeichnet ἐπὶ die Wirkung, dann mit dem Accusativ den Zweck

φον. Ἄλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κναξάρχης, καλῶς λέγεις· καὶ γὰρ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψῃ με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.

- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν, ὅτι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἤσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος δὲ καὶ ὁ Κναξάρχης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἡγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κναξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ
- 38 οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὴν στρατοπέδον καὶ κατέστησαν τὸν Κναξάρῃν εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐτέτακτο παρεσκευάζον τὰ ἐπιτήδεια
- 39 τῷ Κναξάρῃ· οἱ δὲ Μῆδοι, ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγαν ὁ Κναξάρχης, ἤεσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πλείστοι ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὀψοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθῆτα καλήν.
- 40 πᾶς δὲ τις ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδώρεῖτο αὐτῷ. ὥστε τὸν Κναξάρῃν μεταγινώσκειν, ὥς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ οὐδ' οἱ Μῆδοι ἥττον τι αὐτῷ προσεῖχον τὴν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.
- 41 Ἐπεὶ δὲ δείπνον ὦρα ἦν, καλέσας ὁ Κναξάρχης ἡξίου τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδὼν αὐτὸν συνδειπνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη· Μὴ δὲ σὺ κέλευε, ὦ Κναξάρῃ· ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπαιρόμενοι πάρεσιν; οὐκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν

36. Ἄλλ' ἴσως μέντοι — καλῶς, nun, vielleicht hast du doch Recht (trotz der Zweifel, die ich noch hege). — ἀποστρέψῃ με, dich von mir abwenden. — ὥσπερ ἄρτι, näml. §. 6.

37. πᾶσι γὰρ ἔμελεν. Ueber die Stellung der Worte s. zu IV, 5, 4. — τοὺς ἵππους, ihre Pferde. — ἡγοῦντο, ritten voran.

38. κατέστησαν, gebracht hatten.

39. αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, sua sponte. — ἄγοντες, zeugmatisch auch mit ἐκπώματα und ἐσθῆτα verbunden, wozu φέροντες zu er-

gänzen. — ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, plerumque, um πᾶς — τις noch zu beschränken. Wegen τις vergl. zu I, 1, 1.

40. μεταγινώσκειν, prägnant: mutata sententia cognoscere. Vgl. μετανοεῖν I, 1, 3. — ἀφίστη, abwendig machte. — Ueber καί nach ἦ s. zu I, 5, 1. Kr. 69, 32, 13.

41. διὰ χρόνον ἰδὼν αὐτόν, da er ihn nach langer Zeit (jetzt) wiedergesehen habe, d. h. lange Zeit nicht gesehen habe. Vergl. I, 4, 28. — ὑφ' ἡμῶν — ἐπαιρόμενοι, von uns zu Erwartungen

δοκοῖν. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν ἀγαθοὶ
πολὺν ἀθυμότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺν ὑβριστότεροι.
ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἦκων δείπνει 42
ἤδη· καὶ εἰ τινὲς σε τιμῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς,
ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν· ἐγὼ δ' ἀπὶ πῶν ἐφ' ἅπερ λέγω τρέ- 43
ψομαι. αὐριον δ', ἔφη, πρῶτ' ἐπεὶ δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέ-
σονται οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες σὺν σοί, ὃ τι
χρὴ ποιεῖν τὶ ἐκ τούδε. σὺ δ' ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τού-
του, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν 44
τὴν στρατίαν. ἐκ τούτου ὁ μὲν Κναξάρχης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν,
ὁ δὲ Κῦρος συλλέξας τῶν φίλων τοὺς ἱκανωτάτους καὶ φρονεῖν
καὶ συμπράττειν, εἰ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, πάρεστι σὺν
θεοῖς. ὅπῃ γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας· καὶ
μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρώμεν μειονμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοῖς
πλείονας τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι ἐθε- 45
λήσειαν οἱ νῦν προσγεγενημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῶ
ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυνάμεθα καὶ εἰ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ
εἰ τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὶ μένειν ὥς πλείστοις συνδοκῇ
τῶν συμμάχων, οὐδὲν τοῦτο μᾶλλον ἔργον ἐμὸν ἢ καὶ ὑμέ-
τερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ' ὥσπερ καί, ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ 46
πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω καί,
ὅταν πείσαι δέῃ, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος
δικαίως ἂν λεκτικώτατος καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἶναι. 47
μὴ μέντοι ὥς λόγον ἡμῖν ἐπιδειζόμενοι, οἷον ἂν εἴπητε πρὸς
ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὥς τοὺς πεπεισμένους
ὑφ' ἑκάστου δῆλους ἐσομένους οἷς ἂν πράττωσιν, οὕτω παρα-

angeregt. — στρατιῶται οἱ μὲν
—, οἱ δέ. S. zu I, 1, 1.

42. θαρρήσωσιν, nicht fürch-
ten. Anab. III, 2, 20: εἰ δὲ δὴ
τὰς μὲν μάχας θαρρεῖτε —.

43. οἱ ἐπικαίριοι. S. zu III, 3,
12. — τὸ ἐκ τούδε, wie IV, 2, 22:
τὸ ἀπὸ τούδε. — ἔμβαλε. Nach
II, 2, 19. VI, 1, 13 ist λόγον oder
nach II, 2, 18 βουλήν zu ergänzen.
— δοκεῖ ist zu στρατεύεσθαι: gut
scheint, zu καιρὸς: scheint
(näml. εἶναι), wenn man nicht vor-
zieht zu letzterem Worte ἔστι zu
ergänzen.

44. καὶ μὲν δὴ τοὺς, d. i. καὶ
δὴ τοὺς μὲν. Wegen καὶ δὴ vgl.
I, 6, 3. Kr. 69, 17, 5.

45. καιρὸς, näml. εἴη. — οὐδὲν
— μᾶλλον, in keiner Beziehung
mehr. — τοῦτο hängt ab von μη-
χανᾶσθαι. — ἔργον ἐμὸν, nämlich
ἐστίν. — ἢ καί, wie §. 40.

46. δικαίως ἂν — κρίνοιτο ἂν.
S. zu II, 1, 6.

47. ἐπιδειζόμενοι, das eigentliche
Wort für Prunkreden: declamiren.
— ὥς — ἐσομένους. Ueber die
Beziehung dieses accus. absol. zu
οὕτω παρασκευάσεσθε s. zu I, 4,
21. — οἷς = τούτοις, ἃ.

- 48 σκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δέ, ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσον ἂν ἔρωγε δύνωμαι, οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευόμεναι, τούτου περὶ σκευάζεσθαι ἐπιμελεῖσθαι.

VI.

- 1 Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαρόντες καὶ δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶτ' ἦκον ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἕως οὖν ὁ Κναξάρχης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων, ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους αὐτοῦ μένειν δεομένους, οἱ δὲ Ὑρκανίους, ὁ δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις καὶ Γωβρύαν· Ὑστάσπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεόμενον
2 τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων, ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ φόβῳ, μὴ λυθείη ἡ στρατιά, ἐπιφειλάσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δῆλος εἶ, ἔφη, ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου τούτου
3 πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν, ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπόμωσεν, ἥ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γιγνώσκειν· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἂν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰμὰ παντελῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη,

48. ὅσον — δύνωμαι mit *πειράσσομαι* zu verbinden. Den Hauptgedanken enthält *ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια*. S. zu V, 3, 14. 4, 13.

1. Inhalt: Die Bundesgenossen bitten Kyros zu bleiben und mit ihnen den Krieg weiter zu verfolgen. Darüber wird unter Kyaxares' Vorsitz Kriegsrath gehalten. Alle rathen zur Fortsetzung des Kriegs, auch Kyros, der aber vor allem darauf dringt, feste Plätze im Feindesland zu besetzen u. darin Lebensmittel für den Winter aufzuspeichern. Auf seinen Vorschlag werden Belagerungsmaschinen gebaut, während das Heer von einem befestigten Lager aus häufig auf Proviantirung auszieht. Auf die Nachricht, dass der Assyrier um des Königs von Lydien Beistand werbe, vervollständigt Kyros seine Reiterei und führt Sichelwagen ein. Araspas, der Hüter der Pantheia, von dieser beim Kyros

verklagt, weil er sie mit seiner Liebe bedrängt, wird unter dem Scheine, als flöhe er vor dem Kyros, nach Lydien geschickt, um dort heimlich für den Kyros zu wirken. Abradatas, der Mann der Pantheia, wird vom Kyros herbeigerufen und bietet diesem seine Dienste an. Thurmartige Wagen werden gebaut, die mit dem Heere ziehen sollen, um im Kampfe gute Dienste zu leisten.

1. οἱ σύμμαχοι, nämlich die V, 5, 43 erwähnten *ἐπικαίριοι* als die Sprecher der verschiedenen Völkerschaften. — οἱ φίλοι — οἱ μὲν — οἱ δέ. S. zu I, 1, 1.

2. ἀπωλώλει, wie perit: verging. — δῆλος εἶ. S. zu I, 4, 2.

3. πρὸς τὸν οὐρανόν. πρὸς und εἰς wechseln in dieser Phrase. Vgl. VI, 4, 9. Oekon. XIX, 9. — ἀπόμωσεν, — μὴ. S. zu I, 4, 13: ἀπαγορεύω μὴ κινεῖσθαι. — ἔρρει τὰμὰ, wie Symp. I, 15: ἐπεὶ γὰρ γέλως

καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελεγόμην, ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη, τί ἐν νῶ
 ἔχεις ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κῦ- 4
 ρος εἶπεν, Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ Ὑστάσπου τοῦδε κατατιπῶμαι. Ἀδί-
 κως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπας, ὦ Κῦρε· ἐγὼ γὰρ ἔλεγον
 τῷ Γαδάτᾳ τῷδε τοσοῦτον μόνον, ὥς οὐχ οἶόν τέ σοι εἶη στρα-
 τεύεσθαι, λέγων, ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κῦρος,
 τί λέγεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεργεῖν, εἰτ' ἐγὼ 5
 ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπι-
 θυμοῦντα ἐν Πέρσαις περιβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῷ πατρὶ
 ἐπιδεῖξασθαι, ἣ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δ'
 οὐκ ἐπιθυμεῖς οἰκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπας;
 οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γα-
 δάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. ἐν 6
 δὲ τούτῳ ὁ Κναξάρχης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ
 θρόνον Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὥς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει
 καὶ σιωπῇ ἐγένετο, ὁ Κναξάρχης ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι,
 ἴσως, ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου,
 εἰκὸς ἄρχειν με λόγον. νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ
 τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι, πότερον στρατεύεσθαι ἐτι καιρὸς
 δοκεῖ εἶναι ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, 7
 ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἢ γινώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν
 εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἴ
 τι δεῖ λόγον, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. πάν-
 τες γὰρ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ τοὺς πο-
 λεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμεῖν ἀλλήλων, 8
 ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὥς ἐκείνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὥς
 χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν
 λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἰκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι,

ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλωλε, ἔρρει τὰ
 ἐμὰ πράγματα. — αὐτὸς, aus ei-
 genem Antriebe. Kr. 51, 6, 8.

5. ἐξενεργεῖν, wie efferre und
 exire auch ohne in vulgus.

6. ἔπαιζον σπουδῇ, utebantur io-
 cis habentibus aliquid serii. So
 Mem. I, 3, 8: ἔπαιζεν ἅμα σπου-
 δάζων. — ἴσως — εἰκός, es ist
 wohl in der Ordnung. ἴσως
 giebt der Behauptung eine urbane

Färbung. Vergl. zu V, 1, 18. —
 ἄρχειν με λόγον wie verschieden
 von ἄρχεσθαι με λόγον? K. 52, 8,
 Anm. 8.

7. ἐκεῖνοι — ἐκείνοις, absicht-
 lich dasselbe Pron. zweimal. An
 der zweiten Stelle hat es etwa die
 Bedeutung: gerade ihnen.

8. ἀπελθόντες ἕκαστοι, im Nomi-
 nativ durch Attraction. B. 142. 3.
 K. 55, 2, Anm. 1. D. 570. ἕκαστοι

- ὁπότε γε οὐδὲ στρατενομένοις, ὥς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει·
 ἡμεῖς γοῦν οὐ πολλὸν χρόνον δίχα τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρα-
 9 τευσάμενοι δίκην ἔδομεν, ὥς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ
 Ἀρτάβαζος, ὃ ποτε φήσας εἶναι Κύρου συγγενῆς, ἔλεξε τοιαύδε·
 Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κναζάρη, τοσοῦτον διαφέρομαί τοῖς πρόσθεν
 λέγουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ φασιν, ἔτι δεῖν μένοντας στρατεύεσθαι,
 10 ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἐστρατευόμεν· καὶ γὰρ
 ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων ἀγομένων καὶ περὶ τῶν ἡμε-
 τέρων φρουρίων ὥς ἐπιβουλευσομένων πολλάκις πράγματα εἶχον
 φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταυτ' ἐπραττον τὰ οἰκεία
 δαπανῶν. νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρουρία, οὐ φοβοῦμαι
 δὲ ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω τὰ τῶν πολε-
 μίων. ὥς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν οὔσαν, τάδε δὲ ἐορτήν,
 ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ
 11 τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι
 μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται
 ὦν ὑπέσχετο. εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον ὅτι ὁ μὲν
 Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς ὦν τε ὑμᾶς ἐπεχείρη-
 σεν ἀδικεῖν καὶ ὦν ἐμὲ ἐποίησεν, ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ
 πάλιν δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.
 12 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐμὲ λαν-
 θάνει, ὅτι, ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα
 ἀσθενέστερα γίνονται· ἂν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν ἀνέξησε-
 ται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρηται, ταχὺ ἄλλα ποιήσου-
 νται, ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους

ist Apposition zum Subject. — ὁ-
 πότε γε, quandoquidem. Ueber die
 Sache s. V, 4, 15. — στρατενομέ-
 νοις, allgemein, wie schon durch
 ὥς ἔοικε angezeigt ist. Der be-
 sondere Fall wird dann durch das
 bestätigende γοῦν eingeführt. —
 τοῦ πλήθους. Vergl. τῆς ἰσχύος V,
 4, 20 und τὸ πλήθος IV, 1, 19.
 9. ὃ ποτε φήσας. S. I, 4, 27. —
 τοσοῦτον, tantum (modo). — τοῖς
 — λέγουσιν, substantivisch: den
 Rednern. — ἔτι gehört zu μένον-
 τας στρατ.

10. ἐπιβουλευσομένων, passivisch.
 S. zu καταλύσεται I, 6, 9. — ὥς —
 οὔσαν. S. zu I, 4, 21. — τὰ οἴκοι,

das Leben zu Hause. — δοκεῖ.
 Vergl. zu V, 5, 43. — πανήγυριν,
 Festversammlung, entsprechend
 dem vorhergehenden ἐορτήν.

11. δεξιάν, Handschlag, d. i.
 hier: Vertragstreue. — ὦν ὑπέ-
 σχετο, IV, 6, 8. — ἀναπαύσεται.
 Hertlein verm. ἀναπνέσεται. —
 τίνων ποινὰς, poetisch, wofür nach-
 her διδόναι δίκην. — ἐν τῷ μέρει,
 meinerseits.

12. γίνονται· ἂν — ἀνέξεται.
 Das Erste ist dem Redner wohl
 eben so gewisz als das Zweite: aber
 ἀνέξεται wegen der folgenden
 futura, die ihm als Ausführung des
 Zweiten bereits vorschweben. —

κτῆσονται, ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπιγενήσονται· ὥστε οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ πάνν ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. τί δῆτα ἐγὼ Κναξά-¹³ ρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; εὐ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὥδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνήσομεθα μάχεσθαι. προσέροχεται μὲν γὰρ δήπου χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ¹⁴ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπουσιν οὐδὲ τῷ δῆμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ μὴ ἀφίγμεθα, δια τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι εἰσιν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς ἢ τίς οὕτως ἰσχυρός, ὃς λιμῶ καὶ ῥίγῃ δύ-¹⁵ ναιτ' ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσό-¹⁶ μεθα, ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπὸ ἀμνηχανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τὸδ' ἐγὼ φημι χρῆναι ποιεῖν, ὥς τάχιστα πειραῖσθαι τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὥς πλείστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὥς πλείστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὁπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται δὲ ὁπό-¹⁶ τεροι ἂν ἦττους ᾖσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέρομεν τῶν ἐν τῷ¹⁶ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις

ἕτεροι ist bei ἐπιγενήσονται noch einmal zu denken. — πάνν ἐν τάχει = πάνν ταχέως.

13. φοβούμενος, näml. ἐκέλευσα λόγον u. s. w. — ὥδε, s. o., wie bisher. Ebenso οὕτω §. 15.

14. ὧν ἄνευ, seltenere Stellung statt ἄνευ ὧν. Ebenso Hellen. VII, 1, 3. Kr. 68, 4, 1. — ὅπου. S. V, 1, 24 zu πον. — Aus ὅποι ergänze als Subject zu ἀνακεκομισμένοι εἰσιν die Einwohner. Object ist τὰ ἐπιτήδεια. — αὐτοὶ attrahirt vom Subject von ἀνακεκ. εἰσιν. S. zu §. 8. Vergl. zu Hell. II, 1, 26: ἀπέναι αὐτὸν ἐκέλευσαν· αὐτοὶ γὰρ

νῦν στρατηγεῖν, οὐκ ἐκείνον. — ὃς = ὥστε, wie ἦτις III, 3, 50. S. Kr. 51, 13, 10.

15. ἐξελαθῆναι, aus dem Assyrischen Lande. — ἐκείνων, abhängig von τῶν ὀχυρῶν. Ebenso Hell. VII, 1, 13: τῶν ἐκείνων δοῦλων. Unten VII, 4, 13: τῶν ἐναντῶν. Kr. 47, 9, 8. — ἡμῖν δ' αὐτοῖς — ποιεῖσθαι, d. h. solche, die uns noch mehr und besseren Schutz gewähren als die dem Feinde weggenommenen. — ἀποτίθεσθαι, aufspeichern. — πολιορκήσονται. S. I, 6, 9 zu καταλύσεται. Wegen der Bedeutung zu I, 5, 2. Hell. V, 1, 2.

- 17 ἄλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδίαν μᾶλλον πάντ' ἔσται.
ὁ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῆς ἑαυ-
τῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιείκως
καὶ ὥς οἰκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα
τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσσορα ὑμῖν
- 18 αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἐὰν γὰρ
ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνώμεθα σώζεσθαι, ἐν
πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ,
οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς ἑαυτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες
τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.
- 19 Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμ-
προθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κναξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ
Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος αὐτῶν, ἣν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμ-
μαχοι, τειχίσασθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμά-
χοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ πάντας ἐώρα προθύμους
- 20 ὄντας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν περαινέιν
βουλόμεθα ὅσα φαιμέν χρῆναι ποιεῖν, ὥς τάχιστ' ἂν δέοι γε-
νέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη,
- 21 τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὄχυρά πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου ὑπέ-
σχετο ὁ μὲν Κναξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν,
ἄλλην δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς
- 22 δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ'
ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δὲ ἔκα-
στοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν, οἳ ἐδό-
κουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

16. ὑπ' εὐδίαν. Der Ausdruck entspricht dem vorher gebrauchten Bilde. Gewöhnlicher wäre ἐν εὐδίᾳ: es liegt aber in ἔσται hier die Vorstellung des Sicherstreckens, der Ausdehnung.

17. φοβηθεῖεν, εἰ, ob nicht. Vergl. Eurip. Androm. 60: καὶ νῦν φέρονσά σοι νέους ἥνω λόγους φόβῳ μὲν, εἴ τις δεσποτῶν αἰσθήσεται. B. 139, 50. Kr. 65, 1, 9. — καὶ ὥς, auch so, so schon. — τῶν πολεμίων, abhängig von ἐγγύτατα. — ἐκεῖνα weist auf τὰ πρόσσορα kräftig zurück.

18. τῶν — ὄντων, Wortstellung wie VIII, 1, 38: τὰ ἐν τοῖς παρὰ-δεῖσιν θηρία τρεφόμενα. S. zu

Hellen. I, 1, 23: Λακεδαιμόνα γραμματα πεμφθέντα. Ages. I, 34.

19. συμπροθυμήσεσθαι mit ταῦτα. S. zu I, 3, 5. — τεῖχος, vorher (§. 16) φρουρία. — τειχίσασθαι, ohne ἂν. S. zu I, 5, 9. Hellen. V, 1, 32: ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἔφη δέξασθαι τοὺς ὄρκους, ἐὰν μὴ ὀμνύωσι. Der Inf. aor. bezeichnet, dass die Sache schnell gethan sein soll.

20. γενέσθαι, geschafft werden. — τὸ καθαιρεῖν τὰ — τεῖχη, um τὰ ὄχυρά wegnehmen (παραιρεῖν) zu können. Diese Stelle nöthigt also nicht zur Aenderung von παραιρεῖν §. 15 in καθαιρεῖν. — μηχανὰς, Belagerungsmaschinen.

22. ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν, wie IV, 5, 15.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκά- 23
θισε τὸ στράτευμα ἔνθα ᾤετο ὑγεινότερον εἶναι καὶ εὐπροσο-
δωτάτον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι, ὅσα τε ἐρυμνότητος προσε-
δεῖτο, ἐποιήσατο, ὥς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε
καὶ πρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρω- 24
τῶν οὖς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὥς πλεῖ-
στα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ εἰς προνομίας, ἅμα μὲν
ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ'
ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πο-
ρείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνή-
σκοντο. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλίσκόμενοι ταῦτ' 25
ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἰχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα χρυ-
σίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντο-
δαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν, ὥς ὑπεκτί- 26
θοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γιγνώσκων,
ὅτι οἰχοιτο συστήσων εἰ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρε-
σκευάζετο ἐρρωμένως, ὥς μάχης ἔτι δεῆσον· ὥστ' ἐξεπίμπλη
μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων,
τοὺς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα
γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἰ τις
ὄπλον διδοίη καλὸν οὔτ' εἰ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ 27
ἄρματα ἐκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν
ἐδύνατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν πρόσθεν οὔσαν καὶ
τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν οὔσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσεν·
τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ
Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο,

23. διατριβὴ ἔσται, längere Zeit vergehen werde. — ἐνθα — εὐπροσόδωτάτον. Vergl. III, 2, 11. — προσκομίζεσθαι hängt ab von εὐπροσod. — ἐποιήσατο, ὥς, liess er so herstellen, dasz —, οἱ — μένοντες, näml. ἐν τοῖς ὄχλοις. — ἀεὶ jedesmal. — τῇ ἰσχύϊ, Dativ wie μορῶ V, 4, 20. ἰσχύς ist das Hauptcorps wie V, 4, 20.

24. ἐν ταῖς ἀγωγαῖς, auf den zum Herbeischaffen von Lebensmitteln zu machenden Märschen.

25. Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ — ἔλεγον, aus Bab. meldeten die —.

26. ὑπεκτίθοιτο, auf die Seite, in Sicherheit bringe. — ὥς — δεῆσον. S. zu I, 6, 12. — ὥστ', daher.

27. τὴν Τρωικὴν διφρεῖαν — καὶ τὴν Κυρηναίων. Den Wagen, wie er zur Zeit des Trojanischen Kriegs war und wie ihn die Kyrenäer noch jetzt hatten, die erstern als Zweigespann, die letzteren als Viergespann, beide mit einem besonderen Wagenlenker, wozu man die tüchtigsten Leute verwendete, die man so dem Kampfe selbst entzog.

- 28 ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσι μὲν ὥς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δ' εἰς τριακόσιοι
- 29 οὗτοι, οἳ οὐδ' ὅτιοῦν τοὺς πολεμίους βλέπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσατο ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὥς μὴ φαιδῶς συντριβῆται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνίοχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκῶνων, ὥς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνίοχους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέ-
- 30 θηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾷ ὥς διπλήνῃ πρὸς τοὺς ἄξονας ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὥς ἐμβαλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὥς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκευάσεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ
- 31 κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ αἱ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμένοι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.
- Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Λυδίας καὶ μαθεῖν, ὃ τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι

28. κράτιστον, der tüchtigste Theil. — εἰκὸς näml. ἐστίν. — ἐν — μέρει εἶναι, die Rolle von Fernschützen zu spielen, die nie handgemein werden. — μέγα, magnum momentum. Vergl. I, 2, 8.

29. τούτου auf ein in τὴν διφρεῖαν liegendes τὸ διφρεῦν bezogen. — ὥς μὴ — συντριβῆται. Ueber den Conj. Präs. s. zu I, 4, 2. — ὕψος — ἐστὶ, noch zu Xenoph. Zeit. — πάντα, wofür VI, 2, 17 τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα. Dieser, soweit er sichtbar war, gepanzerte Mann stand allein auf dem Wagen; denn es kam nur darauf an, den Wagen als zerstörendes Werkzeug unter die Feinde zu treiben.

30. προσέθηκε, insofern als er die Sichelwagen bei den Persern

zuerst einführte. — ὥς bezieht sich auf die in διπλήνῃ liegende Zahl. So auch κατὸν ὥς ἐξαπλήνῃ Anab. V, 4, 12. Vergl. auch τῷ σταναμάτι ὥς ἀνδρομήκει Hellen. III, 2, 3. — πρὸς τοὺς ἄξονας. Vergl. Anab. I, 8, 10: πρὸ δὲ αὐτῶν ἄρματα διαλέποντα συγνὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δρεπανήφορα λεγόμενα, εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐν τῶν ἄξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὥς διακόπτειν ὅτω ἐντύχοιεν. Vgl. noch über die Sichelwagen unten VI, 2, 17. — ὥς ἐμβαλόντων, näml. τῶν ἡνίοχων. Ueber ὥς mit einem absoluten Casus s. zu I, 4, 21, über das Fehlen des Subjects zu III, 3, 54.

31. Βουλόμενος —, ἔδοξεν αὐ-

Ἀράσπας ἔλθειν ἐπὶ τοῦτο, ὁ φυλάττων τὴν γυναῖκα τὴν κα-
λὴν. συνεβεβήκει δὲ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς
γυναικὸς ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. 32
ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι· ἐφίλει
γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς
τὸν Κῦρον, ὁκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ 33
Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν ἃ ἠβούλετο ἠπειλήσε
τῇ γυναικί, ὅτι, εἰ μὴ βούλοιτο ἐκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα,
ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὥς ἔδαισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ
πέμπει τὸν εὐνούχον πρὸς τὸν Κῦρον καὶ κελεύει λέξαι πάντα.
ὁ δὲ ὥς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος 34
φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κελεύει
αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ
εἰ δύναίτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. ἔλθων δὲ ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς 35
τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων
τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκρά-
τειαν, ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης,
καταδύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ,
μὴ τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κῦρου.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ μόνος 36
μόνῳ ἔλεξεν, Ὅρῳ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ
ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ
θεοὺς τε ἀκούω ἔρωτος ἡττᾶσθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα

τῷ. S. zu IV, 2, 3. — δὲ nach
συνεβεβήκει ist explicativ und führt
die Erzählung ein, wie Kyros da-
rauf gekommen, gerade den Aras-
pas als Kundschafter nach Lydien
zu senden. — ἠναγκάσθη, näml.
durch die Gewalt der Liebe. Vgl.
V, 1, 9. — προσενεγκεῖν λόγους,
einen Antrag zu machen.

32. συμβαλεῖν, in Streit zu brin-
gen.

33. ὑπηρετήσῃν τῷ, es werde
dazu beitragen zu —. — ἃ,
konnte auch ὧν heißen. — τὸν
εὐνούχον. Vergl. τοὺς ἵππους V,
5, 37.

34. ἐπὶ τῷ κρείττονι — εἶναι.
S. V, 1, 17.

35. ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων,
indem er sagte, es sei von ihm

eine Gewissenlosigkeit u. s. w.
— καταδύεσθαι. S. zu V, 5, 9. —
ὑπὸ τῆς αἰσχύνης. Vergl. ὑπὸ τῆς
ἡδονῆς I, 4, 15.

36. μόνος μόνῳ. Vergl. Terent.
Eun. III, 5, 31: maneo solus cum
sola. Häufiger aber im Griechi-
schen und zwar immer so, dass der
oblique Casus nachsteht. Soph. Aj.
467: ξυμπεισὼν μόνος μόνους, wo
Lobeck nachzusehen. — παῦσαι οὖν.
Die Folgerungspartikel erklärt sich
daraus, dass der Redende die gleich
folgende Begründung bereits im
Sinne hat. Kyros will den Aras-
pas vor Allem beruhigen. — τού-
των, τοῦ φόβου καὶ τῆς αἰσχύνης.
— θεοὺς — ἔρωτος ἡττᾶσθαι, nach
griechischer Vorstellung. — ἀν-
θρώπους — οἷα πεπόνθαι. Ueber
die Attraction s. zu I, 1, 6. — καὶ

- δοκοῦντας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ' ἔμεινεν κατέγων μὴ ἂν καρτερῆσαι, ὥστε συνῶν
 37 καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιὸς εἰμι· ἐγὼ γὰρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἰ οἴόσπερ καὶ τᾶλλα, πρὸς τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων· ἐμὲ δέ, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἀνθρωποι καταδύνουσι τῷ ἄχει. ὥς γὰρ ὁ Θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφῆδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσ-
 38 ἰόντες συμβουλευόουσιν ἐκποδῶν ἔχειν ἔμεινόν, μὴ τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὥς ἡδικηκός ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Εὖ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἰ ἐμοὶ τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅ τι ἐγὼ σοὶ ἐν καιρῷ ἂν γε-
 39 νοίμην. Εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέ-
 40 λους εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἐργαγε καὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὥς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν παρέχοιμι. Ἐλ-
 40 θοῖς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἂν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε μηδὲ ἐν σε λεληθῆναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνὶ καὶ γὰρ τοῦτο

μάλα wie I, 3, 10. — αὐτὸς — καρτερῆσαι, ich selbst traute mir nicht zu, dass ich die Kraft haben würde. Vergl. Thuk. III, 45, 1: οὐδεὶς πω κατα-
 γνοὺς ἑαυτοῦ μὴ περιέσεσθαι τῷ ἐπιβουλευματι ἦλθεν ἐς τὸ δεινόν. — ἀμελεῖν αὐτῶν, für sie gleichgültig zu bleiben. — καὶ σοὶ δέ, mit dem vorhergehenden καὶ αὐ-
 τὸς correspondirend, insofern in den folgenden Worten zugleich der Sinn liegt: auch dir hätte ich diese Kraft nicht zumuthen sollen. — πράγματι. Auch sonst von Men-
 schen, wie Aristoph. Eccl. 441: Γυναικα δ' εἶναι πράγμ' ἔφη νοβυστικὸν καὶ χρηματοποιόν.

37. Ueber καὶ ταῦτα — καὶ τᾶλλα s. zu I, 5, 1. — καὶ vor οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. hat den Sinn: zwar bin ich meiner Besorgnis in Betreff deiner nun ledig, aber auch d.

a. Menschen u. s. w. — ἐκποδῶν ἔχειν ἔμεινόν, mich aus dem Staube zu machen. — πάθω — ὥς ἡδικηκός ἐμοῦ, bei gleichem Subject. S. zu I, 4, 2; über ὥς zu I, 4, 21.

38. Εἰ γὰρ γένοιτο, — ὅ τι. Möchte sich doch etwas ereignen (es etwas geben), worin. — ἐν καιρῷ. S. zu V, 1, 17.

39. λόγον — παρέχοιμι, in sermone venire, besprochen werde, daher mit ὑπό.

40. Ἐλθοῖς, zurückkommen, wie IV, 5, 31. — Ὡς πορευσομένου, näml. ἐμοῦ. S. zu I, 4, 18. Dieses ὥς mit dem absol. Gen. ist nach I, 6, 11 zu ergänzen. Die Auslassung ist ungewöhnlich. Schneider vergleicht Plat. Charm. 176: Ὡς ἀκολουθήσοντος καὶ μὴ ἀπολειψομένου. Βιάσει ἄρα, ἣν δ' ἐγώ

ἴσως ἐν τῶν πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά
 τι παθεῖν ἐκπεφενγέναι. Ἡ καὶ δυνήσῃ ἀπολιπεῖν, ἔφη, τὴν 41
 καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κύρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς.
 νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἑρω-
 τος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὖσα ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ,
 οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἔργων ἐρᾷ καὶ ταῦτά ἅμα
 βούλεται τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο
 ἐστὸν ψυχά, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται,
 ὅταν δὲ ἡ πονηρά, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὥς σὲ σύμ-
 μαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάννυ πολὺ. Εἰ τοίνυν καὶ 42
 σοὶ δοκεῖ πορευέσθαι, ἔφη ὁ Κύρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα κά-
 κεινοῖς πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν,
 οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὥς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα ἐμ-
 ποδῶν μάλιστα ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν. εἴη δ' ἂν ἐμ-
 ποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαιῖς παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν πον τῆς ἐκεί-
 νων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες ἦττον ἂν παντὶ σθένει
 ἀθροίζονται, ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ 43
 μένε, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὅτι πλείστον χρόνον. ἃ γὰρ ἂν ποιῶ-
 σιν, ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ᾦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰ-
 δέναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ ἂν

—; Ὡς βιασόμενον, ἔφη. — ἐν τῶν
 πιστῶν, ein Umstand, der es (was
 ich vorgebe) glaubhaft macht.

41. γάρ. S. zu I, 4, 12. Die
 Ansicht von den zwei Seelen, oder
 von der Doppelnatur der mensch-
 lichen Seele findet sich auch bei
 Platon und bei Aristoteles. Plat. Leg.
 X, p. 896 D: ψυχὴν — μίαν ἢ
 πλείους; δυοῖν μὲν γέ πον ἔλαττον
 μηδὲν τιδῶμεν, τῆς τε εὐεργετικῆς
 καὶ τῆς τάναντία δυναμένης ἐξερ-
 γάζεσθαι. Phaedr. p. 237 D: ἡ-
 μῶν ἐν ἑκάστῳ δύο τινε ἐστὸν ἰδέα
 ἄρχοντε καὶ ἄγοντε, οἷν ἐπόμεθα
 ἢ ἂν ἄγῃτον, ἢ μὲν ἔμφυτος οὖσα
 ἐπιθυμία ἡδονῶν, ἄλλη δὲ ἐπικτη-
 τος δόξα ἐφιμεμένη τοῦ ἀριστοῦ.
 Aristot. Polit. VII, 15 extr.: τῆς
 ψυχῆς ὁρώμεν δύο μέρη, τό τε ἄλο-
 γον καὶ τὸ λόγον ἔχον, womit zu
 vergl. Plat. Polit. IV, p. 439 D:
 τὸ μὲν, ὃ λογίζεται, λογιστικὸν προσ-
 αγορεύοντες τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ —
 ἀλογιστικὸν τε καὶ ἐπιθυμητικόν.

Vergl. auch Xen. Memor. I, 2, 23.

— σοφιστοῦ. So wird der Ἑρως
 auch Plat. Symp. p. 203 D ge-
 nannt. Mit ihm, der ihn zu dem
 Vergehen gegen Kyros verleitet
 hat, gewissermaßen durch seine
 Mitwirkung hat Araspe die Er-
 kenntnis von den beiden Seelen
 gewonnen.

42. πιστότερος, mehr Vertrauen
 einflößest. S. zu Ages. III, 2. —
 τὸ παρ' ἡμῶν. Ueber die Attrac-
 tion s. zu I, 3, 4. — ὥς ἂν — μά-
 λιστ' ἂν. S. zu I, 6, 13. — ἐμ-
 ποδῶν — ὧν = ἐμποδῶν τούτων, ἃ.
 — τῆς — χώρας, von πον abhän-
 gig. — ἕκαστος τις φοβούμενος,
 partitive Apposition wie Hellen. II,
 1, 4: ἐροῖσιν πάντες ὅσοι εἶχον
 τοὺς καλάμους, αἰεὶ ὁ ἀκούων δε-
 διώς, μὴ ὀφθελῇ ἔχων. II, 2, 3.
 Oekon. VII, 28: τὸ ζεύγος ὠφελι-
 μώτερον ἐαυτῷ γίγνεται, ἃ τὸ ἑτε-
 ρον ἐλλείπεται τὸ ἑτερον δυνάμενον.
 Vergl. oben zu I, 1, 1.

δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέναι δοκῶν
τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετατά-
44 ττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ ἄλλη μετατάττονται, ἐξ ὑπο-
βῶν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ
ᾤετο συμφέρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.

45 Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, πέμ-
ψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε· Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας
οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν γὰρ ἐμὲ ἐάσης πέμψαι πρὸς τὸν
ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν πολὺν Ἀράσπου πιστό-
τερον φίλον· καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνῃται
ἔχων παρέσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύ-
οντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχειρήσέ
ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὑβριστὴν
οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷος
46 σὺ εἶ, ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν
πρὸς τὸν ἄνδρα· ἣ δ' ἐπεμψεν. ὡς δ' ἔγνων ὁ Ἀβραδάτας
τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τὰλλα δὲ ᾔσθετο ὡς εἶχεν,
ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς
χιλίους. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει
πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν, ὅς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθύς ἄγειν κε-
47 λεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναικα. ὡς δ' εἰδέτην ἀλλήλους ἡ
γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἡσπάζοντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελ-
πίστων. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὀσιό-
τητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοικίσιον.
ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε· Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάν-
θεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἐμαντοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ
ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὁμοίος εἶναι περὶ ἐκείνου,
οἷόςπερ ἐκείνος περὶ σέ;

43. οὕτω τετάχθαι, so aufge-
stellt zu bleiben. — ἄλλη μετα-
τάττονται, durch Umstellung
in eine andere Stellung kom-
men. Vergl. μεταγινώσκειν V, 5,
40. — ταράσσονται. passivisch. S. zu
καταλύσεται I, 6, 9.

45. εἶπε, liess sagen. — καὶ
γὰρ ὁ μὲν πατὴρ —. ὁ δὲ —: denn
der Vater — war zwar —;
aber —. S. zu V, 1, 6 u. II, 2, 5.
— καὶ vor ἐπεχείρησε, sogar, d. i.

nicht bloß nicht Freund wie sein
Vater, sondern sogar. — τὸν ἄν-
δρα, meinen Gemahl wie I,
3, 13.

46. ἐκέλευε, imperf. wie III, 3,
40. — ἵππους, wie I, 4, 17. — ἀμ-
φὶ τοῖς. S. zu τὰ πεντήκοντα I,
2, 13.

47. ἐκ δυσελπίστων, ex inspe-
rato. Vergl. III, 1, 40: ὥσπερ εἰ-
κὸς ἐκ συναλλαγῆς, 41: ὥσπερ εἰ-
κὸς ἐκ τοιούτων.

Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας 48
καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἀνθ' ὧν σὺ
εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω, τί μείζον εἶπω ἢ ὅτι
φίλον σοι ἔμμαντόν δίδωμι καὶ θεράποντά καὶ σύμμαχον, καὶ
ὅσα ἂν ὀρώ σε σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσομαι γίνεσθαι
ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχο- 49
μαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν·
αὐτίς δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε
καὶ ἐμοῖς φίλοις.

Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν Κῦρον 50
περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους
ἵππους τε καὶ ἱππείας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν
ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ
ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρεσκευάζετο. συνεξέ- 51
ξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρρουμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· τοὺς
δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάζετο.

Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τε- 52
τράρρουμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν, ὅτι οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτάρ-
ρουμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτῶ ξεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν
τὸ κατώτατον οἰκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριώρουρον μάλιστα ἀπὸ
τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκο- 53
λουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ
ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει.
ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις·
ἀνεβίβαξε δ' ἐπὶ τὸν πύργον ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ 54
δὲ πάντα συνειστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμ-
βανε τοῦ ἀγωγίου πείραν· καὶ πολὺ ῥᾶον ἦγε τὰ ὀκτῶ ξεύγη

48. Ἀνθ' ὧν = Ἀντὶ τούτων, ἄ.
— ἡμᾶς, mir und meiner Gemah-
lin. — ὅσα ἂν. Vergl. zu ἐν ἣ δ'
ἀν I, 2, 12.

49. Ἐγὼ δέ. S. zu II, 4, 13. —
αὐτίς, ein andermal, später. —
σκηνοῦν, speisen.

50. εἰς τὰ, wie §. 46 ἀμφὶ τοὺς.
— ὅμοια ἐκείνῳ. S. zu ὁμοίαν ταῖς
δοῦλαις V, 1, 4. — ἐπὶ τοῦ, auf
seinem.

51. ἵππων ὀκτώ, gen. der Eigen-
schaft, d. i. mit vier Pf. bespannt.
— χαλκοῖς πᾶσι, die ganz von
Erz waren. Vergl. VIII, 2, 12.

52. ὥστε — ἄγειν, so dasz man
fortzog. — τὸ κατώτατον οἰκημα,
das unterste Stockwerk, und
somit den ganzen Ban, weil an
jenem die acht Deichseln befestigt
waren. Auf das Ganze geht auch
das folgende τοῦτο. Von diesen
fahrbaren Thürmen ist VII, 1, 34
weiter die Rede. — τριώρουρον,
drei Klaffern hoch. — μάλιστα,
ungefähr.

53. σὺν τάξει ἀκ. Vergl. zu V,
2, 13. — περιδρόμους, Gänge, auf
denen man um die Thürme herum
gehen konnte.

τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ξεῦρος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ξεύγει· τοῦ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὀπλων, τούτων ἐρένετο ἕλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἐκάστῳ ξεύγει τὸ ἀγῶγιον. ὥς δ' ἔγνω εὐπορον οὔσαν τὴν ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὥς ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαιμονίαν.

- 2 Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἡδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαι σοι ξένος εἶναι καὶ πέμπω σοι χρήματα· καὶ ἄλλων δέῃ, μεταπέμπων. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν
2 ὅ τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοῖνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἐνθα κατεσκηνώκατε φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ εἶναι ὅπως ὑμῖν ἡδιστον· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν ἐς τοὺς πολεμίους ὥς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες ὅ τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὥς τάχιστα ἀπαγγεῖλατε ἐμοὶ τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· καὶ ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶδομαι τούτου ἢ

54. τὸ βάρος, seine, die ihm zugetheilte Last. — ἀμφὶ τὰ — τάλαντα, gegen 12 Centner. — ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς, durch Attraction für ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς (vergl. VIII, 4, 3) und das wieder kurz für ὥσπερ τὰ τραγικῆς σκηνῆς ξύλα (vergl. zu V, 1, 4), da das Holz (des Thurmes) eine Dicke hatte, wie sie das Holz einer tragischen Bühne hat. — ἕλαττον. S. II, 1, 6 zu πλεῖον.

55. δικαιοσύνην. Vergl. I, 6, 27. — εὐδαιμονίαν. Sieg über den Feind gehört zur Glückseligkeit. Vergl. VII, 1, 10 u. a.

2. Inhalt: Vom Indischen König kommen Gesandte mit Geld, von denen Kyros drei zum Feinde schickt, um dessen weitere Pläne zu erfahren. Unterdesz übt Kyros das Heer und rüstet eifrig zum Kriege. Die Nachricht, mit der die Indischen Gesandten zurück-

kommen, dass Krösos an der Spitze eines grossen Heeres alter und neuer Bundesgenossen heranrücken werde, erregt im Lager grosse Furcht, die aber Kyros durch seine Ansprache verscheucht und Chrysantas dann zu entschuldigen bemüht ist. Kyros mahnt, man müsse möglichst bald ausrücken, aber auf das Sorgfältigste ausgerüstet, und erinnert bis ins Einzelne an eine Menge von Bedürfnissen, die für einen so langen Marsch durch wüstes Land besorgt werden müssten.

1. Ἦλθον — παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ. S. III, 2, 27 ff. 3, 1. — ὧν ἐδέου. S. III, 2, 29. — τοῖς παρ' ἐμοῦ meinen Gesandten. So III, 2, 30: ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν u. s. w. — ὅ τι, näml. ποιεῖν.

2. τοῖς μὲν ἄλλους. Ueber die partitive Apposition s. zu I, 1, 1. Eigentlich sollte man nachher τρεῖς

ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίπερ ὑμεῖς ἄνδρες πολλὰ καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἴνδοι ἡδέως 3 ἀκούσαντες καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι, ἢ μὴν μαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὥς δυνατόν τάχιστα. 4

Ὁ δὲ Κύρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὥς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα ἐχειρράζετο ἐπὶ 5 τε τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δέ, οὓς ἐώρα ἐπιμελομένους τούτου, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ τι δύναίτο. εἰ δέ ποτε θυ- 6 σίαν ποιοίτο καὶ εορτὴν ἄροι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἅθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι. 7

Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεον ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκευάζεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ 8

— ἐλθόντας — μαθόντας — ἀπαγγέλλειν erwarten; doch ist der Uebergang zur zweiten Person des Imperativs leicht und häufig. — καὶ γὰρ, etenim. — δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι, die, als wären sie Ueberläufer, als Sklaven verkleidet, beim Feinde Aufnahme finden. S. §. 11. — οἰοίπερ ὑμεῖς. Vergl. Memor. II, 9, 3: πολλῷ ἥδιον ἐστὶ χαριζόμενον οἷῳ σοὶ ἀνδρὶ ἢ ἀπεχθόμενον ὠφελεῖσθαι, = τοιοῦτω ἀνδρὶ, οἷος σὺ εἶ. Hellen. II, 3, 25: τοῖς οἷοις ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν. B. 143. 16. K. 51, 10, Anm. 7. C. 600.

3. ἥξειν, wieder da sein zu wollen. Vergl. V, 3, 1.

4. τὰ τε ἄλλα — παρεσκευάζετο. Dem entspricht nachher ἐπεμελεῖτο δέ. Vergl. zu III, 3, 64. — ὧν ἔδοξε, nämlich ἐπιμελεῖσθαι.

5. οἱ αὐτῶν Subject, κράτιστοι — στρατιῶται Prädicat.

6. εἰ — ἄροι. S. zu I, 3, 10. — πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει. So II, 1, 22: ἀγῶνας — προεῖπε ἀπάντων. Vergl. I, 6, 18.

7. Πέρσαι, wie II, 1, 13. — τοὺς μυρίους — τὰ ἑκατόν. S. zu I, 2, 13.

τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κναξάσπην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Αἰβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλείστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὥς ἤδη παντελῶς κεκρατηκὼς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

- 9 Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπὴν, καὶ ἔλεγον, ὅτι Κροῖστος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιτο καὶ δω-
10 ρουμένους οἷς δέοι, ἥδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιοφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδῆρσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἰάπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυπρίων στρατεύμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καπαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἰῶνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἡγαγέσθαι ἐπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ
11 εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρατεύμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, προῖέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἐνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλείᾳ βαρβάρων τῶν κάτω, καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι·

8. ἐκ τῆς — Αἰβυκῆς. S. VI, 1, 27, wo ἡ Κυρηναίων heiszt was hier Αἰβυκή. — ὥς — ὄντα. S. zu I, 4, 21 und zu I, 6, 11: die Macht der Feinde nichts wäre.

9. Ἐπεὶ δέ. Hierzu folgt der Nachsatz erst §. 12. — διακειμένων, näml. αὐτῶν. S. zu III, 3, 54. — τελεῖν, zu verwenden.

10. Αἰγυπτίους. Mit dem Könige der Aegyptier Amasis, dem König von Assyrien Labynetos und mit den Lakedämoniern hatte Krösos auch nach Herod. I, 77 ein Offen-

sivbündniss geschlossen. — σὺν ἀσπίσι ποδῆρσι καὶ δόρασι. Mit diesen kommen die Aegypter auch in der Anab. I, 8, 9 vor. S. unten VII, 1, 33. — ἡγαγέσθαι. Denn Krösos hatte sie unterjocht. Herod. I, 26.

11. αὐτοὺς, per synesin, auf στρατεύμα gehend. — Θύμβραρα, Stadt am Paktolos in Lydien. — σύλλογος, Sammelplatz. — τῶν ὑπὸ βασιλείᾳ. S. zu I, 5, 3. — τῶν κάτω, der Bewohner von Vorderasien. — ἀγορὰν, Lebensmittel zum Verkauf. — σχεδὸν gehört zu

ἐπεμελείτο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος, ὅπως ἀλίσκουντο παρ' ὧν
ἐμελλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους
ὡς αὐτομόλους· ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν 12
φροντίδι ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός, καὶ ἡσυχάεσθαι ἢ ὡς εἰώθεσαν
διαφοίτων, φαιδροὶ τε οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκνικλοῦντό τε καὶ
μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ δια-
λεγομένων.

Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, 13
συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων καὶ πάντας, ὁπό-
σων ἀθυμούντων ἐδόκει τις βλάβη γίνεσθαι καὶ προθυμουμέ-
νων ὠφέλεια. προσεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἰ τις βού-
λοιο τῶν ὀλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων,
μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα ἰδὼν τινας 14
ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας
πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαναμαστὸν εἶναι, εἰ
τις ὑμῶν, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι συλλέγονται, δέδοικεν, ὅτι δὲ
ἡμεῖς πολὺν πλείους συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους,
πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ πρόσθεν,
ταῦτα δὲ ὀρῶντες οὐ θαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτα 15
ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἡγγελλόν τινες τὰ παρ'
ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον
μὲν ἡκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πά-
λιν ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἦν τότε νίκην ἐκτίσαντο·
ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς
ἀκροβολίσσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολ-

ταῦτά. — δούλοις ἐοικότας. S. zu §. 2.

12. ὡς οὖν ταῦτα. Hiermit wird der Vordersatz §. 9 noch einmal zusammengefasst, worauf dann erst der Nachsatz zum Ganzen folgt. Ebenso V, 1, 6. — ἡσυχάεσθαι. S. zu V, 3, 55. Der Plural wie αὐτοὺς §. 11. — ἐκνικλοῦντο, tra- ten in Gruppen zusammen.

13. τοῖς ὑπηρέταις. S. zu II, 1, 21.

14. τοίνυν, also, wie oft andere Partikeln zu Anfang einer Rede, erklärt sich aus einem leicht zu ergänzenden Gedanken, hier wohl

aus dem, was sogleich folgt: ich sehe euch betroffen. — εἰ τις ὑμῶν — δέδοικεν, nicht ὅτι — δεδοίκατε, weil der Vorwurf der Furcht nicht positiv und nicht allgemein ausgesprochen werden soll (vergl. §. 21), nachher aber zu οὐ θαρρεῖτε ist ὅτι zu denken, weshalb auch οὐ, nicht μὴ. — ταῦτα δέ, epana- leptisch wie I, 6, 41. 43.

15. οἱ νῦν δεδοικότες, ihr, die ihr jetzt in Furcht seid. — οἱ τότε ἐκκόψαντες. S. III, 3, 60: die damals dem Plänkeln — ein gründliches Ende berei- teten.

- 16 λαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὀπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς
τότ' ἐνίκων, νῦν οὕτω καὶ οἱ ἵππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι
πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια
ἀποδοκιμάκασιν, παλτὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβὼν προσ-
17 ελαύνειν διανενόηται ὥς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος· ἔτι
δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως ἐστήξεται ὥσπερ πρόσθεν ἀπε-
στραμμένα ὥσπερ εἰς φυγὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρα-
κισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἄρμασιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐσθᾶσι
ξύλινους τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ
κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρὰ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρμονται, ὥς
18 ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθύς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς
δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκά-
στην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους
προσίσαιν ἔχοντες, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς
19 δὲ βάλλοντες κωλύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ
ταῦτα ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φο-
βούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν, ὅτι
Κροῖσος μὲν ἦρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσοῦτῳ Σύ-
ρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον,
Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις
20 φεύγων ὥχετο· ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δῆπον, ὅτι αὐτοὶ μὲν

16. ὥσπερ — ὀπλισάμενοι —, οὕτω καὶ οἱ ἵππεῖς, in eben derselben Bewaffnung in welcher diese — besiegen, — nun auch die Reiter. — παλτὸν ἔν. Vergl. VII, 1, 2: παλτῷ κράνειον ἐν ἑκαστος. — ἐκ χειρὸς, cominus.

17. ἐστήξεται, so auch Kyneg. X, 9, sonst nur die active Form ἐστήξω, wie τεθνήξω. — ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς φυγὴν, zu verstehen aus III, 3, 60. — ἐν τοῖς ἄρμασι, wie VI, 4, 1: ὑπὸ τοῖς ἄρμασι. — τὰ ὑπερέχοντα. S. VI, 1, 29. — ὥς ἐλῶντες καὶ οὗτοι, auf οἱ ἡνίοχοι, als den Hauptbegriff, zurückgehend. S. VI, 1, 30.

18. οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· Ueber die Sache s. VII, 1, 27. — τοῖς — μάχεσθαι, mit denen, die mit uns auf gleichem Boden stehen, zu kämpfen.

19. οἱ νῦν φοβούμενοι, wie §. 15: οἱ νῦν δεδαικότες. — ὁπότε, näml.

φοβείσθε, quandoquidem perterriti estis. — ἀπαγγελλομένων. S. zu σημεινθέντων I, 4, 18. — Κροῖσος μὲν. Dem entspricht ἔπειτα δὲ §. 20. — Σύρων, Assyrier. — ὅσῳ geht zwar in die Bedeutung von quatenus über, erklärt sich aber in Betreff seiner Correlation zu τοσοῦτῳ aus dem in den zwei folgenden Satzgliedern liegenden Vergleich, insofern ihr allgemeiner Sinn ist: als er (Krösos) sich bei dem Kampfe viel feiger als die Assyrier gezeigt hat. Ebenso Memor. I, 3, 13: τοῦτο τὸ θηρίον — τοσοῦτῳ δεινότερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲν ἀψάμενα, τοῦτο δὲ οὐδ' ἀπτόμενον — ἐνίκησεν. Hell. II, 3, 29. Hier. X, 2. Vergl. unten VIII, 1, 4. Ueber die Sache s. IV, 1, 8, 2, 29. — μάχῃ ist nachdrücklich zu betonen.

20. δῆπον, ja doch, d. h. wie ihr aus der gemachten Meldung

οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὥς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ἢ παρόντες ὠφελοῖεν.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρ- 21
σης καὶ ἔλεξεν ὧδε. ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε, εἰ τινες ἐσθυροῦ-
πασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες
οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινων
βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσκειν ἐξαγγελθείη τι
ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἶναι πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν
οἶμαι ἡσθήει ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι
πλουτήσκειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον, ὃ δεῖ
ἐξεργάσασθαι, συνεσθυροπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πε-
ποιήσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ 22
περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σίτος πολὺς καὶ πρό-
βατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας,
ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θά-
λαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἑώρακεν
ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρ-
ροῦμεν ὥς μάλιστα, ἵνα θάττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγα-
θῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες
ἡσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἰέναι ἐπ' 23
αὐτοὺς ὥς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθασώμεν ἀφικό-
μενοι, ἣν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται·
ἐπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θάττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα
εὐρήσομεν αὐτοῖς, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω 24

leicht abnehmen könnt. — πολὺ —
πλείω gehören zusammen.

21. οὐ φοβ. οὕτω διετέθησαν nicht
aus Furcht wurden sie in diese
Stimmung versetzt. — Das zu
βουλόμενοι gehörende ἂν ist hinter
das Tonwort πεποιήσθαι gestellt
und hebt ἤδη zugleich mit: dasz
— bereits gethan wäre.

22. ἀλλὰ γὰρ — οὐκέτι ἀχθό-
μεθα, aber wir sind ja nicht mehr
miszmuthig. — οἱ καρποφόροι, aus

dem Sinne eines Griechen hinzu-
gefügt; denn in Griechenland wurde
die Dattel nicht reif und eszbar.
Plutarch. Mor. p. 723 C. Was hier
über Assyriens und Lydiens Frucht-
barkeit gesagt wird, bestätigt Her.
I, 193. I, 71. — ἔρχεται wie wir:
es kommt zu Wasser.

23. Καὶ μὲν δὴ, und wirklich.
Vergl. z. I, 6, 3. — ἵνα πρῶτον μὲν
— ἐπειτα δέ, nicht ganz concinne
Anordnung der Sätze, indem im

- 24 λέγω· εἰ δέ τις ἄλλη πη γινώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ
 ἔξου ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοί, ὥς
 χρεὼν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέ-
 λεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.
- 25 "Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ
 ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκευά-
 σται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι
 αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τετράποσι χρώμεθα μὴ μεῖον ἢ
 εἰκοσὶν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλεόνων ἢ
 πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ἣ οὐδὲν εὐρήσομεν
 τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ
- 26 ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἡδύνατο. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ
 σῖτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι οὔτε ζῆν
 δυναίμεθ' ἄν· οἶνον δὲ τοσοῦτον ἕκαστον ἔχειν χροί, ὅσος
 ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν· πολλή γὰρ ἔσται
 τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πᾶν πολλὸν οἶνον συσκευα-
- 27 σάμεθα, διαρκέσει. ὥς οὖν μὴ ἑξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νο-
 σήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ εὐθὺς
 ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ
- 28 μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένην
 αἰεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδνευμένον
 τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστον
 ἐσκευάσται. μετὰ δὲ τὸν σῖτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν, οὐδὲν
- 29 μεῖον ἔχονσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ
 δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδροπότοι γενό-
 μενοι. ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑπο-
 φέρειν τὰς μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς

zweiten Gliede die Versicherung zweckmäßiger schien als die Abgabe der Absicht.

25. μεῖον. S. zu II, 1, 6. — ἀνεσκευάσται, eigentl. aufgepackt, d. h. fortgeschafft. Anab. VI, 2, 8: τὴν ἀγορὰν εἰσὼ ἀνεσκευάσαν.

26. τοσοῦτον, nur soviel. — ἐθίσαι — ὑδροποτεῖν, näm. durch Mischung des Wassers mit Wein, oder durch allmählichen Uebergang vom Wein zum Wasser. Dasz Kyros hierbei mehr die Bundesgenossen als seine Perser im Sinne hat, darf man aus I, 5, 12 folgern. —

πολλή — τῆς ὁδοῦ. S. zu II, 3, 17. — οὐδ' ἂν, auch dann nicht, wenn.

27. ἐπὶ — τῷ σίτῳ, zum Essen, sowie (§. 28) μετὰ τὸν σίτον: nach dem Essen.

28. μεμιγμένην. Cobet empfiehlt die Conjectur von Hemsterhuis μεμαγμένην. So steht allerdings nebeneinander καὶ τὸ δεῖσαι καὶ μᾶζαι Oekon. X, 11. — τοῦ πλείστον, und zwar in grosser Menge. — ἢ ψυχῇ, der Appetit.

29. τοῦ μετὰ δεῖπνον, näm. οἷ-

κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλλη
 ἔκ τε τοῦ θάλλους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χορὴ μιμουμέ-
 νους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ 30
 τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰπιτήδεια καταδαπανᾶτε·
 τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρω-
 μάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δέισητε, ὥς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε·
 εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιάσθε. ἐσθῆς μέντοι ὅτῳ ἔστιν ἀφθονωτέρα
 παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνουντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. ὅψα 31
 δὲ χορὴ συνεσκευάσθαι ὅσα ἔστιν ὀξέα καὶ δοριμέα καὶ ἀλμυρά·
 ταῦτα γὰρ ἐπὶ σίτον τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ'
 ἐκβαίνωμεν ἐς ἀκέραια, ὅπου ἡδὴ εἰκὸς ἡμᾶς σίτον λαμβάνειν,
 χειρομύλας χορὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα·
 τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων. συνεσκευά- 32
 σθαι δὲ χορὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων
 γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἣν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μά-
 λιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλείστα καὶ
 ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμάσιν ἡροτῆται· ὧν κατατριβομένων καὶ
 ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἣν μὴ τις ἔχη περιζύγα. ὅστις δὲ
 πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπι-
 λαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγῃν 33
 ἀκονῶν ἐκείνος καὶ τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ· ἐπεσσι γὰρ τις
 αἰσχύνῃ λόγῃν ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ξύλα
 περίπλεα καὶ ἄρμασι καὶ ἁμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πράξεσι
 πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ 34
 τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ

νον. — κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χει-
 μῶνος. Derselbe Gedanke Mem.
 IV, 3, 9. — ὃν — ἐλθεῖν, ihm (τὸν
 θεόν) müssen wir nachahmen,
 um — zu gelangen. Der Haupt-
 gedanke im Particip.

30. καὶ — δέ. S. zu I, 1, 2. —
 τὸ — βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια κατα-
 δαπανᾶτε, d. h. statt der Last
 der Decken sorgt für eine gleiche
 Last von Lebensmitteln. — Ueber
 ὥς nach δέισητε s. zu V, 2, 12. —
 εἰ δὲ μή, d. h. solltet ihr nicht
 gut schlafen. S. zu III, 1, 35. —
 ἐμὲ αἰτιάσθε, womit gemeint: ihr
 werdet sicher nicht in den Fall
 kommen.

31. ταῦτα γὰρ ἐπὶ σίτον ἄγει,

anders Memor. I, 3, 6 und Hier. I,
 22. — ἀρκεῖ, hält sich. — ἐκβαί-
 νωμεν, nämlich ἐκ δηρωμένων. —
 ἀκέραια, loca hostium incursionibus
 intacta.

32. τύχη τοιαύτη, aus ἀσθενοῦν-
 τες zu verstehen. — περιζύγα, über-
 zählige Riemen, wie περίπλεα bei
 ξύλα §. 33.

33. ἀπαγορεύοντα, Versagendes,
 d. i. was unbrauchbar wird.

34. τὰ — ὄργανα. Dasz die Spar-
 taner alle diese Geräthschaften bei
 ihren Heerzügen auf Wagen und
 Lastthieren mit sich führten, lesen
 wir Xen. Rep. Lac. XI, 2. — κατὰ
 τὸν παντοπόρον, näml. ὄνον oder
 ἡμίλονον, auf jedem Lastthier.

- χειροτέχνην παραγίγνυνται· το δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι
 τινὲς οἱ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρη καὶ ἄμην καὶ σμι-
 νύην κατὰ ἄμαξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἀξίνην
 καὶ δρέπανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ χρήσιμα καὶ ὑπὲρ
 35 τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίγνεται. τὰ μὲν οὖν εἰς τροφήν
 δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν
 αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παριέναι ὅτου ἂν τις τούτων ἐνδέηται·
 ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια
 κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε,
 36 καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ
 οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ'
 ἑμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν
 καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τού-
 των δὲ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν χρη πέλεκυν ἔχοντας
 ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν
 σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους δ'
 ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἀμαξῶν κατὰ ἵλας πορεύεσθαι, ὅπως,
 ἣν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ᾗτε, καὶ ἐγὼ ἣν τι δέωμαι,
 37 ὅπως εἰδῶ, ὅθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ
 τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκῆας τε
 καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως, ἂν τι δέη καὶ τοιούτων
 τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου
 μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δὲ ἐπίστανται, τῷ βουλομένῳ
 38 μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. ἣν δέ τις καὶ
 ἔμπορος βούληται ἐπεσθαι πωλεῖν τι βουλόμενος, τῶν μὲν προ-
 ειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν ἣν τι πωλῶν ἀλίσκεται,
 πάντων στερῇσεται· ἐπειδὴν δ' αὐταὶ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι,
 πωλήσει, ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλεί-

35. ἐξετάζετε mit doppeltem Ac-
 cus. B. 131. 5. K. 47, 15. C. 402.
 — ὅτου ἂν = ἕαν τις, wovon
 τούτων abhängt.

36. τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους, in
 dem Sinne wie §. 37 ὀπλοφόρου
 τάξεως ἀπολελύσονται. — πορεύε-
 σθαι, näml. χρη. — ἣν τι δέωμαι,
 näml. αὐτῶν.

37. ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ, im
 dienstfähigen Alter. — ἐλλεί-
 πηται, desit, in welchem Sinne
 gewöhnlicher das Activ. — τῷ βου-
 λομένῳ. S. zu I, 2, 14 und zu II,

3, 20. — ἐν τῷ τεταγμένῳ, in certo
 et his constituto loco.

38. ἔμπορος. Von Kaufleuten,
 die dem Heere folgen, ist bereits
 IV, 5, 42 die Rede gewesen. S. zu
 Ages. I, 21. — τῶν μὲν — ἀλίσκε-
 ται. Constr. ἣν τι πωλῶν τῶν —
 ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν, d. i.
 innerhalb der Tage, für welche,
 intra eos dies, quorum habere ne-
 cessaria praefinitum est. Vergl.
 Hellen. VII, 1, 28: ὅτι ἐξήμοι αὐτῷ
 ὁ χρόνος, ὃς εἰρημένος ἦν παραμέ-
 νειν. — ἀγορὰν, wie §. 11.

στην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. εἰ δέ τις χρημάτων 39 προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγνητάς, ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τις τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲν 40 ἀπιοῦντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὀρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχη, σημαυνοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν ἑαυτοῦ 41 ἑκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς ἐμὲ πάντες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἑκαστοὶ χώρας καταμάθῃτε.

Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ δὲ Κῦρος 3 ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρμητο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατόν ἐγγνύτατα, ὅπως εἰ τις τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἰ 2 τις τι ἐνδεόμενος γνῶνῃ, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιο. Κναξάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἡδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευνητάς καὶ σκοποὺς αἰεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὀρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν σκευο-

39. γνωστῆρας, ionische Form statt des attischen γνωστής, d. i. cognitor, qui quem notum esse sibi praestat. — ἢ μὴν, wie nach Verbis des Schwörens und der Versicherung, so hier nach ἐγγνητάς, Leute welche dafür bürgen, dass er (ὁ ἐμπορός) mit dem Heere ziehe. Ueber den Infin. Präs. πορεύεσθαι s. die zu II, 4, 15 angeführten Gramm.

40. θύσομαι ἐπὶ τῇ ὀρμῇ. S. zu II, 4, 18. — τὰ τῶν θεῶν, die Anzeichen der G. — εἰς, wie I, 2, 4. — τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν, ungewöhnliche Wortstellung statt τοὺς ἑαυτῶν ἡγεμόνας oder τοὺς ἡγεμόνας τοὺς ἑαυτῶν. S. Kr. 47, 9, 18.

41. συμβάλλετε. Madvig verlangt συναλίζετε. — ἑαυτῶν, statt des Reflexivs der 2. Person. S. B. 127, 3, Anm. 5. Kr. 51, 2, 15.

3. Inhalt: Kyros rückt aus, während Kyaxares mit einem Truppentheile zurückbleibt. Die Ordnung des Heerzuges wird streng aufrecht erhalten. Sobald die vorausgeschickten Späher Spuren vom Feinde wahrnehmen, wird Halt gemacht. Aufgegriffene Feinde werden in Gegenwart der versammelten Führer ausgefragt. Unterdesz kommt Araspas vom Feinde zurück und berichtet über Stärke und Aufstellung des letzteren. Darauf weist Kyros jedem der Truppentheile seine Stellung und Aufgabe für die bevorstehende Schlacht zu.

1. ἐγγνύτατα, d. i. ganz nahe am bisherigen Lager. — τι. Ueber den Accus. s. zu I, 3, 5. — ἐνδεόμενος γνῶνῃ. S. B. 144, 6. Kr. 56, 7, 5. C. 593, 3, Anm. 4.

- φόρων· ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιοτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέ-
 3 λοντο, ὥς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενοτέρα εἴη ἡ ὁδός, διὰ μέσου ποιοῦμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὀπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὥς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσai τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἐκάστους
 4 τάξιν ἰέναι, εἴ μὴ τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἡγήτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως· ὥστ' ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ, ὥς μὴ ὑπολείποντο. καὶ οὕτω ποιοῦντων οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν καὶ θᾶττον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.
- 5 Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὄραν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, καὶ ὑποξύγια δὲ ἐώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κοινορτόν, ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐγίννωσκον, ὅτι εἴη
 6 πού πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμπει τινὰ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ τι ἂν αἰὲ καινὸν ὀρῶσιν ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ
 7 ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἐπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάνν ὁμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἀριστῶν παρηγρύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον
 8 προνοεῖν. ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἀρμάτων ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν

2. οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων, eine Art partitiver Apposition zu ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη. Denke αὐτῆς zu ἀρχόντων und vergleiche damit IV, 5, 37. VIII, 3, 12.

3. στενοτέρα. Ueber die Form s. d. Krit. Anh. — διὰ μέσου ποιοῦμενοι, in die Mitte nehmend. — Der Gen. στρατιωτῶν hängt ab von οἱ — γιγν. — ὥς τὰ πολλὰ, plerumque.

4. ποιοῦντων, näml. αὐτῶν. S. zu III, 3, 54. — οὔτε — τε correspondiren. S. zu II, 3, 6.

6. τὸ ὄν, den wahren Stand der Dinge: wo das feindliche Heer wäre. Vergl. V, 4, 7.

7. αὐτοῦ κατεχώριζεν, liess daselbst Halt machen. — προνοεῖν, attentos esse ad —.

8. καὶ — δέ. S. zu I, 1, 2.

σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν. καὶ οὗτοι μὲν 9
 συνήσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον συλλαβόντες
 ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλληφθέντες ἀνερωτῶμενοι ὑπὸ
 τοῦ Κύρου ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυ-
 θότες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς·
 διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντα εἶναι. καὶ ὁ 10
 Κύρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ
 στρατευμα; οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ τούτοις
 ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ
 μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε, ὡς ἐγγὺς ἦδη εἴητε προσιόντες.
 Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, ἥ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο
 δὲ ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον ἐκεῖνοι,
 οἱ μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡνιωῖντο. Νῦν δ', ἔφη ὁ 11
 Κύρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν· καὶ χθές δὲ καὶ
 τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη
 Κύρος, τίς ἐστίν; οἱ δὲ ἔφασαν. Αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν
 αὐτῷ Ἕλληνας ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι
 ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· Ἀλλ',
 ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτόν, ὡς ἐγὼ βούλομαι.
 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς 12
 δὲ τοὺς παρόντας ὡς ἔλεξον τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν
 ἄλλος κ' ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου λέγων, ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη
 ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνετο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάξομεν ἐλαύ-
 νειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στρατευμα. καὶ γὰρ
 πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς συχνὸν προ-
 ελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι
 λαβεῖν, ἢν δύνωνται, τὴν σκοπὴν. ἡμεῖς δ' ἐσμεν μία δεκάς

9. ἐπὶ χιλόν. S. zu I, 6, 12. —
 οἱ δ'. S. zu III, 2, 12. V, 2, 5. —
 παρελθόντες τὰς προφυλακάς, über
 die Vorposten hinaus.

10. Ἡμῶν, gen. obiectivus. — καὶ
 — γε. S. zu I, 4, 9. — ἰόντας,
 näm. ἡμᾶς. — οὐ μὲν δὴ, wirk-
 lich nicht, wie V, 5, 18.

11. τρίτην ἡμέραν, vorgestern.
 Hell. II, 4, 13: ἡμέραν πέμπτην.
 Anab. IV, 5, 24: ἐνάτην ἡμέραν.
 Kr. 46, 3, 1. — ἄλλος δὲ τις Μῆ-
 dos. S. zu ἄλλα νέα I, 6, 38. Wer
 gemeint ist, s. aus VI, 1, 38ff. —

λαβεῖν, in einem anderen Sinne, als
 die es verstehen müssen, die den
 Araspas für einen wirklichen Ver-
 räther halten, daher der Zusatz ὡς
 ἐγὼ βούλομαι, den die Anderen
 natürlich wiederum falsch verste-
 stehen.

12. ἀνήγετο, von der Schiffahrt
 entlehnt: er wandte sich zu —.
 Plat. Charmid. p. 155 C: ἐνέβλεψέ
 τέ μοι — καὶ ἀνήγετο ὡς ἐρωτή-
 σων. Lukian. Lexiph. c. 15: ἀνη-
 γόμην ὡς ἀρχαιολογήσων. — συχ-
 νόν, weit. Anab. I, 8, 10: ἄρματα
 διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων.

- 13 οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν αἰεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δέ, ἔφη, ἡ δεκάς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὥς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὴν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διαώξεις δὲ οὐδαμῇ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σοι διαμύνωσιν ἐπιμεληθεὶς πάριθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατείναντές τινες τὰς δεξιὰς προσελάνθουσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας.
- 14 Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπὼν ὠπλίζετο· οἱ δὲ ὑπηρεταὶ ἡλιαννον εὐθύς, ὥς ἐκέλευσεν. ἅπαντ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατὰσκοπος,
- 15 ὃς, ἰφύλαξ τῆς Σουσιδὸς γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὥς ἤκουσεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἔδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο· οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ εἰκός, μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως Κῦρος εἶπεν· Ἄνδρες φίλοι, ἤκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ὄχλητο οὔτ' ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ
- 16 τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. αὐτὸς μὲν οὖν ἐρώσῃ σοι ὑπεσχόμεν, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὧς ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὥς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ
- 17 ἐκινδύνευσεν καὶ αἰτίαν ὑπέσχετο, ἣ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὲ πάντες ἡσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν καὶ ἐδεξιοῦντο. εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων μὲν τοίνυν εἴη ἅλεις, Ἄ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα, καὶ μηδὲν ἐλάσσον

13. τῶν — ἱππέων, gen. partitivus. — ἐξαναστάντες, wie V, 4, 4. — τὴν χιλιοστὴν, deine. — διαώξεις. S. zu ὑποδέξῃ I, 6, 35. — ἐπιμεληθεὶς πάριθι, beim Anrücken Sorge dafür. — ἦν — ἄρα, wenn etwa. — ἀνατείναντές τ. δεξιὰς, wie IV, 2, 17.

14. οἱ — ὑπηρεταί, die Anf. §. 13 bezeichneten Reiter. — καὶ δὴ ἐντὸς, bereits innerhalb, schon im Bereiche —. — ὁ — κατὰσκοπος, Araspas. S. VI, 1, 36—44.

15. αἰσχροῦ ἡττηθεὶς, von etwas Schimpflichem hingerissen. Ueber den Genitiv s. B. 132. 12. K. 47, 19, Anm. 1. C. 423. — τὰ ὄντα. Vergl. τὸ ὄν §. 6.

17. εἰπόντος — ἔφη. S. zu I, 4, 2 u. 20. Vergl. zu Hellen. IV, 8, 9. VII, 4, 4. — τούτων μὲν —, Ἄ δέ. Es entsprechen sich hier μὲν und δέ in einer eigenthümlichen Weise, als ob beide Partikeln in der oratio obliqua oder beide in

τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ μείον τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μείζω
οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσχυρότερα εὐρί-
σκειν. Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰ- 18
δείην, ὅποσον τὸ στρατεύμα ἐστίν, ἐποίουν· ξυνεξέταττον γὰρ
παρὼν αὐτός. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλήθος μό-
νον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί',
ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιῆσθαι.
'Αλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλήθος ἡμῖν πρῶτον εἶπε ἐν
κεφαλῶν. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι ἐπὶ τριά- 19
κοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις πλὴν τῶν Αἰγυπτίων
ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια· πάνν γάρ μοι, ἔφη,
ἐμέλησεν, ὥστε εἰδέναι, ὅποσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰ- 20
γύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπας Πλὴν
τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔταττον εἰς ἑκατὸν
πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἶκοι
νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖστος μέντοι μάλα
ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι
πλείστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δή,
ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ πε-
ριτῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 'Αλλ' οὗτοι ἂν εἰ-
δείεν, εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἃ μὲν παρὰ σοῦ 21
καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρή, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποι-

der or. recta ständen. — μείζω —
μείονα — μείω. Ueber den Wechsel
der Formen s. zu I, 5, 5. Vergl.
VIII, 3, 40.

18. ἐποίουν, ich bemühte
mich. — ξυνεξέταττον. Ueber die
Sache vergl. VI, 1, 43. — Ἐγὼ
μὲν. S. zu I, 4, 12. Die Worte
Ἐγὼ — μὰ Δί' sind aus dem Vor-
hergehenden zu ergänzen. Das fol-
gende καὶ fügt etwas noch Bedeu-
tenderes hinzu: und auch. — τὴν
μάχην, die bevorstehende.

19. ἐπὶ, wie II, 3, 21. — ἀμφὶ
τά. Ueber den Artikel s. zu I, 2,
13. Araspas überlässt es dem Ky-
ros, aus der Angabe, dass das feind-
liche Heer 30 Mann tief gestellt
in der Fronte 40 Stadien einnehme
ohne die Aegyptier, deren Zahl VI,
2, 10 bereits angegeben ist, seine

Stärke zu schätzen. — ὥστε konnte
auch wegbleiben.

20. ὅτι εἶπας. Denke vorher:
ich frage diesz. S. zu IV, 5, 11. —
πανταχῇ, auf jeder Seite, d. i. in
der Fronte und in der Tiefe. —
τοῦτο ἐπιθυμῶν. Das Participium
schlieszt sich grammatisch an das
letzte regierende verbum an, was
im lebhaften Dialog mitunter ge-
schieht, z. B. Memor. I, 2, 42. Symp.
IV, 53: αἰσθάνομαι γὰρ τινὰς ἐπι-
βουλεύοντας διαφθεῖραι αὐτόν. καὶ
ὁ Σωκράτης ἀκούσας· Ἡράκλεις,
ἔφη, τί τοσοῦτον νομίζοντες ἡδικοῦ-
σθαι ὑπὸ τοῦ παιδός, ὥστε ἀπονεί-
ναι αὐτόν βούλεσθαι. An unserer
Stelle bringt diese Construction
freilich eine Tautologie mit sich.
— εἰδείεν ἂν, könnten wohl er-
fahren. — εἰ, ob nicht, wie VI,
1, 17. S. zu Memor. I, 1, 8. —
κυκλούμενοι, Medium.

εἶν· νῦν μὲν ἐπειδὴν ἐνθένδε ἀπέλθῃτε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὐριον δὲ πρωί, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἀνδρας καὶ ἵππους, ὅπως, ὃ τι ἂν πράττειν αἰεὶ καιρὸς ἦ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέη· ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους μεταξευγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἴκοσι τέτταρες.

- 22 Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξιν εἰς τοσοῦτους τεταγμένοι πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμίους βλέπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν;
- 23 ἐγὼ μὲν γάρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπίστας εἰς μυρίους ἂν μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ οἴομαι ὅλην
- 24 ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσιν αὐτὴν ἐαντῇ. ἀκοντιστάς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν πῶς ἂν τις τάττοι, οἱ καὶ αὐτοὶ

21. ὦ Ἀράσπα, — ὥσπερ καὶ ἔχεις, eine, wie es scheint, verdorbene Stelle, die auch durch eine Aenderung von ἔχεις in εἶχες nicht geheilt wird. Aus VII, 1, 3 lässt sich vermuthen, dasz für Ἀράσπα zu lesen ist Ἀρσάμα und dasz hinter diesem Namen die Worte τὸ ἀριστερόν, σὺ δέ, ὦ Χρυσάντα, ausgefallen sind und dann καὶ ἔχετε in καὶ ἔχεις geändert ist. Arsamas hat den linken Flügel mit dem Fuszvolk, Chrysantas den rechten mit der Reiterei inne. Die Hälfte der persischen Reiter deckt aber nach VII, 1, 19 unter Hystaspas den linken Flügel. — καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι, zu ergänzen: ἔχετε τὴν χώραν. — ὁμοῦ δέ. Ueber δέ zu IV, 5, 2. Der Ausdruck ist bildlich und sagt: ehe der Kampf be-

ginnt, musz jede Anordnung gemacht sein. — εἰς δύο, zwei Mann tief, also 12 Mann breit. Aus dem Folgenden ersieht man aber, dasz die ganze Tiefe der Phalanx aus Gepanzerten, Speerwerfern, Bogenschützen und einer schliessenden Rotte bestehen, also 8 Mann tief sein soll. Daher wird diese Tiefe der der feindlichen Phalanx gegenüber (s. §. 19 u. 20) als eine geringe (εἰς τοσοῦτους) §. 22 bezeichnet.

22. φάλαγγα, näml. τῶν πολεμίον — Αἱ δέ. Ueber δέ s. zu II, 4, 13. — ἢ ὥς, als dasz sie — können.

23. ἐγὼ μὲν, ich für meinen Theil. S. zu I, 4, 12. — τοὺς εἰς ἑκατόν, zu ergänzen aus dem folgenden τετάχθαι. Ueber die Sache s. §. 20.

ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅ τι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. τελευταίους 25 μέντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιοῦντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος οὔτ' ἄνευ τῶν πρώτων οὔτ' ἄνευ τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐδέν. ἀλλ' ὑμεῖς, ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς 26 οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὡσαύτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺν δέ, ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς 27 ἄνδρας παράγγελλε τοῖς σαντοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστῳ τοὺς καθ' αὐτὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ θέον ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς δὲ κακνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἣν δέ τις στρέφεται προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τοῖς μὲν πρωτοστάταις θρασύνειν τοὺς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους πλεῖον φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. 28 σὺν δέ, ὃ Εὐφράτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποιεῖ, ὅπως τὰ ξιγῆ τὰ τοὺς πύργους ἄγοντα ἔσται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺν δέ, ὃ Λαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευο- 29 φόρων, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ ὑπηρεταὶ σου ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺν δέ, ὃ Καρούχα, ὃς ἄρχεις τῶν ἄρμα- 30

24. ἐκ χειρός, wie VI, 2, 16 — προβεβλημένοι — τοὺς, wenn sie die — vor sich haben.

25. τοὺς ἐπὶ πᾶσι, wie §. 27. VII, 1, 34, gleich τοὺς τελευταίους (VII, 5, 5), wie man aus καλουμένους sieht, ein stehender Ausdruck für tüchtige Soldaten, die das hinterste Glied bilden. — ὥσπερ γὰρ οἰκίας. Derselbe Vergleich eines gut aufgestellten Heeres mit einem gut gebauten Hause Memor. III, 1, 7. — εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται = ἀγαθῶν ἔσομένων, ohne tüchtige Vorder- und ohne tüchtige Hinter- männer.

26. ἀλλ' ὑμεῖς, näml. οἱ θωρακοφόροι. — τῶν πελταστῶν, §. 24 ἀκοντισταὶ genannt.

27. ἐκάστῳ, Apposition zu τοῖς σαντοῦ. — τοὺς καθ' αὐτόν, seine Vordermänner. — ἔργον, Aufgabe. — τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων, näml. φόβον. Ueber ἀπό s. zu I, 1, 5.

28. τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς. S. zu II, 4, 25.

29. ἐπὶ τοῖς, gleich hinter den. — τοῦ καιροῦ, weiter als es gut ist. προϊέναι u. λείπεσθαι sind comparative Begriffe.

- μαζῶν, αἱ ἄρουσι τὰς γυναικας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέχει καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοὺς πολεμίους, ἣν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιῆσθαι. ὅσῳ δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλλωνται, το-
 31 σούτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθενεστέρους γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν
 32 ἐκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σὺ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὴν, ἧς ἐκάτερος ἄρχει ὑμῶν, μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν ἄρμαμαζῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς
 33 παρεσκευάσθαι, ὥς πρώτους δεῖσον ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῶν ἄρμαμαζῶν ἐκτάττου· ποιεῖ δ' ὅ τι ἂν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσης.
 34 ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἀρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἄρματα καταστησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστῆνες τῶν ἀρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιάς στοιχοῦσα ἐπέσθω
 35 τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν.

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν· Ἐγὼ σοι, Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος
 36 τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἄρμασι Πέρσας, Ἡ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκείνοι

30. καὶ ἐνεδρεύειν — ἔσται, dazu scheint ἐπομένων τούτων πάντων vorzuschweben. — περιβάλλωνται geht nur auf den vorliegenden Fall, περιβάλλονται wäre recht, wenn eine sich wiederholende Erfahrung ausgesprochen werden sollte.

31. καὶ ὑμεῖς μὲν, und ihr nun, nicht etwa: auch ihr. — σὺ — ἔχετε. Ebenso nachher (§. 32): καὶ σὺ — μὴ συγκατατάττετε. Plat. Lach. 186 E: σὺ δ', ὦ Λάχης καὶ Νικία, εἶπετον ἡμῖν ἐκάτερος. Vgl. Plat. Prot. 336, 3: εἰπέ μοι, ὦ Σωκράτης τε καὶ Ἰππόκράτης (Kr. 63,

4, 1). — ἐπὶ τούτοις, nämli. τοῖς σκευοφόροις καὶ ταῖς ἄρμαμαζαῖς.

32. καθ' ὑμᾶς αὐτούς, für euch allein, abgesondert. — παρεσκευάσθαι. Es konnte τὴν γνώμην hinzugefügt sein, wie Anab. VI, 3, 17. — ὥς — δεῖσον. S. zu I, 6, 12. Ueber die Sache s. VII, 1, 22.

34. ὑμεῖς — ὁ μὲν — ὑμῶν, part. Appos. S. zu I, 1, 1. — ἔχων — καταστησάτω, wir würden etwa sagen: und wen von euch das Loos trifft, der nehme seine 100 Wagen und stelle sie vor d. Ph. — ἐπὶ κέρως, wie von den Truppen: hinter einander.

ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίστασθαι, διεκλήρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφίστατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ ἀπίοντες καὶ ἐπιμεληθέν- 37
τες ὧν προεῖπον ἐδειπνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶτῳ Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλλος στρα- 4
τὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὦπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ προστερυιδίοις· καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμυριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν ὄντας παραπλευριδίοις· ὥστε ἥστραπτε μὲν χαλκῷ, ἦνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τετράρρυνον ἄρμα καὶ ἵππων 2
ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τον λινοῦν θώ-
ρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορ-
φυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῇ·
ταῦτα δ' ἐποίησατο λάθρᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκεί-
νου ὄπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν· 3
Σὺ δὴ πον, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαντῆς κόσμον τὰ ὄπλα
μοι ἐποιήσω; Μά Δ', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ οὐκ τὸν γε πλείστου
ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἰόσπερ ἐμοὶ
δοκεῖς εἶναι, μέριστος κόσμος ἔσῃ. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέ-
δουε τὰ ὄπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ
τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

36. οὐ καλόν, nicht mit ihrer Ehre vereinbar. — ἐγένετο, kam zu stehen. — κατὰ, gegenüber.

37. ὧν προεῖπον, quae supra dixi.

4. Inhalt: Wie man sich prächtig rüstet, besonders Abradatas. Pantheias Abschied von ihrem Gatten. Kyros ermahnt die versammelten Führer zu muthigem Kampf, indem er die bisherigen Thaten und die Ausrüstung seines Heeres mit dem Zustande des Feindes vergleicht, und ruft sie zum Gebet.

1. μονίππους, Reitpferde. — ὥστε ἥστραπτε. Vergl. Ages. II, 7: ὦπλισέ τε οὕτως, ὥστε ἅπαντα μὲν

χαλκόν, ἅπαντα δὲ φοινικῶ φαίνεσθαι.

2. τετράρρυνον — καὶ ἵππων ὀκτὼ. S. zu VI, 1, 51. — λινοῦν. Linnenpanzer haben Anab. IV, 7, 15 die Chalyber und schon bei Homer. II, II, 529. 830 finden sich λινωθώρηκες. — αὐτοῖς, seinem Volke. — χρυσοῦν, vergoldet, wie Anab. I, 2, 27 ἀκινάκης χρυσοῦς. — ἐποίησατο, hatte sie machen lassen.

3. οὐκ οὐκ τὸν — ἄξιον, er (den ich zusammenschlagen liess) war keineswegs mein kostbarster, denn du —. — λανθάνειν. Das Participium dazu ergänzt sich leicht aus dem Folgenden.

- 4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ὠπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὕφηνι-
 5 ὄχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν· Ἀλλ' ὅτι μὲν, ὃ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἰμαί σε γιγνώσκειν, ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμὶ. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἕνα καστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἰμαί σοι
 6 πιθανώτερα παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δὲ οὕτως ἔχουσα πρὸς σέ, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἥ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἄνδρός ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένην· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων
 7 καὶ ἐμαντὴν ἡξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ μεγάλην τινα δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμαλώτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὔτε με ὡς δούλην ἡξίωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναικα
 8 λαβὼν. πρὸς δὲ καὶ ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἰ με ἑάσειε πρὸς σέ πέμψαι, ἤξιν αὐτῷ σε πολὺν Ἀράσπα ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείνονα.
 9 Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν

4. τῆς φύσεως, seine Natur, seine körperliche Beschaffenheit. — ὑπαρχούσης, dazu vorhanden war, dazu ausgestattet war. — ὕφηνι-
 νόχον, Zügelhalter, der die Zügel nur hält, bis der Krieger, der den Wagen selber lenkt, diesen besteigt oder wenn er ihn wieder verlässt, wie VII, 1, 15.

5. καὶ ἄλλη — καὶ ἐγώ. S. zu I, 5, 1. — ὅτι μὲν sollte eigentlich so fortgesetzt werden: εἰ τις καὶ ἄλλη — καὶ ἐγὼ — εἰμὶ, οἰμαί σε γιγνώσκειν. Die Anakoluthie entspricht der Gemüthsbewegung der Redenden: da οἰμαί σε γιγνώσκειν vortritt, so war ein zweites ὅτι nöthig. Vergl. V, 3, 30; ähnlich ist Hier. I, 23: εὖ οἶδ' ἔγωγε, ὅτι οἱ ἡδέως ἐσθίοντες, καὶ σὺ πονοῖσθα, ὅτι οὐδὲν προσδέονται τού-

των τῶν σοφισμάτων. — καθ' ἕνα καστον, jedes einzeln, wie I, 6, 20.

6. ὅμως vor dem Particip. S. zu V, 1, 26. — τὴν — φιλίαν, bei meiner —. — ἐγώ, nach der gewöhnlichen Attraction. Wegbleiben konnte das Pronomen hier nicht wegen des Gegensatzes zu σοῦ. — γῆν ἐπιέσασθαι, poetischer Ausdruck für begraben werden.

7. με — με. S. zu IV, 5, 29. — ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτ. ὀν., decente Umschreibung von παλλικῇ.

8. πρὸς δέ, insuper autem. — πολὺ, nachdrückliche Stellung. Oekon. II, 8: πολὺ ἀρκοῦντά σου μᾶλλον. Unten VII, 1, 16. Ueber die Sache s. VI, 1, 45.

9. ἀγασθεὶς mit dem Dativ wie

ἐπέυξατο· Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατα τὰς θύρας τοῦ ἀρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν 10 δίφρον ὁ ὑφηγίοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάζαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προήει ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφείς καὶ ἰδὼν αὐτὴν Ἀβραδάτας εἶπε· Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χαίρε καὶ ἅπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θερά- 11 παιnai λαβοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Ὡς δ' ἐκεκαλλιερῆκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέ- 12 τακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἔλεξε τάδε. Ἄνδρες φί- 13 λοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνη- σαι ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺν ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μάλ- 14 λον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ, πολὺν πλεῖον ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων οἱ πολλοὶ μὲν συνήττηνται μετ' αὐτῶν, οἱ δὲ ἀμάχητοι ἐκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασι, ὅτι προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μετ' ἡμῶν ἴστε, ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρῆγειν μάχεσθε. εἰκὸς 15

II, 4, 9. — ἀξίῳ — ἀνδρὶ — φίλῳ, attrahirt von μοι.

10. ὁ ὑφηγίοχος. S. §. 4.

11. κατακλίναντες, nach der gewöhnlichen Regel, λαβοῦσαι aber wegen der Stellung dicht neben θεράπαινοι. — κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ, indem sie den zeltartigen Baldachin des Wagens auf allen Seiten verschlossen; denn die mit παραπετάσασσι versehenen σκηναὶ waren nach Plutarch. Them. 26 κύκλῳ περιπετραγμέναι. — καλοῦ ὄντος, so schön auch — war.

12. κατέχων, nachdem er hatte besetzen lassen. — ἄλλας πρὸ ἄλλων, in langer Linie bis in die

Nähe des Feindes. Denselben Sinn hätte ἄλλας μετ' ἄλλας.

13. οἷάπερ, näml. ἔφαινον.

14. ἐν τῷ αὐτῷ, näml. χωρίῳ. — μετ' αὐτῶν = μετ' ἀλλήλων. S. V, 5, 13 zu ἡμᾶς αὐτούς. — οἱ δὲ ἀμάχητοι. Die in Prosa gewöhnliche Form wäre ἄμαχοι. Nach τῶν δὲ πολεμίων erwartet man zunächst nur die Theilung οἱ πολλοὶ μὲν —, οἱ δὲ ἀμάχητοι; da tritt aber, weil auch derer im eignen Heere, die noch nicht gekämpft hatten, gedacht werden soll, vermittelt ἐκατέρων eine neue Theilung der ἀμάχητοι in οἱ μὲν — ὑμεῖς δὲ ein.

- δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις ὁμονόως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαῖον βουλευέσθαι, πῶς ἂν ἕκαστοι
- 16 τάχιστα ἐκποδῶν γένοντο. ἴωμεν δὴ, ὧ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὐτως καὶ ἱππείας καὶ ἵππους ὀπλισμένους πρὸς
- 17 ἀόπλους, ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε, Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας μέζους ἔχουσιν ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὄρᾶν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πάνυ ὀλίγων.
- 18 εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσῃεν πιστεύουσιν, ἵπποις αὐτοὺς προῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρῳ ὑπ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ· ἦν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσιν, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμυχανεῖν
- 19 ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τις ἐτι ἐνδείσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ἀπορήσομεν.
- 20 καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λέξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερά καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς ἢ ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

VII.

- 1 Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπήεσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἅμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες

16. ὡς — μάχεσθαι, wie I, 1, 2. ἐκ χειρὸς, wie VI, 2, 16.

17. οἷς — πρόσθεν, näml. ἐμάχεσθε. — ὁμοίως μὲν — ὁμοίως δέ, pariter ac, wie Memor. I, 6, 13. Hier. X, 5. — ἢ ὡς, als dasz sie, — könnten. — ποιεῖν τι, etwas ausrichten.

18. ὠθοῦντες ἐξώσῃεν πιστεύουσιν, darauf ihr Vertrauen setzen, dasz sie uns durch Drängen verdrängen wollen. — σιδήρῳ ὑπ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ. Das

Eisen, das Rosz u. Reiter tragen, bekommt durch das Anstürmen des Pferdes seine Wucht. — οἱ ἀπὸ τῶν. Ueber die Attraction s. zu I, 3, 4.

20. ἐθύσαμεν, wir, insofern Kyros als Feldherr für die anderen mit geopfert hatte (§. 1). — πρὸς τὰ ἱερά, zu der Opferstätte, wie VII, 3, 6. 16 πᾶθος die Unglücksstätte. — τις, man, d. i. ein Jeder.

1. Inhalt: Nach dem Gebet u.

ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ λερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἐστηκώς ἀπαρξάμενος ἡρίστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιδε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὀπλισμένοι 2 δὲ πάντες οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρानεῖνῳ ἐνὶ ἑκάστος· οἱ δὲ ἵπποι προμεταπιδίοις καὶ προστερονιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηριδία ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· τοσοῦτον μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορευέσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέρξατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ 3 Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὠρμαῖο μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν

dem Frühstück begeben sich Kyros u. seine Officiere zu ihren Schaaren und sie brechen unter günstigen Vorzeichen auf. Die Feinde ziehen ihnen zuerst in ausgebreiteter Schlachtlinie entgegen, lassen aber dann die beiden Flügel abbrechen und seitwärts ziehen, um die bei weitem kürzere Phalanx des Kyros von drei Seiten einzuschlieszen. Kyros ertheilt die Losung, geht zu den einzelnen Truppentheilen, ermahnt sie und giebt den Führern ihre Verhaltensmaszregeln. Darauf begiebt er sich auf den rechten Flügel und stellt nun dem dreiseitigen Angriff der Feinde sein Heer in drei Treffen entgegen. Es ertönt der Schlachtgesang, und sogleich fällt Kyros mit seinen Reitern den Feinden in die rechte Flanke, das Gleiche thut Artagereses auf dem linken Flügel. Abradatas mit den Streitwagen stürmt gegen die Mitte, vernichtet Alles, was ihm entgegensteht, fällt aber im Getümmel. An dieser Stelle dringen die Perser nach, müssen aber dem festen Widerstand der Aegypter weichen, bis Kyros hinzukommend diesen in den Rücken fällt. Hier endet die Schlacht mit

einem furchtbaren Gemetzel, aus dem sich nur die Aegyptier durch tapfere Haltung retten, indem sie sich unter ehrenvollen Bedingungen ergeben. Kyros führt sein siegreiches Heer nach Thymbrara in's Lager.

1. ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν. Ueber die Infinitive s. zu I, 3, 9. — ὥσπερ εἶχεν, wie III, 1, 7. — ἀπαρξάμενος — σπείσας, von der Speise und vom Getränk. S. zu ἤρχετο I, 5, 6. — ἀεὶ. S. zu V, 3, 45. — Δία, S. zu I, 6, 1. — τὸν ἵππον, wie τοὺς ἵππους V, 5, 37. — ἐκέλευσεν, näml. ἀναβαίνειν.

2. ὀπλισμένοι, näml. ἦσαν. — τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ. S. zu ὁμοίαν ταῖς δούλαις V, 1, 4. — παλτῷ κρानεῖνῳ, VI, 2, 16 παλτὸν ἰσχυρόν genannt. — διέφερον — τὰ ὅπλα. S. zu II, 2, 2. — τῷ — χρώματι, der bekannten, viel gebrauchten. — κάτοπτρον, von Metall näml., wie sie die Alten hatten.

3. ἀποβλέπων ἥπερ, dahin, wo. — δεξιὰ, wie ἀετός δεξιός II, 1, 1. — ἐφθέρξατο, gleichsam wie ein Signal zum Kampfe. — μὲν hebt ἐν δεξιᾷ ebenso wie ὠρμαῖο. Vergl. §. 39.

ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ τοὺς
 4 πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ
 ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος
 μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δ' ἐτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ
 Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους εἰς
 τρις ἀνέπαιψε τὸ σιγᾶτευμα.

5 Ἐπεὶ δὲ ἤδη προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο
 ἤδη τὸ τῶν πολεμίων σιγᾶτευμα ἀντιπροσιὸν παρορᾶν. ὥς δ'
 ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο καὶ ἐγνώσαν οἱ
 πολέμιοι πολὺ ἐκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν
 αὐτῶν φάλαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον
 εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιή-
 6 σαντες, ὥς πάντοθεν ἅμα μάχονται. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ταῦτα
 οὐδὲν τι μᾶλλον ἀρίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἡγεῖτο. κατανοῶν
 δέ, ὥς πρόσω τὸν καμπτήρα ἐκατέρωθεν ἐποιήσαντο, περὶ οὖν
 κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα,
 ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα
 ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ
 7 ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Αἴηλον ὅτι, ἔφη, φοβού-
 μενοι, μή, ἦν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος
 ἐτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους οὕτω πολὺ
 ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα ἂν
 γένωνται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων

4. ἐν ἴσῳ, in gleicher Linie.
 — ἀετὸς χρυσοῦς, ebenso wie Anab.
 I, 10, 12. — ἀνατεταμένος: aquila
 erecta. — εἰς τρις. K. 66, 1,
 Anm. 3: bis zu 3 Malen.

5. ἐγνώσαν — ὑπερφαλαγγοῦν-
 τες, wahrnahmen, dass ihre
 Schlachtlinie die feindliche
 — überflügele. S. zu VI, 3, 1.
 — ἐπέκαμπτον. Vergl. Hellen. IV,
 2, 20: τὸ ὑπερέχον ἐπικαμπάντες
 εἰς κύκλωσιν. — γάμμα, ein groszes
 Gamma.

6. ἡγεῖτο, schritt an der Spitze
 des Heeres vorwärts. — ἀποσπᾶν
 τὰ κέρατα. Die umgebogenen Flü-
 gel sind natürlich dem Feinde
 näher als das Mitteltreffen. Wenn

also jene wie dieses in gleicher
 Richtung vorwärts marschirten, so
 müssten die Flügel den Feind eher
 erreichen und sich seinem Angriff
 aussetzen als die Phalanx in der
 Mitte. Um dies zu verhüten und
 sich vom Feinde entfernt zu hal-
 ten, bis das Mitteltreffen bis auf
 gleiche Entfernung herangekommen
 ist, marschiren die Flügel in wei-
 tem Bogen seitwärts und es tren-
 nen sich so links und rechts die
 Flügel (die beiden Schenkel des
 Gamma) von der Phalanx.

7. φοβούμενοι, näml. ἀποσπᾶσι
 τὰ κέρατα. Vergl. zu VI, 3, 20. —
 ἀναβαίνοντα, d. i. bisher in langer
 Colonne marschirend. Vergl. ἀνω

τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. Οὐκ-
 οὖν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλευέσθαι; Πρὸς
 γε ἂ ὀρῶσι· πρὸς δὲ ἂ οὐχ ὀρῶσιν ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέ-
 ρας προσήεσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ περὶ
 ἡρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὀρᾷς· καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ
 τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπον, ἐγὼ δὲ ἅπειμι ἐκείσε, ὅθεν μοι
 δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριὼν ἐπι-
 σκέψομαι ἕκαστα, πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δ' ἐκεῖ γένωμαι,⁹
 ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάξω,
 ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐργχιρῶμεν τοῖς πολε-
 μίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γάρ, οἶμαι, ὀλίγος θόρυβος ἔσται,
 ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς
 τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπε-
 σθαὶ ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἀρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα
 τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρέσομαι δὲ καὶ γὰρ
 ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἣν οἱ θεοὶ
 θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ ξύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σωτήρ καὶ¹⁰
 ἡγεμὼν ἐπορεύετο. μετὰ δὲ τῶν ἀρμάτων καὶ τῶν θωρακο-
 φόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειε τινὰς τῶν ἐν ταῖς

πορεύεσθαι §. 23. Sobald sie den Flanken des Feindes gegenüberstehen, machen sie dann gegen diesen Fronte, d. i. *στραφέντες* ὡς εἰς *φάλαγγα*. — *στραφέντες* per synesisin auf τὰ κέρατα bezogen. — Ungenau folgt ἅμα πάντοθεν — προσίασι, indem der Redende bei *στραφέντες* nicht mehr bloss an die beiden Flügel, die gegen den Feind Fronte machen, denkt, sondern zugleich auch an das Mitteltreffen, das bereits in Fronte gegen den Feind steht: so kann sich nun auch an das gedachte Subject (das ganze Heer) ὡς — *μαχοῦμενοι* anschliessen. Vergl. zu *ἐστράφησαν* §. 25.

8. ἂ οὐχ ὀρῶσι, die nach VI, 3, 31 ff. hinter der Phalanx und dem Tross aufgestellten Truppen und Kameele. Vergl. nachher §. 22. — κατὰ κέρας. S. zu I, 6, 43. Kyros

sagt: wenn sie den Bogen nicht machten, um dann den Angriff in Fronte zu machen, sondern in Colonne, d. i. in langem Zuge mit schmalen Reihen, auf unsere Flügel losrückten, würden sie noch besser daran sein; denn dann hätten sie es wenigstens nur mit dem Feinde vor sich zu thun, jetzt aber, da sie unsere Flanken von der Seite angreifen wollen, wenn auch mit breiter Fronte, setzen sie sich der Gefahr aus, dass ihnen unsere Reserve (ἂ οὐχ ὀρῶσιν) in den Rücken fällt. — ἐν ἴσῳ, wie §. 4., oder auch mit τούτῳ zu verbinden.

9. παιᾶνα ἐξάξω, wie III, 3, 58. — ἐπείγεσθε, Gegensatz von ἡγοῦ — ἡρέμα §. 8. — ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν, im engsten Anschlusz an die —. — τοὺς ἄνδρας, wie III, 3, 30.

10. ὁπότε προσβλέψειε. S. zu I,

- τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν, Ὡς ἄνδρες, ὥς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσ-
 ωπα θεάσασθαι, τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἄν ἔλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε,
 ὦ ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἐστὶν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον
 νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν, ἣν νενικήκατε, καὶ περὶ
 11 πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἄν προϊὼν εἶπεν, Ὡς ἄνδρες,
 τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδὲν ποτε ἐτι θεοὺς αἰτιατέον ἔσται· παραδε-
 δώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ', ὦ ἄν-
 12 δρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιαῦδε, Ὡς ἄνδρες,
 εἰς τίνα ποτ' ἄν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ
 εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις πολλὰ
 13 κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε
 μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἅθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν
 διώκειν, παῖειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἔλευ-
 θέροις εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τάναντία τού-
 των. ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ
 14 κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν εἶναι προσήσομαι. ὁπότε δ'
 αὖ γένοιτο κατὰ τίνας τῶν πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν
 ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ
 οἶαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἶαν
 οἱ κακοί.
 15 Ὡς δὲ παριὼν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη· καὶ ὁ
 Ἀβραδάτας παραδούς τῷ ὑφηγιόχῳ τὰς ἡνίας προσῆλθεν αὐτῷ·
 προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν
 καὶ ἄρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγεννημένοις
 ἔλεξεν· Ὁ μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺν ἡέλους, συνηξίωσε
 σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ
 δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἡδὴ ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι
 οἳ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται καὶ οἱ ἐσόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ
 16 ἑάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν·
 Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν·

3, 10. — εἶπεν ἄν — ἄν ἔλεξεν.
 S. I, 6, 40 zu ἐνεπετάναντες ἄν.

11. τὸ ἀπὸ τοῦδε, wie IV, 2, 22.
 — ἀγαθοὶ γενώμεθα, wir wollen
 uns tapfer zeigen. Vergl. IV,
 1, 16. Hell. I, 7, 11.

12. εἰσενεγκεῖν, im Einklang mit
 dem Bilde des ἔρανος gebraucht:
 ἔρανον εἰσφέρειν ist: seinen Bei-
 trag geben zu gewissen gemeinsa-

men Zwecken (hier: zu gegenseitiger Unterstützung im Kampfe).

13. ἐκὼν εἶναι. S. zu II, 2, 15.
 — προσήσομαι, in Betreff meiner
 zulassen, d. i. mir zu Schulden
 kommen lassen.

15. τῷ ὑφηγιόχῳ. S. zu VI, 4,
 4. — Ὁ — θεός — συνηξίωσε σὲ
 erklärt sich aus VI, 3, 36.

16. τὰ — καθ' ἡμᾶς, die Mitte

ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα
 ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ·
 ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ ἄρματα· ὥστ'
 ἔργῳ, ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν, ἡσχυρόμην ἂν ἐν-
 θάδε ὦν· οὕτω πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ 17
 ὁ Κύρος εἶπεν· Ἄλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ
 ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλά-
 για ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμβαλλε τοῖς ἐναν-
 τίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους, οὓς νῦν
 φοβῇ, θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης
 γίγνεσθαι, ἄλλως δ' οἱ μάλα μεγαληγόρος ἦν. Ὅταν μέντοι
 ἰδῇς τούτους φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρμα
 εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις 18
 ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαντοῦ ἀρίστοις. ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολή,
 ᾧ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαντοῦ ἄρματα παρα-
 κάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παρα-
 θαρρύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι
 φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἐμβαλλε·
 καὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν
 μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀνα-
 βὰς παρήλανε καὶ ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κύρος παριὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εἰωνύμῳ, 19
 ἔνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων,
 ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν· Ὡς Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς
 ταχυεργίας· νῦν γὰρ εἰ φθάσομεν τοὺς πολεμίους κατακανόν-

des Heeres. — παντοδαπῇ στρατιᾷ, mit allen Truppengattungen. — ἡμέτερον, unsererseits (an den Flanken). — οὕτω πολὺ, mit ἀσφα-
 λεστάτῳ zu verbinden. S. B. 123, Anm. 9. K. 48, 15, Anm. 11. Vgl. über die Stellung VI, 4, 8.

17. ἔρημα — ἀποδείξω, nudabo, werde freimachen. Der folgende Satz will nichts weiter sagen als: ich werde sie (die Flügel des Feindes) sicher bereits in die Flucht geschlagen haben, wenn du zum Angriff kommst. — οὐ μάλα, Litotes: gar nicht. Das Gegentheil ist οὐχ ἥμισα, z. B. VII, 3, 10. Vergl. VIII, 3, 1. — καὶ γάρ, et enim. — κακίστοις ἂν χρήσαιο, wirst wohl — sehr feig finden.

18. πάντως, jedenfalls. — τάδε, der bevorstehende Kampf.

19. τοὺς ἡμίσεις, wie II, 3, 17. — ὀνομάσας, wie V, 3, 46. 50. — ἔργον τῆς σῆς, eine Aufgabe für deine. Vergl. VI, 3, 27. — νῦν γάρ —, Ermahnung zu rüstigem Kampfe in Form eines Scherzes, auf den Hystaspas in seiner Erwiderung eingeht. — εἰ φθάσομεν, si modo anteverterimus hostes interficiendo. Dieses si modo, gesetzt nur dasz, worin die Pointe des Scherzes liegt, wird nicht durch ἦν φθάσομεν, die Lesart einer geringeren Hs., ausgedrückt. Wegen der Form φθάσομεν s. zu V, 4, 38.

- 20 *τες, οὐδείς ἡμῶν ἀποθάνειται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν· Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· τοὺς δ' ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μὴδ' οὗτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ αὐτοὺς παρέρχομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς διδῶ νίκην, ἢν τί πού μιν πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον αἰεὶ*
- 21 *συμβάλλωμεν. ταῦτα εἰπὼν προΐει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριῶν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἀρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν· Ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων· ἀλλ' ὁπόταν αἰσθήσθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι ἢ ἐνδον ἀπολαμβανόμενοι.*
- 22 *ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν ἐγένετο ὅπισθεν τῶν ἀρμαμαζῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνούχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τῶν πεζῶν χλαιοστὴν καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὴν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρατεύμα γίνεται, φάλαγγας ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν,*

20. τῶν ἐξ ἐναντίας. Vergl. wegen der Sache §. 16. — αἰεὶ. S. zu V, 3, 45. Der siegende Theil soll dem, der noch um den Sieg kämpft, zu Hülfe kommen.

21. κατὰ τὸ πλευρὸν, die Flanke des linken Flügels. — Ἐγὼ δέ. Der Gegensatz, den Kyros im Sinne hat, liegt im Folgenden. — κατ' ἄκρον, an der Flanke des feindlichen Seitenflügels. Dasz der linke Flügel des Feindes gemeint ist, sieht man aus §. 23: ὁ — Κῦρος — ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρῆι. Kyros steht auf dem rechten Flügel, greift also den linken Flügel des Feindes an. Daher können die Worte τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας §. 22 nur heißen: die, welche dem rechten Flügel des Kyros gegenüberstehen, d. h. den linken Flügel der Assyrer, sowie durch τοῖς καθ' ὑμᾶς (die, welche euch, dem linken Flügel, gegenüberstehen) der rechte feindliche Flügel bezeichnet wird. Vergl. VI, 3, 36: κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους und unten §. 36. Wegen

der Sache vergl. auch §. 26 u. 27. — διὰ — ἐλαύνειν, durchbrechen. — πολὺ gestellt wie πάνν II, 4, 13.

22. πρὸς κέρας — φάλαγγας ἔχοντες. Sie sollen jeder eine (daher der Plur.) Phalanx bildend, d. h. mit breiter Fronte (§. 26 φάλαγγι) den feindlichen (rechten) Seitenflügel in der Flanke (§. 26 κατὰ κέρας) angreifen, um ihn so zu umschlingen (περιπνύσσεσθαι), wie es Kyros §. 26 selbst thut. Die zwischenstehenden Worte ὥσπερ — γίνεται bezeichnen dies Manöver als eines, wodurch dem angegriffenen Heer seine Stärke genommen wird. Vergl. Arrian. Anab. I, 6, 10: οἱ δὲ ἀπροσδόνητοί τε ἐπιπεσόντες καὶ φάλαγγι κατὰ κέρας, ἥπερ ἀσθενεστάτοις αὐτοῖς καρτερωτάτῃ ἐμβολῇ προσμίξιν ἐμελλον κ. τ. λ. — γελοίους — θιάσεσθε. Das Eindringen der Kameele wird sie so bestürzt machen und in Verwirrung bringen, dasz sie einen lächerlichen Anblick darbieten werden.

ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμῆλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε, ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρ- 23
 ἦει· ὁ δὲ Κροῖστος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, σὺν ἧ αὐτὸς ἐπορεύετο, ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημείον, μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στρατεύμα ὁρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσήεσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ 24
 τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ ὀπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι πλήν ἐξόπισθεν. 25
 ὅμως δὲ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίους· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἱνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ 26
 τοῦτο τῷ Ἐνναλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μετὰ τῶν ἱππέων λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνεμίγνυνεν· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο καὶ περιεπτύσσοντο ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίους.

23. ἄνω πορεύεσθαι, §. 7: ἀναβαίνοντα. — αὐτοῦ ἐν χώρᾳ, wie in umgekehrter Stellung ἐν χώρᾳ αὐτοῦ μαχόμενος ἀποθνήσκει Hellen. IV, 8, 39. — στραφῆναι, wie στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα §. 7.

24. τὰ δὲ δύο, die anderen zwei, wozu dann ἡ μὲν — ἡ δὲ part. Appos. S. zu I, 1, 1.

25. ἐστράφησαν πάντες, ungenau wie §. 7. Denn eine Wendung brauchten nur die beiden Flügel des Heeres zu machen, um in drei Theilen den drei Phalangen des Feindes gegenüber zu stehen. — πολλή — σιγή. Vergl. Hellen. IV, 3, 17: Συνιόντων τέως μὲν σιγὴ

πολλὴ ἀπ' ἀμφοτέρων ἦν. Hom. II. III, 8. IV, 429. — ἐξῆρχε παιᾶνα. Vergl. §. 9. Nach dem Kriegsgesang folgt das Kriegsgeschrei, indem man wild durcheinander den Enyalios anrief und zugleich zum Kampf anstürmte. Vergl. Hellen. II, 4, 17.

26. λαβὼν πλαγίους, erklärt durch φάλαγγι κατὰ κέρας προσέβαλλεν. S. zu §. 22. — περιεπτύσσοντο. Vergl. Anab. I, 10, 9: Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδρυσαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς διὰ κόφειαν.

- 27 Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεῖς τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάντων πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔκφρονες γιγνόμενοι ἔφενον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν
- 28 ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο· καὶ τὰ ἄρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἀρμάτων ἡλίσκοντο.
- 29 Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ βοήσας, "Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάττων τῷ κέντρῳ· συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἀρματηλάται. καὶ τὰ μὲν ἄρματα ἔφενον αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀναλαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα.
- 30 ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὥς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἡθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἐταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλλον, οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὥς εἶδον ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ
- 31 φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείποντο. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἦ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ δυναμένων διαχάσασθαι τῶν

27. ἐν ἔργῳ, im Kampfe, wie Hell. V, 3, 2. VII, 2, 19. — κατὰ τὰ εὐώνυμα. Artagerses steht auf dem linken Flügel (§. 22), greift also den rechten des Feindes an. — ὥσπερ — ἐκέλευσε, §. 22. — αὐτὰς — οὐκ ἐδέχοντο, soviel als: flohen vor ihnen: daher ἐκ πάντων πολλοῦ, noch weit von ihnen entfernt. — τοιαῦτα — πάσχουσι. Nach Herod. I, 80. Aelian. H. A. III, 7 u. a. halten die Pferde nicht bloß nicht den Anblick, sondern nicht einmal die Witterung der Kameele aus. S. auch §. 48.

28. τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων, kurz gesagt für: τῶν κατὰ κέρας ἐμβαλόντων καὶ νῦν ἐπομένων.

29. ἐνίει, stürmte ein, wie Hellen. II, 4, 32: τοὺς μὲν ἵππους ἔλῃν εἰς αὐτοὺς ἐνέοντας καὶ τὰ δέκα ἀφ' ἧβης συνέπεσθαι. — τὰ μὲν ἄρματα, der Feinde. — ἀναλαβόντα τοὺς παραβάτας. S. zu III, 3, 60, wo die παραβάται als ἀπὸ τῶν ἀρμάτων προμαχοῦντες erwähnt werden.

30. ἐδήλωσεν, es zeigte sich. S. zu Memor. I, 2, 31. — ὁμοτράπεζοι. So bleiben beim Kyros in der Anabasis die ὁμοτράπεζοι im Kampfe und fallen mit ihm I, 8, 25. 9, 31. — συνεισέβαλλον, hier das Imperfect: waren es, die jetzt mit ihm eindringen.

31. διαχάσασθαι, wie ἀναχάζε-

Αἰγυπτίων διὰ τὸ μένειν τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγῆται τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ 32 τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἧ μὲν ὁ Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ συνεισπεσόντες τεταραγμένους ἐφόνεον, ἧ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὐ- τοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.

Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μα- 33 χαιρῶν· ἐπλεονέκτου μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἱ τε ἀσπίδες πολὺν μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέροντων καὶ στεγάζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται πρὸς τοῖς ὅμοις οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, 34 ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέροντα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεκλίζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὐτοὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀν- 35 θρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρα- κεινομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλουμένων.

σθαι (§. 34) bei Xen. öfter, sonst nur dichterisch. S. zu I, 2, 1. — ὅτου — πάντα. S. zu V, 3, 50 u. I, 6, 11.

32. τούτῳ nach dem Artikel, weil zwischen ihm und dem Demonstrativ ein Attribut steht. Anab. IV, 2, 6: ἡ στενὴ αὕτη ὁδός. S. Kr. 50, 11, 20. — Constr. τῶν τροχῶν ὑπὸ (in Folge) τῶν παντ. σωρ. ἐξαλλομένων, da die Räder — (vom Wagen oder von den Achsen) absprangen. — ἐχώρουν, ibant, procedebant.

33. ἀσπίδες, schon erwähnt VI, 2, 10. Sie wurden mit dem ganzen Arm, nicht bloß (wie die kleineren γέροντα der Perser), mit der Hand (§. 34: ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ) gehalten; daher πρὸς τοῖς ὅμοις οὔσαι.

34. ἐπὶ πόδα. S. zu III, 3, 69. — ὑπὸ ταῖς, unter dem Schutze der —. — καὶ — δὲ. S. zu I, 1, 2. — οἱ ἐπὶ πᾶσι. S. VI, 3, 25. — ἀνατεταμένοι, Medium.

- 36 Ἐν δὲ τούτῳ Κύρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν παραγίγνε-
ται. ὥς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγησε
τε καὶ γνούς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶπτον σχοίῃ τοὺς πολεμίους
τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προόδου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπίσθεν περιελάσειεν
αὐτῶν, παραγγέλλας ἐπεσθαι τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ περιήλανεν εἰς
τὸ ὀπίσθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ πολλοὺς
37 κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὥς ἦσθοντο, ἐβῶν τε, ὅτι
ὀπίσθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐν-
ταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις, πεπτωκῶς
δὲ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ ἵπῳ πατούμενος παλεῖ εἰς τὴν γαστέρα
τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγῆς σφαδάζων
38 ἀποσείεται τὸν Κῆρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἂν τις, ὅσου ἄξιον εἴη
τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν. εὐθύς γὰρ ἀνε-
βόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐω-
δοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. καταπηδήσας δὲ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου
τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ
39 ἵππον. ὥς δ' ἀνέβη ὁ Κύρος, κατείδε ἀντοθεν ἤδη παιο-
μένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν
τοῖς Περσῶν ἵππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους μὲν ἐμ-
βάλλειν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἐξωθεν
δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὥς δ' ἐγένετο περιελαύ-
νων παρα τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων
τινὰ καὶ κατασκέψασθαι, εἴ πη καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολε-
40 μίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατείδε μεστὸν τὸ πεδίον
ἵππων, ἀνθρώπων, ἀρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούν-
των, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἡδύνато κατι-

36. τοὺς καθ' αὐτόν, die ihm gegenüber standen. — ἐκ τῆς χώρας, loco suo. — ἂν — σχοίῃ retinere se posse. — εἰς τὸ — ὀπίσθεν — αὐτῶν, ihnen in den Rücken. Dasselbe Manöver wird beschrieben Hellen. VI, 5, 14: εἰς τὸ ὀπίσθεν περιελάσαντο τῶν Μαντινέων, ἐπέσχον αὐτοὺς τῆς διώξεως. — ἀφορῶντας, aversos. Madvig verm. wohl richtig: ἀπορῶντας.

37. φύρδην, wiederum ein sonst nur poetisches Wort.

38. ἔγνω ἂν τις, wie III, 3, 70. — ἐμάχοντο — ἐπαίοντο. Vergl. Dio Cass. XLVII, 45: ἀλλ' αὐτοῦ

ὥσπερ εἶχον ἐτίρωσκον, ἐτιρώσκοντο, ἐφόνεον, ἐφονεύοντο. Hellen. IV, 3, 19. Ages. II, 12: καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐώθοντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον, wo das Asyndeton wie hier zur lebhaften Schilderung der Heftigkeit des Kampfes dient. Vergl. §. 40. — ἀναβάλλει. Vergl. De re equ. VI, 12: ἀναβάλλειν ἐπίστασθαι τὸν περσικὸν τροπον. Anab. IV, 4, 4. Liv. XXXI, 37: pavidumque regem in equum subiecit.

39. μὲν gestellt wie §. 3. — ἐγένετο — παρὰ τὰς. S. zu I, 4, 18. — ἄλλο τι. ein anderer Theil. Vergl. V, 4, 46 zu τὸ μάχμον.

δεῖν πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπαδὴ ἤποροῦντο, πάντοθεν κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑποταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποιοῦν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἐπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ.

Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτεῖρων, ὅτι ἀγαθοὶ 41 ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείμεν ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς 42 ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας. Ἀλλὰ τοῦντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείμεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχομένων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἔξδον ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήρουντο, Ἦν δὲ γενώμεθά 43 σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, Τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοῖην ἂν πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ἦ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλευμένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναικας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες 44 ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν

40. πάντοθεν, so dasz der Kreis vollständig geschlossen war. Ebenso wird παντὴ zu κύκλῳ — ἦσαν gesetzt Anab. III, 1, 2. — ὥστε — τὰ ὅπλα, so dasz man nur die Waffen sah, namentlich die Schilde, unter oder hinter denen sie sich niederlieszen, wie die Spartaner bei Platää nach Plutarch. Aristid. 17. — ἐποιοῦν, wie VI, 4, 17.

41. ἐρωτῶν, indem er fragen liesz. S. zu III, 1, 3 u. 5. — ὑπὲρ τῶν — αὐτοὺς, für die, welche sie im Stiche gelassen hätten. — πῶς δ' ἂν — σωθείμεν ἄνδρες ἀγαθοὶ — εἶναι, d. i. und doch dabei für brave Männer gelten.

42. ἔλεγεν, wie ἐρωτῶν §. 41. — Ὅτι — ὁρῶμεν. Es verhält sich

mit ὅτι (weil) hier wie IV, 5, 11; ergänze vorher: wir fragten so. — τί καὶ καλὸν ποιοῦντες, d. i. auf ehrenhafte Weise. Vergl. VI, 3, 36. — Es konnte auch heißen: τοῖς αἰρουμένοις (die es vorziehen) ὑμᾶς σῶσαι μᾶλλον ἢ ἀπολέσαι. — ἔξδον. S. I, 5, 11 zu δέον.

43. τί — χρῆσθαι, wozu —. S. zu I, 3, 5. — πάσχειν, nämlich ὑπ' ὑμῶν, zu ergänzen durch: ἀξιώσει. Nur auf εὖ ποιεῖν, nämll. ὑμᾶς, geht dann die Frage: τίνα εὐεργεσίαν. — ἢ νῦν, wie V, 4, 32. — τῷ βουλευμένῳ. S. zu I, 2, 14.

44. ἀφελεῖν, abzunehmen, zu erlassen. — γινώσκεσθαι, bekannt sein mit —. Vergl. Hell.

- σφισιν ἐδείθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γινώσκεισθαι ἔφασαν·
 45 τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροις.
 46 Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι εὐδοκίμησαν· τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ ὄπλισις, ἣν τότε Κῦρος
 47 τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ θρεπανηφόρα ἄρματα· ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ
 48 πολεμιστήριον τῷ αἰεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαινόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέ-
 49 λαξε. καὶ χρήσιμον μὲν ἔδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς κάραθός κάμηλον, ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν ὥς πολεμήσαν ἀπὸ τούτων. οὕτω δὴ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι.
 2 Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλα-

V, 3, 9: γνωσθῆναι τῷ Ἀγχιπύλιδι βουλομένοι. — ἔδοσαν, πίστιν καὶ ἔλαβον. S. zu III, 2, 23.

45. ἄνω. Vergl. Anab. VII, 3, 16: ἄνω — δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν. — Λάρισαν, Hel- len. III, 1, 7: Λάρισαν τὴν Αἰγυπτίαν καλουμένην, in Aeolis. — σκοταῖος. S. zu δευτεराῖοι V, 2, 2. — ἀναγαγὼν, e campo. — ἐν Θυμβράροις. S. zu VI, 2, 11. Ueber das Schlachtfeld vergl. Herod. I, 80, 1.

46. ἡ ὄπλις, wie sie IV, 5, 58. VI, 2, 16 beschrieben wurde.

47. τῷ αἰεὶ, dem jedesmal.

49. ἀλλὰ γάρ. Bei ἀλλὰ schwebt bereits der folgende Gedanke ἀπολαβοῦσαι πάλιν — διάγουσι vor, wozu die auf γάρ folgenden Worte den Grund angeben. — σχῆμα, habitum, Aussehen, wie es eben der Gebrauch, dem sie vorher dienten,

mit sich brachte, also: ihre frühere Bestimmung. — διάγουσι. S. zu διαγέγωνται I, 2, 15.

2. Inhalt: Krösos flieht nach Sardes, wohin ihm Kyros mit seinem Heere folgt. Die Burg von Sardes wird genommen und die Stadt besetzt. Die plündernden Chaldäer erfahren den Zorn des Kyros, werden aber begnadigt. Krösos liefert seine Schätze und seine ganze Habe aus und bewahrt so seine Residenz vor Plünderung. Er erzählt dem Kyros sein und seiner Söhne Schicksal und bekennet, dasz er jetzt erst das Orakel, das ihn aufgefordert, sich selbst zu erkennen, verstehe. Kyros giebt ihm sein Weib und was zur Annehmlichkeit des Lebens gehört zurück und nimmt ihn unter sein Gefolge auf.

1. οἱ — ἀμφὶ τὸν Κῦρον. S. zu

κὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μὲν-
 τοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ'
 ἄλλα φῦλα ὅπῃ ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον
 ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ 2
 Σάρδεσι ἦγε Κῦρος. ὥς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν
 Σάρδεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὥς προσβαλὼν πρὸς τὸ τεῖχος
 καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώ- 3
 τατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης
 νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δ' αὐ-
 τοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει
 τινὸς φρουρῶν, καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ
 ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὥς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον, ὅτι εἶχετο 4
 τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι
 ἠδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει
 εἰς τὴν πόλιν καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι.
 ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα· 5
 ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροΐσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ
 ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν ὥς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας
 φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὄπλα
 ἔρημα, καταδεσραμῆκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν,
 εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέ-
 ναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὥς τάχιστα. Οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνα- 6
 σχοίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν,
 ἔφη, ἐπίστασθε, ὅτι παρεσκευαζόμεν ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συ-

I, 4, 21. — ἐπὶ Σάρδεων, in der Richtung von Sardes. — ὅπῃ. Sie nahmen den Weg nach der Heimath wo sie konnten, um in der Nacht möglichst weit vorwärts und vom Feinde ab zu kommen. — προσωτάτω mit τῆς — ὁδοῦ zu verbinden.

2. τῷ τείχει, die Akropolis, aber §. 4 τῶν τειχῶν, die Stadtmanern. — τὰς — μηχανὰς. S. zu VI, 1, 20.

3. ἐρύματος, vorher τεῖχος genannt und §. 4 τὰ ἄκρα. — Constr. δοῦλός τινος τῶν ἐν τ. ἀ. φρουρῶν. Ueber d. Sache vergl. Herod. I, 84, 1. — τὸν ποταμὸν, den Paktolos. — καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν, der auch zum Hinabsteigen dienen konnte.

4. ὅποι mit τῆς πόλεως zu verbinden.

5. Κῦρον ἐβόα, clamans ad-vocabat, damit dieser ihn gegen die eindringenden Soldaten schütze. — ἀπαγαγὼν, zog ab. — ἐχομένην, captam, occupatam. — ἄκραν, vorher τὰ ἄκρα. — τὰ — ὄπλα, die Waffenplätze, das Lager, wie Hellen. II, 4, 6. VII, 4, 6: λαβόντες τῶν φρουρῶν τὰ ὄπλα ἔρημα. Die Chaldäer hatten also dem Befehle, ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι, nicht Folge geleistet. — καταδεσραμῆκεσαν. Ueber die Form s. zu III, 2, 24. — τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν. S. über die Attraction zu I, 3, 4. Memor. III, 6, 11: κλέπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς χώρας. Vergl. über die Chaldäer III, 2, 25.

στρατενομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ',
 ἔφη, μὴ θανατάξετε, ἢν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείσσων ἐντύχη.
 7 ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδρισάν τε καὶ ἰκέτεον παύ-
 σασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφα-
 σαν. ὁ δ' εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο. ἀλλ' εἰ με, ἔφη,
 βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε
 τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἦν γὰρ αἰσθάνονται οἱ ἄλλοι στρα-
 τιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι, πάντα μοι
 8 καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν, ὥς ἐκέλευσεν
 ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρή-
 ματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδό-
 κει τὸ ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις
 παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

9 Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν
 Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὥς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα,
 ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσι σοι
 10 καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπέπερ
 ἄνθρωποι γέ ἐσμεν ἀμφοτέροι. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν
 τί μοι ἐθελήσῃς συμβουλευῆσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ἀγαθὸν τί σοι εὐρεῖν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κα-
 11 μοὶ γενέσθαι. Ἄκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν
 τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεινδυνευκότας
 καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ
 μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφελῆθῃναι τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω
 γάρ, ἔφη, ὅτι, εἰ μὴ τίνα καρπὸν λήφονται τῶν πόνων, οὐ
 δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. διαρπάσαι

6. πᾶσι — μακαριστοὺς ποιῆσαι
 zu vergleichen mit III, 2, 26. —
 τις — κρείσσων. Damit kündigt
 sich Kyros selbst als Vollstrecker
 einer Züchtigung an.

8. ὅπου — τῆς πόλεως zu ver-
 binden. — ἐπὶ τοῖς ὅπλοις, wie §.
 4 τῆς τάξεως und §. 5 τὰ ὅπλα.

9. τοῦτο, nämlich den Namen
 δεσπότης, zu verbinden mit ἔχειν
 u. προσαγορεύειν. Memor. II, 2, 1:
 τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο
 ἀποκαλοῦσιν. B. 131, Anm. 11. K.
 46, 13. — τὸ ἀπὸ τοῦδε, wie IV,
 2, 22.

10. Καὶ σύ γε. So gewöhnlich

bei der Erwiederung des Gruszes.
 Aristoph. Lys. 6: Χαῖρ' ὦ Καλονίκη.
 — καὶ σύ γ', ὦ Λυσιστράτη. —
 καὶ — γ'. S. zu III, 1, 20. Der
 Steigerung entspricht auch βουλοί-
 μην — ἂν, ich wünschte, vorher
 ἂν — ἐθελήσῃς, wärest du wohl
 geneigt, oder nicht abgeneigt.
 Vergl. zu VIII, 7, 26.

11. πόλιν — τὴν πλουσιωτάτην.
 Herod. I, 29: Σάρδεις ἀκμαζούσας
 πλούτῳ. — τοὺς στρατιώτας: an
 zweiter Stelle mit Nachdruck, eine
 Wiederholung, die auch unserer
 Sprache in solchen Fällen nicht
 fremd ist.

μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρῆναι, ἐν τε τῇ ἀρπαγῇ εὐ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτῆσαιεν ἄν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖστος 12 ἔλεξεν, Ἄλλ' ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Ἀνδῶν ἐθέλω, ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν μηδὲ ἔᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας, ὑπεσχόμεν δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Ἀνδῶν ἔσεσθαι πᾶν ὃ τι καλὸν κἀγαθὸν ἐστὶν ἐν Σάρδεσιν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσασιν, 13 οἶδ' ὅτι ἤξει σοι πᾶν ὃ τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί· καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ τέχραι σοι, ἃς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἔξεσται δέ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς 14 βουλευσασθαι. πρῶτον δέ, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θηραυροὺς πέμπε καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήρесе ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖστος.

Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, Κροῖσε, λέξον, πῶς σοι ἀποβέ- 15 βηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάννυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σε πάντα ἐκείνῳ περ- θόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· 16 νῦν δὲ πάντα τάναντία εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθη τῷ Ἀπόλλωνι. Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάννυ γὰρ παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν 17 θεόν, εἰ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ, εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὴν γινώσκιν ἀπιστοῦμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος καὶ πρόσω 18

12. ἀφανισθῆναι, d. i. ἀνδραποδισθῆναι. — ἢ μὴν. S. zu II, 3, 12.

13. ἤξει σοι, an dich gelangen, dir gebracht werden wird. Vergl. τὰ ἐλθόντα §. 14. — εἰς νέωτα, für künftiges Jahr.

14. τὰ ἐλθόντα, nämlich καλὰ κἀγαθὰ oder κτῆματα. — ἐπὶ τοὺς, um sie zu holen. S. zu I, 6, 12.

16. νῦν δέ, nun aber, d. i. wie die Sache jetzt liegt, oder: wie ich es jetzt ansehe.

17. ἀμελήσας. S. zu V, 5, 21; hier ohne τοῦ vor d. Infin. wie ἐπιμέλωμαι Oekon. XI, 17. — ἀπε-

πειρώμην αὐτοῦ. Vergl. Herod. I, 46 ff. — μὴ ὅτι, ne dicam. B. 150, 3. K. 67, 14, Anm. 3. C. 622, 4. — ἀπιστοῦμενοι, erklärender Zusatz zu τούτῳ: nämlich, dass man ihnen misstraut. S. z. VI, 3, 1.

18. ἔγνω, wie αἰσθάνεσθαι, mit dem Genit. selten, statt mit dem Accus. des Participiums. Hom. II. IV, 357. Plat. Apol. p. 27 A. Vgl. Xen. Mem. I, 1, 11: οὐδείς — Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς — οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. — καὶ μάλα, gar sehr. S. zu I, 1, 1. — ἄτοπα versteht man

- 19 Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χροῦσα, πολλὰ δ' ἄργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξίλασάμην ποτὲ αὐτόν, ὥς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρω-
 20 τῶντι, τί ἂν μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἔσονται. καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο, γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὤνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὦν διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεόν, τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι· ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γιγνώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.

- 21 ἐγὼ δὲ ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην· ἐνόμιζον γὰρ τὸ ῥᾶστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν τοὺς μὲν οἷόν τ' εἶναι, τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν
 22 δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἀνθρώπου εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ ἀνεπίσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἑμαυτὸν μὴ

aus Herod. a. a. O., wo erzählt wird, Krösos habe Lammfleisch und Schildkrötenfleisch in einem Kessel zusammengekocht und in Delphi fragen lassen, was er jetzt thue.

19. ἀναθήματα. S. Herod. I, 50 f. — ποτέ, tandem aliquando.

20. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο, wie §. 22 οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε, wo οὐκ, wie hier das erste οὐδέ, den ganzen Satz negirt, dann durch οὐδέ, wie hier τοῦτο, so τάδε besonders negirt wird. Vergl. VIII, 7, 20. — κωφός. Bei der Einnahme von Sardes, als er sah, wie ein Perser den Krösos tödten wollte, bekam er plötzlich die Sprache und sagte Ὁρθρῶπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσαν. Herod. I, 85. — ἀπώλετο, auf der Jagd, wo ihn, den Atys, Adrast durch den Fehlwurf nach einem Eber tödtet. Herod. I, 43.

— Σαυτὸν γιγνώσκων. Vergl. Memor. IV, 2, 24: κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναφ πον γεγραμμένον τὸ Γνώθι σαυτόν; — περάσεις, nämll. τὸν βίον. Vergl. Memor. II, 1, 31: ἐπιπόνως διὰ γήρας περῶντες.

21. τὸ ῥᾶστον. Denselben Glauben tadelt am Euthydemos Sokrates Memor. IV, 2, 24 ff. — ἄλλους — τοὺς μὲν — τοὺς δ'. S. zu I, 1, 1. — ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ — εἰδέναι. S. zu I, 1, 6. Ueber πάντα τινὰ vergl. zu I, 1, 1.

22. οὐδὲν ἐνεκάλουν — ταῖς τύχαις, ich hatte mich in nichts über — zu beklagen. — εἰς πάντα κίνδυνον, in die höchste Gefahr. Vergl. zu Hellen. V, 4, 29. — ἐσώθην. Ueber die Sache s. IV, 2, 29 ff. — τάδε geht auf das Vorhergehende, ein seltener Gebrauch, ist aber zu verstehen: das, wovon ich hier rede. B. 127,

ικανον ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐ-
 τὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ 23
 παρόντος διαθροπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου προστάτην
 γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδουσάν μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώ-
 πων, οἱ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὥς, εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν,
 πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοντο καὶ μέριστος ἂν εἴην ἀνθρώπων,
 ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὥς εἵλοντό με πάντες
 οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν
 στρατηγίαν ὥς ἱκανὸς ὢν μέριστος γενέσθαι, ἀγνοῶν ἄρα ἔμαν- 24
 τόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ
 θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ'
 ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσχοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέ-
 σθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ 25
 νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιγνώσκω μὲν ἔμαντόν· συ δ', ἔφη,
 δοκεῖς ἔτι ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὥς εὐδαίμων ἔσομαι γιγνώ-
 σκων ἔμαντόν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δο-
 κεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.

Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε· 26
 ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτεῖρω τέ σε
 καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε ἔχειν, ἣν εἶχες, καὶ τὰς θυγα-
 τέρας, ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράπον-
 τας καὶ τράπεζαν, σὺν οἷαπερ ἐζήτε· μάχας δὲ σοὶ καὶ πολέ-
 μους ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ 27

1, 6. K. 51, 7, Anm. 3. — ἱκανόν, nāml. δυνα. Es konnte auch heissen ἔγνων μὴ ἱκανὸς ὢν. Vergl. zu V, 2, 8. Beide Constructionen neben einander bei οἶδα finden sich I, 4, 4.

23. αὖ πάλιν. S. zu I, 6, 13. — ὑπὸ τοιούτων δέ. S. zu I, 6, 41.

24. ἄρα. Vergl. zu I, 3, 10. — ὅτι, dasz, insofern als. — ἐκ θεῶν. S. zu I, 2, 1. — διὰ βασιλέων πεφυκότι, der du eine lange Reihe von Königen zu Vorfahren hast. — τὸν πρῶτον, nach Herod. I, 7 u. 8. Gyges. — βασιλεύσαντα. S. zu I, 1, 4. — ἅμα τε βασιλέα, häufige Umstellung statt ἅμα βασιλέα τε. — ἐλεύθερον γενέσθαι. Er war,

bevor er König wurde, ein Unfreier, ein δοῦλος.

25. ἔτι ἀληθεύειν — ὥς, sich noch als wahrhafter Prophet zeigen wird mit seinem Ausspruch, dasz ich —. — καὶ γὰρ — ποιῆσαι, denn du hast jetzt die Macht, mich glücklich zu machen.

26. Βουλὴν, Zeit zur Ueberlegung, wie Herod. VII, 12: νυντὶ βουλὴν διδοὺς εὐρίσκει. — ἣν εἶχες, das Imperfect, denn sie ist jetzt Gefangene und Eigenthum des Kyros. — τράπεζαν, wie VIII, 6, 11, dort durch den Zusatz τρέφουσα u. τ. λ. erklärt. — σοι — ἀφαιρῶ, nehme ich dir ab (zu deinem Besten). Vergl. VII, 1, 44.

27. ἐμοὶ hängt ab von ἀποκρί-

ἐτι βουλευόν ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσης, ἃ λέγεις, ὅτι ἦν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνέμιζον εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ συνεγρί-
 28 γνωσκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε· Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκεῖνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε, φροντίζων δέ, ὅπως ταῦτα ἔσται, καὶ πολέμου καὶ μάχης οὐ μετὴν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι
 29 δοκῶ χαριστήρια ὀφειλῆσθαι. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦγε δὲ τὸ λοιπὸν ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

3 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὕστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν, ὅποσα παραδοίῃ Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὅποια ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰλλα χρήματα παραδεχομένους ἐν ζυγάζεσθαι στήσαντας ἐφ' ἀμαξῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομίζειν ὅποι-
 περ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα, ὅπῃ καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν
 2 ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἰπατέ μοι, ἔφη, ἐώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ,
 3 ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο, ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ξῆ, ἀλλ'

νασθαι. Sinn: ich bedarf weiter keiner Antwort. — βιοτήν, dichterisches Wort. S. zu I, 2, 1.

28. οὕτω δὴ, so nun, geht auf das Vorhergehende: ihm entspricht nicht etwa ὥσπερ. — ὥσπερ ἐγὼ, näml. κατεσκευάζων. — ἀνθρώπων. Vergl. II, 2, 17.

29. ἦγε, Andere ἦγετο, führte ihn mit sich. Es wird in diesem Sinn ἄγειν und ἄγεσθαι promiscue gebraucht. — ἄρα, etwa. S. zu I, 3, 17.

3. Inhalt: Die Schätze des Kroisos werden in Empfang genommen.

Kyros erfährt den Tod des Abra-
 datas u. die Trauer der Pantheia. Kyros eilt zur Trauerstätte, nimmt Theil und spricht Trost zu. Nach seiner Entfernung tödtet sich Pantheia über der Leiche ihres Gatten.

1. τοὺς θησαυροὺς, mit Bezug auf VII, 2, 14. — ὅποσα. Daraus ist ἐκ τούτων zu πρῶτον μὲν — ἐξελεῖν zu ergänzen. Ueber die Sache vergl. IV, 5, 14. 51. — ἔπειτα. S. zu I, 4, 11. — αὐτοί, im Gegensatz zu τὰς ἀμάξας, wir sagen bloß: wohin sie zögen.

3. ὅτι führt die directe Rede

ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, 4 λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧπερ αὐτὴ ὤχεϊτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποιὸς πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνού- 5 χους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαί- 6 σατο ἄρα τὸν μηρόν καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλανεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ 7 καὶ Γωβρούαν ἐκέλευσεν ὅ τι δύναιτο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅπῃ ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφραγίῃ τῷ Ἀβραδάτῃ.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ τὸν νε- 8 κρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ εἶπε· Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχῃ δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδε- ξιοῦτο αὐτόν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέ- 9 κοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἠλγησε· καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα καὶ πάλιν ὡς οἶόν τ' ἦν προσήρμοσε, καὶ εἶπε· Καὶ τᾶλλα τοί, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχει·

ein. S. zu I, 6, 18. — οἱ δ' ἄλλοι — ἐξέκλιναν. S. VII, 1, 30.

4. ἔφη, fuhrer fort. — ἡ γυνή, Pantheia. — πρὸς τὸν Πακτωλόν, um die Leiche zu waschen.

5. τὴν — γυναῖκα — ὡς κάθηται. Ueber die Attraction s. zu I, 1, 6.

6. ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρόν, als Zeichen der Trauer, wie Hom. Od. XIII, 198: ὥμωξέν τ' ἄρ' ἐπειτα καὶ ὦ πεπλήγετο μηρῷ χερσὶ καταπρηνέσθ'. — II, XII, 162 u. a. ἄρα bezeichnet das rasche Eintreten der den Umständen entsprechenden Handlung. Vergl. zu I, 3, 2. — τὸ πάθος. S. zu VI, 4, 20.

7. ὅστις, scheinbar gleich ὅς,

doch nähert sich auch hier dem zu II, 1, 21 erwähnten Gebrauch. Vergl. Ages. IV, 5: ὅστις δ' ἤρεϊτο καὶ σὺν αὐτῷ τῷ γενναίῳ μειονε- κτεῖν ἢ σὺν τῷ ἀδίκῳ πλέον ἔχειν, πῶς οὗτος οὐκ ἂν πολὺ τὴν αἰσχρο- κέρδειαν ἀποφεύγοι; S. Kr. 51, 8, 2 u. 3. — εἶχε, unter sich hatte. — ἵππους. S. zu VIII, 3, 12. — εἶπε, liesz er sagen, er solle —. ἐπισφραγίῃ τῷ Ἀβραδάτῃ, dem Abr. zu Ehren, wie §. 11. Vergl. VIII, 7, 27.

8. ψυχὴ, — ἀπολιπὼν, per syne- sin wie Hom. Od. XI, 90: ἤλθε δ' ἐπὶ ψυχῇ Θηβαίων Τερεσίαο, χρύ- σεον σκήπτρον ἔχων.

10. τᾶλλα, die übrigen Theile

- 10 ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ οὐχ ἥμιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ Κῦρε, οὐδὲν ἦττον· ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη, αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνενοίει, ὅ τι πείσοιτο, ἀλλὰ, τί ἂν ποιήσας σοι χαρίσαιτο. καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
- 11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐφθέρξατο· Ἄλλ' οὗτος μὲν δῆ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῇν δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι, ὅτι οὐδὲ τὰ ἄλλα ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολλοὶ χάσουσιν ἀξίως
- 12 ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δέ, ἔφη, οὐκ ἐρημος ἔσθι, ἀλλ' ἐγὼ σε καὶ σφροσύνης ἔνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ἐμέ, πρὸς ὅντινα χορήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἄλλὰ θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε οὐ μὴ σε κρύψω, πρὸς ὅντινα
- 13 βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπῆει, κατοικτείρων τήν τε γυναικα, οἷον ἀνδρὸς στέροιτο, καὶ τὸν ἄνδρα, οἷαν γυναικα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄφοιτο. ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστήναι, ἕως ἄν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὥς βούλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα
- 14 ἐν ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσιν ἐώρα, ἐκάθητο κλαίονσα.

des Körpers. — οὐχ ἥμιστα, am meisten. S. zu VII, 1, 17. — ὅ τι — τί, wie ὅπως — πῶς IV, 3, 19, ὁποῖον — ποῖον Mem. IV, 4, 13 u. a. S. zu I, 6, 43. — οὖν. S. zu I, 4, 19. — ἡ παρακελευομένη sagt mehr als ἡ παρεκελευόμην, etwa: die Mahnerin, besonders neben ζῶσα, mit bitterer Ironie gegen sich selbst.

11. λαβοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει, nimm diesz und schmücke damit. — παρῇν, nur nach dem erstan Subject construiert, nach bei-

den dann φέροντες. Vergl. Anab. VII, 1, 40: προσελθὼν δὲ Τιμασίῳ — καὶ Νέων — καὶ Κλεάνωρ — ἔλεγον. Kr. 63, 4. — ἀνδρὶ ἀγαθῷ, näml. ἐπισφαγήναι.

12. συστήσω, vgl. IV, 5, 58: commendabo te. — μόνον. S. zu IV, 2, 7. — οὐ μὴ. S. zu III, 2, 8.

13. οἷον, für ὅτι τοιούτον, oder abhängig von einem in κατοικτείρων mit eingeschlossenen Begriff des Erwägens (Kr. 51, 13, 17). — ἐν ἐνὶ ἱματίῳ. Vergl. ἐν ὅπλοις III, 3, 10.

ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρασκευασαμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέθρα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπεν ἄμφω ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤσθετο 15 τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγείς ἵεται, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες σπασάμενοι κἀκείνοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττονται οὐπὲρ ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηκότες. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγασθείς τε 16 τὴν γυναικὰ καὶ κατολοφυράμενος ἀπῆει· καὶ τούτων μὲν ἡ εἰκὸς ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὡς φασιν.

Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες 4 πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχρτοῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτοὺς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κοιούς, ὡς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν καὶ τᾶλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὐχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἕνεκα 2 οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατράπην οὔτε Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρουν αὐτῷ αἰεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δα-

15. εἰ, ob. — κἀκείνοι, nachdrücklich für καὶ αὐτοί. Kr. 51, 7, 12. — ἔταξεν, naml. Pantheia. — Nach ἐστηκότες findet sich in den Hdschr. folgendes spätere Einschubsel, das Dindorf zuerst gestrichen hat: καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι [τοῦ νῦν] τῶν εὐνούχων κηχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγονσι στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι σκηπτούχων.

16. πάθει, Unglücksstätte. Vergl. §. 6. — τούτων, Pantheia und die Eunuchen. §. 6. — τῶν καλῶν, Ehren der Bestattung.

4. Inhalt: Kyros, mit der Eroberung der festen Plätze in Lydien beschäftigt, wird von zwei streitenden Parteien in Karien zu Hülfe gerufen. Er schickt den Adusios, der sich durch List der Festungen

beider Parteien bemächtigt, diese aber mit einander versöhnt und beide sich zum Danke verpflichtet. Hystaspas u. Adusios unterwerfen Kleinphrygien. Kyros in Begleitung des Krösos, der ein Verzeichnis der überlieferten Schätze überreicht, bricht mit sammt den Lydern auf, besiegt unterwegs was Widerstand leistet und langt vor Babylon an.

1. οἱ Κᾶρες. Vergl. Herod. I, 171 ff. — ἐκάτεροι. Es standen sich zwei Parteien gegenüber. — ἐποιεῖτο. S. zu I, 4, 18. — Ἀδούσιον. Nach Herod. war es Harpagos, der die Karer unterwarf.

2. αἰεὶ. S. zu V, 3, 45. — δασμόν. So auch VIII, 6, 8: aber nach Herod. III, 89 empfangen Kyros und Kambyzes nur freiwillige Geschenke von den Kilikern und Kypriern und erst Dareios Hystaspas legte ihnen bestimmte Steuern

- σμον μέντοι ἐλάμβανε καὶ στρατιάς ὅποτε δέοιτο, ἐπήγγελλεν
 3 αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν
 ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρήσαν πρὸς αὐτὸν
 ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασια-
 ζόντων. ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέροισι ταῦτα ἐποίει· δικαιο-
 τερά τε ἔφη λέγειν τούτους, ὅποτεροι διαλέγοιτο, λαθεῖν τε
 ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομένους, ὥς δὴ οὐ-
 τως ἂν μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρσκευοῖς τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ
 δ' ἡξίου γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξα-
 σθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν·
 αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ'
 4 ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα
 ἐκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσῆλατο
 εἰς τὰ τεῖχη καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ
 ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκάλεσεν ἐκα-
 τέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλλήλους ἡχθέσθησαν,
 5 νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφοτέροι. ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε
 τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ
 τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολῶ ὅποτε-
 ρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἦν δὲ
 εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις
 τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρῆναι. νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ
 τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμύρνησθαι τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαι
 τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλή-
 λων· ἦν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός
 6 τε καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα πολέμιοι. ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεργ-

auf. — ἐπήγγελλεν, näml. στρατιάν, imperabat.

3. παρήσαν πρὸς. S. zu I, 2,
 4. — δικαιοτέρα — ἔφη λέγειν, er
 gab Recht. — διαλέγοιτο, opt.
 wie nach ὅποτε. S. zu I, 3, 10. —
 φίλους σφᾶς γενομένους, dass sie
 (Adusios und die Seinen und die,
 mit denen er eben verhandelte)
 Freunde geworden seien. —
 ὥς δὴ ἂν — ἐπιπεσὼν, d. i. ὅτι —
 ἂν — ἐπιπέσοι oder ἐπιπεσεῖν ἂν
 δύναιτο. — δῆ, quippe. — πιστὰ,
 wie III, 2, 23. — ἀδόλως, wie IV,
 4, 11. — δέξασθαι, ohne gedachte
 Zeitbestimmung. Dindorf: δέξεσθαι.

S. d. Krit. Anh. — σφᾶς. Adusios
 und sein Heer. — αὐτὸς — θέλειν,
 von einem aus ἡξίου zu ergänzen-
 den ἔφη abhängig.

4. ἀμφοτέροις, mit συνέθετο zu
 verbinden. — εἰσῆλατο, rückte
 schnell ein. — εἰς τὸ μέσον,
 näml. τῶν ἐρυμάτων ἀμφοτέρων.
 — τοὺς ἐπικαιρίους. S. zu III, 3, 12.

5. ὅποτερος. S. zu III, 2, 22.
 — διδόναι — καὶ λαμβάνειν, zur
 Ehe. — τις — τούτοις, wie τις —
 αὐτοῖς I, 2, 2.

6. πύλαι, ohne Artikel hat den
 Sinn: alles was Thor heissen
 konnte.

μέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεστὰ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χώροι ἐργαζομένων· ἐορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦγον οἱ παρὰ Κύρου ἐρωτῶντες, εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων· ὁ δὲ Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχειν ἀλλαχόσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπὼν. οἱ δὲ Κῆρες ἰκέτεον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κύρον δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σφίσι σατράπην.

Ὁ δὲ Κύρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν στράτευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδούσιος, μετάγειν αὐτον ἐκέλευσεν ἥπερ ὁ Ὑστάσπας προώχeto, ὅπως μᾶλλον πείθονται τῷ Ὑστάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν. οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦν-⁹ τες πολλὰ δόντες δῶρα διεπράξαντο, ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρατεύειν ὅποι Κύρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρε-¹⁰ σκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ ἐξημος ἐγίνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπας ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. καὶ ὁ Ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυ-¹¹ ρὰς Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστὰς. ὁ δὲ Κύρος ἐπέστειλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ὑστάσπαν τοὺς μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέ-¹¹ τερα σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν,

7. οἱ παρὰ Κύρον. Ueber die Attraction s. zu I, 3, 4. Doch ist hier der Artikel unverständlich. — ὅτι — ἔχειν. S. zu I, 6, 18. Hier wie auch II, 4, 15 kann von Anakoluthie nicht die Rede sein. — ἀλλαχόσε χρῆσθαι, prägnant für ἀλλαχόσε ἀπ᾽ ἄλλων χρῆσθαι.

8. τὴν περὶ Ἑλλήσποντον, denn es gab zwei Phrygien. S. I, 1, 4. II, 1, 5. IV, 2, 30. — πείθονται. Das Subject aus Φρυγίαν zu entnehmen. Vergl. III, 3, 15: τὴν πολεμεῖαν — ἐκείνων.

9. ἀποφέρειν. S. zu II, 4, 12. — στρατεύειν. In derselben Verbindung steht συστρατεύεσθαι III, 1, 10.

10. παρήγγειλεν, seinen Untergebenen. — τελευτῶν, zuletzt. — εἰς χεῖρας Ὑστ., gab sich in die Gewalt des H. — ἐπὶ δίκῃ, ut iudicium esset penes Cyrum.

11. τὰ σφέτερα, ihre (der Perser) Partei. — πολεμεῖν, nämlich σφίσι, den Persern. — τούτων. Man erwartet τούτους. Der Genitiv steht wohl wegen der folgenden Accusative, nach der Construction ἀφαιρείσθαι τινός τι (Kr. 47, 13, 11). Doch tritt auch sonst in solchen Fällen der Epanelepsis ein anderer Casus ein. S. I, 6, 16: τὸ γὰρ — κἀμιν —, τούτου — δεῖ μέλειν. — ἀφελομένους, beide nun vereinigte Feldherrn.

τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἔπεσθαι.

- 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Κῦρος δὲ ὠρμάτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεξὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε, Ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἶση τὸν τέ σοι
 13 ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄρει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν· Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐποίεις, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἐμοίγε μὲντοι ἄξουσιν τὰ χρήματα οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε, ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαυτῶν κλέψονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἐπιτρόπων οἳ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδόεν οἳ τε μῆ.
 14 ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἐώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν, ὅ τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅλοις· οὓς δὲ ἐώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκλυσε·
 15 σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδονᾶν ἠνάγκασε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελῶσι σφενδονῆται παρόντες. αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μένειαν πάνν ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅλοις ἀρχεμάχοις.
 16 Προῖων δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποίησατο Ἀραβίους· ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων

12. ἦκε, aderat, in Sardes, ehe Kyros aufbrach.

13. τῶν ἑαυτῶν, Genitiv von τὰ ἑαυτῶν. Vergl. VI, 1, 15: τῶν ἐκείνων ὄχρων.

14. πάντα — ὅ τι. S. zu I, 6, 11. ὅ τι ist nicht Subjects- sondern Objects-Accus. zu χαριεῖσθαι. — αὐτῶν. S. zu III, 2, 15. — τοῖς συστρατευομένοις, nicht ganz dasselbe als τούτοις, οἳ πρώτοι συνεστρα-

τεύοντο. Vergl. zu ἡ παρακλεινομένη VII, 3, 10. Ueber die Sache s. I, 5, 5 und vergl. V, 4, 32. — καὶ τούτους, wie die §. 11 erwähnten Phryger.

15. δουλικώτατον. Vergl. zu II, 1, 18. — ἔστιν ἔνθα, est ubi.

16. τὴν ἐπὶ B., näml. ὁδόν. — Ἀραβίους. S. zu II, 1, 5. — ἐξέπλησε — ἱππέας, brachte die Zahl der Reiter auf —, d. i. machte

τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ μείον τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἔχων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε μὲν 5 πᾶν τὸ στρατεύμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλανε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. 2 ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθὼν δὲ τις αὐτόμολος εἶπεν, ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στρατεύμα· καταθεωμένοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενὴς ἐδόκει εἶναι ἢ φάλαγξ. καὶ οὐδὲν θαυμαστόν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺν τεῖχος κυκλουμένοις ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος 3 γενέσθαι τὴν φάλαγγα. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς 3 κατὰ μέσον τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπέναι παρὰ τὸ ἐστικὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν ποιοῦντων οἱ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι 4

beritten. Vergl. ἱππέας ἐξεπλήρωσε V, 3, 24. — μείον τετρ. S. zu II, 1, 6.

5. Inhalt bis §. 36: Kyros stellt seine Truppen in verdoppelter Linie auf und führt sie so von Babylon weg in's Lager. Er umgiebt die Stadt von der Stelle, wo der Flusz in sie einfließt, bis zu der, wo er herausfließt, mit einem Graben, lässt daneben Thürme errichten und trifft sonstige Anstalten, als ob er die Stadt durch eine lange Belagerung zur Uebergabe zwingen wollte. In der Nacht nach einem Feste, das in Babylon gefeiert wurde, wird das Erdreich zwischen Flusz und Graben durchstoßen und so das Wasser in den letzteren geleitet. So dringt das Heer durch das trockene Fluszbett in die Stadt. Was ihm entgegentritt, wird niedergehauen und der König selbst in seinem Palast getödtet. Die Citadellen werden übergeben, die Waf-

fen abgeliefert. Die Beute wird vertheilt. Die Babylonier werden zinspflichtig und den Siegern unterthan.

1. μὲν — ἔπειτα, wie II, 3, 22. — ἐπικαιρίοις. S. zu III, 3, 12.

2. ἀπάγειν παρεσκευάσατο d. h. er formirte aus der Kreislinie zunächst wieder eine φάλαγξ in gerader Linie. — πολὺν τεῖχος. Nach Herod. I, 178 bildete die Stadt Babylon ein gleichseitiges Viereck von ungefähr 12, nach Diodor. II, 7 von etwa 9 geographischen Meilen Umfang. — ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος, wenige Mann tief.

3. στὰς κατὰ μέσον. Kyros steht in der Mitte der Phalanx. Bis sie an diesem Punkt zusammen treffen, mussten die beiden Flügel rechts- und linkum machen und hinter der Mitte der Phalanx, welche stehen blieb, aufmarschiren und dann Fronte machen.

4. ποιοῦντων. S. zu III, 3, 54.

ἐγίνοντο ἐπὶ διπλασίῳ τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἱ τ' ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλεώτεροι· εὐθὺς γάρ οἱ μένοντες ἀντ' αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους ἐγίνοντο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγεννημένοι, οἳ τε ἀπεληλυθότες διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἳ τε ἔμπροσθεν διὰ⁵ τοὺς ὀπισθεν προσγεγεννημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετάχθαι· ἡ δ' οὕτως ἔχουσα τάξεις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆτες οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίνοντο τοῦ ἄρχοντος τοσοῦ-⁶ τῷ, ὅσῳ ἡ φάλαγξ βραχυτέρα ἐγίνετο ἀναδιπλουμένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπήεσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα· ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπίδα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ προσωτέρῳ ἐγίνοντο, τόσῳ δὲ μαυότερον μετεβάλλοντο. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνεῖρον ἀπιόντες, ἔστε⁷ ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.

Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν· "Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δέ, ὅπως μὲν ἂν τις τεῖχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἔλοι, οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, τοσοῦτῳ ἂν θάττον λιμῷ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἁλῶναι. εἰ μὴ τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τοῦτῳ πολιορκητέους

— ἀντ' αὐτῶν. Die Flügel die vorher dem Feinde ebenso wie die Mitte unmittelbar gegenüberstanden, stehen nun hinter dieser.

5. ἀνάγκη, nothwendige Folge. Denn die πρωτοστάται der beiden Flügel bilden nun die hinterste Reihe, eine Stellung, die der Mem. III, 1, 8 gegebenen Vorschrift entspricht. Vergl. oben VI, 3, 25. — οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων, die auf den Flügeln, ἀπὸ, insofern sie von den Flügeln aus zu operiren haben. Vergl. zu II, 2, 6. — ἀναδιπλουμένη, durch die Verdoppelung.

6. ἐπὶ πόδα. S. zu III, 3, 69. — στραφέντες, nämll. ἀπήεσαν. — ἐπ' ἀσπίδα, linksum. — τόσῳ durch δὲ lebhaft hervorgehoben. S. Classen zu Thuk. I, 37, 5: ὅσοι ἀληπτότεροι ἦσαν τοῖς πέλας, τόσῳ δὲ φανερωτέραν ἐξῆν αὐτοῖς τὴν ἀρετὴν — δεικνύναι. — ξυνεῖρον (nämll. τὰ βήματα, oder τὴν ὁδόν) ἀπιόντες, marschirten sie ununterbrochen fort.

7. τεῖχη. Nach Herod. I, 178 waren sie 50 grosze Ellen breit u. 200 hoch, nach Ktesias bei Diodor. II, 7: 50 Klaftern, nach Späteren 50 Ellen hoch und mehr als 2

φημι εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποτα-⁸
μός, ἔφη, οὗτος οἱ διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ πλάτος ἔχων
πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο στάδια· Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ
βάθος γ', ὥς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου
ἐστηκώς τοῦ ὕδατος ὑπερέχειεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἐτι ἰσχυρο-
τέρα ἐστὶν ἢ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα μὲν,⁹
ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἑώμεν, ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνά-
μεως· διαμετρησαμένους δὲ χορὴ ὥς τάχιστα τὸ μέρος ἐκάστους
ἡμῶν ὀρύττειν τάφρον ὥς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως
ὅτι ἐλαχίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὲ κύκλῳ δια-¹⁰
μετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ
τοῦ ποταμοῦ, ὥρυσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους τάφρον
ὑπερμεγέθη καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς. καὶ προ-¹¹
τον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ὠκοδόμει, φοίνιξι θεμελιώσας
οὐ μείον ἢ πλεθριαίοις· εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ
μῆκος πεφυκότες· καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ
βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλιοι· τούτους¹²
δ' ὑπετίθει τούτου ἕνεκα, [ὅπως ὅτι μάλιστα εἰκοι πολιορ-
κήσειν παρασκευαζομένῳ,] ὥς, εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμός εἰς

Wagen breit. — τοὺς ἄνδρας. Vgl. III, 3, 30.

8. Ὁ — ποταμός, der Euphrat. S. Herod. I, 180. — ἐπὶ δύο στάδια, nach Strabo XVI, 1 nur ein Stadion. Die Brücke aber über den Euphrat in Babylon hatte nach Diodor. II, 7: 5 Stadien Länge. — βάθος, näml. ἔχων — ῥεῖ. Herod. a. a. O. nennt den Euphrat μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς. — ὁ ἕτερος — ἐστηκώς, partitive Apposition, wie VIII, 2, 28. Anab. VII, 3, 47: οἱ ἱππεῖς — οἰχονται ἄλλος ἄλλῃ διώκων. Hell. VI, 5, 28.

9. ὅσα, das vorhergehende ταῦτα (näml. durch den Flusz in die Stadt zu kommen) nachträglich erweiternd. — τὸ μέρος ἐκάστους, jede einzelne Völkerschaft ihren Theil.

10. ἀπολιπὼν — ἀπὸ ποταμοῦ, so viel Raum zwischen sich und dem Flusz übrig lassend, als nöthig war für grosze Thürme. — ὥρυσεν, liesz graben. — ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους, auf beiden Seiten der Mauer, d. h. auf

beiden Seiten der Stadt, deren Umfassungsmauer durch den hindurchströmenden Flusz in zwei Halbkreise getheilt war. Nach Anderen leitete Kyros das Wasser des Euphrat in ein groszes Bassin, welches Nebukadnezar zur Regulirung der Ueberschwemmungen des Flusses hatte ausgraben lassen. S. Dunker Gesch. d. Alterth. II, S. 554.

11. πρῶτον μὲν. Dem entspricht ἀνίστη δὲ §. 12. — καὶ γάρ führt den Grund ein, warum gerade mit Palmstämmen der Grund gelegt wurde. — οἱ φοίνικες — ἄνω κυρτοῦνται. Vergl. Gell. Noct. Att. III, 6: Si super palmae — arboris lignum magna pondera imponas ac tam graviter urgeas oneresque, ut magnitudo oneris sustineri non queat, non deorsum palma cedit nec infra flectitur sed adversus pondus resurgit et sursum nimitur recurvaturque. — ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλιοι, d. i. wie der Rücken eines Lastesels.

12. [ὅπως — παρασκευαζομένῳ.]

- τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους. ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλείστα
 13 φυλακτήρια εἴη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν· οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὥς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλέον εἰκοσιν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος τὸ στρατεύμα κατέ-
 14 φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἐτι μᾶλλον τούτων κατεγέλων, ἐννοοῦμενοι, εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσι ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσας.
- 15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ Κῦρος ἐπειδὴ ἐορτὴν ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ἣ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ καμᾶζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνε-
 16 στόμωσε τὰς τάφρους πρὸς τὸν ποταμόν. ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ δια τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεῦσίμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο.
- 17 ὥς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσας χιλιάρχους καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὴν παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμαχοὺς
 18 κατ' οὐρὰν τούτων ἔπεσθαι ἥπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν δὴ παρήσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππείας, ἐκέλευσε σκέψασθαι, εἰ

Diese Worte lassen sich nur durch geschraubte Erklärung halten. S. d. Anhang. Um die Babylonier über die eigentliche Bestimmung des Grabens zu täuschen, sind gerade da, wo der Flusz in den Graben münden soll, Belagerungsthürme erbaut, die die Stellen zwischen Flusz und Graben (s. §. 10), welche erst §. 15 durchgraben werden, verdecken. Sie stehen auf Palmenstämmen, die auch, wenn unter ihnen das Erdreich durchstoßen wird und der Flusz unter ihnen weg in den Graben strömt, bei ihrer groszen Länge mit ihren Enden doch noch auf fester Erde ruhen.

13. πλείον. S. zu II, 1, 6. — κατένειμε δώδεκα μέρη. S. zu I,

2, 4. — ὥς — φυλάξον, zu dem Zwecke, dasz jede Abtheilung —. S. zu I, 4, 21.

14. ἐννοοῦμενοι, εἰ, ob wohl, in dem Sinne, dasz sie sich das doch nicht denken könnten.

15. ἐορτήν. Ebenso Herod. I, 191, 4. — ἐπειδὴ τάχιστα, quum primum. — ἀνεστόμωσε, durch Durchstechung des Erdreichs zwischen Flusz und Graben unter den Thürmen.

17. τὸ τοῦ ποταμοῦ, wie wir etwa sagen: die Sache mit dem Flusz. — ἐπορσύνετο. S. zu I, 6, 17. — εἰς δύο, je zwei neben einander. — τοὺς δ' ἄλλους συμμαχοὺς. S. zu ἄλλα I, 6, 38. — ἥπερ πρόσθεν, also nicht ebenfalls zu zweien.

πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν, 19
ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας
τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε 20
τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ· ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες εἰσώμεν μηδὲν
φοβούμενοι εἰσῶ, ἐννοούμενοι, ὅτι οὗτοι, ἐφ' οὓς νῦν πορευ-
σόμεθα, ἐκείνοί εἰσιν, οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς
ἔχοντας καὶ ἐρηγορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμέ-
νους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἴμεν 21
ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν καθεύδουσιν αὐτῶν, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύ-
ουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν δὲ καὶ αἰσθῶνται
ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται
ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληγῆσθαι· εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται 22
φοβερόν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀνα-
βάντες βάλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε·
ἦν γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεόν
Ἥφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἰ-
θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι κεχρισμέναι. ἡμεῖς 23
δ' αὖ πολλὴν μὲν δαῖδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τέζεται, πολ-
λὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα·
ὥστε ἀνάγκην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ
ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε τὰ ὅπλα· ἡγήσο- 24
μαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γω-
βρούα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἴστε γάρ· ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα,
τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ 25
ἀμφὶ τὸν Γωβρούαν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν, εἰ καὶ ἄκλειστοι

21. ἂν — ἔσονται. S. zu II, 1, 3.

22. μὴ nach ἐννοεῖται, weil die-
ses eine Befürchtung ausdrückt. —
ἐνθεν καὶ ἔνθεν, von beiden Sei-
ten der Strassen. — τοῦτο — θαρ-
ρεῖτε. S. zu V, 5, 42. — Ueber
das explicative δέ nach εὐφλεκτα
s. zu IV, 5, 2. — πρόθυρα, Vor-
hallen. — φοίνικος — πεποιημέ-
ναι, aus Mangel an anderem Holz
nach Strabo XVI, S. 739. Um
das Palmenholz zu härten und ge-
gen die Einwirkung des Wetters
zu schützen, bestrich man es mit
Asphalt.

23. παρακαλεῖ, Futurum. — τοὺς

ἀπὸ τῶν οἰκιῶν. Ueber die At-
traction s. zu I, 3, 4. VI, 4, 18.
Ueber die Sache vergl. Anab. V,
2, 24 f. — κατακεκαῦσθαι. S. zu
I, 4, 1.

25. οἱ ἀμφί. S. zu I, 4, 21. —
ὥς ἐν κόμῳ δοκεῖ γάρ. Die unge-
wöhnliche Stellung von γάρ und
das Fehlen von εἶναι in den Hand-
schriften lässt die Stelle als ver-
dorben erkennen. Die Emendation
des Stephanus, der statt ὥς ἐν
κόμῳ δοκεῖ schreibt κομάζει γάρ,
hat viel Wahrscheinlichkeit, zumal
auch ὥς und δοκεῖ anstößig sind,
nachdem §. 15 geradezu gesagt ist

αἱ τοῦ βασιλείου εἶεν· ὥς ἐν κώμῳ δοκεῖ γὰρ ἡ πόλις πᾶσα [εἶναι] τῇδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι προ τῶν πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ ἂν μέλλειν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἵεναι, ἵνα ἀπαρασκευάτους ὥς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

- 26 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαντῶντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον πάλιν εἰσω, οἱ δ' ἐβόων· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαβρῦαν συνεβόων αὐτοῖς, ὥς κωμασται ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ ἰόντες ἢ ἐδύναντο τάχιστα ἐπὶ 27 τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γαβρῦα καὶ Γαδάτα τεταγμένοι κεκλεισμένους εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὥς πολεμίοις ἐχρῶντο. 28 ὥς δὲ κραυγὴ καὶ κύπος ἐγίνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι, τί εἴη τὸ πρᾶγμα, 29 ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὥς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσι καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἰσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες ἀφικνουῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐτὸν καὶ ἐσπασμένον 30 ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι. καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτῃ καὶ Γαβρῦα πολλοὶ ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν προβαλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνόμενος 31 ὅτῳ ἐδύνάτο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο.
- 32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γαβρῦας ἤκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας

πίνουσι καὶ κωμάζουσι. — Οὐκ ἂν — δέοι, Asyndeton wie I, 4, 13.

26. εἶσω. Vergl. §. 28 und 31: ἔνδον und ἔξω.

27. πρὸς φῶς πολὺ, bei heller Beleuchtung. Hellen. V, 1, 9: ναυμαχίας δὲ πρὸς τὴν σελήνην γενομένης.

28. οἱ ἔνδον — τινες, partitive Apposition. S. zu IV, 5, 37.

29. ἐσπασμένον, strictum tenentem.

30. καὶ — δέ. S. zu I, 1, 2.

31. Συριστὶ, Assyrisch. Die, welche Assyrisch verstanden, sollten den Leuten in den Häusern bekannt machen, dass sie drinnen bleiben sollten. — θανατώσοιτο, passiv.

32. θεοὺς μὲν πρῶτον, absichtlich statt πρῶτον μὲν θεοὺς, wie VIII, 5, 8, 6, 11.

καὶ πόδας, πολλὰ δακρύνοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἑάλω- 33
 κτῆν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασιν
 καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κύρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθύς παρελάμβανε 34
 καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς
 δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυ-
 κας κηρύττειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλω-
 νίου· ὅπου δὲ ληφθεῖεν ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν, ὥς
 πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὲ ἀπέφερον, ὁ δὲ Κύ-
 ρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὥς εἴη ἔτοιμα, εἴ τί
 ποτε δεοί χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς 35
 μάγους κατέσας, ὥς δοριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια
 τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ
 οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις, οὗσπερ κοινωνοὺς ἐνόμιζε
 τῶν καταπεπραγμένων· καὶ οὕτω διένειμεν, ὥσπερ ἐδέδοκτο,
 τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δὲ τις οἶοιτο μείον ἔχειν, διδά-
 σκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν 36
 γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν
 τούτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινω-
 νοὺς καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι μένειν ἡροῦντο παρ' αὐτῷ ὥς
 δεσπότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

34. κηρύττειν, mit folg. Infin. wie V, 4, 19. — ἀποφέρειν. S. zu II, 4, 12. — ληφθεῖεν ὅπλα. S. zu II, 2, 2.

35. τοὺς μάγους — ἐξελεῖν. Vgl. IV, 5, 14. — ὥσπερ ἐδέδοκτο. Ueber die Sache s. II, 3, 16. — τις — προσιόντας, wie VII, 4, 5: τις — τούτοις.

36. τοὺς κοινωνοὺς, nämll. τῶν καταπεπραγμένων, wie vorher. — διαλέγεσθαι, nämlich αὐτοῖς mit ihnen zu reden, d. h. sich gegen sie als Herren zu verhalten. So Anab. II, 6, 23: τῶν δὲ συνόντων πάντων ὥς καταγελῶν αἰεὶ διελέγετο.

Inhalt bis §. 86: Kyros beginnt sich als König einzurichten. Er gewährt öffentliche Audienz. Da der Andrang zu groß ist, bestimmt er, wer aus dem Volke ein Gesuch habe, solle ihm durch seine Freunde zugeführt werden. Artabazos ist damit einverstanden und beklagt sich in scherzhaftem Tone, dass er

bis jetzt von Kyros Freundschaft noch allzuwenig genossen. Nachdem auch Chrysantas ihn aufgefordert, auch an sich selbst zu denken, zieht sich Kyros in den Palast zurück. Er wählt zu seiner Bedienung eine Anzahl Eunuchen, auf deren Treue und Zuverlässigkeit er vor Anderen rechnen zu können meint. Ausserdem ordnet er eine Palastwache an und versieht Babylon mit einer stehenden Besatzung. Als das Wichtigste erscheint ihm aber, dass seine Perser und vor Allen seine Freunde und Bundesgenossen an der Tugend festhalten. Diese ermahnt er also, um das Gewonnene auch behaupten zu können, im Genusse des Errungenen nicht die Herrschaft über sich selbst zu verlieren und den Beherrschten mit dem Beispiel eines thätigen und edlen Lebens überall voranzugehen.

- 37 Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευάσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὥς ὅτι ἥκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη. ὥδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο
- 38 τὸν βουλόμενον λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄνθρωποι ὡς ἔγνωσαν, ὅτι προσδέχοιτο, ἤκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος· καὶ ὠθοιμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μηχανή τε πολλή
- 39 καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρεταί ὡς ἰδύναντο διακρίναντες προσέειπον. ὅποτε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοῦς καὶ οὕτως ἔλεγε· Περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διωσόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέσσει, ἕως περ ἔφθασεν ἐσπέρα γενομένη πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι
- 40 καὶ συγγενέσθαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Ἄρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι; αὐρίον δὲ πρῶν ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι ἄσμενοι ὥχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν.
- 41 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιεστῆκει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παριέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περ-
- 42 σῶν τε καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιαύδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν

37. κατασκευάσασθαι, sich einzurichten. — ἔδοξεν αὐτῷ nach ἐπιθυμῶν anakoluthisch, wie IV, 2, 3. — σὺν τῇ — γνώμῃ, wie VIII, 5, 20. S. zu VIII, 2, 23. — ὡς — ἂν. S. zu I, 2, 5. — τὸν βουλόμενον, jeden, der — wollte.

39. ὅποτε — προφανείη. S. zu I, 3, 10. — αὐτοῦς auf τις bezogen. S. zu §. 35. — διωσόμεθα, auseinander bringen. — ἕως περ ἔφθασεν — πρὶν, pleonastisch. Einfacher und correcter ist freilich ὥστ' ἔφθ., was eine geringere Hs. bietet.

40. Ἄρα — καιρὸς, ist es nun wohl Zeit? eine scherzend-ironische Frage = es ist doch wohl Zeit. νῦν neben καιρὸς ist ohne Anstoss und schon durch den Gegensatz αὐρίον δὲ gerechtfertigt. Vergl. Anab. IV, 6, 15: νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἐστὶν ἐπιτελεῖσθαι τὴν παιδείαν. — πάντων τῶν ἀναγκαίων, alle möglichen natürlichen Bedürfnisse. Vgl. §. 53 z. Ende. Wegen δίκην διδοῖναι ὑπό τινος s. zu I, 6, 45.

41. παρῆν εἰς, wie I, 2, 4. — μηδένα, näml. ἄλλον, daher ἢ, wie II, 3, 10.

θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα, ὅσα εὐχόμεθα, καταπεπραχέναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μέγала πράττειν, ὥστε μὴ οἶόν τ' εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ, 43 ἔφη, καὶ χθὲς δήπου, ὅτι ἔωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσ-
 ιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ νῦν ὁρᾶτε τοὺς ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρόντας ὡς πράγματα ἡμῖν παρεξόντας. εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι μι- 44
 κρὸν μὲν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαυτοῦ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν μοι μετέ-
 σται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γάρ 45
 δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων δὲ τῶν περιε-
 στηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὗτοι πάντες παρεσκευα-
 σμένοι εἰσὶν, ὥς, ἣν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι ἂ βού-
 λονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἤξιουν τοὺς
 τοιούτους, εἰ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμούς
 φίλους δεομένους προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα 46
 οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ
 μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα,
 ὥς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τὸ εἰδέναι ἂν δεῖ μήτε
 τὸ πράττειν ἂν ἂν καιρὸς ἦ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατη-
 γοὺς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πραχθῆναι παρίεναι. νῦν δ' 47

42. τὸ μὴ οὐχί. Vorwerfen involvirt den Begriff der Verneinung ähnlich wie ἀντιγνωμονεῖν IV, 3, 8, αἰσχύνεσθαι VIII, 4, 5. S. die zu I, 6, 32 citirten Gramm. — ἐγὼ μὲν. S. zu I, 4, 12. — χαίρειν — κελεύω, sage Lebewohl, will nichts wissen von —.

43. τῶν χθὲς, näml. παρόντων.

44. τις, man. — μικρὸν — μετεσόμενον, daz ihr wenig von mir haben würdet. Vgl. Hier. VI, 2: ἐγὼ γὰρ ξυνήν μὲν ἡλικιώταις ἡδόμενος ἡδομένοις ἐμοί, συν-
 ἦν δὲ ἐμαυτῷ, ὁπότε ἡσυχίας ἐπιθυμῶμαι.

45. ἢ τινα ἢ οὐδένα, d. i. kaum einen. Herod. III, 180: ἀναβέβηκε δ' ἢ τις ἢ οὐδεὶς κω παρ' ἡμεῶς αὐτῶν. Plat. Apol. 17 B: ἢ τι ἢ οὐδὲν εἰρήκασιν. — οἶδα, ich

kenne. — ὠθοῦντες, verdrängen. — προσαγωγή. So προσάγειν I, 3, 8.

46. ἴσως — εἴποι τις, τί δῆτα. Vergl. V, 4, 35. — τοιαῦτα — ὄντα. Man erwartet danach ὥς oder ὥστε μὴ — δεῖν. Es folgt aber ὥς μὴ — δέον, als ob blossz ὅτι τὰ τοῦ πολέμου ἐγίνωσκον vorherginge, wozu jene Worte die nähere Erklärung geben. S. zu ὥς δεῖσον I, 6, 12. Wir haben also hier eine Vermischung zweier Constructionen. — τὸ εἰδέναι — τὸ πράττειν. S. zu I, 3, 5. Was dort von den Neutris der Pronomina adjectiva gesagt ist, gilt auch vom Artikel beim Infinitiv. — σπανίους ἰδεῖν, die selten zu sehen sind. Ueber den Infin. act. s. K. 55, 3, S. B. 140, 2. C. 562.

ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπνυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὥς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος, ὅτι ἂν τύχοιμι ποιῶν, ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλευέτω ὃ τι τις ὁρᾷ συμφορώτατον.

- 48 Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαξος ὁ συγγενής ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν· Ἡ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάννυ ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν
49 δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ κατώκνου σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κναξάρου, ἐλογίζομην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοιμι, ὥς οἰκειός τέ σοι ἐσοίμην καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὅποσον χρόνον βουλοίμην. καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν. μετὰ τοῦτο Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες.
50 μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ ἑάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ, οἶμαι, σχολή σοι ἦν ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίνωσκον.
51 ἐκ δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐθις Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σου ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδοῦσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον.
52 ὥς δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνθεν ὠρμήθημεν, ὁρῶν σε ἄμφ' ἵππους ἔχοντα, ἄμφ' ἄρματα, ἄμφ' μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτου σχολάσαις, τότε σε καὶ ἄμφ' ἐμὲ ἔξιν σχολήν. ὥς γε

47. δοκεῖ. S. zu ἔδοκον ἡμῶν I, 1, 1. — ὥς — ἀποροῦντος. S. zu I, 4, 27. — συμβουλευέτω ὃ τι τις ὁρᾷ = συμβ. τις ὃ τι ὁρᾷ.

48. ποτε φήσας. S. I, 4, 27. — πάννυ gehört zu ἐπεθύμουν. — ἀρξάμενος, von Anfang an.

49. ἐπεὶ — ποτε. S. IV, 1, 22 ff. — ταῦτα — συλλάβοιμι. S. zu III, 1, 28. — ὥς, abhängig von ἐλογίζομην, hinter den Bedingungssatz gestellt wie εἰ μὴ — ὥς II, 3, 3. εἰν — ὥς IV, 2, 23.

50. καὶ μάλα πεινῶσι, gar sehr Verlangen hatten nach —. — μόνον οὐκ, tantum non. — ἐν

ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν, auf den Händen trugen; in demselben Sinne μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν Plat. de Rep. X, S. 600. D. — ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν. Vergl. §. 52. — σοι συνεγίνωσκον, nahm es dir nicht übel.

51. ἔργον — ἦν, hieltes schwer, wie ἔργον νυκτὸς λύσαι ἵππους III, 3, 27. — μεταλαβεῖν. Vgl. §. 54: σου μέγρος μεθέξομεν. — θεραπεύειν — ἔδει, näml. σε.

52. ἔνθεν ὠρμήθημεν, d. i. ἐκεῖσε, ἐνθεν ὠρμ. Die Sache V, 4, 51: ἐνθεν περ ὠρμητο. — ἄμφ' ἵππους ἔχοντα, wie IV, 5, 15: ἄμφ'

μέντοι ἤλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς
 συλλέγεσθαι, ἐρίγνωσκον, ὅτι ταῦτα μέγιστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα
 καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο
 ἀφθουία τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενική- 53
 καμέν τε τὴν μεγάλην μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχεί-
 ριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἡγήκαμεν καὶ πάντα κατεστράμμεθα,
 καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθρὸς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσά,
 οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι ἐδεξιώσω
 με καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περιβλεπτος ἦν, ὅτι
 μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν εἰ μὲν ἔσται 54
 πῃ ὅπως οἱ πλείστοι ἄξιοι γεγεννημένοι πλείστον σου μέρος
 μεθέξομεν· εἰ δὲ μὴ, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλ-
 λειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.

Ἐπὶ τούτῳ ἐγάλασε μὲν ὁ Κύρος καὶ ἄλλοι πολλοί. Χρυ- 55
 σάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλὰ τὸ μὲν
 πρόσθεν, ὦ Κύρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερωῷ σαυτὸν παρῆες,
 δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θερα-
 πευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἔνεκα παρῆμεν. τὸ
 δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακτᾶσθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα
 συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ οὐ 56
 τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι, οὕς

ταῦτ' εἶχον. — τὸ — συλλέγεσθαι, erklärende Apposition zu ἡ — ἀγγε-
 λία. Ebenso Anab. II, 5, 22: ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἵτιος, τὸ τοῖς
 Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι. Vgl. oben III, 1, 20: ἡ — ἦτα — τὸ γνῶναι. — πάντας ἀνθρώπους, alle Welt, wie VI, 3, 15. Ueber die Sache s. VI, 2, 9. — τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς, statt τῆς ἡμετέρας, zur Bezeichnung, dass jeder von beiden volle Genüge haben werde.

53. μὰ τὸν Μίθρην. Bei ihm schwört auch der jüngere Kyros Oekon. IV, 24. Mithra ist der Sonnengott der Perser. S. d. Einleit. §. 23. — πολλοῖς διεπύκτευσά, erinnert an Horat. Sat. II, 6, 28: luctandum in turba. — περιβλεπτος, sehr angesehen. — ὅτι — διημέρευον, ein Scherz statt: weil ich nun bei dir war (was mir aber diesmal nichts weiter als Hunger und Durst einbrachte).

54. εἰ μὲν ἔσται πῃ ὅπως — μεθέξομεν, ohne Nachsatz. S. zu IV, 5, 10. — πάλιν αὖ. S. zu I, 6, 13. Artabazos hat IV, 1, 22 die Botschaft gebracht, wer von den Medern wolle, könne mit dem Kyros ziehen. Darauf spielt die hier folgende scherzhafte Äußerung an.

55. εἶπας, nämll. §. 46. — οὐχ ἡμᾶς — μάλιστα, sondern mehr als uns τὸ πλῆθος. — καὶ — ἔνεκα, schon aus eigenem Interesse.

56. τοῦτο, nämlich τὸ πλῆθος. Diese hat Kyros bereits für sich gewonnen ἐν τῷ φανερωῷ ἑαυτὸν παρῆχων; jetzt soll er auch Anderen sich widmen, die ihn zu Hause aufsuchen wollen, und dazu bedarf er eines Palastes, eines ἀρχεῖον, wie sie die Freunde §. 35 bereits erhalten haben. οὕς — εἶη, der Optativ, weil der Nebensatz eine allgemeine Bestimmung enthält. Vergl. I, 6, 19: ἃ μὴ — εἰδέειη. —

- καιρὸς εἴη, ἥδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἐστίας, οὐ οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις οὔτε ἥδιον οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν; ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὀρῶμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν καὶ σοῦ
- 57 δοκoύμεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδωσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθε Κύρος, πρῶτον μὲν Ἑστία ἐθύσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἰ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.
- 58 Ποίησας δὲ ταῦτα τὰ ἄλλα ἥδη ἤρχετο διοικεῖν. ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δ' οὕτως ἔχει αὐτῷ, ὥς πολεμιωτάτῃ ἂν γένοιτο, ταῦτα δὴ λογιζόμενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι.
- 59 γνοὺς δ', ὅτι οὐδαμοῦ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει, τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἀνθρώπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον
- 60 φιλήσοι τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμολογούσας ἢ παιδικὰ ἔργα φύσει ἡναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, οἵτινες δύνανται πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς καὶ βοηθεῖν, εἰ
- 61 τὶ ἀδικοῦντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δ' εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνούχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότην ἐπικούρου προσδέονται· οὐδεὶς

οὐ (substantivirt) auf ἐστίας bezogen: einer Sache, welche —. S. Kr. 61, 7, 9. — ἔξω. S. §. 26 zu εἶσω.

57. Ἑστία. S. I, 6, 1. — ἔπειτα, wie I, 4, 11. — ἐξηγοῦντο, näml. θύειν.

58. τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα, seine Lage. — τῇ μεγίστῃ. Ueber Babels Grösze s. zu §. 2 und Herod. I, 191. — ταῦτα δὴ λογιζόμενος. S. zu ὁρῶν δὴ I, 3, 2.

59. τίνας ἂν — ἔχοι, haben könnte, d. h. welche die φυλακὴ

περὶ τὸ σῶμα am treuesten besorgen würden. Denn mit γνοὺς δ' beginnt die nähere Ausführung der eben angegebenen Absicht.

60. εὐεργετοῦντα — αὐτόν, den Kyros. Dem Vorhergehenden würde sich statt τούτους (d. Eunuchen) besser anschliessen τούτοις, d. i. τῷ πλουτίζειν καὶ τῷ βοηθεῖν u. s. w. Vergl. VIII, 2, 2: χρήμασιν εὐεργετεῖν. S. d. Anhang.

61. διὰ τοῦτο hebt die Angabe des Grundes, die im vorhergehenden Participium liegt, hervor. Ages.

γὰρ ἂν ἦν, ὅστις οὐκ ἂν ἀξιόσκειν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρείττον ἀπείργοι· δεσπότη δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρωτεύειν καὶ τὸν εὐνούχον. ὁ δ' ἂν μά- 62
λιστα τις οἴηθείη, ἀνάλκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζῶων, ὅτι οἱ τε ὑβρίζονται ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἥττον γίγνονται, οἱ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερείσκονται, καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται. καὶ οἱ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἡρεμέστεροι 63
γίγνονται στερεισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσστατομένων, οὐδ' ἥττον τι ἱππικοί, οὐδὲ ἥττον τι ἀκοντιστικοί, οὐδὲ ἥττον φιλότιμοι. κατὰ δὲ 64
γίγνονται καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις, ὅτι ἔσωζον τὸ φιλόνεικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοῦ εἶναι ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι 65
δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἀνισοῖ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ. ταῦτα δὴ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντα τοὺς περὶ τὸ ξαντοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐποιήσατο εὐνούχους.

Ἥγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην 66
πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει, τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. εἰδὼς 67
οὖν Πέρσας τοὺς οἶκοι κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν,

VIII, 6: ὁ μὲν γὰρ Πέρσης, νομίζων, ἢν χρηματὰ πλείστα ἔχη, πάντ' ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσεσθαι, δια τοῦτο πᾶν τὸ ἀργύριον — ἐπειρᾶτο πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίζειν. — τι ἄλλο κρείττον, eine andere stärkere Macht. — ἀπείργοι, nāml. αὐτόν.

62. τοῦ μὲν — πολεμικοὶ δὲ — γίγνονται. Wegen μὲν — δὲ vgl. II, 2, 5. — ὑβρίζειν, ausschlagen.

63. ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, die ihnen durch das ἐκτέμνειν genommen wird.

64. κατὰ δὲ —, ὅτι. S. zu I, 4, 2.

65. εἰ — ἄρα, wenn etwa. — ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θ. von den Th. an. Kr. 56, 8, 6. — εὐνούχους Object, πάντας τοὺς — θεραπευτῆρας Prädicat. Diese θεραπευτῆρες übernehmen also die φυλακὴν περὶ τὸ σῶμα, die §. 58 beabsichtigt wurde. So wird der Artikel beim Prädicat verständlich: zu allen den (für nöthig gehaltenen) seine Person umgebenden Dienern.

- ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν
- 68 παρ' αὐτῷ δίαίταν. λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυφόρους, οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασιλεία, ὁπότε ἐπὶ χώρας εἴη· ὁπότε δὲ ἐξίει πον, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγ-
- 69 μένοι ἐπορεύοντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανοὺς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανοὺς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμνηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἴεν.
- 70 Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα διαμένει. σκοπῶν δ' αὖ, ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι, ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγίνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον, ὅπως μὴ ἀνήσουσι τὴν τῆς
- 71 ἀρετῆς ἄσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένειν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας, ὁπόσοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι ἐδόκουν αὐτῷ κοινωνοὶ
- 72 εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

"Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομιζομεν ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν καὶ οὔτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρῆψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίαν καὶ ἐν ταύ-

67. διὰ τὴν — τραχύτητα. Vgl. I, 3, 3: ἐν ὀρεινῇ οὖσῃ τῇ χώρᾳ. — αὐτουργοὺς, die den Boden selbst bearbeiten, nicht durch Sklaven bearbeiten lassen.

68. ἐπὶ χώρας, an Ort und Stelle, nicht etwa auswärts. Vgl. χώραν IV, 5, 37. — ἐξίει πον. S. zu V, 1, 24. Optativ wie I, 3, 10.

69. ὅπως ὅτι ταπεινότατοι — εἴεν. Von den Tyrannen heisst es Hier. V, 4: ἐνδεστέροις γὰρ οὐσί ταπεινότεροις αὐτοῖς (τοῖς ἀγαθοῖς πολιταῖς) οἰονται χρῆσθαι. Ueber die Stellung des Eroberers zu dem besiegten Volke spricht sich Kyros §. 73 u. 79 deutlich aus. Bei aller

Menschenfreundlichkeit, mit der Xen. den Kyros ausstattet, erhebt er ihn natürlich nicht über die Realität der gegebenen Verhältnisse.

70. ἡ πᾶσα ἀρχή, im Gegensatz zur Stadt Babylon; ἡ παρούσα ἀρχή will Dindorf. — ἐλάττονας, an Zahl. — συνεκτέον, in Ordnung zu erhalten.

71. οὕτως. S. zu I, 2, 2. — ἐμμένειν, näml. τούτοις. — ἐπικαίριοι. S. zu III, 3, 12.

72. τοῖς μὲν θεοῖς und νῦν μὲν ἔχομεν. Die Gegensätze §. 74: an uns liegt es, das Gewonnene nicht wieder zu verlieren. — χάρις. Vergl. IV, 2, 22.

ταῖς κατασκευάς. καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω 73
 ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀδιδὸς ἐστίν,
 ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῶ, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ τὰ σώ-
 ματά τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. οὐκ οὐν ἀδικία γε ἔξετε
 ὅτι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλανθρωπία οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε
 ἔχειν αὐτούς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γινώσκω, ὅτι, 74
 εἰ μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ θραδίουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώ-
 πων ἡδυνάθειαν, οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώτατον,
 τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεῦναι ἡδυνάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγον
 ἀξιόους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν
 στερηθήσεσθαι. οὐ γάρ τοι τὸ ἀγαθοῦς ἄνδρας γενέσθαι τοῦτο 75
 ἀρκεῖ ὥστε καὶ διατελεῖν, ἣν μὴ τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμε-
 λῇται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος
 ἄξιαι γίνονται καὶ τὰ σώματά γε αὐτὰ τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν
 τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ θραδίουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει, οὕτω καὶ
 ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν
 ἀνῇ τὴν ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται.
 οὐκ οὐν δεῖ ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ προϊέναι αὐτούς. 76
 μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπραῖσαι, πολὺ δ'
 ἔτι μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολ-
 λάκις τῷ τόλμῳ μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα
 κατέχειν οὐκ ἔτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας
 οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίννεται. ἂν χορὴ γιννώσκοντας 77
 νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τάδε τὰ γὰρ κτή-
 σασθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι, ὅταν πλεῖστά τις ἔχη, τότε πλεῖστοι
 καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμιοι γίνονται, ἄλλως

73. πολεμούντων, gen. abs.: wenn man —, wie III, 3, 54, oder auch abhängig von πόλις. Ueber die Sache vergl. §. 36.

74. τὸ — ἐκ τοῦδε, für die Zukunft oder die Zukunft anlangend, näml. ἔστω. — εἰ μὲν. Der Gegensatz schwebt vor, wird aber im Folgenden nicht ausdrücklich ausgesprochen. φημι, als ob οὕτως ἐγὼ γινώσκω, ὅτι nicht bereits vorausgegangen wäre: eine pleonastische Anwendung von φημι, wie sie dem Lateiner bei putare, existimare u. a. geläufig ist; Zumpt 750. — στερηθήσεσθαι, passivisch.

75. τοῦτο hebt τὸ — γενέσθαι kräftig hervor. Vergl. §. 79. Auf γενέσθαι, geworden sein, insofern darin zugleich das Sein liegt, bezieht sich nachher αὐτοῦ. — οὐ — ἀρκεῖ, genügt noch nicht, d. h. bewirkt noch nicht. — διατελεῖν, näml. ὄντας ἀγαθοῦς. — ὥσπερ καὶ — οὕτω καὶ. S. zu I, 5, 1. Ueber den Gedanken vergl. Memor. I, 2, 19. — καὶ — γε. S. zu III, 1, 20.

76. τὸ αὐτίκα ἡδὺ. S. zu τῶν παραντίκα ἡδονῶν I, 5, 9. — προϊέναι αὐτούς, sich überlassen, sich hingeben. — οὐκ ἔτι, wie I, 5, 8.

- τε καὶ παρ' ἀκόντων τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχῃ. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἶσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλευσάντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευ-
 78 θέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἀρχεῖν ἀξιοῦν. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψυχούς καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειραῖσθαι δεῖ ἐν
 79 τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τούτοις, οὐστίνας ἐργάτας ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας, ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφηγήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μήποτ' ἐρήμους ὅπλων γίνεσθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι τοῖς αἰ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων
 80 οὔσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἂν βούλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπραῖσαι ἂν ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἐτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦντας καὶ ἐπιμελουμένους, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσοῦτ' ἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσ' ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπῇ· οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐδὲν οὕτω πολυτελεῶς παρα-
 81 σκευασθεῖν ἂν, ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δέ, ὃν μὲν μάλιστα ἀνθρωποὶ ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρασκευάκεν, ὥς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτὸς τις αὐτῶ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτ' πλεονεκτήσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου, ὥς πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύξεται καὶ

77. ἔχομεν, näml. τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν.

78. αὐτοῖς, näml. ἡμῖν, im Gegensatz zu dem vorhergehenden τοὺς — θεοῖς. — βελτίονας ὄντας — ἀξιοῦν, besser sein zu wollen, indem wir herrschen, als die, über welche wir herrschen. S. V, 3, 14 zu παρῖναι. — μεταδιδόντας. Ueber die Wiederholung des Verbums s. zu III, 1, 37.

79. οὐστίνας. S. zu II, 1, 21. — αὐτούς, näml. ἡμᾶς. — ταῦτα Object, ἐλευθερίας u. εὐδ. ὄργανα

Prädicat. — τούτοις, wie τοῦτο §. 75. Dieselbe Ansicht über die Stellung des unterjochten Volkes zu dem herrschenden ist die der Spartaner bei Xen. de Rep. Lac. VII, 2. XII, 4.

80. ἐπ' αὐτὰ ἀπῇ, von der Anstrengung zum Genusse hin. Was Cobet verm. ἐπ' αὐτὰ ἤ wird wohl das Richtige sein. — ὄψον. Vergl. I, 5, 12. — τοῦ δεόμενον τυγχάνειν, Gen. des Infin. von δεόμενος τυγχάνω.

81. τις, man. — βίου, Lebensunterhalt. — ὥς = ὥστε.

διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἡδιστον ἀναπαύσεται. ὣν ἕνεκά φημι χρῆναι νῦν 82 ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἡδιστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ οὕτω γε χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν. ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιέμεθα 83 κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι, ἐπεὶ κεκτῆμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἣν πονηροὶ ὦσι; καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκεν ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τρέφειν 84 μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκῶν φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχυρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἷα αὐτὸν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ 85 τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ἄνδρες, ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν

83. ἔχοντες, im Deutschen das verbum finitum: welchen Vorwand wir hätten, wenn wir es uns zu Schulden kommen liessen u. s. w. S. zu προσήσομαι VII, 1, 13. — ἀλλ' vor ὅτι hier und nachher: oder, wobei der Griechen den Gegensatz zu der vorhergehenden Frage in das Auge faszt. So steht Memor. IV, 2, 10 viermal ἀλλὰ μὴ, oder etwa —? S. unten VIII, 4, 9. — ἔπειτα. S. zu Memor. I, 2, 26: εἴτα, εἰ μὲν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτην ὁ κατηγορὸς αἰτιάται; So führen ἔπειτα und εἴτα oft eine Frage der

Verwunderung ein, die eine vorhergehende Frage oder Behauptung als widersinnig nachweisen soll: also —?

84. αὐτοὶ δὲ — οὐ δορυφορήσομεν; Dasz dieser Satz der Form nach selbstständig zu nehmen und sich nicht dem εἰ unterordnet, sieht man daraus, dasz οὐ, nicht μὴ steht: wir selbst aber wollen uns nicht —? — οἷα, αὐτόν τινα — ὑπάρχειν, wie die, dasz man selbst — ist. — προσήκει, kommt zu.

85. ποῦ, wie I, 3, 10. — ἐν Πέρσαις, in Persien, wie I, 3, 3. — ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις. S. I, 2, 4: ἢ

παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν
 86 τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἷς ἂν ἡμῶν γίγνωνται,
 ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλό-
 μενοι τοῖς παισὶν ὥς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέ-
 χειν, οἳ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλονται ῥαδίως πονηροὶ γί-
 γνουντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μῆτε ὀρῶντες μῆτε ἀκούοντες, ἐν
 δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

VIII.

- 1 Κύρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας
 καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε
 κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ·
 οἳ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μήποτε αὐτοὺς
 τὰγαθὰ ἐπιλείψει, Κύρός τε μοι δοκεῖ νῦν συμβουλευεῖν ἡμῖν
 ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ
 2 μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν πόλις πολεμία
 ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίη; τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων

ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα. — παρόν-
 τας, nähere Bestimmung zu ἐμὲ
 ὀρῶντας κατανοεῖν.

86. αἰσχρὸν μὲν μηδὲν — ἀκούον-
 τες. Ueber die Sache vergl. Anab.
 I, 9, 3: ἐνθά πολλὴν μὲν σωφροσύ-
 νην καταμάθοι ἂν τις, αἰσχρὸν οὐ-
 δὲν οὐτ' ἀκούσαι οὐ τε ἰδεῖν ἔστι.

1. Inhalt: Chrysantas lobt den
 Gehorsam als das beste Mittel zur
 Erhaltung wie zur Gewinnung der
 Herrschaft und empfiehlt deshalb,
 sich täglich am Hofe des Kyros
 einzufinden. Viele Andere stimmen
 ihm bei. Die höchsten Beamten
 sucht Kyros sich selbst zu bilden,
 indem er ihnen mit gutem Beispiel
 vorangeht. Diesen vertraut er die
 einzelnen Theile der Verwaltung
 an, um Musze zur Leitung des
 Ganzen zu haben. Wer vom Adel
 nicht am Hofe erschien, den ver-
 anlasste oder nöthigte er dazu, die
 Erscheinenden bemühte er sich zur

Tugend hinzuführen, insbesondere
 zur Gottesfurcht, Gerechtigkeit,
 Züchtigkeit, Bescheidenheit, Ent-
 haltbarkeit. Auch in der Jagd
 und anderen edlen Künsten übte
 er sie ebenso wie sich selbst und
 hielt auch sonst auf äusseren
 Schmuck und Anstand. Die zur
 Knechtschaft bestimmt waren, hielt
 er fern von den freien Uebungen,
 liesz es aber für ihr äusseres Wohl-
 befinden an nichts fehlen. Die
 Vornehmsten unter den Assyriern
 suchte er sich zu Freunden zu
 machen.

1. οἳ τε γὰρ πατέρες — Κύρος
 τε —, denn wie die Väter —
 so — Kyros. So dient τὲ — τέ
 öfter dem Vergleich. S. zu Me-
 mor. I, 3, 1. II, 1, 9. Unten VIII,
 2, 14.

2. ὑπὸ μὴ πειθομένων. Ueber
 dasselbe Thema verbreitet sich
 Xen. am ausführlichsten Memor. IV,

διαφυλαχθείη; ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στρατεύμα νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὴν ἄρ-
ξονται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς σωτηρίας βουλευέσθαι; τί δ' ἂν
ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ μὴ πειθομένων; ποῖαι δὲ πόλεις
νομίμως ἂν οἰκήσειαν; ἢ ποῖοι οἴκοι σωθείησαν; πῶς δ' ἂν
νῆες ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο; ἡμεῖς δὲ ἂ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ 3
τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πελθεσθαι τῷ ἄρχοντι;
διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρε-
γινόμεθα, ἀθροοὶ δὲ τῷ ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἦμεν,
τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν
μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπραττεῖν
τὰ ἀγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασῶζειν
ἂ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν ἐστὶ. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν 4
ἦρχον μὲν οὐδενός, ἦρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκευάσθη οὕτω
πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειό-
νων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιῶσθε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω
καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη. τοσοῦτον δὲ δια-
φέρειν δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπό-
ταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ', εἴπερ ἀξιούμεν ἐλεύθεροι εἶναι,
ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ πλείστον ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε
δ', ἔφη, καὶ ἐνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα
τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πελθεσθαι ταύτην ἥμιστα τῶν πολε-
μίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμὲν τε οὖν, ὥσπερ Κῦ- 5
ρος κελεύει, ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκησόμεν τε δι' ὧν μάλιστα
δυνησόμεθα κατέχειν ἂ δεῖ, παρέχωμὲν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι
Κύρῳ ὃ τι ἂν δέη. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρή, ὅτι οὐ μὴ
δυνήσεται Κῦρος εὐρεῖν ὃ τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται,
ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπεὶπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει καὶ οἱ αὐτοὶ
εἰσὶν ἡμῖν πολέμιοι.

4, 14ff. — οἰκήσειαν, verwaltet werden, wie Memor. I, 2, 64. Hellen. IV, 8, 5. VII, 5, 5. S. zu Hellen. I, 6, 32.

3. οὕτως nach εἰ, wie III, 3, 25 nach ἐπεὶ, unten §. 30 noch ὅταν im Vordersatze: so = dann.

4. οἷς ἂν ἡμᾶς, näml. πελθεσθαι. — ὅσον. S. zu VI, 2, 19. Auch hier liegt ein Vergleich zu Grunde: als unsere Stellung eine edlere ist als die der Sklaven. —

οἱ μὲν δοῦλοι — ἡμᾶς δὲ. Ueber μὲν — δὲ s. zu I, 1, 4, wo diese Partikeln ebenso wie hier angewendet sind. — ταύτην, wie τοῦτο VII, 5, 75. Xen. hat hier Athen im Auge. Vergl. Memor. III, 5, 14ff. IV, 4, 15. S. d. Einleit. §. 3.

5. τόδε τὸ ἀρχεῖον, den Palast des Kyros. — ὃ τι ἂν δέη, näml. χρῆσθαι. — οὐ μὴ, sicherlich nicht. S. zu III, 2, 8. — ὃ τι, wozu. — χρήσεται, näml. ἡμῖν;

- 6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλλοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους αἰεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅτι ἂν βούληται, ἕως ἀφείη Κῦρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ 7 βασιλεῖ ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτά καὶ οἱ μετ' ἐκείνων βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες.
- 8 οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ ἄλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται, ὅταν δὲ χείρων, φανυλότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κῦρον οἱ ἐντιμοὶ σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν 9 πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκатаστρεψαμένων τὴν ἀρχήν.
- Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν ἄλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελητάς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτημάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίαίταν ἐπιτηδείων ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλ- 10 τιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὥς βέλτιστοι ἔσονται οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ἦδει γάρ, ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίνωσκεν ἐκ τούτων καταστατέον

aber αὐτῷ wie ἡμῖν sind dat. commodi oder hängen von ἐπ' ἀγαθῷ ab: zu seinem — zu unserem Vortheil.

6. οὕτω δὴ. S. zu III, 3, 25. — ἐπὶ θύρας, bei Hofe. — ὁ τι ἂν, wie §. 5. — ποιοῦσι —, θεραπεύουσι. Wegen des Asyndeton s. zu III, 3, 26. Die Phrase θεραπεύειν τὰς θύρας, bei Hofe aufwarten ebenso VIII, 3, 47. 6, 14. Vergl. nachher §. 18.

7. ἐν τῷ λόγῳ, näml. VII, 5, 72 ff. — καταστησάμενος, seine Einrichtungen gemacht hat, wie VIII, 6, 9. — ταῦτά, als ob nicht ὥς, sondern ἀ oder ὅσα vorherginge.

8. καὶ — ὥσπερ καί. S. zu I, 5, 1. — συνδόξαν, accus. absol. S. zu δέον IV, 6, 3.

9. ἔργων, (öffentliche) Arbeiten. — βέλτιστ' — χρῆσθαι zu verbinden.

10. συμφύλακας — οἱ. Vergl. VIII, 6, 11: συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἑμοί. — τούτους, im Casus wohl von οὓς beeinflusst, für οὗτοι, wobei etwa vorschwebte: ἄλλοις ἐπέτρειπεν, wofür dann mit dem epinaleptischen τούτου eine andere Wendung eintritt. — οὐκέτι, wie I, 5, 8. — τοῦτο, Subject, ἔργον, Prädicat. — σὺν οἷσπερ κίνδυνοι, näml. αὐτῷ ἔσονται.

εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που ἄνευ αὐτοῦ, ἥδει, ὅτι 11
ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν
φύλαξι καὶ σατραπαις ἥδει ὅτι τούτων τισὶν εἶη χρηστέον καὶ
πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις
ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ 12
ὄντων μὲν οὖν οἷων δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλείστα πρά-
ξεις ἡμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ ἔξιν. εἰ δ' οὗτοι
εἶεν οἷους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. ἐνέδυν μὲν οὖν
οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν
καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι
μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ τὰ καλὰ
καὶ τὰ γὰρ ἀῖμα. ὥς δὲ ταῦτα διανοήθη, ἡγήσατο σχολῆς προ- 13
τον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι.
τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προ-
νοῶν, ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν·
τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτὸν αἰετὶ ἔχειν
ἥδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖ-
σθαι. οὕτω δὲ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικά καλῶς 14
ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν
σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέ-
λονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλιάρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρί-
αρχοὶ δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως οὐδείς ἀτημέλητος γίγνεται,
οὐδ' ἦν πάνυ πολλὰ μυριάδες ἀνθρώπων ᾧσι, καὶ ὅταν ὁ
στρατηγὸς βούληται χρῆσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ, ἦν τοῖς
μυριάρχοις παραγγείλη· ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ 15
Κύρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικάς πράξεις· ὥστε καὶ
τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μὴδὲν τῶν οἰκείων ἀτη-
μελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλείω ἢ ἄλλος
μῖα οἰκία καὶ μῖα νεὼς ἐπιμελούμενος. οὕτω δὲ καταστη-

11. μεγίστοις — εἰς, sehr wichtig zu oder für.

12. ὅλων δεῖ, d. i. τοιούτων, οἷους δεῖ. — ἡμελλον εἶναι, debent fieri. — ἔσεσθαι, wie vorher ἔξιν. — ἐνόμιζε εἶναι, adhibendum sibi existimabat. S. zu Oekon. XX, 29. Oben zu II, 4, 22. Kr. 55, 3, 15.

13. τῶν κρατίστων, wofür nachher τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας. — καὶ vor τελεῖν mit Bezug auf προσόδων.

— ἀμφὶ ταῦτα — ἔχειν, wie IV, 5, 15.

14. καὶ vor ἡ σχολή: und doch zugleich. — ὥς — τὰ πολλὰ, plerumque. S. I, 6, 37. II, 1, 30. — οὐδ' ἦν, ne tum quidem, si.

15. συνεκεφαλαιώσατο, fasste zusammen, centralisirte. — τὰς οἰκονομικάς πράξεις, wofür §. 14 τὰ οἰκονομικά: die Geschäfte der Verwaltung. — ἐγένετο. S. zu V, 2, 12.

σάμενος τὰ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

- 16 Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἥρχeto δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι οἷους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρῆεν ἐπὶ τὰς θύρας, τούτους ἐπέζητει, νομίζων τοὺς μὲν παρόντας οὐκ ἂν ἐθέλῃν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν πράττειν καὶ διὰ τὸ παρὰ ἄρχοντι εἶναι καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι ὁρῶντ' ἂν ὅ τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν βελτίστων· οἱ δὲ μὴ παρῆεν, τούτους ἡγείτο ἢ ἀκρατεῖα τιλὴ ἢ
- 17 ἀδικία ἢ ἀμελεία ἀπειναι. τοῦτο οὖν πρῶτον διηγησόμεθα, ὡς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρῆναι. τῶν παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἦκον
- 18 ἂν εὐθύς οἱ στερόμενοι ὡς ἡδικημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγείτο προσεθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἥττον
- 19 δὲ ἐχθρῶς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἡνάγκαζε παρῆναι. εἷς μὲν τρόπος διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρῆναι· ἄλλος δὲ τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος
- 20 δὲ τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν· ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι ἄλλῳ ἐδίδου, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρῆναι· καὶ οὕτως ἐγίνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος

16. κοινῶνας. Diese ihm eigenthümliche Form braucht Xen. neben der gewöhnlichen (κοινωνός) auch §. 25. 38. 40. — πρῶτον μὲν. Dieses μὲν wird §. 21 noch einmal aufgenommen, worauf dann δὲ folgt, — ἱκανοὶ — τρέφεσθαι. Reiche und Vornehme, die am Erscheinen bei Hofe (ἐπὶ τὰς θύρας, wie §. 6) durch nichts gehindert würden. — οὐκ ἂν — οὐδὲν ἂν. S. zu II, 1, 6. Beide ἂν gehören zu ἐθέλῃν.

17. ἐκέλευσεν ἂν. S. zu ἐνεπετάωντες ἂν I, 6, 40. Ebenso nachher ἦκον ἂν. — φοιτῶντος, nämlic. ἐπὶ τὰς θύρας, — ἐπεὶ — γένοιτο. Ueber d. Opt. s. zu I, 3, 10.

18. οὐκ ἐσχόλαζε, d. i. er wollte keine Zeit für sie haben. — θεραπεύειν, nämlic. αὐτόν, ohne Zusatz wie vorher φοιτῶντος. Vgl. §. 6. — κολάζων, puniendo.

20. μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης, stärkste Art des Zwanges. Nach ἦν ist kein ὅδε oder ὅτι zu vermissen. Ebenso Anab. VI, 1, 8: ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν, ὁ μὲν — σπεῖρει. Vergl. über das Fehlen von ὅτι zu Memor. II, 1, 17. — εἰ — ὑπακούοι. Das Subject dazu ist aus dem folgenden τοῦτον zu entnehmen. — ἂν — ἐδίδου, wie ἐκέλευσεν ἂν §. 17. — δύνασθαι. Man erwartet eher βούλεσθαι (Hertlein). — ἐν τῷ δέοντι, im

ἀντὶ ἀρχήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεύς, ἦν τις ἀπὴ οἷς παρεῖναι καθήκει.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο. τοὺς δὲ ²¹ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμιζε μάλιστα ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, [ἐπεὶ περ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι,] εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρωτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει ²² καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γινώσκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς ²³ θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυνεν ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι, ὕμνει τε αἰεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ ἔθυνεν ἂν ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἴποιεν. οὕτω ²⁴ δὴ τὰ τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ αἰεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτα οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἦν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κῦ- ²⁵

nöthigen Falle. — οἷς nach collectivem τις.

21. [ἐπεὶ περ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι]. Diese Worte sind dem Zusammenhang fremd, auch wenn man ἐπεὶ περ — εἶναι mit Bornemann hinter εἰ αὐτός einreicht. Mochte Kyros rechtmäßiger oder unrechtmäßiger Herrscher zu sein glauben, sein Beispiel blieb immer das beste Mittel, seine Unterthanen zum Guten anzuspornen, ja er hätte dies sogar noch in höherem Grade zu thun für nothwendig halten müssen, wenn er seine Herrschaft für unrechtmäßig hielt. Was den Gedanken anlangt, so vergl. die Ansicht des Sokrates über die Macht des guten Beispiels Mem. I, 2, 3. 8 u. a.

22. μὲν γὰρ ἐδόκει, denn er glaubte zwar. — καὶ, auch schon. — βλέποντα νόμον, ein sehendes, wie wir etwa von einem lebendigen Gesetz reden. Cic. de

Leg. III, 13: magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum.

23. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. Vergl. I, 6, 3: ὅτι — πρακτικώτερος εἴη — ὅστις — ὅτε τὰ ἄρσιτα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμῶτο. — καὶ τότε — οἱ μάγοι. Nach Schneider und Heeren war IV, 5, 51. 6, 11. VII, 3, 1. 5, 35 von Medischen Magiern die Rede. Damit stimmt die Angabe bei Duncker Gesch. d. Alterthums I, 343, dass die Medische Institution der Magier, als die Perser der Herrschaft der Meder ein Ende machten, zugleich mit anderen Sitten und Einrichtungen von den Persern übernommen wurde.

24. οὕτω gehört zu κατασταθέντα: diese damals getroffene Einrichtung. — τῷ αἰεὶ ὄντι, dem jedesmaligen. — ταῦτα, in eifriger Verehrung der Götter nach Anordnung der Magier.

- ρος τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούντων· πρὸς δὲ τοῦτοις ἐλογίζετο, ὥς, εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἥττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ
- 26 ἑαυτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινωνῶν. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδὲνα μῆτε φίλον ἀδικεῖν μῆτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὀρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾧετ' ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι,
- 27 διὰ τοῦ δίκαιον δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερός εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὥς μὴτ' εἰπεῖν ἂν μῆτε ποιῆσαι μηδὲν
- 28 αἰσχυρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἀνθρώποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἅς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέ-
- 29 λουσιν ὀρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστα ἂν ᾧετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθόμενους φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γινώσκων δ' οὕτω
- 30 καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὀρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἱ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανε-
- 31 ροὶ εἶναι. διήρκει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὥς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχυρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώ-
- 32 φρονας καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεί. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστα

25. εὐσέβειαν — ἀγαθόν, wie ἀγαθόν — τοὺς πόνοὺς II, 1, 29. — λογιζόμενος. Der hier ausgesprochene Gedanke war den Römern ebenso geläufig als den Griechen. Horat. Carm. III, 2, 26: vetabo, qui Cereris sacrum Vulgarit arcanae, sub isdem Sit trabibus fragilemque mecum Solvat phaselon. Saepe Dispiter Neglectus incesto addidit integrum. — ὥς — ἐθέλειν. S. zu I, 6, 18. — κοινῶνες. S. zu §. 16.

26. ἰσχυρῶς ὀρῶν, fest in's Auge fassend. Vergl. II, 2, 8. Es steht aber hier das Participium, als ob

vorausginge φανερῶς δὲ καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενος. — διὰ τοῦ δίκαιον — πορίζεσθαι, näml. κέρδη, d. i. = δίκαια κέρδη πορ.

28. μὴ — ὅτι. S. zu VII, 2. 17. — οὓς —, τοὺς, d. i. τούτων, οὓς —, τοὺς. — ἀνταιδεῖσθαι — ὀρῶντες. Meyer: wiederum mit schamhaften Augen ansehen.

30. ὅταν — οὕτω. S. zu III, 3, 25. — ᾧ μάλιστα — ὑβρίζειν, wie einem Selbstherrscher.

31. ὥς — φεύγοντας, indem er meinte, dasz. S. zu I, 4, 21.

32. ἐγκράτειαν. Von §. 25 an

ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν
 παραντίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν
 ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. τοιγαροῦν 33
 τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρό-
 των εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ
 εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνωσ' ὃν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε
 ὀργιζόμενον κραυγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλῳ, ἀλλὰ
 ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον. 34
 τῆς πολεμικῆς δ' ἔνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὐσπερ
 ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην
 ἀσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ 35
 γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι
 διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνερ-
 γοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλο-
 τιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόρους καὶ 36
 ψύχην καὶ θάλαπην καὶ λιμὸν καὶ δῖψον δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα
 μάλιστα προσεΐθιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν.
 ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελ- 37
 τίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον,
 καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς
 ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς
 μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε 38
 μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δέ, ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι

bis hierher wird von den Tugenden
 gehandelt, die in der Sokratischen
 Lehre die erste Stelle einnehmen,
 nächst der εὐσέβεια die δικαιοσύνη,
 ἐγκράτεια, σωφροσύνη. Nur die ἀν-
 δρεία fehlt, deren Erwähnung nicht
 hierher gehörte. — τῶν παραντίκα
 ἡδονῶν. S. zu I, 5, 9. — σὺν τῷ
 καλῷ, in Uebereinstimmung mit
 dem —, wie VIII, 2, 23: σὺν τῷ
 δικαίῳ — σὺν τῷ καλῷ, I, 3, 17: σὺν
 τῷ νόμῳ. — τῶν εὐφροσυνῶν hängt
 ab von der Präposition in προπονεῖν.
 wobei πρῶτον ähnlich pleonastisch
 wie Hell. III, 3, 10: ἀκοῦσαι πρῶ-
 τον ἐβούλοντο τοῦ Κινάδωνος —,
 πρὶν αἰσθῆσθαι αὐτούς.

33. ἐπέγνωσ' — ἂν. S. zu III,

3, 70. — εἰς κάλλος ζῆν. Vergl.
 zu Ages. IX, 1: τῷ — εἰς κάλλος βίω.

34. ταῦτα, nämlich τὰ τῆς πολεμι-
 κῆς, wie Memor. III, 6, 10 αὐτῶν
 auf πολέμον geht. S. zu I, 3, 16.
 — καὶ — δέ. S. zu I, 1, 2.

35. ἐπόχους, sattelfest wie I,
 4, 4. Dort vergl. auch ἀπὸ τῶν
 ἵππων. Denn bei ἐνεργούς ist an
 Speerwerfen u. dergl. zu denken.

36. φέρειν sowie ἐγκράτειαν hän-
 gen von προσεΐθιζε ab, πόρους u.
 die folg. Accusative von φέρειν. —
 κοινῶνας. S. zu §. 16.

37. καὶ ὅτι, d. i. καὶ τούτῳ (δῆ-
 λον), ὅτι. — τὰς μελέτας, die (dazu
 gehörigen) Uebungen.

38. μένειν ohne οἴκοι, wie zwei-

- ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ οὔτε αὐτός ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δεῖπνον ἤρειτο οὔτε ἵπποις ἀγνυμένοις σίτον ἐνέβαλλε· συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν
- 39 θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ τὴν αἰετὴν μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὔστινας μάλιστα ὁρῶν τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανείη τῷ Κύρῳ.
- 40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κυρίου δοκοῦμεν, ὥς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ᾗετο χρῆναι αὐτούς. στολὴν τε γοῦν εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρούπειν ἐδόκει, εἴ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ
- 41 καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσὶ. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσέτετο, ὥς εὐοφθαλ-

mal I, 2, 12. — ἐν τοῖς παραδείσοις. Solche Gärten hatten die Perserkönige überall, wo sie residierten, u. sie waren πάντων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν μεστοί, ὅσα ἡ γῆ φέρειν θέλει. Oekon. IV, 13. — τρεφόμενα. Stellung des Participiums wie VI, 1, 18. — πρὶν ἰδρῶσαι. So der jüngere Kyros Oekon. IV, 24: ὁμνυμί σοι τὸν Μίθρην, ὅταν περ ὑγιαίνω, μηπώποτε δειπνῆσαι πρὶν ἰδρῶσαι ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργων μελετῶν. — ἐνέβαλλε, näml. εἰς τὴν φάτιν, wie VIII, 6, 12.

39. ἔδραις. Vergl. VIII, 4, 3. Oekon. IV, 8: καὶ οὐς μὲν ἀν' αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην τε τὴν χώραν παρεχομένους καὶ ἐνεργὸν οὖσαν τὴν γῆν —, τοῖς μὲν χώραν τε ἄλλην προστίθησι καὶ δάροις κοσμεῖ καὶ ἔδραις ἐντίμοις γεραίρει.

40. τοῦ Κυρίου. Ueber die Constr. s. zu V, 2, 18: ἐνερόησε — αὐτῶν

— ὥς. — δοκοῦμεν wie I, 1, 1. — τούτῳ. So führt τούτο, zuweilen auch ἐκεῖνο, einen folgenden Infinitiv ein: Oekon. XII, 10: τοῦτο γὰρ δὴ ἐγὼ παντάπασιν οὐ διδασκτὸν ᾄμην εἶναι, τὸ ἐπιμελῆ εἶναι. Vergl. VIII, 3, 19. — στολὴν τε. S. zu §. 41. — Μηδικήν. Auch Herod. I, 135 erzählt, dasz die Perser Medische Kleidung annahmen. — κοινῶνας. S. zu §. 16. — μεγίστους. S. zu V, 1, 5.

41. ἐν οἷς μάλιστα, in quibus potissimum (mehr als in anderen Sch.). Vergl. Oekon. X, 2: ὑποδήματα δ' ἔχουσιν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκοῖν εἶναι ἢ ἐπεφύκει. — λαθεῖν — ὑποτιθεμένους τι, ohne dasz es bemerkt wird, etwas unterlegen kann. — καὶ — δέ entspricht dem τε nach στολὴν §. 40 u. tritt nach den Zwischensätzen kräftiger ein als ein einfaches καὶ oder τέ. Wegen ὑποχρίεσθαι — τοὺς ὀφθαλμούς vergl. I, 3, 2.

μότεροι φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὥς εὐχρωότεροι ὀρῶντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καί, ὥς μήτε πτύοντες 42 μήτε ἀπομυτιττόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θεῶν μηδενός, ὥς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχο- μένοις.

Οὗς μὲν δὴ ἀρχεῖν ᾤετο χοῖναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατε- 43 σκεύασε καὶ μελέτη καὶ τῷ σεμνῶς προσεσθάναι αὐτῶν· οὗς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὐτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρῶρα οὐτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέ- τρεπεν· ἐπεμελεῖτο δέ, ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσονται ἐλευθερίων ἔνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύ- 44 νοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεῖα εἴη, ἤγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστε ἐμφάγοιεν τι, ὥς μὴ βουλιμιῶν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἀριστοὶ πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν, ὅπως ἀναμφιλόγως αἰεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν κατε- 45 σκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίν- δυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐθάρρει· καὶ γὰρ ἀνάκλιδας ἤγειτο εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδεὶς αὐτῷ οὐτε νυκτὸς οὐτε ἡμέρας. οὗς δὲ κρατίστους τε ἤγειτο καὶ ὀπλισμένους καὶ 46 ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχον-

42. πτύοντες. Vergl. I, 2, 16. — μηδὲ, und (auch) nicht einmal. — μεταστρεφόμενοι. Vergl. Lykurgs Vorschrift de rep. Lac. III, 4: σιγή — πορεύεσθαι, περιβλέπειν δὲ μηδαμοῦ, ἀλλ' αὐτὰ τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ὀρᾶν. — οὐδὲν θαυμάζοντες, im Sinne des Horazischen nil admirari. — φέρειν, beitragen.

43. δι' ἑαυτοῦ, durch sein Beispiel trieb er sie an. Hierzu bildet nachher den Gegensatz οὐδένα παρῶρα. — ἐλευθερίων ἔνεκα μελετημάτων, quod attinet ad studia liberalia, wie auch wir: um der (ihnen

versagten) freien Uebungen willen. Vergl. ἐκείνον ἔνεκεν III, 2, 30.

44. πατέρα. Vergl. VIII, 2, 9. — ὅπως — διατελοῖεν. Obwohl ἀνδράποδα nicht immer in so ganz verächtlichem Sinne steht, so scheinen doch die Worte, auch als Bemerkung im Sinne des Schriftstellers, gar seltsam und sind wohl nur der ironische Zusatz eines Abschreibers.

45. ἀσυντάκτους. Den Gegensatz giebt nachher ὀπλισμένους καὶ ἀθρόους.

46. καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν, für καὶ ὧν τοὺς μὲν. S. zu V, 2, 15. —

- τας ἡσθάνετο ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν· καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλὰκις συνεμίγνυνσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἰ τι καὶ χρῆσθαι ἐμελλεν αὐτοῖς· ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν
- 47 αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν, ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος καὶ κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσίεσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα
- 48 φανερόν εἶναι ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου· ἐν δ' ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κράτισταν εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι.
- 2 Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἰε τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἡδύνατο μάλιστα ἐνεφάνιζεν, ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾶδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις, οὕτω καὶ τοὺς γνωσθέντας, ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγού-
- 2 μένων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπονεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερός εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο θηρεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ, ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον

ὑπὸ τούτων geht auf οὗς zu Anfang des §. Ueber οὖν nach den vielen Zwischensätzen s. zu V, 1, 6.

47. τὰ ἀπὸ τούτων, das, was von diesen ausging, d. i. das Verhalten dieser gegen ihn. — ταύτην Object, κατάλυσιν Prädicat.

2. Inhalt: Kyros war leutselig, theilnehmend am Glück wie am Unglück seiner Freunde, theilte mit besonders kluger Berechnung von seiner Tafel mit, die ausgezeichnet war, und machte viele und reiche Geschenke. So wurde es ihm möglich viele Ohren und Augen im Reiche zu haben, die über seine und seines groszen Reiches Sicherheit wachten. Da er seine Aufgabe als die eines guten Hirten erkannte,

so besasz er in seinen Freunden unermeszliche Schätze, wovon er dem Krösos einen glänzenden Beweis lieferte. Er sorgte auch für die besten Aerzte und Arzneien und besuchte kranke Freunde. Sogar Eifersucht unter diesen zu erregen verschmähte er nicht als Mittel dazu, dasz sie vor Allen an ihm einen festen Halt suchten.

1. κακονόοις die nicht-contrahirte Form auch Anab. II, 4, 16. Hellen. II, 1, 2.

2. χρήμασιν zu verbinden mit εὐεργετεῖν. — τούτοις. S. zu VII, 5, 75 zu τούτο. — θηρεύειν, näml. τοὺς συνόντας. Vergl. II, 4, 10: τούτους — ἀγαθοῖς θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. — πρῶτον

μέν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριώτερον ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τρά-³ πεξαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἄει παρατίθιοιτο αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρῆσαιτο, διεδίδου οἷς ἄει βούλοιτο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις, οὓς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν θεραπειαῖς ἢ ἐν αἰστισινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βουλόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέξης ὁπότε⁴ τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἴόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὖνοιαν. εἰ δὲ καὶ θεραπευέσθαι τινα βούλοιοτο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέξης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὀρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέξης, τούτους πάντες θεραπεύουσι μᾶλλον, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέωνται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἔνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέξης. καὶ τοῦτο⁵ μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολ-

μέν. S. zu §. 7. — εὐεργέτημα — οὐδέν — ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης, d. i. οὐδέν τῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης εὐεργετημάτων: unter vielen denkbaren Wohlthaten, die dasselbe kosten würden.

3. Constr. συνέταξεν ὅπως ἐπὶ τ. αὐ. τράπεζαν — παρατίθιοιτο. — διεδίδου. Ebenso Kyros in der Anab. I, 9, 25 f. Vergl. Ages. V, 1. Unten VIII, 4, 6.

4. ὁπότε — ἐπαινέσειε. S. zu I, 3, 10. — καὶ — δέ. S. zu I, 1, 2. Ueber die Stellung τὸν πάντα s. B. 127, 9. K. 50, 11, Anm. 12. — τῶν

οἰκετῶν. Die Sache anlangend vergl. Plut. Mor. 7, 4. p. 703 E: καὶ τὸ δούλων καὶ τὸ τῶν κυνῶν ἄει δεῖπνον ἐπὶ τῆς ἐκείνων (τῶν Περσῶν βασιλέων) προτιθέσθαι τραπέξης· — ἡμεροῦνται γὰρ τῇ τῆς τροφῆς μεταδόσει καὶ τὰ συνθηροπότατα τῶν θηρίων. — ὥσπερ καὶ. S. zu I, 5, 1. — τοῖς κυσὶν. Was auf die H. paszt, ist dazu aus ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο zu ergänzen. Auch erwartet man eigentlich καὶ τοῖς οἰκέταις τοῦτο. — τινα —, τούτοις. S. zu I, 2, 2. — ἡδονῇ, Wohlgeschmack, wie Anab. II, 3, 16.

- λάκεις δ' ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ, ἣν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη· ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστῃ τέχνῃ εἰς τὸ τρέφεσθαι, πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἐνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δὲ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα τοῦτον καὶ ἄριστα διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν.
- 6 τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ὃ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅψα ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ, ὥς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὅπτειν, ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν ἔψειν, ἄλλῳ ὅπτειν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἂν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν παρὰσχη, ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξεργάσθαι ἕκαστον.
- 7 Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν πολὺ ὑπερεβάλλετο πάντας· ὥς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσθαι· πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τούτου Κῦρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία.
- 8 τίνοι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖς; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίνος δὲ δῶρα γιγνώσκεται ὥσπερ ἕνα τῶν

5. καὶ οὕτως, auch so, d. i. ob-
 schon er so vielerlei versteht. —
 ἐκάστον, nämll. τεχνίτον. — ἔστι δ'
 ἐνθα, in manchen Städten. — σχί-
 ζων, ausschneiden. — χιτῶνας, die
 Theile des Oberleders. — συντέμνων,
 zuschneiden. — ταῦτα, die einzelnen
 Theile des Schuhs. — τοῦτον, wie
 §. 2. — ἀνάγκη οὖν — διηναγ-
 κάσθαι. Der Gedanke ist: die noth-
 wendige Folge von dieser Thei-
 lung der Arbeit ist, dass jeder da-
 hin getrieben oder gebracht
 wird, seinen Theil (in Folge der
 fortwährenden Uebung) mit grösster
 Meisterschaft anzufertigen.

6. κλίνην, Tischlager. — κο-
 μεῖ, servirt. — ὥς ἂν ἕκαστον
 προχωρῇ, wie jedes eben geräth.
 — ἂν = ἐάν.

7. τῇ μὲν. Es wird recapitulirt
 was §. 2 mit πρῶτον μὲν begann,
 bei welchem μὲν der erst hier fol-
 gende Gegensatz (ὥς δὲ) bereits
 vorschwebte. — τοῖς ἄλλοις πᾶσι
 θεραπεύων, in jeder anderen Art
 von freundlicher Aufmerk-
 samkeit.

8. δῶρα — βασιλέως. Vergl. Anab.
 I, 2, 27. Dieselben Geschenke wer-
 den oben I, 3, 3 erwähnt. — γιγνώ-
 σκεται, erkennt man, nämll. ge-

βασιλέως, ψέλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ
 δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὅ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς δ' 9
 ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ'
 ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδ-
 νάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι
 ὡς Περσῶν βασιλεὺς; τίς δ' ἄλλος καταστρεφάμενος ἀρχὴν ὑπὸ
 τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο
 δὲ τοῦνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρου-
 μένου. κατεμάθομεν δέ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους 10
 ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὅτα οὐκ ἄλλως ἐκτῆσατο ἢ τῷ
 δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ ἀπαγγελλαντας ὅσα καιρὸς
 αὐτῷ εἰη πεπύσθαι μεγάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώ-
 πους καὶ ὠτακουστέιν καὶ διοπτρεύειν, τί ἂν ἀγγελλαντες ὠφε-
 λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομιόσθησαν βασι- 11
 λέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὅτα. εἰ δέ τις οἶεται ἓνα αἰρετὸν
 εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ'
 ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσειε· καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν
 παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἐνὶ τούτῳ προστεταγμένον εἴη· πρὸς
 δὲ καὶ ὄντινα γινώσκουσιν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεῖν
 ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκον-
 τος ἀκούσαι τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς βασιλεὺς ἀκούει.
 οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὅτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομί- 12
 ζονται· καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασι-
 λεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὥσπερ

rade als dessen Geschenke. — ὥσπερ,
 d. i. ebenso sicher wie. — οὐ γὰρ
 δὴ ἔξεστιν. Nicht einmal einen
 Ring, oder einen Gürtel, oder eine
 Spange von Gold durfte ein Perser
 tragen, wenn sie nicht ein Geschenk
 des Königs waren, nach Prokop.
 Pers. I, 17 p. 49 D.

9. ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐτὸν, er
 bewirke, dasz man ihn vor-
 zieht, d. i. dasz man ihm mehr
 ergeben ist, als. — ἐδνάσθη. S.
 zu I, 1, 5. — πατὴρ καλούμενος.
 Vergl. VIII, 1, 44. 8, 1. Herod. III,
 89: λέγουσι Πέρσαι, ὡς Δαρεῖος μὲν
 ἦν κάπηλος, Καμβύσης δὲ δεσποτης,
 Κῦρος δὲ πατὴρ. S. d. Einl. §. 25.

10. τοὺς καλουμένους. S. zu I,
 2, 3. — ὀφθαλμοὺς — ὅτα. Solche

κατάσκοποι und κατήκοι hatte der
 Perserkönig nach Herod. I, 100 über-
 all in seinem Reiche, δι' ὧν, sagt
 Suidas, πάντα ὁ βασιλεὺς ἐπισκοπεῖ
 —, δι' ὧν ἀκούει τὰ πραττόμενα
 ἐκάστῳ πανταχοῦ.

11. ἓνα — βασιλεῖ, d. K. haben nur
 ein auserwähltes Auge. — ἂν
 ist bei ἀκούσειε zu wiederholen. —
 ὥσπερ — παραγγελλόμενον, gleich-
 sam anbefohlen, sich nicht darum
 zu bekümmern: so oft sich Veran-
 lassung zu einer Anzeige fände,
 wiederholt gedachter Befehl; nach-
 her part. perf. προστεταγμένον, d. i.
 ein für alle Mal aufgetragen. —
 πρὸς δέ, wie II, 1, 31. — τοῦτον
 — εἶδεῖν ὅτι. S. zu I, 1, 6. —
 τοῦ φάσκοντος — παντός, jeden,
 der da sagt.

αὐτοῦ παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε πρὸς τινὰ περὶ Κύρον φλαυρὸν τι, ἀλλ' ὥς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡς βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ τι ἂν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

- 13 Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο ἄξιολογώτερον. ἐκείνος τοίνυν λέγεται κατὰδηλος εἶναι μηδεὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεῖς
- 14 ἡττώμενος, ὥς φίλων θεραπείᾳ καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὥς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θερα-
- 15 πείᾳ περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κύρος ἐπιδείξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτόν, ὥς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γὰρ ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν Κύρον λέγεται

12. οὐκ οὖν ὅπως, weit entfernt also, dasz. S. über οὐχ ὅπως B. 150. 1. K. 67, 14, Anm. 3. C. 622, 4. — οὕτως verhält sich zu ὥς — παρ-οῦσι wie VII, 5, 75 τοῦτο zu τὸ — γενέσθαι: unter den jedesmal Anwesenden, wie unter lauter Augen u. O. des K. Vergl. zu I, 6, 4. — τοῦ διακεῖσθαι, dieses Verhaltens, abhängig von ὅ τι — αἰτιάσαιτο, was man als Grund angeben könnte.

13. Dasselbe Lob und in ganz ähnlicher Form wird dem jüngeren Kyros Anab. I, 9, 24 ertheilt: καὶ τὸ μὲν — οὐδὲν θαυμαστόν — τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων — ταῦτα ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ ἀγα-στό εἶναι. — βασιλεύοντα, als Kö-nig. — τοίνυν, profecto. — ἂν — αἰσχυνθεῖς gehören zusammen, ἡττώ-μενος = εἰ ἡττάτο.

14. λόγος —, ὥς λέγοι. Ebenso

Anab. I, 9, 11: καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ὥς εὐχοίτο — νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγα-θοῦ. Ueber den Gedanken vergl. Memor. III, 2, 1 ff. — τὸν τε — νομέα —, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως, denn wie —. S. zu VIII, 1, 1. — ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, quae scilicet — est, d. h. soweit der Begriff εὐδαιμονία auf Schaaf an-wendbar ist. — τὸ — ἔχειν, er-klärende Apposition zu γνώμην. Vergl. VII, 5, 52: ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ — συλλέγεσθαι. — πάντων ἀν-θρώπων, abhängig von περιγίγνε-σθαι.

15. ἐπίδειγμα, näml. ταύτης τῆς γνώμης. — ἐξόν. S. zu δέον I, 5, 11. — πλείστους ἐνὶ γὰρ ἀνδρὶ, die wenig-stens für einen M. grössten, d. h. grösser als sonst ein einzelner Mann aufhäufen könne. — καὶ τὸν Κύρον, als ob nicht ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο vorausgegangen wäre, wonach man

ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἦδη οἶμι μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν 16 Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινα ἀριθμὸν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπα τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς, ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς προᾶξίν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε αὐτοὺς ὅπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα γράψαντας καὶ κατασημνημένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροῖσον θεράποντι φέρειν. ταῦτα δέ, ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας 17 καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ Ὑστάσπα φέρειν πρὸς τοὺς φίλους, ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσον θεράπων τὰς ἐπιστολάς, ὁ δὲ Ὑστάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἦδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρεμι δῶρα διὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εἰς μὲν τοῖνυν 18 καὶ οὗτος ἦδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι, πόσα ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται δὲ λογιζόμενος ὁ Κροῖστος πολλαπλάσια εὐρεῖν ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἦδη, εἰ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, Ὅρα, 19 φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ φρουροὺς μισθο-

ein γὰρ erwarten sollte, sondern etwa Κροῖστος ἐνουθέτει ποτὲ αὐτόν.

16. ὅπόσα — χρήματα γράψαντας, wie viel ein jeder — könnte, das sollten sie aufschreiben. — δοῦναι — φέρειν, dare — ferendum.

17. διὰ τὰ σὰ γράμματα. In dem Schreiben war Hystaspas zu freundlicher Aufnahme empfohlen und auch für seinen Theil reich beschenkt worden.

18. Εἰς μὲν — τοὺς δ' ἄλλους. Hystaspas mit seinen Geschenken

und die Gelder, welche dem Kyros gewährt wurden, diese zunächst nur als Verschreibung. — εἰ συνέλεγεν, wenn er gesammelt hätte und noch sammelte; daher das Imperfectum.

19. εἰπεῖν — φάναι. S. zu I, 3, 6. — τοὺς φίλους — θησαυροὺς. Vgl. Hier. XI, 13: θησαυροὺς γε μὴν ἔχοις ἂν πάντας τοὺς παρὰ τοῖς φίλοις πλούτους. ἀλλὰ θαρρῶν, ὡς ἱέρων, πλούτιζε μὲν τοὺς φίλους· σπαντὸν γὰρ πλουτιεῖς. — καὶ φύλακας — πιστοτέρους — ἢ εἰ —

- 20 φόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖ-
 σε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποί-
 ησαν ὁμοίως πάντας πένητας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι
 περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἅπλοστος καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρη-
 21 μάτων· τῇδ' γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων,
 ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσωνται, τὰ μὲν
 αὐτῶν αὖ κατορύττουσι, τὰ δὲ κατασῇπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες
 καὶ μετροῦντες καὶ ἰστάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες
 πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθί-
 οῦσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἂν, οὔτ' ἀμφιέν-
 νυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἂν, ἀλλὰ
 22 τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν· ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν
 τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι αἰεὶ πλείονων, ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι,
 ἂ ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τὰς τ'
 ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν
 ἀνθρώπους εὖνοϊαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τού-
 των καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἂ οὔτε κατασῇπεται
 οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμáινεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεία ὅσῃ ἂν πλείων
 ἦ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γί-
 23 γνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρ-
 εἶναι. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς
 πλείστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείστα εὐδαιμονεστάτους
 ἡροῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τεύχη φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαιμονέ-

ἐπεστησάμην, und dass sie treuere
 Wächter — sind als es Miethlinge
 sein würden, die ich (als Wächter)
 anstellte.

20. ὃ μὲν — δόντες εἰς τὰς ψυ-
 χὰς, näml. die Liebe zum Besitz,
 welche ἅπλοστος ist und daher,
 weil sie Allen gemeinsam und an-
 geboren ist, alle sich als πένητας
 erscheinen lässt. Dem doppelten
 μὲν nach ὃ und τούτου entspricht
 nachher μέντοι.

21. περιττὰ in comparativer Be-
 deutung, daher mit dem Genitiv.
 — ὅμως. S. zu V, 1, 26. — διαρ-
 ραγεῖεν γὰρ ἂν, denn sonst —.
 Vergl. §. 23: οἱ γὰρ — ἂν — εἴη-
 σαν, wo noch οὕτως eingeschaltet
 ist. — πράγματα, Prädicat: als
 Last.

22. ἐγὼ δὲ. Dazu (es entspricht

dem vorhergehenden οἱ μὲν) gehört
 als Hauptgedanke τούτοις ἐξακοῦ-
 μαι u. s. w., welchem der logisch
 subordinirte Satz ὑπηρετῶ μὲν
 grammatisch coordinirt ist. S. zu
 II, 2, 5. — Die Worte ὑπηρετῶ —
 τοῖς θεοῖς sind zu verstehen aus
 dem vorhergehenden ὃ — οἱ θεοὶ
 δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώ-
 ποις: diesem von den Göttern uns
 eingepflanzten Triebe widerstrebe
 ich zwar nicht. — καὶ vor ὀρέγο-
 μαι steht explicativ; es konnte
 auch heißen ὀρεγόμενος ohne καί.
 — ἐξ αὐτῶν, näml. περιττῶν, aber
 ἐκ τούτων und ἂ gehen auf εὖνοι-
 αν — καὶ φιλίαν. S. zu τούτων
 φανέντων I, 6, 1. — κουφοτέρους,
 d. i. ἐπικουφιζομένους (vergl. I, 6,
 25), aber wegen des vorgehenden
 κουφοτέρα gewählt.

στατοι εἶσαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν. ἀλλ' ὅς ἂν κτᾶσθαι τε πλείστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πράττων.

Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ²⁴ ὅτι, ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται, ὅπως ἔξουσιν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνοντων δίαιταν· ὅπως δέ, ἦν ἀσθενήσωσι, τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελουμένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῷ, τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συν-εκομίσαστο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσῃ τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ²⁵ ἐπεσκόπει καὶ παρῆχε πάντα, ὅτου ἔδει· καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τοῖς παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πρω- ²⁶ τεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευε τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προὔτιθαι, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλό-μενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα μὲν τῷ Κύρῳ ἔπαινον παρῆχεν, ὅτι ἐπεμέλετο, ἔπως ἀσχοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ξριδας καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ νόμον κατεστή- ²⁷

23. σὺν τῷ δικαίῳ — σὺν τῷ καλῷ. S. zu VIII, 1, 32. — ὥσπερ καί. S. zu I, 5, 1.

24. κατανοήσας τοὺς — ὅτι. S. zu I, 1, 6. — ἑώρα, als ob ἐπεὶ δὲ κατενόησε vorausgegangen wäre. S. zu III, 3, 9, wo ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει, wie hier ἔδοξεν οὖν — αὐτῷ als Nachsatz mit οὖν folgt. — τοὺς τε — συνεκομίσαστο, schliesst sich mit τε (vergl. §. 22: καὶ ὀρέγομαι) an ἔδοξεν — ταῦτα ἐκπονήσαι an. — οὐδὲν τούτων ὅ τι οὐχί, horum nihil erat quod non, oder horum nihil non —. Vergl. I, 4, 25.

25. ὁπότε — ἀσθενήσῃ. S. zu I, 3, 10. — τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, deren Heilung von Wichtigkeit war. — πάντα, ὅτου. S. zu V, 3, 50. — τοῖς παρ'

ἐκείνου, mit seinen (des Kyros) Mitteln, λαμβάνων, indem er sie sich von ihm geben liesz. Vergl. II, 3, 17 zu ἀναιρουμένους. Wegen παρ' ἐκείνου für παρ' ἐκείνῳ zu I, 3, 4.

26. πρωτεύειν zu ergänzen aus φιλεῖσθαι. Vergl. §. 28: πρωτεύειν φίλῳ. — Ueber ἑαυτὸν bei φιλεῖσθαι s. zu V, 1, 21. Der Gegen-satz ist ausgesprochen §. 28 a. E. — ὧν, worin (näml. im Guten und Schönen). Darauf wird ταῦτα ungenau bezogen, denn wie gleich gesagt wird, dasz Kyros die Wettkämpfe anstellen liesz, brachte ihm Lob. Dem Sinne nach geht also ταῦτα auf προηγόρευε — προὔτιθαι. — ταῦτα μὲν τῷ. Ueber die Stellung von μὲν vergl. III, 1, 32.

σατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοι τι ἀμφοτέρω τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνηι, τοὺς δὲ μὴ ἐαντὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ 28 ἡγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύειν δὲ βουλόμενοι φιλία παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδῶν ἐβούλυντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται, ὥς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

3 Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὥς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κύρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξε-

27. δίκη, für einen Rechtsstreit. — συντρέχειν τοῖς κριταῖς, d. i. sich über die Wahl der Schiedsrichter vereinigen. — τῶν κρατίστων, wie §. 28. Man suchte sich die Vornehmsten und Befreundetsten zu Schiedsrichtern aus: das war es gerade, was Kyros wollte; denn bei für sie ungünstiger Entscheidung grollten sie diesen und wurden dadurch um so mehr zur Freundschaft mit Kyros hingetrieben. — τοὺς — μὴ ἐαντὸν κρίνοντας, die sich nicht für ihn entschieden. — τῷ δικαίῳ zu verbinden mit νικᾶν.

28. ἐν πόλεσι, natürl. in griechischen, d. i. in Freistaaten, im Gegensatz zur Persischen Monarchie. Es schwebt also bei ὥσπερ ἄλλοι etwa παρὰ τῷ δήμῳ vor. — ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον, wie VII, 5, 9.

3. Inhalt: Kyros theilt zum feierlichen Aufzug medische Kleider unter seine Freunde. Die Anordnung des Zuges überträgt er dem Pheraulas, den er auch den übrigen Anführern kostbare Anzüge überbringen lässt. Zwischen zwei von Fuszgängern, Reitern u. Wagen

gebildeten Reihen ziehen zuerst die den Göttern geweihten Stiere, dann die der Sonne zu opfernden Pferde, dann die Wagen des Zeus und der Sonne mit weissen Rossen; hinter einem dritten Wagen kommt das heilige Feuer, dann der Wagen des Kyros, dem die anderen Theilnehmer des Zuges in bestimmter Ordnung folgen. Es nahen ihm während des Zuges zahlreiche Bittsteller, deren Gesuche er sich durch seine Reiteranführer überreichen lässt. An den heiligen Stätten angelangt, vollbringen sie die Opfer. Dann wird ein Wettrennen zu Pferde angestellt: die Sieger erhalten Preise. Nachdem sie nach Hause zurückgekehrt sind, ladet Pheraulas einen Saken, den er bei dem Wettrennen zum Freund gewonnen hat, zu sich ein, unterhält sich mit ihm über das Glück, inwiefern es durch den Besitz von Geld und Gut bedingt wird, und schenkt ihm alles was er hat unter der Bedingung, dass er ihn, soweit er es bedürfe und nur als Gast, daran Theil haben lasse. Seitdem leben sie glücklich und zufrieden mit einander.

1. μὴ εὐκαταφρόνητον, Litotes.

λάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν
 τε καὶ τῶν ἄλλων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολὰς· καὶ
 τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε
 ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βούλοιοτο εἰς τὰ τεμένη τὰ
 τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ θῦσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ²
 ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν
 ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρ-
 σης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδὴν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἐπε-
 σθε ἐν τῇ ῥηθείᾳ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα τιμὴ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη
 κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν,
 διδασκέτω με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ
 εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστῆσθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατί- ³
 στοῖς διέδωκε τὰς καλλίστας στολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας
 Μηδικὰς στολὰς, παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδό-
 μενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνίνων οὔτε φοινικίδων οὔτε
 καρυκίνων ἱματίων· νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστω τῶν
 ἡγεμόνων ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους,
 ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπήρето ⁴
 αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁ δ' ἀπεκρίνατο,
 Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν;
 ἀμέλει, ἔφη, ἦν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποῖαν
 ἂν ἔχων τυγχάνω στολὴν, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω ⁵
 δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμου-
 ν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημο-
 τῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὐτακτον καὶ τοῦ
 χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῇ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι
 ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεβου-
 λεύετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοῖς κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο
 τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοποῦν- ⁶
 τοιν αὐτοῖν τα αὐτὰ συνέδοξεν, ἐκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπι-
 μεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὐριον ἢ ἐξέλασις, ὥσπερ
 ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δὲ ἐγὼ, ἔφη, πάντας πείθεσθαι
 σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξέλασει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγ-

Vergl. zu VII, 1, 17. — τῶν ἄλλων, nämlich τῶν συμμάχων. Vergl. §. 10. — τὰ τεμένη — ἐξηρημένα. S. VII, 5, 35.

2. ἦν — ἄρα, wenn — etwa. — πάλιν, zurück. — ὅπῃ, wie.

3. τὸ μέρος ἐκάστω, jedem den ihm zukommenden Theil.

4. γὰρ. S. zu I, 4, 12.

5. τὸν — δημοτῶν. S. II, 3, 7. — συνεῖπε, einverstanden war, II, 3, 15.

- γέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβών, ἔφη, χιτῶνας μὲν του-
 τουσὶ τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς
 ἐφιππίους τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς
 7 ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὲ ἔφερε λαβών· οἱ
 δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὲ σύ γε,
 ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν ἦν δέη ποιεῖν. Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ
 σκενοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῷδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί,
 8 τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλει. ἐκ
 τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κασᾶν τοῦ μὲν φθόνου ἐπε-
 λέληστο, εὐθύς δὲ συνεβουλευέτο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι·
 ὁ δὲ συμβουλευσας ἄν, ὁπότερος βελτίων εἴη, καὶ εἰπών, "Ἦν
 μου κατηγορήσης, ὅτι αἵρεσίν σοι ἔδωκα, εἰς αὐθις ὅταν δια-
 κονῶ, ἐτέρῳ μοι χρήσῃ διακόνῳ, ὁ μὲν δὲ Φεραύλας οὕτω
 διαδοὺς ἢ ἐτάχθη εὐθύς ἐπεμελεῖτο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως
 ὡς κάλλιστα ἕκαστα ἔξει.
- 9 Ἦνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα πρὸ ἡμέ-
 ρας, στίχοι δὲ ἐστίησαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ
 νῦν ἐτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς
 οὐδενὶ ἔστιν εἰσεῖναι τῶν μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ
 καθίστασαν, οἳ ἔπαιον, εἰ τις ἐνοχλοῖ. ἔστασαν δὲ πρῶτον
 μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχίλους ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν
 10 εἰς τέτταρας, δισχιλίοι δ' ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς
 δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρ-

6. κασᾶς, d. i. στολὰς πηλτάς (von Filz), die den ganzen Körper bis auf die Augen verhüllten.

7. ἐπεὶ ἴδοιεν. Der Optativ: er kam nämlich zu einem nach dem anderen. S. zu I, 3, 10. — Μέγας δὲ σύ γε, ironisch (vergl. τοῦ φθό-
 νου §. 8): du bist ja ein grosser Mann. — ὁπότε γε, quando-
 quidem. — οὐ μὰ Δί' verneint zugleich das zu denkende verbum,
 also: οὐ μὰ Δί' — οὐ μόνον οὐ τάξω. — ἀλλὰ καί, sondern (vielmehr)
 sogar.

8. ἐπελέληστο. Ueber das Plusquamperf. s. zu I, 4, 1. — συμβου-
 λεύσας ἄν. Da Pheraulas von einem zum andern ging, so wiederholte sich diese Scene; daher ἄν, worüber s. I, 6, 40 zu ἐνεπετάναντες ἄν. —

εἰς αὐθις, ein andermal. — ἐτέ-
 ρῳ, d. i. nicht so gefälligen, eben-
 so wie ἄλλος Oekon. XXI, 5: τοὺς
 αὐτοὺς τούτους, πολλάκις δὲ καὶ
 ἄλλους (d. i. schlechtere) παραλα-
 βάνοντες. Vergl. oben II, 3, 6 zu
 ἄλλον τινός. — ὁ μὲν δὲ Φεραύ-
 λας. Als ob nicht bereits ὁ δὲ
 συμβουλευσας vorausgegangen wäre,
 tritt das Subject noch einmal ein,
 um an dasselbe die Worte οὕτω
 διαδοὺς ἢ ἐτάχθη anzuknüpfen, die
 die Episode von der Vertheilung
 der Reittröcke durch Pheraulas ab-
 schliessen sollen.

9. καθαρὰ, in Ordnung. —
 Das erste εἰς ist: bis zu, unge-
 fähr 4000 Speerträger, das
 zweite: vier Mann tief, wie VI,
 3, 21.

κότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι διείρου-
σιν, ὅταν ὀρᾷ βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ
δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα ὡσαύ-
τως τὰ ἡμίσεα ἐκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετάνυντο αἱ τοῦ βασι- 11
λείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς
τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ
γὰρ οἶονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνί-
ταις χρῆσθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο 12
θῦμα τῷ Ἥλιῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευκὸν χρυσό-
ζυγον ἐστεμμένον Διὸς ἱερὸν· μετὰ δὲ τοῦτο Ἥλιου ἄρμα
λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ
τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξήγετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ
ἵπποι, καὶ πῦρ ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἀνδρες
εἶποντο φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν 13
προῦφαίνεται ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος ὀρθὴν ἔχων τὴν τιάραν
καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσό-
λευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας ὑσγρινοβαφεῖς,
καὶ κἀνδυν ὀλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ·
καὶ οἱ σιγγενεῖς δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον,

10. διὰ τῶν κανδύων, durch die
Kaftane. Vgl. §. 14: ἔξω τῶν χειρί-
δων, ausserhalb der Aermel der K.
und Hellen. II, 1, 8: διὰ τῆς κό-
ρης, wobei die Erklärung: ἡ δὲ
κόρη ἐστὶ μακρότερον ἢ χειρὶς, ἐν
τῇ χειρὶ ἔχων οὐδὲν ἂν δύνατο
ποιῆσαι. — οἱ — ἄλλοι σύμμαχοι,
die anderen, nämll. die Bun-
desgenossen. S. zu I, 6, 38.

11. εἰς τέτταρας, wie ἐπὶ τεττά-
ρων §. 18: vier nebeneinander. So
II, 1, 26: εἰς ἕνα. — οἷς = τού-
τοις —, οὓς —. — πολὺ gehört zu
μᾶλλον. S. zu VI, 4, 8. — τοῖς
περὶ τοὺς θεοὺς — τεχνίταις, die
sich auf göttliche Dinge ver-
stehen. — ἡ περὶ τᾶλλα, nach der
bekannten Kürze bei Vergleichen
für ἡ τοῖς περὶ τᾶλλα.

12. ἵπποι. Dem Sonnengott wur-
den bei den Persern Pferde geopfert.
S. Herod. I, 216 z. E. Xen.
Anab. IV, 5, 35. — λευκόν, mit
einem Gespann weisser Pferde. Ein
solches von 8 weissen Pferden hat
der Wagen des Zeus auch Herod.

VII, 40. Curt. III, 11: currum
deinde Iovi sacratum albescentes ve-
hebat equi. — φοινικίσι — οἱ ἵπ-
ποι reiht sich an wie eine Apposi-
tion zu ἄρμα. Vergl. VI, 3, 2. —
πῦρ. Herod. III, 16: Πέρσαι θεὸν
νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. — ἐπ' ἐσχά-
ρας. Curt. III, 3, 9: Ignis, quem
ipsi sacrum et aeternum vocabant,
argenteis altaribus praeferebatur.
In dem Aufzug, den Curtius
beschreibt, nimmt das heilige Feuer
die erste Stelle ein.

13. ὀρθὴν, aufrechtstehend. Anab.
II, 5, 23: τὴν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν
βασιλεὶ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν
ἔχειν. Arrian. Anab. III, 25, 5:
ἡγγελλον Βῆσσον τὴν τε τιάραν ὀρ-
θὴν ἔχειν καὶ τὴν Περσικὴν στο-
λὴν φοροῦντα Ἀρταξέρξην τε καλεῖ-
σθαι ἀντὶ Βῆσσον καὶ βασιλεῶς φά-
σκειν εἶναι τῆς Ἀσίας. Die στρα-
τηγὸι der Perser trugen eine ὑπο-
κεκλιμένη τιάραν. — μεσόλευκον.
Plutarch Alex. 51 u. Diodor. XVII,
77 nennen es διάλευκον. Curt. III,
3, 17: purpureae tunicae medium

- 14 καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων δ' ἐκείνου εἶτε καὶ τῷ ὄντι εἶτε καὶ ὁπωσοῦν· μείζων δ' ἐφάνη πολὺν Κύρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἶτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἶτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κύρον. πρόσθεν δὲ
- 15 Περσῶν οὐδείς Κύρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆει τὸ τοῦ Κύρου ἄρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκατέρωθεν τοῦ ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς
- 16 παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, θαβδατοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δισχίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἱππεῖς οἱ πρῶτοι γενόμενοι μύριοι, εἰς
- 17 ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι· ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι, ἡγεῖτο
- 18 δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις Μῆδοι ἱππεῖς, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τούτους Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδοῦσιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἄρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτας Πέρσης.
- 19 Πορευομένου δὲ αὐτοῦ παρείποντο ἀμύπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλλης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινάς, οἱ παρείποντο

album intextum erat, also weiszgestreift.

14. ἔξω τῶν χειρῶν. S. zu §. 10. — ὁπωσοῦν. Kyros konnte sich nämlich durch künstliche Mittel ein größeres Aussehen gegeben haben. Vergl. zu VIII, 1, 41. — ἄρξαι, damit (mit dem προσκυνεῖν) den Anfang zu machen. — δόξαι — φανῆναι, sich darzustellen schien. Comm. II, 1, 22: ὥστε λευκότεραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι. — πρόσθεν δέ, vorher nämlich. S. zu γινώσκετε δὲ IV, 5, 2. Nichtperser thaten es schon IV, 4, 13. V, 3, 18. Nach Arrian. IV, 11, 9 war Kyros überhaupt der erste,

dem die προσκύνσεις erwiesen wurde.

15. οἱ τετρακισχίλιοι —, οἱ δισχίλιοι. S. §. 9. — σὺν τοῖς, mit ihnen. — ἀμφὶ τοὺς. S. zu I, 2, 13.

16. ἱππεῖς οἱ πρῶτοι γενόμενοι, die zuerst beritten gemacht. S. VI, 2, 7. Vgl. VII, 4, 14. — πανταχῇ wie VI, 3, 20.

17. ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, näml. τεταγμένοι. Von dem folgenden ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι, ist, wie Hertlein verm., entweder μύριοι oder τοσοῦτοι ausgefallen. Denn nach VII, 4, 16 waren es 4 Myriaden Pers. Reiter.

18. ἐπὶ τεττάρων. S. zu §. 11.

19. τῶν σημείων, d. i. τῶν στί-

αὐτῷ τρεῖς ἐκατέρωθεν τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τις τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ἱππάρχων τινὰ ὃ τι τις βούλοιο, ἐκείνους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο, τίμιν ἕκαστος προσίοι. ὁ 20 δὲ Κῦρος οὖς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἓνα ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλεύ- 21 νοντες ὑπήκουον, συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι σφόδρα πεύθονται. Δαΐφερνης δέ τις ἦν σολικότερος ἀνθρώπος τῷ τρώῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, 22 πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο· καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς 23 αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅπου κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἐντιμὸν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθερά- 24 πεινον ἀνθρώπων.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τα τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ καὶ ὠλοκαύτη-

χων §. 9. — τούτου ἕνεκα τοῦ. S. zu VIII, 1, 40. — ἐκείνους, näml. τοὺς ἱππάρχους. — οἱ μὲν, näml. οἱ δεόμενοι. — κατὰ τοὺς ἵππους, wo sie eben die ἱππαρχοὶ zu suchen hatten.

20. καθ' ἓνα ἕκαστον, jeden einzeln, wie I, 6, 22. — μηδὲν δοκῇ — λέγειν. Vergl. das entgegengesetzte ἔδοξε τι λέγειν I, 4, 20. — ὃς δ' ἂν = ἐάν τις. S. zu I, 2, 12. Wegen des folgenden αὐτοῖς s. zu ταῦτα nach ὅτι I, 6, 11.

21. ἐπεὶ καλέσειεν. S. zu §. 7. — ἀρχήν, Herrscherglanz. — ὃς ᾤετο giebt den Hauptgedanken. S. zu I, 1, 3.

22. δέοιτο, näml. αὐτοῦ.

23. ὕστερον — αὐτοῦ, später gerufen als Daïphernes kam er doch früher, als dieser, der auch herankommen wollte, aber nicht so schnell. — τῶν παρεπομένων, eines von den §. 16 (παρήγοντο) erwähnten Pferden. — ὅπου. S. zu V, 1, 24.

24. ὠλοκαύτησαν, gewöhnlich wurden bei den Griechen nur die fetten Theile des Opferthiers mit den Schenkelknochen verbrannt, in einigen Fällen aber wie Anab. VII, 8, 4 und 5 das ganze Opferthier. Die Perser opferten nach Herod. I, 132 ohne Altar und ohne Feuer. —

- σαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῇ σφάξαντες ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάχοι
 25 ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα
 καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων
 χωρίου, καὶ εἶπε κατὰ φῦλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφείναι τοὺς
 ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ ἐνίκα
 πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς· Μήδων δὲ
 Ἀρτάβαζος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει· Σύ-
 ρων δὲ, τῶν ἀποστάντων Γαδάτας, Ἀρμενίων δὲ Τιγράνης,
 Ὑρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἱπάρχου, Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνήρ·
 ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει
 26 τοῦ δρόμου. ἐνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον,
 εἰ δεῖξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι,
 ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ
 27 καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ
 δεῖξαι σοι θέλω ἐνθα, κἄν μύων βάλλης, οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἀνδρὸς
 ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ
 28 γε ταύτῃ τῇ βώλῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυ-
 σιν αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων
 ἴησι τῇ βώλῳ καὶ παρελάνοντος Φεραύλα τυγχάνει· ἔτυχε
 γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸς παρὰ τοῦ Κῦρου·
 βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ὥχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη.
 29 ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ, τίνος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί',
 ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρόντων. Ἀλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανί-
 σκος, τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκεί-
 30 νου τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλάνοντος τὸν ἵππον. Καὶ
 πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Μαινόμενος
 γὰρ τίς ἐστιν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ νεανίσκος ὥχετο σκεψό-
 μενος, τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων

Γῇ. Vergl. III, 3, 22. — ἤρωσι. S. II, 1, 1. III, 3, 22. — Συρίαν, d. i. Assyrien.

25. τέρμα — χωρίου, Grenze, Ziel einer Strecke von ungefähr 5 St. — τῶν ἀποστάντων ist die Emendation Madvigs für ὁ προστατῶν. — ἄρα, nämlich. Vergl. zu I, 3, 8. — ἐγγὺς, prope.

26. εἰ, ob. — ὅτι führt die directe Rede ein. S. zu I, 6, 18. — χάριν — καταθέσθαι. Vgl. Ages. IV, 4: οἱ πρόδικα εὐ πεπονθότες οὗτοι αἰεὶ ἡδέως ὑπερηγετοῦσι τῷ εὐ-

εργέτῃ καὶ διότι εὐ ἔπαθον καὶ διότι προεπιστεύθησαν ἄξιοι εἶναι παρακαταθήκην χάριτος φυλάττειν. Sinn: einen braven Mann mir zu Dank zu verpflichten.

27. ἐνθα, wie III, 2, 11: einen Ort, wo. — ἀνελόμενος. Vergl. II, 3, 17: ὅτι βάλλειν δεήσει ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις.

28. ὅπου, wie vorher ἐνθα.

29. πῶς, quomodo, d. i. quomodo fit, ut —.

30. Μαινόμενος γὰρ. Vgl. wegen γὰρ zu I, 4, 12.

τὸ γένειον καὶ αἵματος· ἐρρῦν γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς θινὸς βλη-
θέντι. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρето αὐτόν, εἰ βληθείη. ὁ δὲ 31
ἀπεκρίνατο, Ὡς ὁρᾷς. Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν
ἵππον. ὁ δ' ἐπῆρето, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὲ διηγείτο ὁ Σά-
κας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἰμαί γε οὐχ ἡμαρτηκένα
ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ 32
μὲν ἂν, εἰ ἐσφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι.
ἐπεύχομαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι
ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δω-
ρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον·
αὐθις δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὲ οὕτω διηλλάξαντο.
Καδουσίαν δ' ἐνίκα Ῥαθίνης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' 33
ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαν-
τες ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὴν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ
αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δὲ ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος
Φεραύλας ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ βασι-
λείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὲ ἢ τότε ὑπὸ Κύρου καταστα- 34
θεῖσα ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἢ βασιλέως ἔλασις;
πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. ὥς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν,
ἀφικνοῦνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδό-
θησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.

Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν 35
ἵππον ἐξένιζε, καὶ τᾶλλα τε παρεῖχεν ἐκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδει-
πνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ, ᾧ ἔλαβε παρὰ Κυρου, ἐμπι-

32. ἢ ἐμοὶ, als ich bin. — νῦν
δὲ, nun aber, da du es nun ein-
mal mir gabst. — ποιῆσαι ent-
spricht dem ἐποίησαν: die Götter
waren es, die mich von deinem
Wurf getroffen werden lieszen,
nun mögen sie mir verleihen, dass
ich dich das mir zu Theil gewor-
dene (τῆς ἐμῆς) Geschenk nicht be-
renen lasse. — ἀπέλα, weit weg.
Die poetische Form ἐλᾶν statt ἐλα-
ναι findet sich auch Hellen. II, 4,
32. — αὐθις, später. — οἱ μὲν
δ' ἴ. Damit wird die Episode ab-
geschlossen und in der §. 25 z. E.
unterbrochenen Erzählung weiter
fortgeführt.

33. βοῦς, jedem Sieger einen. Da-
her nachher τὸν — βοῦν, den ihm

zukommenden. — ὅπως ἂν, damit
sie — könnten. — τὸν νικητή-
ριον, den festgesetzten Siegespreis.
— αὐτοῦ τὴν — ἔλασιν, den Aus-
zug des Kyros.

34. οὕτω, mit κατασταθεῖσα zu
verbinden, ist ebenso VIII, 1, 24
gestellt. — ἔλασις wird wiederholt,
weil βασιλέως anzubringen war,
woraus das Subject zu θύῃ zu ent-
nehmen. Vergl. auch wegen der
Wiederholung VII, 2, 11. VIII, 5,
13. — πλὴν, nur dass. — τὰ ἱερὰ,
d. i. das zum Opfer Gehörige, vor-
zugsweise die Thiere, aber sie nicht
allein; sonst müsste λερεῖα stehen.
— ἐσκήνησαν, wie VI, 1, 49. — ἐν
τάξει, d. i. da, wo jeder Truppen-
theil seine Stellung hatte.

- 36 πλὰς προὔπινε καὶ ἐδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλοὺς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἣ καὶ οἶκοι
 37 τῶν πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιῶτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν παιδῶν παιδεῖαν γλίσχρος αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μεράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἄργον, εἰς ἄργον ἀπαγαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι.
 38 ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκείνον, ἕως ἔξη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γῆδιον, οὐ μὲντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιοτάτον· ὅ τι γὰρ λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδὲν τι πολὺν· ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἶκοι μὲν οὖν οὕτως ἔργωε ἔξω· νῦν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὁρᾷς,
 39 Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἶομαι σε καὶ δια τοῦτο ἥδιον πλουτεῖν, ὅτι πεινήσας χορημάτων
 40 πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἡ γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὥς ἐγὼ νῦν τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτιοι νῦν ἥδιον ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ἐστί, τοσούτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω

35. προὔπινε καὶ ἐδωρεῖτο. Vgl. Anab. VII, 3, 26: Προπίνω σοι, ὦ Σεύθῃ, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωροῦμαι. An diesen Stellen streicht Cobet καὶ ἐδωρεῖτο und καὶ — δωροῦμαι, weil schon das bloße προπίνω einem durch Zutrinken etwas schenken bedeute, wie Demosth. de fals. leg. §. 139: ἄλλα τε δὴ πολλὰ οἷον αἰχμάλωτα καὶ τοιαῦτα καὶ τελευτῶν ἐκπώματα ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ προὔπινεν αὐτοῖς u. a. St., die für unsere Stellen nichts beweisen. Ob Anab. VII, 2, 23 bei den Worten κατὰ τὸν Θερσίον νόμον νέματα οἶνον προὔπινον an mehr als an ein bloßes Zutrinken zu denken ist, lässt sich nicht entscheiden. Aber Pindar Ol. VII, 1 f. heisst es φιάλαν — δωρήσεται — γαμβρῷ προπίνων.

37. Ποίων πλουσίων; was denn für Reichen? wie I, 4, 28: ποίων ὀλίγων. — μὲν οὖν, vielmehr.

Vgl. V, 2, 29. — τὴν — παιδεῖαν. Ueber d. Sache vergl. I, 2, 15.

38. καὶ μάλα, wie καὶ ταχύ I, 1, 1. — μικρὸν γῆδιον. S. zu Ages. I, 21: παιδάρια μικρά. Caes. Bell. Civ. III 104: naviculam parvulam. — δικαίως ἀπεδίδου. Vgl. Oekon. V, 12: ἐτι δὲ ἡ γῆ θέλουσα τοὺς δυναμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιοσύνην διδάσκει· τοὺς γὰρ ἄριστα θεραπεύοντας αὐτὴν πλείιστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ. Aristot. Oekon. 2: ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα, ὅτι δικαία. Den Humor der ganzen Stelle erkennt man besonders an den Worten ὑπὸ γενναιότητος: aus Groszmuth sogar das Doppelte u. s. w.

39. πολὺ mit ἥδιον zu verbinden. — καί, schon.

40. τοσούτον, nur soviel, dasz ich — musz. S. zu III, 3, 26. VIII, 1, 6. — πλείω — πλείονα. Wegen der Formen zu VI, 3, 17, über

δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλείονα δὲ ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν.
 νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκείται σίτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ 41
 πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἱατρῶν δέονται· ἥκει δὲ τις
 ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκορημι-
 σμένα ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστε μοι
 δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖ-
 σθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ναι 42
 μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σῶα ἦ, πολλὰ ὀρῶν πολλαπλάσια ἐμοῦ
 εὐφραίνῃ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Οὔτοι, ὦ Σάκα, ἡδὺ ἐστι
 τὸ ἔχειν χρήματα ὥς ἀνιερὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσῃ δ', ὅτι
 ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκά-
 ζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀρροπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι ὅφει
 οὐδένα δυνάμενον καθευθεῖν ὑπὸ λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, 43
 οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ'
 ἡδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γὰρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως, 44
 ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονία οἱ
 πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἐστίν, ἔφη, ὦ Σάκα,
 τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς
 φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται,
 εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί', 45
 ἔφη ὁ Σάκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαι-
 μονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν.
 Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σὺ γε αὐτίκα 46
 μάλα εὐδαίμων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γάρ,
 ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο καὶ χρῶ γε ὅπως βούλει αὐτοῖς·
 ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον
 ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι, ὅ τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς, τούτων μετέ-

den Accus. bei ἐπιμ. zu I, 3, 5. Hell. IV, 1, 40. Mem. II, 9, 4.

41. πιεῖν, wie I, 3, 9. — τῶν βοῶν κατακεκορημισμένα, ein seltener Gebrauch, etwa wie κοινῶν παίδων κοινὰ für παῖδες κοινοί Soph. Oed. R. 261. Vielleicht schwebte aber auch ῥῶα vor, wenn nicht etwa das zweite Neutrum von einem Abschreiber nur dem ersten nachgebildet worden und κατακεκορημισμένους herzustellen ist.

43. οὐδέ — οὐδένα, aber auch — Niemanden, ein Einwurf; wenn auch nicht das Haben, so bereitet doch das Bekommen viel Vergnügen.

44. Ἀληθῆ — λέγεις· εἰ γάρ, ein Zugeständnis, das aber zugleich den Saken darauf hinweist, worauf es hier allein ankommt. Denn dieser nannte §. 39 den Pheraulas μακάριος. — καὶ — δέ, dazu kommt noch. S. zu I, 1, 2. — ὅστις. S. zu VII, 3, 7.

45. οὐκ — εἰμί, ich gehöre nicht zu denen, die δαπανῶντες ἰσχυρῶς ἀνιῶνται.

46. Τί οὖν — οὐχὶ — ἐποίησας; S. zu II, 1, 4. — μηδὲν ἄλλο, näml. ποιεῖ. — ὅ τι —, τούτων. S. zu I, 6, 11.

- 47 χεῖν. Παῖξεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φεραύλας ὁμόσας εἶπεν ἢ μὴν σπουδῇ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρατεύσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἶσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων,
- 48 ἐμοὶ τέ σε οἶομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσθαι. τούτων οὕτω δηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποιοῦν. καὶ ὁ μὲν ἡγρεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἤρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξει, σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ τι ἂν αὐτῷ ἡδὺν ᾖ.
- 49 Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺν αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ' ὠφέλιμον, ὥς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζῶων ἡγρεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαρίζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοικῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντεννοοῦντας, καὶ οὓς εἶδεῖν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζῶων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίνωσκεν εἶναι. οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὁ τε Σάκας, ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι αἰε· ὁ δὲ τὸν Σάκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε καὶ αἰε πλειόνων ἐπιμελούμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.
- 50

47. ἢ μὴν. S. zu II, 3, 12. — θύρας — θεραπεύειν. S. zu VIII, 1, 6. — ταῦτα ποιήσω, nämll. θύρας θεραπ. und στρατ. — μόνον. Vergl. IV, 2, 7. — ἀπὸ τούτων geht auf ἐπιμελείας. S. zu ταῦτα I, 3, 16. VIII, 1, 34.

49. Constr. καὶ οὐδὲν θεραπεύειν οὕτως ἡδὺν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι οὐδ' ὠφέλιμον, ὥς ἀνθρώπους (θε-

ραπεύειν). Es hängt also οὐδὲν von θεραπεύειν ab ebenso wie ἀνθρώπους: das lehrt ebenso die Wortstellung wie der folgende Gedanke: καὶ γὰρ — τούτους geht auf τινος, wie εαυτῶν auf τις I, 2, 2. — ζῶντας — τελευτήσαντας gehören natürlich zu γονέας. — ἀγνωμονέστερα, unerkennlicher.

50. διῆγον, nämll. τὸν βίον.

Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε τῶν φίλων 4
οἱ μάλιστα αὐτὸν αὖξιν τε βουλόμενοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶ-
τες εἰνοκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν
Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὀρκάνιον ἱπ-
παρχον καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἤρχεν αὐτῷ, 2
καὶ ἡ ἐκεῖνος διεκόσμησεν ἢ πᾶσα ἔνδον δάιτα καθεισθήκει·
καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ'
ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ
αὐτῷ ξυνών· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμάτο
ὑπὸ τοῦ Κῦρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὥς δ' ἦλθον 3
οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅποι ἔτρχεν ἕκαστον ἐκά-
θιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα,
ὥς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύ-
τερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστε-
ράν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλεονες ὥσιν,
ὡσαύτως. σαφηνίζεσθαι δέ, ὥς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει 4
αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται οἱ ἄνθρωποι τὸν
κρατιστεύοντα μῆτε κηρυχθήσεσθαι μῆτε ἄθλα λήψεσθαι, δῆλοί
εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ

4. Inhalt: Kyros feiert mit sei-
nen Freunden das Siegesmahl, wo-
bei er durch die angewiesenen Sitze
jeden nach Verdienst ehrt. Nach-
dem Gobryas seine Menschenfreund-
lichkeit gepriesen hat und der
Wein bereits die Herzen öffnet,
nimmt die Unterhaltung eine frei-
müthige Wendung: Hystaspas be-
klagt sich, den Chrysantas mehr als
sich geehrt zu sehn, Gobryas bietet
seine Tochter aus, dem Chrysantas
verspricht Kyros eine passende Frau
zu verschaffen, Anderen theilt er
Geschenke aus, dem Hystaspas
wirbt er Gobryas Tochter zur Frau,
den Chrysantas ehrt er durch einen
Kusz. Am andern Tag entläßt er
die Kriegsgenossen, die nicht zu
bleiben vorziehen, in ihre Heimath
und beschenkt sie mit den Schät-
zen aus Sardes. Ueber das, was
er selbst noch besitzt, giebt er den
Freunden genaue Rechenschaft und
fordert sie auf, so oft es Noth thue,
davon Gebrauch zu machen.

1. καὶ ὁ Κῦρος, wie die ande-

ren Sieger, nach VIII, 3, 33. — ν-
ικητήρια ἐστιῶν, den Sieges-
schmaus halten. Dasselbe Plu-
tarch. Phok. 20. B. 131, Anm. 11a.
K. 46, 6. C. 400 c.

2. ὁπότε — συνδειπνοῖεν. S. zu
I, 3, 10. — ἐκάθιζε. So §. 3 u. 25.
Vergl. Herod. III, 32: τράπεζαν
περικαθήμενον. Aber II, 2, 3. 28
nach griechischer Sitte κατακειμέ-
νον u. παρακατακείμενον. Hier ist
ἐκάθιζε intransitiv, §. 3 transitiv.
— αὐτοί, für sich, allein. — ἦδετο,
Kyros. — τούτων geht auf ἐπεμελεῖτο.

3. ἔτρχε, näm. καθίζων. S. K.
56, 16. — τῆς δεξιᾶς, durch At-
traction wie VI, 1, 54. — ἦν —
ὥσι. Hier ist nicht mehr bloß von
dem die Rede, was Kyros zu thun
pflegte, sonst würde εἰ — εἶεν ge-
sagt sein; sondern von der Sitte,
wie die Perserkönige ihre Tisch-
genossen zu setzen pflegten, im
Allgemeinen.

4. τοῦτο weist auf σαφηνίζεσθαι
kräftig zurück, wie nachher zwei-
mal ἐνταῦθα auf ὅπου.

μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμό-
 5 τατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως
 ἐσαφηνίζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμε-
 νος ἐξ ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν τα-
 χθεῖσαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησατο καὶ ἀγα-
 θοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν καὶ εἴ τις ὀαδιουργοίη,
 ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν
 ἔδρᾳ ἡσχύνητο μὴ οὐ πλείστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ
 φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦρον γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ
 νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.

- 6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείκνυν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν πολλὰ ἔκα-
 στα εἶναι οὐδέν τι θανμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι, τὸ
 δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺν δόξειε λα-
 βεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν
 δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ
 τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτόν,
 7 οἷς ἡσθεῖς τύχοι· ὥστε, ἐπεὶ ἐδεδειπνήκесαν καὶ τὰ πάντα
 πολλὰ ὄντα διεπεπόμεναι ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν
 ἄρα ὁ Γωβρύας· Ἄλλ' ἐγὼ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡρώουμην
 τούτῳ σε πλείστον διαφέρειν ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον
 εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὀμνυμι, ἥ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ πλέον σε δια-
 8 φέρειν φιλανθρωπία ἢ στρατηγία. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ
 μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας
 ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν
 9 κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ
 τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέκρινον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, Ἄρ'

5. οὐ — ἀθάνατον, nicht für immer. — ἡσχύνητο μὴ οὐ. Anab. II, 3, 11: ὥστε πᾶσιν αἰσχυρὴν εἶναι μὴ οὐ συσπουδάξιν. S. zu VII, 5, 42. — ἐπὶ Κῦρον, zur Zeit des Kyros.

6. πολλὰ ἔκαστα, Jedes in Fülle. — τὸ δὲ τὸν Κῦρον, wohl aber (θανμαστὸν ἐδόκει), dass Kyros u. s. w. — ἔργον ἔχειν sonst mit dem Infinitiv (zu Ages. XI, 12), hier mit dem Participium wie πειρᾶσθαι: sich Mühe gebe, zu bitten, d. i. angelegentlich bitte. — ἔστιν οἷς. S. II, 3, 18. — ἑώρα, Gobryas. — πέμποντα. Ueber die Sache vergl. VIII, 2, 3f.

— οἷς ἡσθεῖς τύχοις, woran er sich gerade ergötzte.

7. εἶπεν ἄρα. S. zu I, 3, 2. Vgl. Ages. VII, 5. — τούτῳ — τῷ — εἶναι. S. zu VIII, 1, 40. — ἥ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ. Vergl. II, 3, 12: συνθεῶν ὅρκῳ λέγω, ἥ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ. — δοκεῖ σε διαφέρειν. Wie verschieden von δοκεῖς διαφέρειν? S. Kr. 55, 4, Anm. 2.

8. πῶς. S. zu VIII, 3, 29. — τὰ μὲν geht auf τὰ ἔργα τῆς στρατηγίας, τὰ δὲ auf τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας: chiastische Anordnung.

9. ὑπέκρινον. Der Wein löst das Herz und die Zunge und lässt den Hystaspas die folgenden Fragen

ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι, εἴ σε ἐροίμην ὃ βούλομαι
 σου πυθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τούναντίον τού-
 του ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βούλοιο ἐρέ-
 σθαι. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἥδη πάποτε καλέσαντός σου οὐκ
 ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπή-
 κουςα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἥδη σοι οὐκ ἔπραξα;
 Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὅ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὃ τι πάποτε οὐ
 προθύμως ἢ οὐκ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνωσ; Τοῦτο δὴ
 πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, πρὸς 10
 τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας ὥστε εἰς τὴν τιμιω-
 τέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάν-
 τως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκούων
 τάληθ; Ἡσθήσομαι μὲν οὖν, ἔφη, ἣν εἰδῶ, ὅτι οὐκ ἀδικοῦ- 11
 μαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὐτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κλησὶν
 ἀνέμενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῇν τῶν ἡμετέρων ἔνεκα·
 ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελεύμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὃ τι αὐτὸς γνοίῃ
 ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δ'
 εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν
 λέγειν ἐμοὶ συνεβούλευεν, ἃ δέ με αἰσθοίτο βουλούμενον μὲν
 εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυρόμενον περὶ ἐμav-
 τοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὥς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο·
 ὥστ' ἐν γε τούτοις τί καλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα
 εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀέλι φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ
 δὲ ἀέλι φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν,
 ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ
 ἥδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε, 12

thun. Vergl. Anab. VII, 3, 30: ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἥδη γὰρ ὑποπεπωκώς (etwas angetrunken) ἐτύγχανεν, ἀνέστη θαρραλέως δεξιόμενος τὸ κέρας καὶ εἶπε. — Εὐφήμει wie II, 2, 12. — ἀλλ' wie VII, 5, 83. — ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα. S. zu V, 1, 1. — κατέγνωσ, in anderer Bedeutung anders construiert VI, 1, 36. S. zu Oekon. II, 18: τοὺς — γνώμη συντεταμένη ἐπιμελουμένων καὶ θάττον καὶ ῥᾶν — κατέγνωσ πράττοντας.

10. ἔγραψας, schriftlich angeordnet. Χρυσάνταν ist mit Nachdruck vorgesetzt. — ἐμοῦ,

kurz für τῆς ἐμοῦ, wie IV, 3, 7: χεῖρον τούτων für χεῖρον τοῦ τούτων ἵππικου. — λέγω, Coniunctiv, wie §. 13.

11. μὲν οὖν, imo. S. zu V, 2, 29. — εἰδῶ, erfahre. — οὐκ ἀδικοῦμαι, näml. durch den mir angewiesenen Platz. — εἰς. Vergl. zu III, 3, 7. — κρείττονα, nützlicher. — ἐμοί, dat. commodi, mit σκοπῶν zu verbinden. — ὀνήσειεν, näml. ἐμέ. — ἐπὶ τε. So findet sich ein einfaches τέ mitunter zur Anknüpfung eines Satzes, der eine Folgerung ausdrückt: und so. Oekon. XIII, 16. Thukyd. I, 22. 50.

ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χεῖρε ἢ γελᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν· Ὁρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δι' γέλωος ἐγένετο.

- 13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπή-
ρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκεῖς ἥδιον τῶνδ'
τῶ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου;
Οὐκ οὖν, ἔφη ὁ Γωβρύας, κἀγὼ τάληθ' ἢ λέγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ
Κῦρος, ὥς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν,
ἔφη, ἴσθι, ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. Ἡ καὶ ἔχρeis ἂν, ἔφη ὁ
14 Κῦρος, εἰπεῖν, διότι; Ἐρωγε. Λέγε δὴ. Ὅτι τότε μὲν ἐώρων
τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας,
νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τάραθ' ἀσφαρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ
μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπότερον εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τάραθ' ἀκαλῶς
φέροντα ἢ τὰ κακὰ· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ
15 σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦκουσας,
ὦ Ὑστάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἔαν
πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυγατρὸς μνη-
16 στήρα λήψεται ἢ ἔαν ἐκπώματα πολλὰ μοι ἐπιδεικνύῃ. Ἡ μὲν,
ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλὰ γέ μοι ἔστι τοιαῦτα συγγεγραμμένα,
ὧν ἐγὼ σοι οὐ φθονήσω, ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναικα λαμ-
βάνης· τὰ δ' ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαι μοι φαίνεται,
οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν σου
17 ὑφῆρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑστάσπα, καὶ οἱ
ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἣν ἐμοὶ λέγῃτε, ὅταν τις ὑμῶν γαμῇν
18 ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε, ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι.

12. τί μάλιστα, cur potissimum.
— τῷ χεῖρε. S. zu τούτῳ τῷ ἡμέρα
I, 2, 11. — τὸ Περσικόν, näml. ὀρ-
χημα. Vergl. Anab. VI, 1, 10: τὸ
Περσικόν ὀρχεῖτο, κρούων τὰς πέλ-
τας, καὶ ὠκλαζε καὶ ἐξανίστατο.

13. τὸ πρῶτον. Zur Sache IV,
6, 1. V, 2, 12. — κἀγὼ, mit Be-
zug auf §. 10, wo ebenso λέγω. —
— ψεύδους — δεῖται. Wer fragt
will die Wahrheit hören. — νῦν
ἂν — ἥδιον, aus νῦν ἂν — δοῦναι
zu ergänzen.

15. ἢ ἔαν ἐκπώματα — ἐπιδει-
κνύῃ, wohl mit Bezug auf V, 2, 7.

16. πολλὰ — συγγεγραμμένα, wie-
derum eine griechische Sitte, u. a.
bekannt aus Memor. IV, 2, 1. 8. —
ἀνέχεσθαι, wie V, 1, 26. — οὐκ
οἶδ' εἰ, haud scio an. S. zu I, 6,
41. — δῶ, geben soll. — τὴν
ἔδραν σου, §. 10: τὴν τιμιωτέραν
χώραν.

17. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ = καὶ ἡμεῖς
δὲ οἱ ἄλλοι. S. zu III, 3, 20. —
ὁποῖός τις. S. über τις zu I, 1, 1.

καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, "Ἦν δέ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάνν γάρ, ἔφη, δεινὸς εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι, ὁποῖος ἂν γάμος ἐκάστῳ συναρμόσει. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τιν'· μοι γυναιῖκα οἷσι συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, 20 ἔφη, μικράν· μικρὸς γάρ καὶ αὐτὸς εἰ· εἰ δὲ μεγάλην γαμεῖς, ἦν ποτε βούλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαί σε δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὅπωςτιοῦν ἀλτικός εἰμι. "Ἐπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἂν 21 σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστ' ἂν προσαρμόσειε. Λέγεις σύ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἀδειπνος ἂν συναρμόζοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἡ γαστήρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας 22 ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἂν βασιλεῖ πρὸς τῶν θεῶν ἔχῃς ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἔνταῦθα μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελῶντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ἰστιάσπας, Πολύ 23 γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, "Ἐπεὶ οὐκ ἂν πρῖαίό γε παμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰσῆσθαι, καὶ ἀπαγγεληθῆναι παρ' ἧ εὐδοκιμεῖν βούλει, ὅτι ἀστεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, 24

18. ἐκδοῦναι, verheirathen.

19. τὸ γινῶναι verhält sich zu ποίαν (τέχνην) wie VIII, 2, 14 τὸ φιλονίκως ἔχειν zu τὴν γνώμην.

20. μικρός. Vergl. II, 3, 5 u. 6.

21. ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, näm. δεδειπνηκὸς εἰμι. — ἀδειπνος, γυνή.

22. Ψυχρῷ, zunächst frostig, fade, denn Chrysantas stellt sich verletzt über den Vergleich des Kyros; zugleich aber auch kalt und ohne Empfänglichkeit für Liebe, insofern Kyros selbst noch nicht verheirathet ist. Den Scherz setzt der ebenfalls (§. 11 u. 12) gereizte Hystaspas nachher weiter fort, in-

dem er ψυχρός in der ersten Bedeutung nimmt.

23. γελῶντων, näm. αὐτῶν. S. zu III, 1, 38. I, 4, 18. — ζηλῶ, natürlich ironisch gemeint. — "Ἐπειτα. S. zu VII, 5, 83 u. zu III, 1, 20. Sinn: und doch, trotz deines (ironisch gemeinten) ζηλῶ (womit du sagen willst: du beneidest mich nicht darum) gäbst du wohl viel darum, wenn diese meine Witzreden aus deinem Munde gekommen wären u. s. w. — σοι, von dir. — παρ' ἧ, d. i. παύτῃ, παρ' ἧ. — εὐδοκιμεῖν — ὅτι, in dem Rufe stehen, daz du.

- καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο
 τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάξω δὲ χρουσοῦν ἔκπωμα, τῷ δ' Ὑρκανίῳ ἵπ-
 πον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ᾧ
 25 Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρὶ. Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστά-
 σπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἦ καὶ ἐστὶ σοι,
 ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νῆ Δί', ἔφη, πολ-
 λαπλασίῳ μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐστὶ
 σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπουπερ καὶ σὺ κἀθησαι
 φίλος ὢν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκτεί-
 26 νας τὴν δεξιάν, Δίδου, ἔφη, ᾧ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ
 Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιάν ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ, ὁ
 δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ
 Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδί πέμψει· Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσ-
 27 αγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρταβάξος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ᾧ Κῦρε,
 οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυ-
 σάντα τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκείνος,
 Πότε; Εἰς τριακοστόν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ
 οὐκ ἀποθανουμένου οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ
 οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ
 ὁ Κῦρος καὶ ξυμπροῦπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.
 28 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γενομένους
 ἀπέπεμπεν οἰκαδὲ ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο
 παρ' αὐτῷ· τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι
 ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλείστοι
 δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων· τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος
 29 πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώ-
 τας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ ἑαυτὸν

24. συνεστρατεύετο. Ueber die Sache s. III, 1, 43.

25. δώσεις, ein milder Imperativ. — τὰ συγγράμματα. S. §. 16. — μὲν οὖν. S. zu §. 11. — πολλαπλασίῳ χρημάτων hängt ab vom zu wiederholenden οὐσία. — καὶ σὺ, der Grieche sagt: wo auch du sitzt, da sind auch meine Schätze. S. zu I, 5, 1. Der Gedanke ist ein Gegenstück zu VIII, 2, 15 ff.

26. προσαγαγόμενος, an sich heranziehend.

27. χρυσοῦ, bildlich; denn τὸ

δῶρον ist der Kusz, den Kyros eben dem Chrysantas gab. — ἐμοί τε — καὶ Χρυσάντᾳ. S. über τε — καὶ zu I, 6, 25. Vergl. diese Aeuszerung des Artabazos mit I, 4, 27. — εἰς τριακοστὴν ἡμέραν V, 3, 6. — Ὡς ἀναμενοῦντος, näml. μόν. S. zu III, 1, 9. Wegen οὕτω nach ὡς s. zu VIII, 2, 12. οὕτω παρασκευάζου, darauf mache dich gefasst. — σκηνή, Mahlzeit.

28. ἀμέμπτους, zufrieden, wie IV, 5, 52.

στρατιώταις τὰ χρήματα, ὅσα ἐν Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστω δὸς τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα 30 ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω ἔδοσαν· καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε· Ἡ που αὐτός γε πολλὰ ἔχει, 31 ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἐκάστω τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δὲ τινες αὐτῶν ἔλεγον· Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος, οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδούς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἡδεται.

Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κύρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς 32 δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἱ βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτηῖσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοῦμπαλιν οὗ βούλονται ἐφέλκεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν· εἰς δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι 33 βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι· διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἐταίροις, ἀλλὰ τητῶνται. ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν 34

29. ἐν Σάρδεων. S. VII, 3, 1. 4, 12. — τοῖς — ὑπηρέταις, wie II, 4, 4. — ἐκείνοις, (s. zu IV, 5, 20) den Myriarchen. Diese sollten wieder ihren Theil unter die Chiliarchen, diese unter die Taxiarchen u. s. f. vertheilen.

30. ἄρχων ἄρχοντας — δοκιμάζων, partitive Apposition zum Subject von ἔδοσαν. Vergl. zu VII, 5, 9. — τὰ μὲν ἄλλα, proleptisch mit Bezug auf das folgende τὰ δὲ τελευταῖα. — εἰλήφεσαν. Ueber das Plusquamperf. s. zu I, 4, 1.

31. ὅπου γε. Vgl. II, 3, 11. — Ποῖα πολλὰ. S. zu πολὺν ὀλίγον

I, 4, 28. — οἷος χρηματίζεσθαι. S. zu οἷοι I, 2, 3.

32. τοῦμπαλιν οὗ, d. i. τοῦμπαλιν τούτου, ὅ. Vergl. de re equ. X, 1: πάντα γὰρ τὰναντία οὗτοι γε ποιοῦσι ὧν βούλονται. — ἐφέλκεσθαι, sich zuziehen. Dieselbe Bedeutung (nach einem anderen Bilde) hat περιάπτειν. — μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας, der (zu hohen) Schätzung des Vermögens nicht entsprechend. — φαίνεσθαι, apparere; vorher δοκοῦντα. — ἀνελευθερίαν, den Ruf einer unedlen Gesinnung; vorher der Gegensatz ἐλευθεριώτεροι.

33. τητῶνται. Das ist Dindorfs

δύναμιν φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλο-
κἀγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν οἷόν τ' ἐστὶν
ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διη-
35 γήσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδείκνυε πολλὰ καὶ καλὰ κτή-
ματα· τὰ δὲ κείμενα, ὥς μὴ ῥάδια εἶναι ἰδεῖν, διηγείτο· τέλος
36 δ' εἶπεν ὧδε· Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν
μᾶλλον ἕμα ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα
ἀθροίζω οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὔθ' ὅπως αὐτὸς
κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ
καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἣν τις ὑμῶν τινος
ἐνδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ οὐ ἂν ἐνδεῆς τυγχάνῃ
ᾧ. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη.

- 5 Ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι,
ὥς καὶ ἀποδημεῖν, συνσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πορείαν καὶ
τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ᾧ
2 ᾧετο δεήσεισθαι, οὕτω δὴ ἀνεξεύγνυε. διηγησόμεθα δὲ καὶ
ταῦτα, ὥς πολὺς στόλος ᾧν εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ
πάλιν ἀνσκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο ὅπου θέοι. ὅπου
γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεὺς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες
3 πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλείᾳ στρατεύονται καὶ θεῖρους καὶ χειμῶνος.
εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κύρος, πρὸς ἑὸν βλέπουσαν ἴστασθαι
τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν, πόσον δεῖ ἀπολιπόντας

glänzende Emendation statt ἡτιῶν-
ται, wozu ἀπατώνται, was andere
Handschriften bieten, nur eine
Glosse ist. τητώνται ist darben.
Dind. vermuthet, dasz Xen. hier
an Hesiod. Op. 406: μὴ σὺ μὲν αἰ-
τῆς ἄλλον, ὃ δ' ἀρνῆται, σὺ δὲ
τητᾶ gedacht hat.

34. δύναμιν, vorher οὐσίας. —
ἐκ ταύτης, mittelst desselben,
indem man daraus die Mittel
nimmt.

35. ὥς, so dasz. — ῥάδια —
ἰδεῖν. S. VII, 5, 46 zu σπανίους
ἰδεῖν.

36. ἢ καὶ. Ueber καὶ vergl. zu
I, 5, 1. — ἀεὶ, jedesmal.

5. Inhalt: Aufbruch nach Per-
sien. Die Zug- und Lager-Ord-
nung, die unterwegs beobachtet
wurde, wird ausführlich beschrie-
ben bis §. 16. Zunächst in Medien

angelangt beschenkt Kyros den
Kyaxares. Dieser lässt die Ge-
schenke durch seine Tochter er-
wiedern, giebt ihm diese selbst zur
Frau und Medien zur Mitgift. Da-
rauf kommt Kyros nach Persien,
wo Kambyzes die staatlichen Ver-
hältnisse zwischen Kyros als Thron-
erben und seinen künftigen Persi-
schen Unterthanen durch Vertrag
und Eidschwur feststellt. Auf der
Rückreise nach Babylon vollzieht
Kyros seine Heirath mit der Tocht-
er des Kyaxares.

1. ὥς καὶ, so dasz er auch —
könnte. — παρήγγειλε, näml. συ-
σκευάζεσθαι. — οὕτω δὴ, da nun.
S. zu III, 3, 25.

2. κατεσκευάζετο — ἀνσκευάζε-
το, ab- und aufpacken.

3. τοῦτο — ἴστασθαι. S. zu VIII,
1, 40. — ἐνόμιζε, machte es zum

σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὁποιοῖς δὲ τὴν ἀριστεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τὰλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρον καὶ τόπον. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, 4 συντίθῃσι μὲν ἕκαστος σκεύη, οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγῶγοι ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω δὲ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνηρῆσθαι. ὥσαύτως 5 οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ ὥσαύτως διατέτακται ἕκαστοις τὰ ποιητέα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια θερά- 6 ποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὀπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἑκάστη ἐπιτηδεῖαν, καὶ ἥδεσαν ταύτην, ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ 7 ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτηδεύμα τὴν εὐθημοσύνην· ὅταν γὰρ τίς του δέηται, δηλὸν ἐστίν, ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν· πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μεῖζον τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγιννομένων πλείστον ἄξια τὰ κτήματα ἑώρα γιννόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· 8 διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα.

νόμος, zur bleibenden Regel. — ἔπειτα ohne δὲ nach πρώτον μὲν wie I, 4, 11. — διετέτακτο, war angeordnet. — εἰδέναι — χώραν, d. h. wussten, wo sie ihre Zelte aufzuschlagen hätten.

4. τὰ τεταγμένα, näml. ὑποζύγια, ἄγειν, zum Transport. — ἀνηρῆσθαι, abgebrochen zu sein.

5. κατασκευῆς, wie vorher κατεσκευάζετο. — περὶ τοῦ πεποιῆσθαι, in Betreff dessen, dasz — bereit sind.

6. ταύτην, ὅποια ἦν. Ueber die Attraction s. zu I, 1, 6. — ἐπ' ἀναμφισβήτητον, näml. χώραν.

7. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο — πολὺ δὲ ἔτι. Denn wenn er schon — hielt —, so glaubte er doch, dass — etwas noch viel Schöneres (s. zu ἀγαθόν II, 1, 29) sei. S. zu II, 2, 5. — ὅπου. S. zu V, 1, 24. — φύλων zu nehmen wie VIII, 3, 25 κατὰ φύλα. Andere schreiben φυλῶν. — ὅσῳ, in dem Masse als, sich an πολὺ — κάλλιον anschliessend, wozu ein τοσούτω vorschwebte. Vergl. I, 3, 14; zu Hell. II, 2, 2. — ὀξύτεροι, rascher vorübergehend. — κτήματα passt hier weniger als das von Schneider vorgeschlagene πλεονεκτήματα, das

καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ
στρατοπέδου, ὥς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὖσης· ἔπειτα
δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τού-
9 των δ' ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τ' εἶχε καὶ ἀρματηλάτας.
καὶ γὰρ τούτους ἐχυρὰς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι οἷς μάχον-
ται ὅπλοις, οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται,
ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι
10 χρησίμως ἔξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ
τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρό-
11 σθεν ἦν καὶ ὑπισθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. ὀπλίτας δὲ
καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρεα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ
τεῖχος, ὅπως καί, εἰ δεοί τι ἐνσκευάξεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ
μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν
12 καθόπισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλίται,
οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν
εἰ δεοί τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευασμένοι εἰςὶ παίειν
τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί,
εἰ τινες προσίοιεν, ἐξ ἐτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ
13 τῶν ὀπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ
ταῖς σκηναῖς· οἱ δ' ὑπηρεταί, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ
σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα
δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὰς
τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἡπίσταντο οἱ Κύρου ὑπηρεταί
καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνωσκον, ἃ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο
Κῦρος, οὐκ ἐξήτουν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἑκάστον

auch dem vorhergehenden σφά-
ματα gut entspräche.

8. τούτων — ἐχομένους, an diese
angrenzend, diesen zunächst.
Vergl. VII, 1, 9.

9. οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τού-
των. Vergl. III, 3, 26: ἱππινὸν
στράτευμα — δύσχρηστον κ. τ. λ. —
Da τούτων, das auf οἷς zurück-
weist, nachsteht, ist ὅπλοις von οἷς
attrahirt. Sonst würde es heissen:
τούτων τῶν ὀπλῶν, οἷς μάχονται,
οὐδὲν ἔχοντες. — μέλλουσι χρησί-
μως ἔξειν, in brauchbarem Zu-
stande sein sollen.

11. τὰ μεγάλα γέρεα, nämll. die
ἀσπίδας, welche grösser waren als

die γέρεα der Peltasten. — κύκλῳ
πάντων, um Alle herum.

12. ὥσπερ —, οὕτω δὲ. S. zu
III, 3, 36. — ἐκ νυκτῶν, von Ein-
bruch der Nacht an, wie I, 4, 2:
ἐκ νυκτός. — ὥσπερ καί —, οὕτω
καί. S. zu I, 5, 1. — τὸν εἰς χεῖ-
ρας ἰόντα, cominus pugnans.
— ἐξ ἐτοίμου adverbial, wie ἐκ
τοῦ ἐμφανούς I, 6, 41. ἐξ ἀδίκου
VIII, 8, 18. — ὑπὲρ, über d. H.
weg.

13. οἱ — ὑπηρεταί wegen des
Zwischensatzes wiederholt. — ὅτου,
d. i. εἰ τινος. S. I, 2, 12. — τὴν
συντομωτάτην, nämll. ὁδόν.

ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῇ ἕκαστα εἶναι πολὺ μᾶλλον ἤν 14
 δῆλα καὶ ὁπότε τις εὐτακτοίῃ καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσ-
 τατιτόμενον. οὕτω δὲ ἔχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπιθόιτο
 νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον
 τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ 15
 τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγας εὐπόρως δύναιτο
 ἢ βαθύναι ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς
 ἢ ἀριστερᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὀρθῶς ἐξελεῖσαι,
 ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν, ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὶ
 τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν
 εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι, πάντα ταῦτα καὶ
 τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι καὶ ἐπεμελεῖτο τού- 16
 των πάντων ὁμοίως. καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμ-
 πύπτον ἀεὶ διατάττων ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς
 τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, τρέ- 17
 πεται ὁ Κῦρος πρὸς Κναξάρην. ἐπεὶ δὲ ἡσπᾶσαντο ἀλλήλους,
 πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κναξάρῃ, ὅτι εἶκος αὐτῷ
 ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχη, καὶ ὅταν
 ἐκεῖσε ἔλθῃ, εἰς οἰκεῖα κατάργεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα
 ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ δὲ Κναξάρης ταῦτα μὲν 18
 ἐδέχετο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στεφάνον τε χρυ-
 σοῦν καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτόν καὶ στολὴν Μηδικήν
 ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνον τὸν 19
 Κῦρον, ὁ δὲ Κναξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 καὶ αὐτὴν ταύτην γυναικα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς
 δὲ πατὴρ ἔργμῃ τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγέν-
 νον· αὕτη δ' ἐστίν, ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν

14. ἔχόντων. S. zu σημειθέντων I, 4, 18.

15. ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα. Vgl. I, 6, 43. — ὀρθῶς ἐξελεῖσαι, die (nöthige) Evolution richtig auszuführen, so dasz, von welcher Seite der Feind auch komme, die Rottenführer immer voranstehen. — διασπᾶν, in kleinere Abtheilungen trennen. — τακτικοῦ. Ueber die Wiederholung des Wortes am Ende des Satzes s. zu I, 1, 3.

16. πρὸς τὸ συμπύπτον ἀεὶ, jedesmal nach den Umständen.

Ueber ἀεὶ s. zu V, 3, 45. — διατάττων, näml. τὸ στρατεύμα. — ὡς τὰ πολλὰ, gewöhnlich.

17. οἶκος — καὶ ἀρχεῖα. Vgl. οἰκίᾱς — καὶ ἀρχεῖα VII, 5, 35. Aber hier, wie Schneider übersetzt: eine Residenz mit einem Hofstaat. — ὅπως — ἔχη. S. zu μὴ — ἀποθάνῃ I, 4, 2. — εἰς οἰκεῖα, in sein Eigenthum, wie VIII, 6, 4.

19. ἐστεφάνον τ. K. als Sieger. — καὶ αὐτὴν, mit Bezug auf die Geschenke, die sie überreicht.

ἦσθα, ἐτιθνηήσω· καὶ ὅποτε τις ἐρωτῇ αὐτήν, τίνι γαμοίτο, ἔλεγεν, ὅτι Κύρῳ· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν
 20 τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρῃην παῖς γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κύρος ἀπεκρίνατο· Ἄλλ', ὃ Κναξάρα, τό τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κύρος, ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδώρησατο ὅποσα ᾤετο καὶ τῷ Κναξάρα χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγρεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπε ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν ὅσαπερ καὶ νῦν ἐτι δίδωσιν
 22 ὅτανπερ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κύρον, καὶ ἔλεξε τοιαύδε.

Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σὺ, ὃ Κύρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὐνοὺς εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὃ Κύρε,
 23 παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γινώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κύρον ἠνέχσατε στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κύρος δὲ ἡγούμενος τοῦτου σὺν θεοῖς εὐκλείεις μὲν ὑμᾶς, ὃ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε, τοῖς δὲ πολ-

20. Ἄλλ', ὃ. Vielleicht ist zu lesen Ἄλλ' ἐγὼ, ὃ. — σὺν τῇ — γνώμῃ, wie VII, 5, 37. — ὅμως, obwohl er vor der Zustimmung der Eltern sich nicht binden wollte. — ὅποσα — χαριεῖσθαι, womit er glaubte sich dem K. angenehm zu machen.

21. τὴν πόλιν, die Hauptstadt, entweder Pasargadä oder Persepolis. — ὡς — ἱκανά, ergänze ὄντα, in hinreichender Anzahl für alle

P. — ἀφίκηται, aus einer seiner Residenzen Babylon, Susa oder Ekbatana. S. VIII, 6, 22.

22. τὰς ἀρχάς, οἵπερ. Ueber die Synesis s. zu I, 2, 12. — δίκαιος — εἰμί. S. zu IV, 1, 20.

23. τὰ — παρελθόντα, absoluter Accus. der Zeitbestimmung wie §. 24 τὸ λοιπόν. Vergl. Hellen. III, 2, 7: ἄρχων ἄλλος μὲν νῦν, ἄλλος δὲ τὸ παρελθόν. Kr. 46, 3, 2. — ἄρχοντα — καταστήσαντες. S. I,

λοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν· ἱππικὸν δὲ καταστήσας
 Περσῶν πεποίηκε Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἦν ²⁴
 μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν
 αἷτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἢ σύ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς
 παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξία
 ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ
 τῆς δυνάμεως καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε,
 ὅτι ἐμποδῶν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὥς οὖν ²⁵
 μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τὰγαθά, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας
 ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν,
 ὦ Κῦρε, ἦν τις ἢ ἐπιστρατεύηται χώρα Περσίδι ἢ Περσῶν
 νόμους διασπᾶν πειράται, βοηθήσειν παντὶ σθένει, ὑμᾶς δέ,
 ὦ Πέρσαι, ἦν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφί-
 στασθαί τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ
 Κῦρῳ καθ' ὅ τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ ²⁶
 γίγνεται ἡ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δή-
 λον ὅτι Κῦρον, ἔαν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς
 Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν,
 ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἐκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι
 ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι,
 οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίῃ. ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου ²⁷
 συνέδοξε Κῦρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι
 ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἐτι δια-
 μένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεῖς.
 τούτων δὲ πραχθέντων ἀπῆει ὁ Κῦρος.

5, 5. — ἱππικὸν — καταστήσας. S. IV, 3, 4ff. Vorher hatten die Perser keine Reiterei wegen der bergigen Beschaffenheit ihres Landes und konnten darum an der Herrschaft über ebene Länder keinen Theil haben; daher πεδίων — μετουσίαν.

24. τύχαις, Glücksfälle. — ἐπὶ πλεονεξία, d. h. despotisch und ohne den Beirath der §. 22 erwähnten γεράτεροι und ἀρχαί. Vergl. Hellen. III, 5, 15, wo die eigennützige und despotische Herrschaft der Spartaner über die Bundesgenossen ἡ Λακεδαιμονίων πλεονεξία genannt wird. — καταλύειν. S. I, 1, 1.

25. διασπᾶν, wie καταλύειν. Ages. I, 4: καταλύσαι τὴν ἀρχὴν u. ἀρχὴν — ἀδιάσπαστος neben einander. — καθ' ὅ τι ἂν ἐπαγγέλλῃ, nach seinem Befehl. Vergl. Thukyd. V, 47, 3: βοηθεῖν Ἀργείους καὶ Ἠλείους καὶ Μαντινέας Ἀθηναῖς καθ' ὅ τι ἂν ἐπαγγέλλωσιν Ἀθηναῖοι.

26. ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι, so möge es euch eine heilige Sitte sein, dasz. — ἐκ τοῦ γένους, aus der königlichen Familie. So steht Hell. III, 3, 3. IV, 2, 9 τοῦ γένους ὦν von der Spartanischen Königsfamilie κατ' ἐξοχὴν.

27. τοῖς — τέλεσι, den Obrigkeiten.

- 28 Ὡς δ' ἀπὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κναξάρου θυγατέρα, ἧς ἐτι καὶ νῦν λόγος ὡς παρακάλον γενομένης. γήμας δ' εὐθύς ἔχων ἀνεξεύρυνεν.
- 6 Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατραπίας ἥδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλον ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωρᾶτο ἐννοῶν, ὅπως, εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλοῦτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, 2 εὐθύς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βουλόμενος προᾶξει ἐγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους καὶ προεῖπειν, ὅπως εἰδέειν, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἂν αὐτούς· ἐπεὶ δὲ κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὲ συλλέξας 3 λέγει αὐτοῖς τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, εἰδὼν ἱμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι

28. συνδόξαν, wie VII, 1, 8. — ἧς, gen. obiectivus. — Nach γενομένης stand bis auf Dindorfs Oxforder Ausgabe im Text: ἐνοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν, ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἐγγυμεν· ἀλλὰ γράφειν ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς, offenbar nichts weiter als die Randbemerkung eines gelehrten Abschreibers oder Commentators. Nach Ktesias hiesz die Tochter des Astyages Amytis, die Kyros, als er ihren Vater besiegt und ihren Mann Spitames getödtet hatte, heirathete. S. d. Einleit. §. 15. — ἔχων, mit ihr.

6. Inhalt: Kyros schickt Statthalter in die Provinzen seines Reichs, setzt ihnen aber vor ihrer Ernennung auseinander, dasz die Befehlshaber der festen Plätze und Besatzungen auch fernerhin nur seinen Befehlen zu gehorchen haben werden. Die Statthalter sollen in ihren Residenzen dieselben Mittel zu ihrer Sicherheit und zu einer ersprieszlichen Verwaltung anwenden und ebenso Hof halten als er selbst. Einrichtung eines jährlich im ganzen Reiche herumziehenden

Heeres zur Aufrechterhaltung der Ordnung und einer reitenden Post. Im nächsten Jahr unternimmt Kyros von Babylon aus einen Feldzug, durch den er noch andere Völker bezwingt. Von Allen wurde er geliebt, so wie sich unter seinem Scepter Alle glücklich fühlten.

1. οὐκ ἄλλον ἢ ἑαυτοῦ — ἀκούειν, also nicht dem Satrapen, d. h. dem Civilstatthalter untergeben sein. Ueber das Verhältnisz der Satrapen u. Phrurarchen zu einander spricht Xen. ausführlich Oekon. IV, 6—10.

2. τοὺς ἐπικαιρίους. S. zu III, 3, 11. — προεῖπειν. Object dazu ist: dasz die Phrur. u. Chil. nur ihm zu gehorchen haben; ebenso zu φέρειν. — ἐφ' οἷς. Das Ziel als Bedingung dargestellt, wie ἐφ' ᾧ περ ὥρμηται Oekon. XX, 18. ἐπὶ τούτῳ — ἦει Memor. I, 3, 5. — οἱ ἰόντες, diejenigen von ihnen (den ἐπικαίριοι), welche zu Satrapen ernannt in die Provinzen gehen. — ἄρχων, d. i. σατραπείας. — καὶ αἰσθάνοιτο, und erführe es dann erst. — ἑαυτῶν, gen. obiectivus: gegen ihre Person.

φρουροὶ καὶ φρούραχοι, οὓς τότε κατελίπομεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τούτους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάχασιν τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατραπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσιν τῶν ἐνοικούντων καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελέσουσιν, ὃ τι ἂν δέη. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε 4 μενόντων ὑμῶν οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ τὰ ἔθνη ταῦτα χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὥπως δασμοφορῇται τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεία ἐξωσι κατὰγεσθαι. ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε πολλοῖς 5 τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφεῖσας πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τοῖς ἀπορόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χώραι καταμένουσαι ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. Δεῖ δέ, ἔφη, τοὺς λόντας σατραπας ἐπὶ 6 ταύτας τὰς χώρας τοιοῦτους ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες ὃ τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἢ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν, ὥς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, 7 ἔπειτα δὲ οὓς ἐγίνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι ἔπεμπε σατραπας εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον, εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυσάνταν, εἰς Καρίαν

3. τότε, näml. ὅτε κατεστρεφάμεθα αὐτάς. — ἄλλο μηδὲν —, τὰ δὲ, entschiedener als ἄλλο μηδὲν — ἢ. — σατραπας, als Satrapen. — οἵτινες, die dazu geeignet sind, oder auch, deren Bestimmung es sein wird. Vergl. zu VII, 3, 7. Nachher §. 6. — τελέσουσιν. S. zu I, 4, 20.

4. δοκεῖ — μοι, es scheint mir gut. — τῶν ἐνθάδε μενόντων, die nicht als Satrapen abgehen. Der Genitiv hängt von οἷς ab, woraus ein τούτοις zu entnehmen und mit γενέσθαι (zu Theil werden) zu verbinden ist. — πέμπων. Oekon. IV, 6: τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας

πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν. Vergl. nachher §. 16: τῶν ἐφόδων. — τὰ ἔθνη ταῦτα geht auf die §. 3 erwähnten unterworfenen Städte mit ihren Gebieten.

6. λόντας σατραπας ἐπὶ, häufige traectio des Participiums, s. zu VI, 1, 18. — σκοπεῖν, erspähen, zu wählen suchen. — μεμνήσονται, wie Oekon. VIII, 21: χαλεπὸν εὑρεῖν τὸν μαθησόμενόν τε τὰς χώρας καὶ μεμνησόμενον καταχωρεῖν ἕκαστα, der darauf bedacht sein wird. — ἀποπέμπειν. S. II, 4, 12, wie §. 8 ἀποφέρειν.

7. ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, unter den

- δὲ Ἀδούσιον, ὅνπερ ἤτοῦντο, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλ-
 8 λήσποντον καὶ Αἰολίδα Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου
 καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπειψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες
 ἐδόκουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι συν-
 9 ταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὥς δὲ τότε Κῦρος κατεστήσατο,
 οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ
 καὶ οἱ χιλιάρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες
 10 καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπε-
 πομένοις σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἑώρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖ-
 σθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπισπομένων
 Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἀρματηλάτας, ὅποσοι δ' ἂν γῆν
 καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ
 σωφροσύνης ἐπιμελουμένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ
 χρῆσθαι, ἣν τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους
 παῖδας ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν
 θύραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε
 11 καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὅς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ
 λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἄρματα, πλείστους δὲ καὶ
 ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύη, τοῦτον ἐγὼ ὥς ἀγαθὸν σύμμαχον
 καὶ ὥς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοί τῆς ἀρχῆς
 τιμῶ. ἔστωσαν δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἑδραῖς, ὥσπερ παρ' ἐμοί,
 οἱ ἄριστοι προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέ-
 φουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὥς φίλοις μετα-
 διδόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὥς τὸν καλὸν τι ποιοῦντα
 12 καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους καὶ
 θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πόνου σίτον παρα-
 θῆσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν

besagten Bedingungen. — ὅνπερ ἤτοῦντο, näml. of Kāres. Ueber die Sache s. VII, 4, 7.

8. ἐκόντες. S. VII, 4, 1 f.

9. βασιλέως εἰσὶν, sind also nur seiner, nicht aber der Controle des Satrapen unterworfen. — ἐκ βασιλέως, unmittelbar vom K. Vgl. zu Hell. III, 1, 6: ἡ χάρα δῶρον, ἐκ βασιλέως ἐδόθη. Kr. 52, 5, 2.

10. ἐπὶ θύρας ἰέναι. S. VIII, 1, 6. — ἣν τι δέηται, näml. χρῆσθαι. — ὥσπερ παρ' αὐτῷ. Ueber die

Sache s. VII, 5, 86. — τοὺς ἀπὸ θυρῶν. Ueber die Attraction s. zu I, 3, 4. — ἀσκεῖν αὐτόν — τὰ πολεμικά. S. zu II, 1, 24.

11. κατὰ λόγον, nach Verhältnisz. Ueber die Sache vgl. Oekon. IV, 7. — τρέφουσα μὲν πρῶτον. Stellung von μὲν wie III, 1, 32. VIII, 2, 26. — ὥς — μεταδιδόναι. S. zu I, 1, 2.

12. παραδείσους. Vergl. VIII, 1, 38, wo auch ἵπποις — σίτον ἐνέβαλλε. — παραθῆσθε, laszt euch vorsetzen. — οὐ γὰρ — διασώ-

δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπικουρον εἶναι, ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι, ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάτω· ἂ δ' ὑμᾶς φημι χοῖναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτοὺς πειρωμαί πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμῆσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμῆσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων ἑδραῖς προτετίμηνται, πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλὰ πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάταις. ταῦτα δὲ εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἐκάστους καὶ δύναμιν ἐκάστῳ προσθεὶς ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασιν παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὀπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων.

Κατενόησαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατὰρξαντος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν αἰὲν στράτευμα ἔχων, ὥς, ἣν μὲν τις τῶν σατραπῶν ἐπικουρίας δέχεται, ἐπικουρῇ, ἣν δὲ τις ὑβρίῃ, σωφρονίῃ, ἣν δὲ τις ἡ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα κατευτρέψῃ, ἣν δὲ μὴ δύνῃται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλῃ· ὁ δὲ ἀκούων βουλευέται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος. καὶ οἱ πολλὰκις λεγόμενοι, ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός,

ζειν. Zusammenhang: durch Jagd und andere Uebungen müsst ihr euch rüstig und kampfes tüchtig halten: denn ich allein —. — τοῖς παρ' ἐμοῦ, Attraction wie §. 10. — ἐπικουρον εἶναι = ἐπικουρεῖν.

13. ἀρχὰς ἔχοντας, die mit Aemtern betraut sind; daher ὑφ' ὑμῶν.

14. αἱ — θύραι — θεραπεύονται. S. zu VIII, 1, 6. — οἱ οἴκοι, nämli. τῶν ἀρχόντων, ihrer Resi-

denzen. — αἱ πορεῖαι, von denen VIII, 5, 1—6 die Rede war. — συγκεφαλαιοῦνται, wie VIII, 1, 15.

15. ταῦτα abhängig von ποιεῖν. — ὡς — ἐσομένης. S. zu I, 4, 21.

16. Κύρου κατὰρξαντος, nachdem K. damit den Anfang gemacht. — ἐφοδεύει, zieht umher. — γὰρ, nämlich. — κατ' ἐνιαυτὸν αἰὲν, alljährlich. — οἱ λεγόμενοι. Wir sagen: wenn es

βασιλέως ὀφθαλμός, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὐτοί εἰσι τῶν ἐφόδων· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

- 17 Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἡσθάνετο καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ, πόσῃν ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαννόμενος, ὥστε διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλείποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπιμελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας
- 18 ἵππους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς· ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἴστασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασὶ τινες θάττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορείᾳ αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὖδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὥς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὥς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.
- 19 Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἱππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα δρεπανηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς
- 20 μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέφασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἑρυθρᾶς θαλάττης.

oft heiszt: der Sohn —. — ὀφθαλμός. S. zu VIII, 2, 10. — καὶ ἐνίοτε, auch wenn siemanchmal —, wozu ἀποτρέπεται γὰρ den Grund angiebt. — τῶν ἐφόδων. Vergl. zu πέμπων §. 4.

17. πρὸς, für, d. i. entsprechend, angemessen. — ἱππῶνας, Pferdestationen. Dasselbe erzählt Herod. VIII, 98, wo diese reitende Eilpost ἀγγαγήιον heiszt. — τοσοῦτον geht auf πόσῃν ἂν ὁδὸν — τῆς ἡμέρας ἐλαννόμενος. — Wegen τοὺς vor ἐπιμελομένους s. zu II, 3, 20. — παραδιδόναι, zur Weiterbeförderung.

18. ἴστασθαι, anhalten, ruhen.

— ἀνύτειν absolut, wie öfter bei Dichtern, z. B. πρὸς πόλιν Soph. Trach. 654. Auch Xen. Hellen. V, 4, 20 κατανύσειν εἰς τὸν Πειραιᾶ. VII, 1, 15. — πεζῇ, zu Lande. Hier. VIII, 9: ἡ πεζῇ ἢ κατὰ θάλατταν. — ἕκαστον, Object zu αἰσθανόμενον. — ἐπιμελεῖσθαι, näml. ἑκάστων.

20. ἐκβάντι, für Einen, der —, d. i. wenn man —. S. B. 145, Anm. 3. K. 48, 5, Anm. 2. C. 435, Anm. — Ἑρυθρᾶς θαλάττης, wie bei Herodot II, 11 der Indische Ocean, wie man aus §. 21 ersieht, wo dieses Meer als Ostgrenze an-

μετὰ δὲ ταῦτα ἰ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι καὶ καταστρέφασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὠρίζεν 21 αὐτῷ πρὸς ἑω μὲν ἡ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ ὁ Εὐξείνιος πόντος, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ δὲ διὰ ψῦχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνδρίαν δυσοίκετα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαίταν ποιησάμε- 22 νος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διήγειν ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις, τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θερούς δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ θάλλει καὶ ψύχει διάγειν αἰεὶ. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν 23 οἱ ἄνθρωποι, ὥς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾔετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιο· καὶ γὰρ ὁ Κύρος λαμβάνων παρ' ἐκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόν- 24 τες ἀντεδίδου ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὲ πρεσβύτης 7 ὦν ὁ Κύρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς

gegeben wird. — καταστρέφασθαι. Das Subject ist dasselbe wie beim vorhergehenden καταστρέφασθαι. — Αἴγυπτον. Nach Herod. III, 1 wurde Aegypten erst vom Kambyzes, dem Sohn des Kyros, erobert. S. die Einleit. §. 21.

21. Αἰθιοπία, ungenau; denn Aethiopien gehörte nicht wie Kypem und Aegypten zum Reiche des Kyros.

22. Dasselbe berichtet über die drei Hauptresidenzen der Perserkönige Plutarch. de exil. p. 604 C: Καίτοι τοὺς γε Περσῶν βασιλεῖας ἐμακάριζον, ἐν Βαβυλῶνι τὸν χειμῶνα διάγοντας, ἐν δὲ Μηδίᾳ (Ekbatana) τὸ θερος, ἐν δὲ Σούσοις τὸ ἡδιστον τοῦ ἔαρος. Vergl. Xen. Ages. IX, 5: αὐτὸς (Αγασίας) μὲν ἦδει τῇ τῶν θεῶν κατασκευῇ δυνάμενος ἀλύπως χρῆσθαι, τὸν δὲ (Βασίλειά) ἑώρα φεύγοντα μὲν θάλλει,

φεύγοντα δὲ ψύχει δι' ἀσθένειαν ψυχῆς.

7. Inhalt: Kyros zum siebenten Mal in Persien träumt und fühlt, dass sein Ende naht. Er verrichtet Dankopfer und fleht um Glückseligkeit für alle die Seinen und für das Vaterland. Er ruft seine Söhne und seine Freunde herbei. Er spricht seinen letzten Willen aus und ermahnt die Söhne zur Eintracht und Bruderliebe, um ihrer selbst und um seinetwillen; denn sie würden auch im Tode ihn nicht betrüben wollen, da sein unsterblicher Geist an ihrem ferneren Leben Theil nehmen werde, und Götter und Menschen scheuen. Er ordnet sein Leichenbegängnis an, nimmt Abschied und stirbt.

1. μάλα — πρεσβύτης. Nach Deion bei Cicero de Div. I, 23 starb Kyros 70 Jahr alt, im dreissigsten

- έτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερα
καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα
2 πᾶσι διέδωκεν, ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ
ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθῶν κρείττων τις ἢ
κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρ· ἡδὴ γὰρ εἰς
θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη καὶ σχεδὸν
3 ἐδόκει εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. εὐθύς οὖν
λαβὼν ἱερεῖα ἔθνε Δίι τε πατρὶϊ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις
θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπενχόμενος·
Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελε-
στήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια, ὅτι ἔση-
μήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν
οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν.
πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις, ὅτι κἀγὼ ἐγίνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπι-
μέλειαν καὶ οὐδὲ πώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον
ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ
γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἰόνπερ
4 αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ
τοιαῦτα ποιήσας καὶ οἰκαδὲ ἐλθὼν ἔδοξεν ἀναπαύσασθαι καὶ
κατεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὦρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσίοντες λούσα-
σθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ
δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὦρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ
ἡ ψυχὴ σίτον μὲν οὐ προσίετο, διψὴν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπιεν
5 ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινε αὐτῷ ταῦτα καὶ
τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκό-
τες αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους

Jahre seiner Regierung. — ἔθυσε τὰ νομιζόμενα. Vergl. VIII, 5, 26. — τοῦ χοροῦ ἡγήσατο, nach griechischer Sitte. — τὰ δῶρα. Vgl. VIII, 5, 21.

2. κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ein übermenschliches Wesen. — σχεδόν, ziemlich sicher.

3. ἐπὶ τῶν ἄκρων. Herod. I, 131: νομίζουσι Δίι μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ Ἡλίῳ τε καὶ Σελήνῃ καὶ Γῇ καὶ

πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. Der Ort, wo geopfert wird, heisst oben VIII, 3, 1. 24 τεμένη. — φήμαις, menschliche Stimmen, die als omnia dienen können. Memor. I, 1, 3: ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. Vergl. Hipparch. IX, 9. — χάρις, wie VII, 5, 72. — ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα = μείζον ἢ κατὰ ἄνθρωπον ἐφρ.

4. ἔδοξεν ἀναπαύσασθαι, gefiel es ihm zu ruhen. — λούσασθαι, vor dem Abendessen. — ἡ ψυχὴ. Vergl. I, 3, 18.

5. ἐν Πέρσαις, in Persien.

καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο τοιοῦδε λόγου.

Παῖδες ἔμοι καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἔμοι μὲν τοῦ 6
βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώ-
σκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὡς περὶ εὐδαίμονος ἔμοῦ
καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν
παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τε ἤβησα, τα
ἐν νεανίσκοις, τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν
τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδό-
κουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδεπώ-
ποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον,
καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἡτύχησα. καὶ 7
τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἔμοῦ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς
δὲ πολεμίους ὑπ' ἔμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρό-
σθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω·
ὦν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ τι οὐ διεσώσαμην. καὶ τὸν μὲν
παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως, ὥσπερ ἡνύχον· φόβος
δὲ μοι συμπαρομαρτῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἰδοίμι
ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, οὐκ εἶα τελέως με μέγα φρο-
νεῖν οὐδ' εὐφραίνεισθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἦν τελευτήσω, 8
καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὧ παῖδες, ζῶντας, οὗσπερ ἔδοσάν μοι οἱ
θεοὶ γενέσθαι, καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦν-
τας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὸν ἀεὶ
χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν σαφηνί- 9
σαντα καταλιπεῖν, ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα
ὑμῖν παράσχη. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως,
ὧ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ' ὅ τι ἂν
καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενομένῳ καὶ

6. ὡς περὶ — ἔμοῦ. Die Präposition ist vor ἔμοῦ nicht wiederholt. S. zu I, 6, 4. — τὰ ἐν παισὶ — καλὰ. Vergl. I, 2, 15. Hellen. V, 4, 32: παῖς τε ὢν καὶ παιδίσκος καὶ ἡβῶν πάντα τὰ καλὰ ποιῶν διετέλεσε. — τοῦμὸν γῆρας — γιγνόμενον. Cic. de Senect. 9, 30: Cyrus apud Xenophontem eo sermone, quem moriens habuit, quum admodum senex esset, negat se unquam sensisse, senectutem suam imbecillioorem factam, quam adolescentia fuisset.

7. ἐπεῖδον — γενομένους, ich erlebte, dass — wurden. — τὴν πατρίδα — καταλείπω. Vergl. die Worte des Kambyzes VIII, 5, 23: — ἰδιωτεύουσαν, Gegensatz: herrschende Völker, wie die Assyrier, Lyder. — μή τι — πάθοιμι χαλεπὸν, wie es z. B. dem Krösos erging.

8. ἔδοσαν — γενέσθαι, geboren werden lieszen.

- 10 πλειόνων κατὰ τὸ εἶκος ἐμπείρω. ἐπαιδευθῆν δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων ὑπέκειν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαιδεύον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι ὥς οὖν παλαιὰ καὶ εἰδισμένα καὶ
- 11 ἐννομα λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε. καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὦ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μῆδων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι διδόνς νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοῦνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσ-
- 12 βυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδεῆς ἔση, οὐχ ὁρᾷ, ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων τε ἔρᾳν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἢ σὰφ' ἴσθι τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχειν.
- 13 οἶσθα μὲν οὖν καὶ σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε ἀνθρώπους φύεσθαι· πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνονται, ὥσπερ καὶ τᾶλλα τὰ πεφνκότεα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕναστον

10. οὐ μόνον ἀδελφοῖς, mit Rücksicht auf seine Söhne; denn Kyros selbst hatte keine Brüder. Vergl. Memor. II, 3, 6: οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντηγάνοντι πανταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαστῆραι καὶ κοίτῃ μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπέξει. Ueber die Ehrfurcht vor dem Alter bei den Spartanern s. die classische Stelle Cic. de Senect. 18, 63. — ὥς — λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε. S. zu I, 6, 11.

11. ὅσον ἐν ἐμοί. Vergl. Oekon. VII, 14: τίς δὲ ἡ ἐμὴ δύναμις; ἀλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστίν. — Ταναοξάρη. Bei Herod. III, 30. 65 heisst

er Σμέρδης. — τρίτων, als dritter, d. i. drittens.

12. σοὶ mit παρέσται zu verbinden. — σοῦ μᾶλλον, d. i. μᾶλλον ἢ σοί. S. zu V, 2, 19.

13. οἶσθα. Hutchinson vergleicht Sallust. Bell. lug. 10: non exercitus neque thesaurus praesidia regni sunt, verum amici, quos neque armis cogere neque auro parare queas: officio et fide pariantur. Quis autem amicior quam frater fratri? aut quem alienum fidum invenies, si tuis hostis fueris? Vergl. Mem. III, 11, 11. — Beachte die Stellung der beiden Tonwörter πιστοὺς und φύεσθαι zu Anfang und am Ende des Satzes. — γὰρ ἂν, denn sonst möchten wohl. — τίθεσθαι, sich

ἐαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ 14
 συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιῆσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρ-
 χου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολῖται τοι ἄνθρωποι
 ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ
 τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τρα-
 φέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀυξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν
 γονέων ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν
 πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; μὴ 15
 οὖν ἂ οἱ θεοὶ ὑφῆγηται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς μά-
 ταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα
 φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως αἰὲ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμε-
 τέρα φιλία. ἐαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίμι
 γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλόν, ὥς ἀδελφῷ; τίς δ'
 ἄλλος τιμῆσεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως, ὥς ἀδελ-
 φός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος
 οὕτως, ὥς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θάττον μηδεὶς σοῦ τούτῳ 16
 ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα
 τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινὰ ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε·
 τίμι χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίμι
 δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ'
 αἴσχιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον
 προτιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρωτεύον-
 τος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἐφι-
 κνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων, παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, 17
 εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτό

machen, bereiten. So oft bei Homer und anderen Dichtern.

14. τοῦ ὁμόθεν γενομένου, deinem Bruder. — πολῖται — ἄνθρωποι, Mitbürger. — καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων, näml. οἰκειότεροί εἰσι. — οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες. Vgl. Memor. II, 3, 4: καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐν τῶν αὐτῶν φύναι, μέγα δὲ ὁμοῦ τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντροφῶν.

15. ὑφῆγηται — εἰς οἰκειότητα, zur Vertrautheit an die Hand

XENOPH. CYROP. II.

gegeben haben. — καλόν. S. II, 1, 29 zu ἀγαθόν. — τιμῆσεται, passivisch; τιμηθήσομαι ist spätere Form.

16. σοῦ, Tanaoxares.

17. παῖδες, nachdrücklicher, strenger als ὦ παῖδες. S. zu I, 3, 9. — οὐ γάρ. Cic. de Senect. 22, 79: nolite arbitrari, o mihi carissimi filii, me, cum a vobis discessero, nusquam aut nullum fore. Nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis; sed eum esse in hoc corpore, ex iis rebus, quas gerebam, intelligebatis. Eundem igitur esse creditote, etiamsi

- γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὥς οὐδὲν εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὥς οὔσαν
- 18 κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων ψυχὰς οὐπω κατενόησατε οἷους μὲν φόβους τοῖς μαιφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυ-
- 19 χαὶ κύριαי ἦσαν; οὗτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπέισθην, ὥς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ξῆ, ὅταν δὲ τοῦτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. ὁρῶ γάρ, ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυχὴ, ζῶντα
- 20 παρέχεται. οὐδὲ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμα· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ ἔστιν ἕκαστα ἀπύοντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς·
- 21 αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδὲν ἔστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη

nullum videbitis. — τελευτήσω, ungewöhnlich mit dem Genitiv constr. wie παύειν. — οὐδὲ γάρ. Vergl. Memor. I, 4, 9: οὐδὲ γὰρ τὴν σάντου σὺ γε ψυχὴν ὁρᾷς, ἢ τοῦ σώματος κυρία ἔστιν.

18. τῶν ἄδικα παθόντων, der frevelhaft Ermordeten. — παλαμναίους, Rachegeister. Man denke an das Schicksal Orest's u. a. — τοῖς δὲ φθιμένοις. Cameraarius: num quid autem arbitramini, permanere potuisse honores, qui habentur mortuis, si nullius rei potestas penes animos illorum esset? Also, will Kyros sagen, bedenkt, dass ich auch nach dem Tode von eurer Handlungsweise Kenntniss haben und, wenn diese keine brüderliche ist, mich betrüben werde. S. §. 22.

19. οὗτοι. Cic. de Sen. 22, 80: mihi quidem nunquam persuaderi potuit, animos, dum in corporibus essent mortalibus, vivere, cum exissent ex iis, emori. — ζῶντα παρέχεται. Die Seele also ist es, von

der das Leben auch des Körpers erst ausgeht.

20. οὐδὲ γε. Cic. a. a. O.: nec vero tum animum esse insipientem, cum ex insipienti corpore evasisset, sed cum, omni admixtione corporis liberatus, purus et integer esse coepisset, tum esse sapientem. — ὅπως = ὅτι. — ἄκρατος καὶ καθαρὸς, proleptisch. S. zu IV, 2, 3. Vergl. Plutarch. Rom. 28: τὸ γὰρ ἔστι μόνον ἐν θεῶν (die Seele). ἦκει γὰρ ἐκείθεν, ἐκεῖ δ' ἄνεισιν, οὐ μετὰ σώματος, ἀλλ' ἐὰν ὅτι μάλιστα σώματος ἀπαλλαγῇ καὶ διακριθῇ καὶ γένηται καθαρὸν παντάπασιν καὶ ἄσαρκον καὶ ἅγιον. — διαλυομένου δέ. Cic.: atque etiam cum hominis natura morte dissolveretur, caeterarum rerum perspicuum est quo quaeque discedant; abeunt enim illuc omnia, unde orta sunt; animus autem solus, nec cum adest, nec cum discedit, apparet.

21. ἐννοήσατε. Cic. 81: iam vero videtis, nihil esse morti tam simile

καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, 22 ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰεὶ ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῇ καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι, μήποτε ἀσεβεῖς μηδὲν 23 μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε μήτε βουλευήσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιννόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῇ πᾶσιν ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἦν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνεται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδειξεί· εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἀδικῶν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναίτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πᾶν προθυμοίτο, 24 ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἷους χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἐπραξαν· ὁποτέρους ἂν οὖν

quam somnum. Atqui dormientium animi maxime declarant divinitatem suam: multa enim, cum remissi et liberi sunt, futura prospiciunt. Ex quo intelligitur, quales futuri sint, cum se plane corporis vinculis relaxaverint. Vergl. Plat. Apol. 40 d. — τότε, im Schlafe.

22. εἰ μὲν — ἔχει. Cic.: quare si haec ita sunt, sic me colitote ut deum: sin una est interiturus animus cum corpore, vos tamen deos verentes, qui hanc omnem pulcritudinem tuentur et regunt, memoriam nostri pie inviolateque servabit. — καὶ — καταιδόμενοι, so habt auch ihr (wie es andere gute Söhne thun) vor meiner Seele Ehrfurcht und —. — τὴν — τάξιν συνέχουσιν. Vergl. Memor. IV, 3, 13: ὁ τὸν ὅλον κόσ-

μον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔστι, καὶ αἰεὶ μὲν χροῶμενοις ἀτριβῇ τε καὶ ἡγιά καὶ ἀγήρατα παρέχων, θᾶττον δὲ νοήματος ἀναμαρτήτως ὑπηρετοῦντα. — ὑπὸ κάλλους, vor Schönheit.

23. ζῆν τὰ — ἔργα, fortleben. ἐν πάντων, bei allen; die Präp. ἐν erklärt sich aus der ursprünglichen Bedeutung von ἀποβάλλειν. — τὸν — προσήκοντα, Meyer: den, der den stärksten Anspruch auf Liebe hat.

24. εἰ μὲν. Der Nachsatz fehlt wie IV, 5, 10. — διαγεγένηνται, ohne ὄντες wie Ages. I, 4: ἀρχή — διαγεγενημένη ἀδιάσπαστος. Uebersetze: Meistentheils nämlich sind beständige Freunde gewesen Eltern ihren Kin-

- αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεργόντα, ταῦτα δὲ αἰρούμενοι
 25 ὁρθῶς ἂν βουλευοίσθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἄλλis. τὸ
 δ' ἐμὸν σῶμα, ὃ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε
 μήτε ἐν ἀργύρῳ μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα
 ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἢ
 πάντα μὲν τὰ καλά, πάντα δὲ τὰ γαδὰ φύει τε καὶ τρέφει;
 ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἂν
 26 μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῖς εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. ἀλλὰ
 γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὀθενπερ, ὡς
 εἴοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἰ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς
 βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμὸν ζῶντος ἐτι προσι-
 δεῖν ἐθέλει, προσίτω. ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι
 ὑμᾶς, ὃ παῖδες, μηδεὶς ἐτ' ἀνθρώπων τοῦμὸν σῶμα ἰδέτω,
 27 μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους
 ἐπὶ τὸ μνημα τοῦμὸν παρακαλεῖτε, συνησθησομένους ἐμοί, ὅτι
 ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἐτι κακὸν παθεῖν,
 μήτε ἦν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν ἐτι ὦ. ὅποσοι
 δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες ὅποσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαί-
 μονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου

dern u. s. w. — ταῦτα δὲ αἰρού-
 μενοι, in freier Wendung, als ob
 vorherginge ὁπότερα — τοῖς πρᾶ-
 ξασι.

25. μηδὲ, und auch nicht
 einmal, in etwas Geringerem als
 Gold und Silber. — τῇ γῇ — ἀπό-
 δοτε. Cic. de Leg. II, 22: ac mihi
 quidem antiquissimum sepulturae
 genus id fuisse videtur, quo apud
 Xenophontem Cyrus utitur; reddi-
 tur enim terrae corpus, et ita lo-
 catum et situm, quasi operimento
 matris obducitur. Verbrannt wur-
 den die Leichen bei den Persern
 nicht, weil nach Herod. III, 16 das
 heilige Feuer dadurch entweiht
 worden wäre. Vergl. Herod. I, 140.
 Cic. Tusc. I, 45: Persae mortuos
 cera circumlitos condunt, ut quam
 maxime permaneant diuturna cor-
 pora. — τούτου — τοῦ — μιχθῆ-
 ναι, S. zu VIII, 1, 40. — μοι δο-
 κῶ, mihi videor. Vergl. δοκοῦ-
 μεν I, 1, 1. — κοινωνῆσαι τοῦ
 εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου, Theil

haben an dem, oder ein Theil
 sein von dem, was den Men-
 schen wohlthut. Kyros als φι-
 λάνθρωπος freut sich, dasz er auch
 zu Erde geworden den Menschen
 noch nützlich sein werde.

26. ἀλλὰ γάρ, aber ich musz
 endigen, denn —. ὀθενπερ,
 d. i. von den Extremitäten, Hän-
 den, Füßen, Augen. — βούλεται —
 ἐθέλει. Das erste ist ein Wollen
 nach Gründen, das zweite ein un-
 vermitteltes, unwillkürliches, daher
 auch von leblosen Dingen gebraucht.
 Nur scheinbar ohne Unterschied
 wie hier finden sich beide Verba
 nebeneinander auch VII, 2, 10. —
 ἐγκαλύψωμαι, wie Sokrates sich
 verhüllte, um sich sterbend den
 Blicken der Umstehenden zu ent-
 ziehen. Plat. Phaedon p. 118 A.

27. ὡς μηδὲν ἂν, so dasz ich
 nichts — kann. — μηδὲν ἐτι ὦ,
 wie §. 17. — ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι,
 zu Ehren eines gl. Mannes.
 Vergl. VII, 3, 7.

τελευταῖον, τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνή-
σεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ
ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ
ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος
συνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

[Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἢ 8
Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἐαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρίσθη μὲν
πρὸς ἔω μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρκτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ
πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν
δὲ Αἰθιοπία. τοσαύτη δὲ γενομένη μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου
ἐκυβερνᾷτο, καὶ ἐκεῖνός τε τοῖς ὑφ' ἐαυτῷ ὥσπερ ἐαυτοῦ παῖ-
δας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἳ τε ἀρχόμενοι Κύρου ὡς
πατέρα ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν 2
αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφί-
σταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ' ἀληθῆ λέγω,
ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γάρ, ὅτι πρότερον μὲν
βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε
ὄρκους ὁμόσαιεν, ἡμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ 3
δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ
νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν,
οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων
στρατηγῶν· νῦν δὲ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνε-

28. τοὺς φίλους — τοὺς ἐχθρούς, sich an den Feinden zu rächen ebenso wie den Freunden Gutes zu erweisen gehört nach Sokratischer wie nach griechischer Vorstellung überhaupt zur Tugend und zur Glückseligkeit. Vergl. §. 7. Mem. II, 1, 19. 28. — καὶ χαίρετε, und nun —. — τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε (näml. χαίρειν) ὡς παρ' ἐμοῦ, matri vestrae salutem nuntiate verbis meis. — οὕτως ἐτελεύτησεν. S. d. Einleit. §. 14.

8. Inhalt: Bald nach Kyros Tode fing Sitte und Zucht der Perser an zu entarten. Mit der Scheu vor den Göttern schwand der Sinn für Gerechtigkeit, Nüchternheit, Abhärtung durch Jagd und strenge Erziehung. Sie fröhnen der Weichlichkeit und Ueppigkeit und ihr Kriegswesen ist so entartet, dass sie auf eigene Hand kaum noch

Krieg führen. Ueber dieses Capitel s. d. Einleit. §. 10, Anm. 16.

1. μὲν. Man erwartet γὰρ oder μὲν γὰρ. — πρὸς ἔω — Αἰθιοπία, fast wörtlich wiederholt aus VIII, 6, 21. Im folgenden Satz dieselben Gedanken wie I, 1, 4. 5. VIII, 1, 44. 2, 9.

2. οἱ παῖδες ἐστασίαζον. Ebenso Herod. III, 30. Ktesias Pers. 10. Tanaoxares wurde von seinem Bruder ermordet. — πάντα — ἐτρέπετο, zumal mit εὐθὺς verbunden, widerspricht dem Folgenden, nach welchem bis zur Zeit von Kyros d. Jüngeren die Perser im besten Rufe standen. Uebrigens wird ein solcher Ruf und ein Vertrauen auf denselben durch Anab. II, 5 keineswegs bezeugt. — καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσι, Meyer: selbst den ärgsten Uebelthätern.

- χείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων
- 4 ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τὰδε χεῖρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε προ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπραΐξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρξάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὥσπερ Ρεομίθρης τὴν γυναικα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβάς βασιλεῖ ἰδόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ
- 5 ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν· ὅποιοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιοῦτοί καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γηγένηται.
- 6 Εἰς γε μὴν χρήματα τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδικηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίειν· ὥστε οὐδὲν ἤττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδικηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἵεναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατιὰν
- 7 θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἐξεστὶν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν ἴδῃ γινῶμαι ταύτῃ τῷ παντὶ χεῖρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

3. ἐν χειρίσαν ἑαυτούς und ἀπετμ. τ. κεφ. Dieselben Worte Anab. III, 2, 8 u. II, 6, 1.

4. εἴ τις —, οὗτοι. S. zu I, 2, 2. — Ἀριοβαρξάνην, Statthalter von Lydien, Ionien und ganz Phrygien. Nepos. Dat. II, 5. — τῷ Αἰγυπτίῳ, dem König von Aegypten Tachos, an welchen Rheomithres vom Ario-barzanes, um Hülfe für seinen Aufstand gegen den Perserkönig (362 v. Ch.) zu erlangen, gesandt war. Diodor XV, 90 ff.

5. οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες, auffal-

lende Uebertreibung. — ὅποιοί τινες. S. zu I, 1, 1. Dieselben Worte Vect. I, 1. Vergl. oben VIII, 1, 8. — οἱ ὑπ' αὐτούς. S. zu I, 5, 3. — ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, plerumque.

6. γε μὴν, ferner. S. I, 2, 2. — τῇδε, insofern. — οὐδ' οὗτοι, die Reichen. — εἰς χεῖρας — ἵεναι, in die Gewalt — gerathen. Die Worte erinnern an Anab. I, 2, 26. Vergl. oben VII, 4, 10.

7. ὅστις —, πᾶσιν. S. zu I, 6, 11. — αὐτοῖς, den Persern. — ἄνευ μάχης, bis zur Unwahrheit übertrieben, wie Anab. I, 8. III, 3, 6 ff.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρόσθεν, 8
νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς μήτε
πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δέ, ὅτι ταῦτα οὐ τοῦ ἐν
τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμισαν, ἀλλὰ βουλούμενοι δια
πόνων καὶ ἰδρωτὸς τὰ σώματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν
μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν
οὐδαμοῦ ἐπιτηδένεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονο- 9
σιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο καὶ εἰς τὰς πρά-
ξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν
ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου, ἡνίκαπερ οἱ πρωιαίτατα
ἀριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν
ἔσπετερ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι.

Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρεισθαι εἰς 10
τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἤττον
ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσ-
φέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ
τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρ-
θούμενοι ἐξιέναι.

Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ πορευο- 11
μένους μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγ-
καίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν
τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βρα-
χείας ποιοῦνται, ὥς μηδὲν ἂν ἔτι θανυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν
ἀναγκαιῶν.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαντάκις ἐξῆγε- 12
σαν, ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας·

Hellen. IV, 8, 18 ff. u. a. St. be-
zeugen.

8. πτύειν — ἀπομύττεσθαι. Vgl.
I, 2, 16, mit welcher Stelle das
hier Folgende in grellem Wider-
spruch steht, da dort das μὴ πτύειν
erklärt wird, εἰ μὴ — τὸ ὑγρὸν
ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, während
hier das ἐκπονεῖν als gar nicht
mehr vorkommend, das μὴ πτ. μ.
ἀπομ. aber als noch fortdauernd
angegeben wird.

9. μονοσιτεῖν. Herod. VII, 120:
βασιλεὺς Ξέρξης οὐ δις ἐκάστης
ἡμέρας ἐνόμισε σίτον αἰρέεσθαι.
Damit stimmt aber die Kyropädie

nicht; denn I, 2, 11. VIII, 1, 44
ist vom ἄριστον die Rede. — ἡνί-
καπερ — ἀριστῶντες, näml. ἄρχον-
ται. — ἔσπετερ — κοιμώμενοι, näml.
ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν.

10. προχοῖδας, decentes Wort für
ἀμίδας. Andere nehmen es für
κύλικας. — νομίζοντες, als ob vor-
her nicht ἦν — αὐτοῖς νόμιμον,
sondern ἐνόμιζον gesagt wäre. Vgl.
V, 4, 34. — εἰσφέρειν. Die active
Form war nöthig wegen des Ge-
gensatzes. Das Wortspiel ist etwas
plump. Die Worte καὶ σώμ. u. γν.
σφάλλειν u. δύνωνται ὀρθοῦμενοι
scheinen aus I, 3, 10 entlehnt.

- ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦντιους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξήεσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξήγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ καὶ εἰ τινες φιλόπονοι γενόμενοι καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσι θαμὰ θηρῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς θῆλοι ἦσαν καὶ ὥς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.
- 13 Ἀλλὰ τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ ἰέναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζόμενας ἐδόκουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι
- 14 ἂν πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φρομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ εὐόκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλείεστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὔτε ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.
- 15 Ἀλλὰ μὲν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρότῃ· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων
- 16 μαλακίαν διασώζονται. σαφηνίσει δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον,

12. Ἀρταξέρξης, mit dem Beinamen *Μνήμων*, Bruder des jüngeren Kyros. Ueber ihn s. Plutarch. Artax. 6. Vgl. Herod. I, 133: οἶνω δὲ κάρτα προσκείται. — οὐκέτι ὁμοίως, wie früher. Ebenso I, 4, 4. Der Tadel widerspricht VIII, 1, 36: καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς u. s. w. und vollends dem, was Anab. I, 9, 6 von Kyros d. J. erzählt wird.

13. ἔτι διαμένει, wie auch Anab. I, 9, 3 bezeugt. — ἀποφαινόμενοι, nämlich τὰ ἱππικά. Das hier Gesagte ist wieder übertrieben, wonach sie nur noch in geschlossenen Räumen ritten. — καὶ ὅτι, und das anlangend, dasz. Vergl. Hier. IV, 5: τοῖς δὲ τυράννοις καὶ

τοῦτο ἔμπαιιν ἀνέστραπται, inversa est ratio. Oben I, 2, 6 wird das μανθάνειν δικαιοσύνην als noch bestehend geschildert. Vgl. Anab. I, 9, 3—5.

14. δυνάμεις, Kräfte.

15. θρυπτικώτεροι. Ueber die ἀλαζονεία der Perser s. Ages. IX, 1ff. Aber I, 3, 2: ἐν Πέρσῃσι δὲ τοῖς οἶκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φανυλότεραι καὶ αἱ διαίται εὐτελέστεραι. — τῇ δὲ Μήδων στολῇ. S. VIII, 1, 40.

16. οὐ μόνον steht bei ἀρκεῖν, wo wir nur die Negation erwarten, μόνον gehört aber zu dem, was nicht genügt (hier zu τὰς εὐνὰς μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι). So §. 17.

ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ δάπιδες. καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὔρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἄλλα τε αἰ καὶνὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅσα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ 17 χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἐν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὐδ' αἱ τῶν δένδρων οὐδ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέρας σκιάς ἄνθρωποι μηχανῶμενοι αὐτοῖς παρεσῆσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλείστα ἔχωσι, τούτῳ 18 καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανερώς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ἠϋξῆται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ ὁρᾶσθαι 19 περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἔνεκα ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἱππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως, ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται. τά γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ 20 εἰκότως νῦν τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰδίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἱ δὲ καὶ ἐστρατεύοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς

Memor. I, 4, 13: οὐ — μόνον ἤρησε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλὰ καὶ —. Hellen. III, 2, 21: καὶ οὐ μόνον ταῦτ' ἀρκεῖ, ἀλλὰ καὶ —. — οὐδὲν αὐτῶν, partitive Apposition zu τὰ πεττόμενα, wie VI, 3, 34. — καινοποιητὰς. Vergl. Ages. IX, 3: τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσαν γῆν περιέρχονται μαστεύοντες, τί ἂν ἡδέως πίοι, μύριοι δὲ τεχνῶνται, τί ἂν ἡδέως φάγοι. ὅπως γε μὴν καταδάσθοι, οὐδ' ἂν εἴποι τις ὅσα πραγματεύονται. Cic. Tusc. V, 7: Xerxes, inquit, prae-mium proposuit ei, qui invenisset novam voluptatem.

17. οὐ μόνον. S. §. 16. Vergl. Herod. VII, 61: Πέρσαι περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι εἶχον τήρας καλεομένους, πῖλους ἀπαγέας, περὶ δὲ τὸ σῶμα κινῶνας χειριδωτοὺς ποι-

κίλους, λεπίδος σιδηρέης ὅσιν ἰχθυοειδές, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἀναξυρίδας. — ἐτέρας σκιάς, durch Sonnenschirme. Deren bedienten sich in Griechenland nur die Frauen; Handschuhe aber waren dort wie bei den Römern ganz unbekannt.

18. Die ἀδικία u. αἰσχροκέρδεια sind bereits §. 5. 6. 13 satssam geegelselt. — ἐξ ἀδίκου. S. zu VIII, 5, 12.

19. περὶ. Ueber die Sache s. IV, 3, 22. Dorthier scheint die Stelle entlehnt.

20. εἶναι ὑπῆρχε. So findet sich einigemal εἶναι bei ὑπάρχειν um ein thatsächliches Vorhandensein zu bezeichnen, z. B. Rep. Athen. III, 9: ὥστε — ὑπάρχειν δημοκρατίαν μὲν εἶναι, ἀρκούντως δὲ τοῦτο ἐξευρεῖν, ὅπως δὲ βέλτιον πολιτεύσονται.

- ὀψοποιούς καὶ οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ ὑποχρῖνται τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς καὶ τὰλλα ὀνθυμίζουσι, τοὺτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν,
- 21 ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιννόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν ὄξον
- 22 οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν παλτὸν ἐκάστω δοὺς εἰς χεῖρα ὁμοῦθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς χεῖ-
- 23 ρας συνιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέροα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ὥσπερ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμε-
- 24 νοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσιν. οὐδὲ γε τοῖς ὄρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς ἀνέξήσας τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιννώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἶονταί σφισιν ὁμοίους
- 25 τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὁρμῶσι μὲν, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιννόμενα τὰ ξεύρη
- 26 πολλάκις πλεῖω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιννώσκουσιν, οἷά σφισι τὰ πολεμιστήρια

ται, οὐ δάδιον. — τοὺς δὲ φρουροῦντας. Nach diesen Worten steht in einigen Handschriften εἰ δέοι στρατεύεσθαι, wodurch wohl πρὸ τῆς χώρας erklärt werden sollte; diese Worte sind aber mit φρουροῦντας zu verbinden wie V, 3, 11: τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας. — παρατιθέντας, die die Speisen auftragen. — ὑποχρῖνται τε καὶ ἐντρίβουσιν. S. I, 3, 2 zu ὀφθαλμῶν ὑπογραφεῖ καὶ χρώματος ἐντρίψει. — τοὺτους πάντας ἱππέας. S. Hellen. VII, 1, 38: ὁ Ἀντίοχος ἀπήγγειλε πρὸς τοὺς μυρίους, ὅτι βασιλεὺς ἀρτοκόπους μὲν καὶ ὀψοποιούς καὶ οἰνοχόους καὶ θνρωροὺς παμπληθεῖς ἔχει, ἀνδρας δὲ, οἳ μάχονται ἂν Ἑλλησι, πάνιν ζητῶν οὐκ ἔφη δύνασθαι ἰδεῖν.

21. ὄξον — ἀναστρέφονται, wiederum eine alberne Uebertreibung.

22. θωρακίσας — καὶ ἐν παλτὸν. Vergl. II, 1, 9. VI, 2, 16. — εἰς χεῖρα — εἰς χεῖρας, Wortspielerei. Die Behauptung ist unwahr.

24. ἐφ' ᾧ, zu dem Zweck, zu welchem. — ἀγαθοὺς, kampf-tüchtig, wie VII, 1, 11. Dindorf ἀγαστοὺς. — εἰς τὰ ὅπλα, d. i. εἰς τοὺς ὀπλίτας, wie Anab. II, 2, 4.

25. ὥστε ἄνευ ἡνιόχων. Dazu giebt ein Beispiel Anab. I, 8, 20: τὰ δ' ἄρματα ἐφέροντο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἡνιόχων.

26. τὰ πολεμιστήρια bezeichnet die Krieganstalten im Allgemeinen.

ὑπάρχει, ὑφίστανται, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασιν μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι. φημί ²⁷ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνάνδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι· εἰ δέ τις τὰ ἐναντία ἔμοι γιγνώσκοι, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἔμοις λόγοις.]

— ὑφίστανται, sie geben es auf, nämlich den Krieg selbst allein zu führen; so ohne Infinitiv oder Genitiv auch Hellen. VII, 2, 4: οὐδὲ ὡς ὑφίσταντο, ἀλλὰ καὶ —. — ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσι, sowie der jüngere Kyros in der Anabasis seine Hauptstärke an den 10,000 Hellenen hat. — ὅταν οἱ Ἕλληνες, wie in dem Kampfe der Lakedämonier unter Thibron, Derkyllidas u. Agesilaus gegen die Perser in Kleinasien 399—395 vor Chr. In der Schlacht bei Issos 333 vor Chr. waren 30,000 Griechen im Persischen Heer, von denen Curt. III,

9, 2 sagt: hoc erat haud dubie robur exercitus.

27. ἀποδεδεῖχθαι, nachgewiesen zu haben. — Man sieht aus dem νῦν ἢ πρόσθεν, was den Epilog hervorgerufen hat. Xen. sagt von den altpersischen Institutionen, die er schildert, häufig, sie beständen noch. Dem Verfasser des Epilogs entging, dass damit nicht gesagt ist, dass in jenen Einrichtungen auch der altpersische Geist noch lebe. Dass dies nicht der Fall war, das sollte der Epilog im Einzelnen darthun.

KRITISCHER ANHANG.

V, 1, 1. Κύρος ἐκέλευσε G. Die Worstellung ist immer diesem codex entlehnt. — ἔφη, ἐγὼ δέχομαι G. — ἔγωγε, ἔφη G. — οἴομαι libri. — 4. ἐώρακας libri. — 6. γεραίτατος D. Hertl. (nothwendig §. 7: τοῖς ἄλλοις ἅπασιν) für γεραίτερος. — τὸ ἀπὸ τοῦδε Hertl. f. ἀπὸ τ. — 8. A. D. πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος gestellt nach dem Folgenden. — Pantazides ὀφθεῖς f. αὐθις. — καθοίμην G. A. D. καθήμην K. καθήμην. Dind. — 10. τοιοῦτο G. A. — αὐτίκα, ἔφη G. — G. A. om. ἐρᾷ vor ἀδελφός. — 11. ὁγοῦν libri. S. z. I, 4, 28. — Hirschig οὐδεὶς ἂν φόβος δυνηθείη. — 12. G. pr. A. ὀρᾷς f. ἐώρακα. — G. pr. κλάοντας. — 13. αἰεὶ G. A. So immer wenn nichts anderes angegeben wird. — 15. ἐώρακός libri. — 17. ἐπιμελοῦ libri. — 18. ἐπιμελούμενοι G. —

ἐνδέοιτο Dind. für ἂν δέοιτο. — 21. G. om. ἔφη hinter ἵστε. — ἂν nach γὰρ eingeschoben. — 23. A. οὕτως καί. So oft ohne G. — 24. οὐδὲ μία G. A. — πον ἐξίη libri. — 28. ὥς ὁμνυμι libri. — 29. Dindorf verm. ἐπὶ τούτῳ πάλιν οἱ Μῆδοι. — 30. μηδὲν ἄλλο G. A. D. Nur einige geringere codd. lassen ἄλλο weg.

V, 2, 1. ἰόντων Pantazides f. ὄντων und κατὰ τὰ f. κατὰ. — 8. A. om. ταῦτα nach τὰ αὐτὰ. — G. A. νῦν δέ σοι ἐρῶ ὀφείλων, D. νῦν δέ, ὅτε σε ἀληθεύοντα ὀρῶ, ἤδη ὀφείλω. — εἰ καὶ πλείστα ἔστιν Poppo, εἰ ἐκεῖ πλείστα ἔστιν A. ἐκεῖ πλείστα ἔστιν G. ἐν ἧ καὶ πλείστα ἔστιν G. marg. m. rec. — ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι libri. — 9. θέλειεν G. A. — 12. A. καὶ ἀγαθοί. — 13. G. A. om. σε vor δέήσει. — G. A. ἂν σὺ ἡμῖν ἔπη. — 14. Γωβρύα libri. — 20. πλέονα G. A. — ἐπιμελούμεθα libri. — 21. Hertlein τουτῶ. — 22. G. A. εἰ δυνατόν. — 23. ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ libri. — Hertlein [αὐτοῦς] ἀμφοτέροισι. — 27. κατηγορεῖς libri, κατηγόρεισι Schneider. — 30. ἐξελθοῦσαν ἂν δύναμιν Stallbaum und Schaefer, ἐξελθοῦσαν δύναμιν libri. — 31. G. A. ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας ἰέναι. — δεινοὶ D. δῆλοι G. A. — G. κλάοντασ. — 34. Nach VI, 4, 20 kann man mit Abresch u. Cobet σχημάτων f. χρωμάτων erwarten. — 36. εὐτυχῆκαμεν G. A. D. — 37. Cobet u. Dindorf wollen ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ Βαβυλῶνος. S. aber Sauppe.

V, 3, 1. Hertl. Γωβρύα u. πρὸς αὐτὸν. — 2. Hertl. καλόν τι. — 3. τοῦτο ποιήσωμεν G. A. τ. ποιήσωμεν Dind. Saupp. — 8. ἔγωγε κάκεῖνος libri, ἐγὼ τε κάκ. verlangt Dindorf. — G. corr. ὅπως ἂν αὐτοὶ ὅτι ἂν λέγῃ εἰδῆτε, H. Saupp. Hertl. ὅπως ἂν αὐτοὶ ἂν λέγῃ εἰδείητε. G. pr. A. ὅπως ἂν αὐτὸς λέγῃ ἤδη γε. — 12. ἢ καὶ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ G. A. — ὥς ἐπὶ τὸ G. ὥς τὸ A. ὥσπερ ὥσπερ τὸ D. ὥσπερ εἰ τὸ G. marg. m. rec. ὥσπερ εἰς τὸ Doederlein. — 16. G. A. Dind. om. ἣν δὲ καὶ ὃ ἔλαβε χωρὶον ὁ Κύρος ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. — 18. G. A. ὁ Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος. Es ist wohl beides unecht: Das Subject ist selbstverständlich. Vergl. zu Anab. I, 8, 16, und oben zu II, 3, 17. Hell. II, 4, 39 (οἱ στρατηγοί). Anders verhält es sich mit Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον VI, 1, 1. — 21. libri νῦν. — D. ἀσπάζει. — 22. τούτων Pantazides, τούτων libri. — κοινῇ συμβουλευσώμεθα G. A. S. z. II, 1, 7. — 23. D. ἐπιτετευχισμένον ohne εἶη. — 24. ἱππεῖς vor ἐξεπλήρωσαν G. A. So überall wo ich εἰς, Andere εἰς geben. — 27. D. ἔσει. — 31. G. ξύμφορα, wie überhaupt oft ohne A. ξυν f. συν. — 36. A. νῦν, ἔφη. — Hirschig, Hertlein πρότους μὲν. — 37. Hirschig βραδύτατον — βραδυνάτον. — 38. πεζικὸν libri, πεζὸν Dindorf. — 40. ἐπέσθωσαν und ἐπιμελίσθων G. A. — ἐπὶ τούτοις G. A. D. an d. dritten Stelle. — 43. G. A. προῖστασθαι, Bornemann προεπίστασθαι f. πράττεισθαι — 45. ἐπὶ Βαβυλῶνα G. A. ἐπὶ Βαβυλῶνος D. — 50. G. A. ὠνόμαζεν αὐτὸς ὁπότε προστάττοι. — 52. εἶπε — ἐξήκει δὲ G. A. εἰπὼν — ἐξήκει D. Dind. — D. ἐπιμένονι

δὴ ἐν τῷ, Hirschig ὁδῶ ὑπομενοίῃ ἐν τῷ, G. ἐπόμενοι ἐν τῷ, A. ἐπόμενοι ἐν τῷ. — 57. ἐκέλευεν G. — G. A. ὅπως εἴ τέ ποῦ ἐναντ., Poppo verm. εἴ τέ τί ποῦ. Hertl. εἴτε τί ποῦ an beiden St.

V, 4, 1. G. A. D. dreimal Γαδάτα, nur D. an der zweiten Stelle Γαδάτου. — 2. Γαδάτα nur D. Γαδάτου G. A. — 4. A. ἡδέως δὴ, G. ἡδέως δὲ mit Punkten unter ἡδέ und η̄ übergeschr. v. sp. Hand. Dindorf ὀλίγους ἦδη, ὥς δὴ. — 6. Γαδάτα G. A. D. — G. A. om. ἐκ vor χειμῶνος, was nur heizen könnte: während des Winters. — 7. ἐτράποντο D. ἐτράπησαν G. A. — ἐνταῦθα Kῦρος G. ἐντ. δὴ ὁ K. D. — 8. G. A. ἄρματα ἥλισκοντο. — Cobet, Hertlein καὶ ὑποτεμνόμενα. — 9. Γαδάτα G. A. D. nachher G. A. Γαδάτου. — G. A. κατέφενγον, nachher κατέφενγεν. Das erstere kann richtig, das zweite darnach corrigirt sein. — 10. Nur D. Γαδάτα, G. A. Γαδάτου. — 14. ἐπέυξατο G. A. D. — καὶ ξενίσωμεν G. — Laar οἷα ἐγὼ δοῦναι δύναμαι. — Zwei geringere codd. προῆγε. — 15. οὗ κατέφυνε libri. — 16. ἄχρῳ οὗ G. A. — 17. Schneider u. Dindorf wollen κατεσκήνου u. ἐπεμέλετο. — 19. οἴομαι G. A. — 21. ἀπέκτειναν G. A. κατέκτανον D. — Pantazides verm. ἐὰν μὴ. Die Glosse wird gelautes haben ἐὰν μὴ ἀντεπεξίσωμι und kam dann mit δὲ in den Text. — 22. ἂν τι G. A. — 23. πλησίον αὐτοῦ Hertlein, πλησίον αὐτοῦ G. A. πλησίον ἑαυτοῦ D. — ἔθαπτον ohne μὲν G. A. S. Anhang zu I, 6, 20. — Γαδάτα G. A. D. — 24. ἂν μὴ G. A. — G. A. ἐκέλευσε, nachher λέγων. — καὶ ἐκεῖνος G. A. — 25. ἂν καὶ G. A. — 26. G. εἰς μικρότατον, A. εἰς σμικρ., D. σμικρ. — 27. G. A. om. μὲν. — Hertlein ἡπίσται. — 31. ἡδυνήθη G. A. — 35. D. Hertlein καὶ τί δῆτα. — 37. σῶα G. A. fehlt in D. — 39. D. καὶ οἷς ἡπίσται πολλοῖς αὐτῶν. — 42. φόμην G. A. — 43. D. ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ. S. zu I, 6, 20. — 44. D. προσάγειν τε καὶ παραάγειν, zwar gut (s. zu I, 6, 25), D. schiebt aber τε, ebenso wie μὲν und andere Partikeln, häufig ein. — 45. ἀνειργμένοις nach Dindorfs Verm. G. A. Suidas ἀνειργόμενοις, D. ἀνειργμένοις. — 46. Hertlein ἐρωμενέστεροι. — 49. ἂν δ' οὖν G. A. ἦν δ' ἄρα καὶ D. — ἂν μὴ τῷ ὅλῳ G. A. — D. φοβερόν γάρ. — 50. τὸ ὑπολειπόμενον αἰεὶ G. A. αἰεὶ τὸ ὑπολ. D. — 51. D. ἐν μὲν αὐτῶν τὸ.

V, 5, 1. καὶ θεασάμενος G. A. — Dindorf verm. ἰοίην συστρατοπεδενσόμενος. — 2. ἀπαγγέλλον G. A. ἀπαγγέλων D. — Κναξάρεϊ ἦν — τῷ γυναιῖκα — σὺν ταύτῃ G. A. ἦν Κναξάρεϊ — τὸ γυναιῖκα — σὺν αὐταῖς D. pr. Vergl. IV, 5, 52: Γυναικάς τε τολύβην ξειραῖτε. — 4. Hertlein ἀγαθὸν τὸν στρ. — 6. καὶ ἀγαθὸνς libri. — A. ἐφίλησεν οὐ ohne μὲν. — 8. u. 9. A. οὕτως. — 13. Pantazides ἢ δυνατόν. — 14. G. A. om. σοι vor ἄξιος. — 17. D. Hertlein ὅτε ἐν γε τούτῳ. — 19. Hertlein ἐπεὶ τῆς νίκης. — 20. Nach ἀφῆκα hat D. μετέχειν, einige geringere μὴ μετέχειν. — 21. G. A. ἡγῆ f. ἥδειν, d. i. ἥδη. — D. οὔτε σοι μείον ὃν δοῦναι μοι οὐδὲν, G. A. ὅτι οὔτε σοὶ μείον δοῦναι. — 23. ἦλω τὸ τῶν

πολεμίων. — 25. G. ἀγαθὰ ταῦτα, A. D. ταῦτα ἀγαθὰ, Iunt. ταῦτα τὰ ἀγαθὰ. — 27. σὺ νῦν ἐμοὶ D. σὺν ἐμοὶ G. A. σὺ ἐμοὶ G. m. rec. — 28. Fischer τί γάρ; εἴ τις κύνας, wie §. 30: τί δέ, — ἀρ' ἂν. — 29. A. οὕτως. Ebenso 30 u. 31. — 31. ὑποκτείνει G. A. — 33. τοὺς θέλοντας G. A. — 35. ἐὰν δὴ ohne μὲν G. A. S. z. I, 6, 20. — 36. G. ἀποστρέφει με. — 39. G. A. om. καλὸν. — 41. Bothe, Hertlein ἰδὼν für ἰδόντα. — Hertlein verm. ἡδονὴν θηρεύειν. — 43. Hirschig πότερον ἔτι στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ ἥδη διαλύειν τὴν στρατιάν. — 44. εὐξάμεθα G. A. εὐχόμεθα D.

VI, 1, 1. G. A. ὄχλος ἐπὶ τὰς θύρας εἴη. — 2. ὑπὸ τοῦ Τσιτάσπου τούτου G. A. — 3. G. εἰς f. πρὸς. S. z. I, 4, 11. — ἂν ὕμεις G. A. — G. A. νόω. — 7. δεικνύει G. A. δεικνύσι D. — G. A. om. κακὰ. — 9. ἔτι δεῖν A. ἔτι δεῖ G. ὅτι δεῖ D. — G. A. οἴκοι ἤμην. — 10. D. πολλάκις ἀγομένων καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, G. A. πολλάκις τῶν ἡμετέρων φρουρίων, M. πολλάκις ἀγομένων καὶ περὶ τῶν φρουρίων. Für σφετέρων habe ich ἡμετέρων gesetzt. Nachdem ἀγομένων καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων ausgefallen war, ist das der späteren Zeit angehörige σφετέρων (= ἡμετέρων, unserer eigenen) eingeschoben um den Gegensatz zu dem folgenden τὰ ἐκείνων φρουρία hervorzuheben. — 13. ἵστε ὅτι G. A., ἵστε ἔφη ὅτι D. — 14. ὅπον G. A. — 17. A. μηδὲ τοῦτο. — 18. G. A. om. κακῶν. — 19. τεχνίσασθαι G. A. — 22. G. A. Sauppe δεῖ; paszt hier (wegen ἔκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς) noch weniger als §. 23, wo ebenfalls G. A. δεῖ haben. — 27. G. A. om. Τρωικὴν, das Bornemann verwirft. — Nach ἔτι καὶ νῦν om. οὖσαν A. nicht aber G. pr. m. — 28. A. μέγα βάρος συμβ. D. μέγα μέρος συμβ. G. hat bloss βάρος und nur am Rande v. sp. Hand. — ἄλλοι δ' εἰσιν τριακόσιοι οὗτοι. Schneid. ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους οὗτοι εἰσιν. — 29. Hirschig ὥστε μὴ συντριβῆναι. — 30. καὶ αἱ αἶχμ. Dind. Hertl. καὶ αἶχμ. libri. — 31. τὴν γυναῖκα τὴν καλὴν G. — συνεβήκει δὲ τῷ G. Ueber das häufig durch γὰρ verdrängte explicative δὲ s. zu Hellen. VI, 4. 30. 5, 41. Anab. IV, 8, 24. VI, 3, 20. 5, 32. Mem. II, 1, 1. — G. A. συνηθείας f. συνουσίας. — 33. ἡβούλετο G. A. — 36. ἀνθρώπους τε libri, ἀνθρώπους δὲ Dindorf. — 38. Weiske tilgt αὐτὸν χρήσιμος nach γενοίμην. — 39. οἶμαι G. A. — 42. ἐμβαλεῖν που libri. — 45. G. A. καὶ γὰρ ὁ πατήρ ohne μὲν. — G. A. ἀπαλλαγῆσεται. — 51. Nach ἵππων ὁπῶ steht in allen Hdschr. ἢ δὲ Πάνθεια ἢ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐαντὴς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχίονα, welche Worte, wie schon ἢ γυνὴ αὐτοῦ verräth, aus VI, 4, 2, um die Beschreibung der Rüstung zu vervollständigen, interpolirt sind. — κατεσκευάζετο G. — 52. κατωτάτων libri, κατωτάτω Buttmann und Dindorf. — 53. D. Hertlein τῆς ἐαντῶν.

VI, 2, 2. τὰ ἐκεῖ libri, τὰκεῖ Dind. — 5. ταῦτα ohne δὲ G. A. — ἐπὶ τε τὰς G. — αὐτῶν Steph. αὐτοὶ G. A. αὐτοῦ D. αὐ-

τῶν Dindorf. — 7. ἔκπλεα libri. Ebenso §. 8. — 11. Nach τῶν κάτω ist Συρίας getilgt mit Lincke u. Hertlein. — ἐπεμελεῖτο G. A. — 12. G. A. τῷ Κύρῳ, mir unverständlich: weder ein Dativ des Besitzes noch der Relation (dat. ethicus) ist hier denkbar. — D. ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγ. Hertlein ἐν φροντίδι τε ἐγ. — καὶ ἥσυχ. G. ἡσυχαιτεροί τε A. D. — 13. ἐδόκει τις βλάβη G. βλάβη ἐδόκει τις D. ἐδόκει βλάβη τις A. — 14. G. πολέμοι λέγονται, vor λ. ist συν wegradirt, am Rande steht v. sp. Hand συλλέγεσθαι, mit einem Zeichen, dasz es hinter λέγονται zu setzen ist; D. συλλέγεσθαι λέγονται. — D. πολὺ μὲν πλείους. — 17. ἐστήξεται libri. — ὥσπερ εἰς φυγὴν G. A. ὡς εἰς φυγὴν D. — 21. D. ἀπαγγελθεῖν τι ἔργον. Vergl. oben VI, 3, 6: ὅ τι ἂν αἰὲν καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν. — 22. ἐώρακεν libri. — 24. Hertlein εἰ δέ τις τι. — 25. ἡδύναντο G. A. — G. πλέον ὄν, A. πλεόνων, Dindorf πλέον für πλεόνων. — 27. Vor εὐθύς om. νῦν G. A. — 28. μεμιγμένην libri. — 29. D. Stob. Hertlein ἔκ τε τοῦ χειμῶνος. — 34. κατὰ ἄμαξαν G. A. — ἐνδέχεται D. Hertlein. — 36. D. τούτων χρὴ τοὺς μὲν, G. A. om. χρὴ. Vor πέλεκυν haben χρὴ ein paar geringere codd.

VI, 3, 2. ἡδύναντο G. A. — αἰεὶ G. A. D. — 3. στενοτέρα G. A. D. S. zu II, 4, 3. — D. γιγνόμενοι αὐτῶν στρατ. Hertlein γ. αὐτῶν στρατ. S. Ind. Anab. v. αὐτῶν u. αὐτῶν p. 270. — ἐαυτῶν ἐκάστους Hertlein, ἐαυτῶν ἐκάστου G. A. ἐαυτοῦ ἐκάστου D. G. m. rec. ἐαυτοῦ ἕκαστον. Dind. — 4. ἐπεμελοῦντο libri. — G. A. D. ἰσχυρῶς ἕκαστοι τῶν ἐαυτοῦ, also vielleicht ἐαυτῶν. — 5. G. hat τὸ vor πρόσω und in diesem Wort πρ in Rasur, ebenso nachher ὅτῳ ἐκ vor τούτων. — D. Hertlein ἀφορῶντες. — 6. G. A. D. σκοπάρχης. S. unten zu §. 20. VII, 5, 17. Hellen. III, 2, 16. — 7. G. A. προσνοεῖν. — 11. χθές G. wie VII, 5, 43. Anab. VI, 4, 18 u. a. — τάτων, ἔφη Κύρος G. A. — 14. G. A. ἡ φύλαξ, D. φύλαξ für ὁ φύλαξ. Das ἡ lässt die Worte φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικὸς als Randbemerkung, gebildet nach V, 1, 2 u. VI, 1, 31, vermuthen. Denn ὁ steht in keinem codex, sowie Ἀράσπας nach σκοπῶν nur in marg. G. v. sp. Hand. — 18. D. ὡς σαφέστατα γ' ἂν εἶην ἂ ἐποιοῦν συνέταττον γὰρ παρὼν αὐτούς, Cobet σαφέστατά γ' ἂν εἶδειν συνέταττον γὰρ παρὼν αὐτὸς, G. A. παρὼν αὐτοῖς. — 20. G. A. D. μυριάρχαι. S. zu §. 6. — Ἄλλ' οὗτοι Brod. Hertlein. — 21. Poppo ὥσπερ καὶ εἶχες. — 23. οἶμαι libri. — 24. Pantazides πάντως für πάντων. — 26. ἀλλ' ὑμεῖς, ἔφη G. A. — 27. σαντοῦ Dind. für ἐαυτοῦ. — θρασύνειν G. A. — 29. G. A. ἐπὶ τοῖς πύργοις ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς und ὑπερβαίνει σου τῶν ὅχλων ἰσχυρῶς. — 30. A. πάντα ταῦτα. — D. περιβάλλονται.

VI, 4, 2 χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος Meyer, bloss χρυσοῦν κράνος G. A. καὶ χρυσοῦν κράνος D. — 3. G. A. αὐτῆς τὰ δάκρυα. — 5. Cobet τῶν νῦν ἂν λεχθ. — 8. Ἀράσπα G. A. — 9. ἐπεύξατο G. A. D. — 10. αὐτὴν Ἀβραδάτας G. A. — 11. τοῦ

Ἀβραδάτου G. D. — 12. ἔλεξε τάδε G. — 14. μετὰ θελόντων G. A. — 15. ὁμονόως libri, ὁμόνως Dind.

VII, 1, 1. D. ἐμφαγεῖν καὶ ἐμποιεῖν. — 2. D. πάντες ἦσαν. — διέφερον G. A. — ἐκείριστο G. A. ἐκείρωστο D. — G. ἐξέλαμπον. — 3. ὥρματο μὲν ἐν δεξιᾷ libri. S. §. 39 u. zu Anab. I, 8, 6. Hellen. IV, 5, 11. Mem. I, 6, 11. — 5. Ἐπεὶ δὲ ἦδη G. A. — Dindorf will καθορᾶν f. παρορᾶν. — 7. γένωνται G. A. für γένηται. — 9. Bornemann ἐπηγεῖτε f. ἐπείγεσθε, vergl. §. 25. — 11. Dindorf u. Cobet wollen ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώμεθα. — 19. εἰ φθάσομεν G. A. — G. A. κατακαίνοντες. — 20. G. διδοὶ νίκην. — 22. τὴν τῶν πεζῶν G. A. — φάλαγγας ἔχοντες G. A. φάλαγγα δ' ἔχοντες D. — 26. συνεμλύνουν G. A. — 28. D. καὶ τὰ ἄρματα δὲ τὰ τε κατὰ τὸ δεξ. — 29. D. ἀλλ' ἀναβοήσας. — 30. συνεισέβαλλον nach ὁμοτράπεζοι G. A. D. — 33. D. ἰσχυρά τε καὶ. — 36. μεθ' ἑαυτοῦ G. — 39. τούτους μὲν ἐμβαλεῖν G. A. S. oben zu §. 3. — 40. ἡδύν. G. A. — 41. G. ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ἀπώλυντο. — 42. θέλοντας G. A. — 46. G. v. spät. Hand τῶν μὲν πολεμίων. S. z. I, 6, 20. — εὐδοκίμησαν u. 47. εὐδοκίμησε G. A. D.

VII, 2, 1. ὅπῃ G. A. D. hier richtig, aber §. 4 geben dieselben codd. wohl nur wegen des wiederkehrenden ἡδύνατο statt des nothwendigen ὅποι abermals ὅπῃ. — 3. φρουρῶν καταμεμαθηκὼς ohne καὶ G. A. Ebenso fügt D. ein τε ein bei einem zweiten Participium VII, 3, 5: κεκοσμηκνῖα — τὴν τε κεφ. ἔχουσα. — 5. καταδεδραμήμεσαν G. A. — 6. G. A. κρείσσω. — 8. D. Hertl. om. τὸ vor ἐπιτ. — 11. πλεονεκτήσαιεν G. A. — 13. G. A. πάλιν πλήρης ohne σοι. — 14. παραλαμβανέτωσαν libri. S. Krüger zu Thuk. I, 34, 1. — 22. G. A. ἱκανῶς, D. ἱκανὸν εἶναι, Dindorf will ἔργων μὴ ἱκανὸς ὢν ὑμῖν. Vergl. V, 2, 8: νῦν δέ σοι ὁρῶ ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, Hell. VII, 3, 4: ἔγνω οὐκ ἂν δυνάμιενος. — 26. G. A. ἔχεις für εἶχες, gewöhnliche Verwechselung wie von ἔχει u. εἶχε. — 28. D. ἡ ἴμῃ, Sauppe ἡμῇ nach Dind. Memor. I, 6, 5. — 29. ἦγε G. A. D.

VII, 3, 1. ὅποια ἂν G. A. — ὅπῃ καιρὸς G. A. ὅπῃπερ καιρὸς D. ὅπου καιρὸς Dindorf. — 2. εἴωρακε G. A. εἰωράκει D. — 7. ὅπῃ ἂν G. ὅποι ἂν A. D. ὅπου ἂν Priscian. XVIII, 284. — 9. τὴν χεῖρα nach ἐφίλησέ τε fehlt in G. A. D. Nur am Rande v. sp. Hand giebt es G., es ist aber kaum zu missen. D. hat τὴν χεῖρα nach δεξαμένη (ohne δὴ). — 11. τὰ ἄλλα libri. — G. ἀποκομῖσει. S. z. ἐλάσω I, 4, 20; aber A. ἀποκομῖσει. — 13. ἐν ἐνὶ ἱματίῳ G. A. — 14. G. A. ἦννε, D. ἦννε. Vergl. I, 6, 5. V, 5, 22. — κλαίουσα libri. — παρασκευασαμένη G. A. παρασκευασμένη σπασαμένη D. παρησκευασμένη C. S. z. Anab. III, 1, 28. — G. A. ἐπέστελλεν. — 15. Die in der Anm. gegebene Interpolation haben alle Hdschr., nur lassen G. A. D. die Worte τοῦ νῦν weg, und G. A. haben Σύρεα.

VII, 4, 2. αἰεὶ G. A. In dem zu V, 3, 45 angegebenen

Gebrauch findet sich sonst fast immer die Form *αἰε*, doch *αἰε* auch Anab. VII, 5, 15. — 3. *δέξασθαι* libri. S. zu Hellen. VII, 4, 11: *ὁμόσαντες* — *εἰρήνην ποιήσασθαι*. Anab. VI, 4, 17. — 4. *σὺν στρατιᾷ* ohne *τῇ* G. — 7. D. *ἐν δὲ τούτῳ παρὰ Κύρου ἦκον ἐρωτῶντες*. Hertlein klammert *οἱ* ein, Sauppe tilgt es. — D. *ἐξείη* oder *ἐξήει* f. *ἔχειν*, Dindorf *ἐξείη*, Sauppe verm. *ἔξει*. — D. *ἄλλοσε* f. *ἀλλαχόσε*. — 8. G. A. Zonaras *τὴν ἐπὶ Ἑλλησπόντον*, Hertlein verm. *τὴν ἐπὶ Ἑλλησπόντῳ*. — 13. *σῶα* libri. — 15. *καθ' ἑαυτοὺς* G.

VII, 5, 2. *κυκλομένους* für — *ους* Hertlein. — *ἐπ' ὀλίγων* Hertlein (nach Hellen. III, 4, 13. Anab. IV, 8, 11), *ἐπ' ὀλίγον* libri. — 4. Hertlein *ἐπὶ διπλασίον*, G. A. *ἐπὶ διπλάσιον*. — *τούς πολέμους* Hertlein für *τοὺς πολέμους*. — 5. *αἰε* G. A. — 6. D. M. *μετεβάλλοντο*. — *τόσῳ* δὲ D. *τοσῶδε* G. A. — *μετεβάλλοντο* M. — *ξυνεῖρον* G. A. — 7. D. *πλείους ἄνθρωποι*. — 9. Madvig *ἐκάστους* f. *ἐκάστων*. — 11. Dindorf klammert ein *εἰσὶ γὰρ καὶ* — *πεφυκότες* u. ebenso 12: *τούτους δ' ὑπετίθει* — *πύργους*. Schneider u. Weckherlin wollten *ὅπως* — *παρασκευαζομένων* hinter *ὥκοδόμει* und *τούτους* — *ἐνεκα* hinter *πεφυκότες* umsetzen. Ich halte die Worte *ὅπως ὅτι μάλιστα οἱποῖοι πολιορκήσεν παρασκευαζομένων* für eine Randbemerkung, die einen Zweck der Thürme, dessen Angabe der Glossator vermiszte, andeuten sollte. — 13. D. *πλέον ἢ εἰκοσιν*. — 17. G. A. *χιλιάρχαις*. S. oben zu VI, 3, 6. — 21. *πολὺ ἂν ἔτι* — *ἔσονται* G. A. — 22. *βάλωσι* G. A. — *κρητισμέναι* G. A. D. — 25. G. *βασιλείου* *ὥς ἐν κόμῳ* *δοκεῖ γὰρ*, A. *βασιλείου* *ὥς ἐν κόμῳ* *δοκῶ γὰρ*, D. *βασιλείου εἶεν* *κωμοδοκεῖ γὰρ*. Muret wollte *βασιλείου εἶεν*, *ὥς ἐν κόμῳ* *ἐν κόμῳ γὰρ δοκεῖ ἢ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί*. Schreibt man mit Stephanus *κωμάζει γὰρ ἢ πόλις πᾶσα*, dann erklärt sich *ὥς ἐν κόμῳ* leicht als Glosse zu *κωμάζει*, nach deren Einreihung in den Text dann *κωμάζει* ausfiel und *δοκεῖ* und *εἶναι* eingefügt wurden. — *αἰε* G. A. — 27. *κεκλεισμένας* libri, nur in D. ist *σ* erst v. sp. Hand eingefügt. S. Kuhner z. Anab. III, 3, 7. — 30. D. *οἱ πολλοί*. — 34. *ληφθεῖεν* L. M. *λειφθεῖεν* G. A. — 35. *κοινωνούς* G. A. Ebenso §. 36. Aber VIII, 1, 25 *κοινῶνες*, 36. 40 *κοινῶνας* libri, 16 bloss A. *κοινῶνας*, G. *κοινωνοῦντας*, 25 G. A. D. *κοινωνῶν*. Polux VIII, 134: *οἱ κοινῶνες Ξενοφῶντος ἴδιον*. Daraus folgt aber nicht, dass Xenophon sich nicht beider Formen bedient hat, wie ihm ja unbestritten nicht wenig andere Doppelformen eigen sind, die sich bei ihm mitunter gleich nebeneinander finden. S. Praef. Anab. XXVI. — 39. *ἡδύναντο* G. A. — D. *ἔλεγεν*, *Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε*. — D. *ὥς τὸν ὄχλον διωσώμεθα*, Hertlein *ἕως ἂν διωσώμεθα*. — D. *ὥστ' f. ἕωπερ*. — G. A. *οἱ*. *ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα*. — 40. A. *οὕτως*, wie sehr oft vor Consonanten ohne G. — *ἄρα, ἔφη, ὧ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι* libri, *ὦρα, ἔφη, ὧ ἄνδρες, νῦν μὲν διαλυθῆναι* Cobet, *ὦρα,*

ἔφη, ὧ ἄνδρες, διαλυθῆναι Dindorf. S. aber Kühner. Ausführl. Gr. §. 834, 2. — 41. περιεστήκει G. A. — εὐχόμεθα G. A. D. — 45. D. πάντες οὕτω παρεσιν. — G. A. πρότερον. — 46. τὸ εἰδέναι G. A. — τὸ πράττειν G. D. — 47. Cobet, Hertlein πέπανται. — ἐπιμελεῖσθαι libri. — 50. καὶ ἐκεῖνα libri. — 52. καὶ τῆς σῆς libri. — 55. Libri εἶπες. — 56. D. οὐχ οὕτω τρόπον μόνον ἔχεις, Hertlein οὐχ οὕτω μόνον, G. A. οὖν τρόπον μόνον ἔχεις. — Hertlein nach G. Hermann ἄλλως für ἄλλους. — 58. τὰ ἄλλα libri. — 60. συναρμοζούσας G. A. D. — Pantazides τούτοις δ' εὐεργ. — 61. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ A. οὐδεὶς γὰρ ἦν ὅστις οὐκ G. οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπος ἦν ὅστις οὐκ D. — 62. G. A. ἀνάγκη καὶ τοὺς. — 67. παρ' αὐτῶ G. παρ' αὐτῶ D. — 68. ἔξιοι που libri. — 70. G. καὶ νῦν (ohne ἔτι) οὕτως. — D. τοὺς μὲν μισθοφόρους. S. z. I, 6, 20. — 71. ἐπιμελοῦντο libri. — 75. G. A. γε αὐτὰ εὖ, D. γε τὰ εὖ. — A. οὕτως. — 78. μετὰ τοῦτο κράτιστον libri. — αὐτοῖς G. A. ἡμῖν αὐτοῖς D. — 79. Pantazides, Hertlein ὅταν für ἂ ἂν. — 80. G. A. ἀπλοῖ, D. εἴη, Cobet ἔη. — 82. τὰ ἀγαθὰ G. — 83. προσιέμεθα G. A. προσιλόμεθα D. προσιοίμεθα Schneider. — ἔνεκεν G. — 85. καινόν, ἄνδρες G. — A. οὕτως καὶ. — πάντας ἅπερ libri, πάντα ἅπερ Schneider, πάνθ' ὅσαπερ verm. Dindorf. — καὶ ἐκεῖ libri. — 86. γίνονται G.

VIII, 1, 1. μὲν οὖν οὕτως G. D. — 2. Vor σωτηρίας om. αὐτοῦ G. A. D. — 3. D. ἔχομεν ἀγαθὰ. — τὰ ἀγαθὰ G. D. — 4. Cobet, Hertlein ἀκούειν f. ὑπακ. — 11. ἄνευ αὐτοῦ G. A. ἄνευ ἑαυτοῦ D. — 12. ἤμελλον G. A. — 13. ἐπιμελεῖσθαι an beiden Stellen libri. — 14. G. A. om. μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων. — 15. ἐπιμελούμενος G. A. — 16. A. D. οὕτως. — κοινῶνας A. κοινωvούvτας G. κοινωνοὺς D. — οὐδὲν ἂν πράττειν G. A. — παρὰ ἄρχοντι G. A. παρ' ἄρχοντι D. παρὰ τῷ ἄρχοντι H. — G. A. τινὶ ἢ ἀδινίᾳ τινὶ ἤ. — 21. καὶ ἀγαθὰ G. A. — D. ἐπείπερ ἄρχων ἦν αὐτῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν. — 23. ἐπεδείκνυνεν libri. — 25. κοινωνῶν G. A. D. — 26. κερδῶν libri. S. z. Hellen. IV, 6, 6. Kühner z. Mem. I, 2, 22. — D. πορεύεσθαι f. πορίζεσθαι. — 27. ἐμπιπλάναι G. D. ἐμπιπλάναι A. S. z. II, 2, 41. Anab. I, 7, 8. V, 2, 3. Xen. hat beide Formen. S. VIII, 3, 35. — 33. D. ὕβριστινῶ. — 36. δῖψος G. S. Satippe z. Arrian. Ven. XIII, 3. Lobeck. Paral. p. 412. — 37. Hertl. tilgt nach Dind. τὰς vor μελέτας. — 40. D. τοῦτο μόνον, Hertlein τούτῳ μόνον. — 42. D. ὡς μὴ πτύοντες μηδὲ ἀπομ. — μήτε — μήτε Dind. für μηδὲ — μηδὲ. — 43. ἐπεμελεῖτο G. A. — 44. G. αὐτοὺς εἰς τὰ ὕδατα. — Cobet tilgt ὅπως — διατελοῖεν.

VIII, 2, 1. ἡδύνατο G. A. — κακονόοις G. A. D. S. z. Hellen. II, 1, 2. Anab. II, 4, 16. Ages. XI, 5. — 3. G. A. οἷς ἂν αὐτὸς. — 4. G. τούτων μόνων. — 5. Hertlein verm. ἄριστα δὴ ἡγαγείσθαι. — 6. ἀρκεῖ ἂν ἔν G. A. — 11. παραγγελλόμενον libri, nur D. παραγγελλόμενον, nach Weckherlin Dindorf παραγγελ-

μένον. — 13. τῇ δὲ θεῷ. G. τῇ θεῷ. A. τὸ δὲ τῇ θεῷ. D. — 14. φιλο-
νείκως libri. — 16. Hertlein Ὑστάσπα τουτῶι. — ὅποσα ἂν ἕκαστος
libri. — Ald. χορήματα γράψαντας δὲ καὶ. — 17. αὐτοῦ libri. Nur
D. hat εἰ über αὐτὸν v. ders. H. — 21. τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸ G. A. αὐ-
τοῦ. D. — G. A. zweimal πλείον für πλείω. — 23. G. A. κεχοῖ-
σθαι, D. καὶ χοῖσθαι. Den Gebrauch des Perf. in der Bed. des
Praes., den Buttm. Ausf. Gr. II, 328 statuirt, ist nicht gesichert.
Nur De re equ. IV, 5 haben die Hdschr. allerdings κεχοῖσθαι. —
Nach νομίζω haben die codd. καὶ τὰ χορήματα, Stobaeus κατὰ χοή-
ματα. — Hertlein ὥσπερ ἔλεγε καὶ πράττων. — 24. τὰ ἐπιτ. libri.
— ἐπιμελουμένους G. D. — 26. ταῦτα μὲν τῷ Κύρῳ G. A. S. d.
Anhang z. III, 1, 32. — 27. G. A. οἱ ἀγωνιζόμενοι τι. — 28. A.
οἱ πλείονες.

VIII, 3, 1. Nach τῶν ἄλλων om. συμμαχῶν G. A. — Hert-
lein τόδε. — 2. D. αὐρίον st. d. ersten ἔφη. — 4. κοσμήσῃ G. A.
— 5. G. ἀμελεῖν st. ἀμελῇ. — 6. A. Sauppe om. αὐτοῖν. — τὰ
αὐτὰ G. — 7. αὐτὸν libri. — 8. ἐπεμελεῖτο G. A. — A. ἕκαστα
ἔξοι. — 9. σίχοι G. A. Vergl. Oekon. IV, 21: οἱ σίχοι τῶν δέν-
δρων. — 23. ὅπον libri. — G. om. τοῦτο. — D. Σύρων δὲ τῶν
πάντων Γαδάτας, Madvig Σ. δὲ τῶν ἀποστάντων Γαδάτας, G. A.
Σύρων δὲ ὁ προστατῶν. — 27. θέλω G. A. D. — 35. G. A. ἐκ-
πιπλάς, D. ἐμπιπλάς. S. z. VIII, 1, 27. — 39. οἶομαι libri. —
Hertlein ἐπλουτήσας. — 40. τότε, ὅτε G. A. — πλείονα δὲ ἐπιμελου-
μενον G. A. — 41. G. A. om. πολλοὶ δὲ πιεῖν. — 42. libri σωᾶ.
— B. εὐφραίνει. — D. ἡδὺ οὕτως ἐστὶ τὸ ἔχειν χορήματα ὥσπερ
ἀνιαρόν, G. marg. v. sp. Hand ἡδὺ ἐστὶ τὸ ἔχειν χορήματα οὕτως
ὡς ἀνιαρόν. — B. γνώσει. — 44. G. ἀληθῇ δοκεῖς λέγειν. — 46.
καὶ χρῶ τε ὅπως G. A. — 47. D. μενεῖς st. μένε. — οἶομαι libri.
48. G. A. ἡδὺ εἴη. — 49. G. A. om. καὶ ζῶντας, empfiehlt sich:
selbst nach ihrem Tode noch. — 50. ἐπιμελούμενος G. A.

VIII, 4, 1. Θύσας δὲ καὶ ὁ Κύρος νικητήρια G. A. D. Θύσας
δὲ ὁ Κύρος καὶ νικητήρια C. — 2. ἐπεμελεῖτο libri. — 3. ὅποι
G. A. — πλείονες G. A. D. — 4. Vor τοῦτο schiebt Dindorf διὰ
ein, das zwar nach der vorhergehenden Silbe leicht ausfallen
konnte, aber doch gar nicht nöthig ist. — D. om. οἱ vor ἀνθρώ-
ποι. — Libri φιλονείκως. — 5. G. A. μὴ f. μὴ οὐ. — 7. G. A.
τοὺς δὲ θεοὺς f. νῦν δὲ θεοὺς und δοκεῖ f. δοκεῖν. — 10. ἀχθε-
σθήσῃ G. A. ἀχθεσθήσει D. ἀχθήσῃ E. — 13. G. A. νῦν ἂν δο-
κοῖς. — 16. Hertlein τουτῶι. — 20. G. A. ὡς τὰ κυνάρια. —
21. συναρμόζοι libri. — 32. ἐώρακα libri. — 33. G. A. ἡτῶνται,
D. ἀπατῶνται. — 35. ἐδείκνυε libri. — ῥάδια G. A. — 36. D.
καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως.

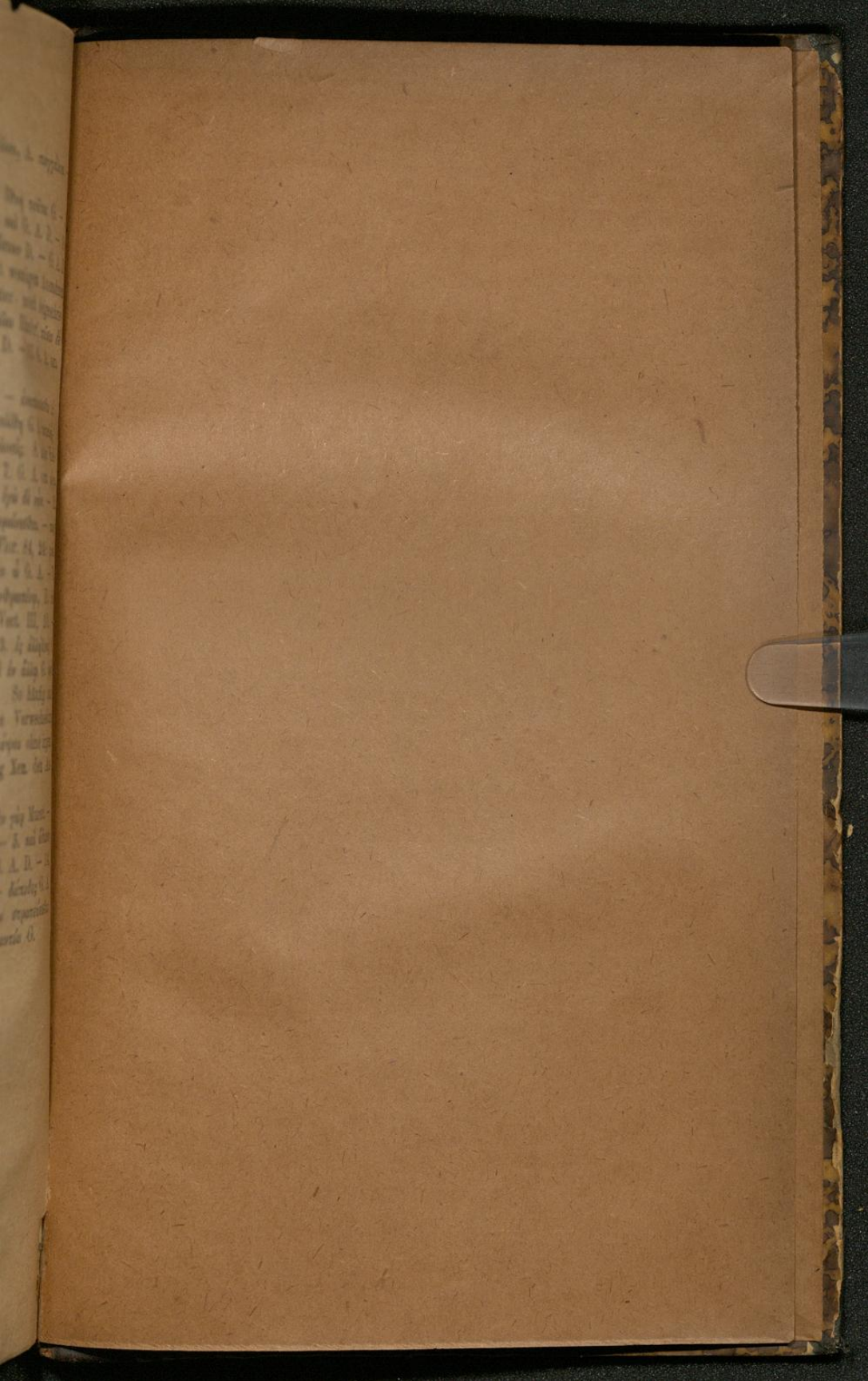
VIII, 5, 1. ἀνεξεύγνυε libri. — 5. τὰ ἐπιτήδεια libri. — 7.
G. A. φυλῶν. — 15. D. ἐκτεῖναι φάλαγγα. Vergl. VII, 1, 22. —
ἐπεμελεῖτο libri. — 25. ἤν τις ἢ ἐπ. G. A. — 28. D. παγκάλως,

wie Hellen. III, 2, 10. IV, 1, 15. G. παγκάλλου, A. παγγάλου. — ἀνεξεύγνυε libri.

VIII, 6, 3. τελέουσιν G. A. — 4. τὰ ἔθνη ταῦτα G. — 5. G. A. om. καὶ ὑπηκόους. — 7. ὅνπερ ohne καὶ G. A. D. — 10. ἐπιμελουμένους libri. — 11. ἔστωσαν G. A. ἔστων D. — G. A. D. ἔδραι, d. i. ἔδρα: doch ist in G sonst, mit wenigen Ausnahmen (s. Praef. Anab. p. IX), das Jota weder unter- noch beigeschrieben. — 14. A. οὕτως. — πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι Dindorf, πᾶσαι δὲ αἱ π. libri, wie nachher πᾶσαι δὲ συγκ. blosz D. — 17. G. A. om. καὶ ἀνθρώπους. — 18. ἐπιμελεῖσθαι libri.

VIII, 7, 4. Nach ἔδοξεν om. ἡδέως G. — ἀναπαύσασθαι G. A. ἀναπαύσεσθαι E. ἀναπαύεσθαι D. — κατεκλήθη G. A. κατεκλήθη D. κατεκλήνη Dindorf, cl. V, 2, 15: κατακλινεῖς. S. aber Hellen. IV, 1, 30. Symp. I, 8. III, 13. — 7. G. A. om. μέγα, D. om. με. H. stellt με vor τελέως. — 9. D. ἐγὼ δὲ οὖν. — 12. D. ἐνδεής. — ἔση G. A. — Dindorf τοῦ εὐφραίνεσθαι. — παρέχει D. παρέχειν G. A. — 13. Ald. u. Stob. Flor. 84, 24: φύσει φύεσθαι. Vergl. V, 1, 24. — 17. παῖδες ohne ὃ G. A. — D. ὡς οὐδὲν ἔτι ἐγὼ ἔσομαι. — 21. G. A. τῶ ἀνθρωπίνῳ, D. τῶν ἀνθρώπων. Sauppe vergl. τῶν ἀνθρωπίνων Vect. III, 10. — 22. οἶομαι. — G. om. καὶ ἀναμάρτητον. — 23. ἐς ἀλλήλους G. A. — 24. ἀλλήλοις ἔπραξαν libri. — 25. μηδὲ ἐν ἄλλῳ G. μηδ' ἐν ἄλλῳ D. — 28. Mehler u. Cobet ἐνεκαλύψατο. So häufig auch ἐν und συν verwechselt werden: hier ist die Verwechslung unwahrscheinlich gerade deshalb, weil §. 26 ἐγκαλύψαι ohne irgend eine Variante vorhergeht. Wie gern und häufig Xen. den Ausdruck variirt, ist bekannt.

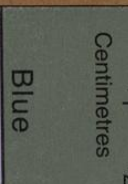
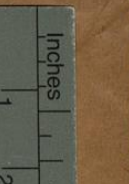
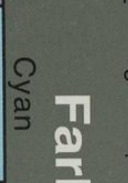
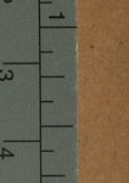
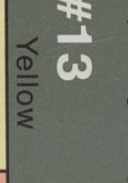
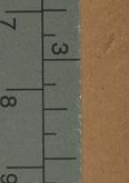
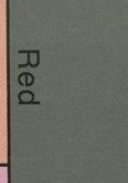
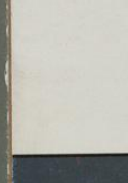
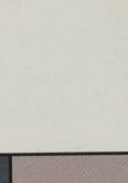
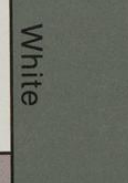
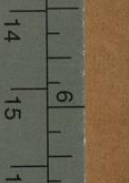
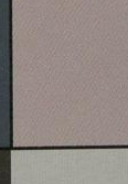
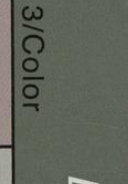
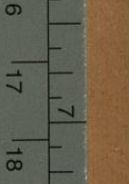
VIII, 9, 1. ὠρίσθη μὲν G. A. D. ὠρίσθη μὲν γὰρ Muret. — 2. ὁμόσαιεν libri. — 3. Nach νῦν δὲ om. δὴ G. — 5. καὶ ἄδικον G. — 9. πρωιαίτατα libri. — 12. καὶ σὺν τοῖς G. A. D. — 14. D. διδασκόμενοι. — 16. G. ταπήτων, A. ταπήδων. — δάπιδες G. A. τάπιδες D. — 20. Nach φρουροῦντας om. εἰ δέοι στρατεύεσθαι G. A. — 24. Dind. ἀγαστοὺς ποιήσας. — 27. τὰ ἐναντία G.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
								
								
								

Grauskala #13

C Y M

B.I.G.

- A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Standort: ~~W 10~~ 04
Signatur: ~~GUCX 1144(3)-1/2~~
Akz.-Nr.: 85/1935 ZZWX
Id.-Nr.: W4754432 70147(3)-1/2

